ROSEMARIE SCHUDER

FIUL VRĂJITOAREI

elu

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

ROSEMARIE SCHUDER

FIUL VRĂJITOAREI

ROMAN DESPRE JOHANNES KEPLER

În romîneşte de
MIHAI ISBĂŞESCU

Bucureşti — 1964

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Coperta de *N. Constantinescu*

Rosemarie Schuder
DER SOHN DER HEXE
ROMAN ÜBER JOHANNES KEPLER
Rütten & Loening — Berlin, 1960

Notă

Născută în 1928 la Jena, scriitoarea germană Rosemarie Schuder a lucrat, după terminarea studiilor, ca ziaristă.

Atrasă însă de literatură, ea şi-a îndreptat atenţia spre romanul şi povestirea istorică, domeniu în care a dobîndit succese apreciabile, fiind distinsă în 1958 cu Premiul „Heinrich Mann", decernat de Academia din Berlin a Republicii Democrate Germane, pentru romanul Fiul vrăjitoarei, *apărut cu un an în urmă.*

În romanele şi povestirile sale Rosemarie Schuder reînvie, cu o remarcabilă forţă de evocare, perioade şi personalităţi din frămîntata istorie a Germaniei.

Romanul Fiul vrăjitoarei *pe care-l tipărim în traducere romînească are în centrul său figura marelui matematician şi astronom german Johannes Kepler.*

Autoarea situează acţiunea într-o vreme de mari frămîntări sociale şi religioase, la începutul veacului al XVII-lea, cînd catolicismul căuta să cîştige prin Contrareformă terenul pierdut de-a lungul secolului al XVI-lea.

Pentru a fixa de la început atmosfera de intoleranţă pe care o promova catolicismul faţă de orice gîndire liberă, antidogmatică, faţă de orice descoperire nouă, în general faţă de mişcarea umanistă, reprezentată prin învăţaţi şi filozofi ca Nicolaus Copernic, Giordano Bruno, Johannes Kepler şi alţii, autoarea descrie încă din primele pagini arderea pe rug, la Roma, în 17 februarie 1600, a lui Giordano Bruno.

De la această întîmplare, firele ne duc de-a lungul anilor, pînă în preajma lui 1618, cînd în Europa Centrală şi de Nord se aprind vîlvătăile conflagraţiei cunoscute în istorie sub denumirea de Războiul de 30 de ani.

Rosemarie Schuder şi-a propus să înfăţişeze în romanul Fiul vrăjitoarei *doar cîteva aspecte ale acestui război, la înce-*

putul lui, şi implicaţiile pe care le va avea el asupra diferitelor personaje ale cărţii.

Johannes Kepler, adept al protestantismului, dar în acelaşi timp matematician şi astronom al împăratului, va avea de suferit şi din pricina împăratului şi din pricina taberei adverse, a principilor protestanţi. În vălmăşagul evenimentelor politice şi religioase, care nu-i îngăduie să-şi ducă în linişte la bun sfîrşit cercetările savante, Kepler are de îndurat şi calvarul unei frămîntate vieţi personale.

În acest început de secol al XVII-lea, catolicismul arde pe rug eretici, iar protestantismul vînează cu înverşunare vrăjitoare. Şi bătrîna Katharina Kepler, mama celui care a făcut ca astronomia să progreseze cu paşi uriaşi, pentru timpul său, este învinuită de practici vrăjitoreşti. De fapt, prin ea se urmăreşte pedepsirea lui Kepler, omul care de dragul ştiinţei nu aprobă fanatismul nici unei tabere.

Rosemarie Schuder izbuteşte să prezinte cu multă înţelegere şi dragoste figura contradictorie a acestui om, evocîndu-l în cadrul epocii care i-a dat naştere.

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Acest prolog înfăţişează trei momente care premerg acţiunii romanului. Nu-i nici o greşeală dacă le treceţi cu vederea. Dar nu-i greşeală nici dacă le citiţi.

I

Roma, 17 februarie 1600. — Precupeţii şi hamalii, cîntăreţii ambulanţi şi ştrengarii uliţelor, tîrfele, pelerinii şi cerşetorii priveau în tăcere, dar cu atenţia încordată, la cei doi călugări dominicani care răscoleau, cu nişte lopăţele, prin mormanul de cenuşă rămas pe locul rugului şi o tot vînturau, şi o alegeau, şi o strîngeau într-o oală de lut.

Era o dimineaţă geroasă şi mohorîtă ; de îndată ce vîlvătaia rugului se domolise, rămînînd doar tăciuni care mocneau, domnii cei mari părăsiseră Campo de' Fiori, locul unde erau executaţi răufăcătorii.

Privitorii ceilalţi însă tot mai zăboveau şi nu-şi luau ochii de la mîinile dominicanilor. Aşteptau ceva, dar nu se petrecea nimic deosebit. Nici o minune. Oamenii tăceau, privind neclintit.

Doar pe un pelerin venit dinspre miazănoapte, care cunoştea graiul locului, nu-l răbdă inima să nu vorbească. Alături de el se afla un zarzavagiu, care pusese jos sacul plin de ceapă ; dar nu lua mîna de pe gura sacului, de teamă să nu-i dispară ceva în înghesuiala aceea.

— Cu ce să ne mai mîndrim acum, în zilele noastre ? grăi pelerinul către zarzavagiu. Gîndeam că vremea barbariei a trecut şi că oamenii pot trăi ca lumea. Şi că pot muri oarecum mai omeneşte. Mă cuprinde sila : cît de sălbatic e să tîrăşti oameni în faţa mulţimii, ca să-i arzi pe rug. De-asta am venit eu în pelerinaj pînă la Roma ? De-asta am umblat pe jos mai bine de o jumătate de an ? Aseară, pe la asfinţit, cînd am intrat în oraş şi cînd, vrînd să mă rog Sfîntului Petru, am pus piciorul pe prima treaptă a catedralei, elveţienii, aceşti paznici ai papii, au tras gratiile de fier la toate porţile. Şi Sfîntul Petru a fost zăvorît. Crede-mă, atunci m-am aşezat afară, pe treptele catedralei, şi am plîns şi am îngheţat rău

de tot. Pînă a venit un călugăr, un frate caputin, care m-a ajutat să mă ridic. M-a dus la arhondaricul pentru calici din mănăstirea lui şi mi-a dat o zeamă caldă şi un ţol de lînă ca să mă învelesc. „Dormi, mi-a spus el, ca să fii odihnit mîine, cînd l-or arde pe Giordano Bruno[1] în Campo de' Fiori." Asta-i Roma, urmă pelerinul adresîndu-se zarzavagiului, care nu-l întrebase nimic de toate acestea, un oraş plin de omenie şi, dacă vrei, civilizat, unde bieţii calici nu sînt lăsaţi să doarmă noaptea pe uliţă. Un oraş neîndurător şi barbar...

— Ce ştii tu despre Roma ? îi tăie precupeţul vorba, cu un uşor dispreţ, pelerinului venit de cine ştie unde. Omul ăsta, pe care l-au ars colea, a plecat departe de Roma, departe de mănăstirea lui, departe de dominicani — aşa spun ei şi aşa se vorbeşte pretutindeni — s-a dus în ţara nemţească, în ţara franţuzească, în ţara englezească, în Boemia. Şi, după cîte se spune, pretutindeni a fost ţinut în mare cinste. Dar îl mîna dorul acasă, îndărăt la Roma. Simţea că trebuia să vină încoace, pe malul Tibrului, în cetatea îngerilor, la Sfîntul Petru şi, în cele din urmă, la Campo de' Fiori. Îi dădea inima ghes să se întoarcă aici, chiar dacă nu ştia ce-l aşteaptă. Asta-i Roma. Pricepi ? Dai din cap. Eşti un nătărău. Nu asta-i Roma. Noi sîntem Roma, pentru noi s-a întors el aici. Rîzi, ai ? Eşti cam încrezut şi-ţi închipui că noi nu ştim ce voia el ? Păi atunci de ce am rămas aici numai noi, şi-n afară de noi nici un om de seamă. Priveşte-n jurul tău ! Apoi urmă în şoaptă : Omul ăsta a spus că cerul e altfel decît scrie în *Biblie*. Iar domnii de colo de sus nu vor să se afle adevărul. Totul trebuie să rămînă aşa cum e acum : pămîntul întins, ca palma, iar burtoşii în sutană rotofei.

Un student fugit de la Universitatea din Padova se amestecă şi el în vorbă :

— Lucrul ăsta, cum că pămîntul nu e întins, se ştie de mult, pretutindeni, de cînd portughezii şi spaniolii i-au dat ocol pe apă, cu corăbiile lor.

Zarzavagiul stărui în părerea lui :

— Aşa-i cum vă spun eu cu burtoşii în sutană. Lumea trebuie să creadă numai ceea ce vor stăpînii. Pricepi tu, pelerinule, de ce nu ne mai vezi acum decît pe noi aici, lîngă cenuşă ?

[1] *Giordano Bruno* (1548—1600), filozof italian, ars pe rug de către Inchiziţie ca eretic.

Cucernicul pelerin de la miazănoapte nu voia să priceapă ; își făcu o cruce mare și se depărtă. Se duse în grabă la catedrală, sărută cu evlavie piciorul de bronz al Sfîntului Petru și, sub bolta imensă și tăcută în care plutea o abureală deasă de tămîie, simți cum sufletul lui zbuciumat se liniștește la gîndul că sfîntul părinte Clement al VIII-lea ospăta calicii, la fiecare prînz, în cămara sa din Palatul Vaticanului. Și nădăjdui, în adîncul sufletului, că va părea destul de sărman, ca să i se dea și lui drumul înăuntru. Poate că ar fi trebuit să-l întrebe totuși pe studentul cel isteț cum ar putea dobîndi asemenea favoare. Dar studentul rămăsese cu gloata ce căsca gura în piață.

Dominicanii adunaseră cenușa fostului frate al ordinului lor într-un vas de lut. Unul dintre ei apucă vasul cu amîndouă mîinile și porni, în fruntea celorlalți, prin fața palatului Farnese. Acest palat fusese durat de către papa Paul al III-lea, omul căruia Copernic [1] îi închinase, cu mai bine de cincizeci de ani în urmă, scrierea sa *Despre revoluțiile corpurilor cerești*. Zarzavagiii, hamalii, tîrfele, cîntăreții ambulanți și strengarii uliților păşeau tăcuți în urma călugărilor pe Via de' Fontanone spre podul lui Sixtus. Li se poruncise călugărilor să treacă podul, ca cenușa să fie aruncată în Tibru de pe malul stîng. Pe acest mal locuiau de puțină vreme, între Porta Settimiana și Porta Portese, oameni care trudeau cu brațele pentru alții, oameni care se pricepeau să zidească palate și să pietruiască drumurile. Iar cenușa răufăcătorului, pe care apa avea s-o ducă de-a lungul malului lor, trebuia să însemne o ocară deosebită pentru ei.

Cînd cenușa atinse fața apei și fu rostit marele blestem împotriva ultimelor rămășițe vizibile ale bărbatului Giordano Bruno, mort în vîrstă de cincizeci și doi de ani, unul dintre călugări se adresă oamenilor ce priveau muți, fiindcă tăcerea lor îi părea plină de amenințare.

— Unde sînt palavragiii cei isteți care s-au ridicat împotriva judecății Inchiziției [2], care șușoteau fără rușine prin dughenele bărbierilor sau înaintea muierilor din piețe ? Voiau

[1] *Nicolaus Copernic* (1473—1543), celebru astronom polon, primul care a fundamentat științific sistemul heliocentric, răsturnînd teoria geocentrică a lui Ptolemeu, dominantă în tot evul mediu.

[2] Tribunal instituit în secolul al XII-lea de către biserica catolică. Și-a desfășurat activitatea nefastă pînă în secolul al XVIII-lea, reprimînd orice abatere de la dogma bisericii catolice.

să-i ceară lui Dumnezeu o minune întru slava acestui răufăcător. Unde-s flecarii care proroceau că rîul are să se umfle şi are să năboiască malurile şi are să înece oraşul? Firește, Dumnezeu face minuni, dar numai la vremea potrivită.

Tibrul duse cenuşa de la Porta Settimiana către Porta Portese şi mai departe, spre mare. Şi nu se revărsă.

Cu toate acestea, oamenii rămaseră îngrămădiţi pe maluri şi aşteptară. Şi aşteptară. Cu încetul, către amiază, norodul se împrăştie, căci, într-adevăr, nu mai nădăjduia în nici o minune.

II

La Florenţa, în nopţile de august surprinzător de senine ale anului 1610, un bărbat, de fel din Pisa, îndrepta o lunetă spre cer.

El văzu prin lunetă ceva care trebuia împărtăşit neîntîrziat, prin scrisori, prietenilor săi. Şi le vesti despre cele văzute, înşirînd următoarele litere:

„S m a i s m r m i l m e p o e t a l e u m i b u n e n u g t t a u i r a s."

Învăţaţii luară cunoştinţă de scrisoare şi încercară să dezlege şarada, schimbînd în fel şi chip ordinea literelor, pentru a le afla tîlcul.

Cucernicul părinte Christoph Scheiner, membru al „Societăţii lui Isus" [1], membru al Colegiului din Ingolstadt [2], cunoscător în ale matematicii şi astronomiei, bărbat înţelept şi ascet, cu degete lungi şi îndemînatice, dar osoase şi nu tocmai frumoase, şedea mînios şi iritat în cămăruţa sa de lucru şi încerca să dea de rostul literelor. „Pe Sfîntul Antoniu — ocăra el în sinea lui — oare să fi descoperit omul ăsta din Pisa ceva ce ar fi putut afla, neîndoios, şi el, Christoph Scheiner?" Că doar stăpînea şi el ştiinţa astronomiei, la fel de bine, dacă nu chiar mai bine decît omul care şedea la

[1] Ordin catolic, denumit şi ordinul iezuiţilor, instituit în 1534. A slujit drept principal instrument în lupta catolicismului împotriva Reformei.

[2] Localitate în Bavaria, unde a existat o universitate (1472—1800).

Florența, în fața lunetei sale. O stăpînea cu temeinicie germană — după cum își spunea singur. Numai că nu avea la îndemînă o lunetă. Cu o asemenea țeavă se poate holba la cer oricine are ochi.

Un alt părinte, membru al „Societății lui Isus", matematicianul Paul Guldin din Viena, om bine legat, înalt și predispus la îngrășare, stăruitor și ager la minte, dar fără nici o vocație de martir, zîmbi cînd văzu vălmășagul de litere ce păreau fără noimă.

„Cît de tipic italienește a procedat, gîndi el, cît de spiritual, cu cîtă grație, cu cîtă abilitate! Bărbatul din Pisa oferă lumii o șaradă. Numai el singur știe de ce nu-și prezintă descoperirea într-o frază limpede, ca atunci cînd, cu opt luni în urmă, a adus oamenilor la cunoștință, în publicația sa *Sidereus nuncius* [1], că a descoperit în vecinătatea planetei Jupiter patru aștri care-o însoțesc. O fi avînd el temeiurile lui, că nu publică de data aceasta nimic." Guldin nu se trudi prea multă vreme să rînduiască în cuvinte limpezi slovele învălmășite. Renunță la încercarea asta. Omul din Pisa trebuie să-și dezlege singur șarada. Nimeni, în afară de el, nu va putea să-i pătrundă tîlcul.

La Praga, trăia un oarecare Johannes Kepler, matematician al curții imperiale, om îndeajuns de stăruitor și stăpînit totodată de o puternică dorință să dezlege șarada. El alcătui o propoziție: *Salve umbistineum geminatum Martia proles.* O soluție cam primitivă, după cum singur recunoștea. Și, pe deasupra, mai rămînea și o literă stingheră. „Salut, vouă, sfere îngemănate, copii ai lui Marte." Kepler bănuia că Galileo Galilei [2] a văzut cu luneta planeta Marte însoțită de două luni. Dar rămăsese o literă de prisos.

Învățatul din Praga ar fi vrut să se afle acum la Florența, să stea de vorbă cu Galilei, să îndrepte spre cer luneta, acel instrument mai prețios decît orice sceptru, să privească prin ea și să compare, să socotească și să dovedească tuturor, cu ajutorul matematicii și al fizicii, că astronomul Copernic avusese dreptate în lucrarea sa *Despre revoluțiile corpurilor cerești.* Să vadă Florența, și apoi să-l asculte pe marele învățat italian și prieten al său povestind despre Pisa, orașul în care se născuse

[1] Solul stelelor (lat.).

[2] *Galileo Galilei* (1564—1642), fizician și astronom italian. A pus bazele științelor mecaniciste ale naturii. În 1633 a trebuit să retracteze în fața Inchiziției adeziunea sa la teoria lui Copernic privitoare la sistemul planetar.

şi unde se spune că se înalţă cel mai minunat dom din lume, durat din marmură şi, în afară de acesta, măiestritul baptisteriu şi neasemuit de graţiosul turn înclinat. Apoi să rîdă împreună cu el, amintindu-şi cum se îngroziseră doctorii de la Colegiul din Pisa cînd Galilei folosise înclinaţia turnului pentru a demonstra studenţilor săi în matematică legitatea căderii libere a corpurilor. Te salut, Galilei ! Şi ştiu de ce ţi-ai tăinuit descoperirea într-o şaradă. Doar n-au trecut decît zece ani de cînd Giordano Bruno a fost ars pe rug.

În oraşul Tübingen de pe Neckar şedea, în odaia lui de lucru de la Universitatea evanghelică-luterană, profesorul de matematici Michael Maestlin, care lucra la un tratat de astronomie ; din dorinţa de a trăi în tihnă, scrisese în tratatul lui că Pămîntul stă nemişcat în centrul Universului, ca şi cum el, Maestlin, profesorul lui Kepler, n-ar fi citit niciodată vreun rînd din scrierile lui Copernic.

— Dacă nu se poate evita ca prin aceasta să adăugăm încă o dovadă în sprijinul lui Copernic... vorbea el de unul singur. De fapt, cred a şti că învăţătura despre mişcarea Pămîntului în jurul Soarelui este întemeiată şi că trebuie să-i acordăm Soarelui alt loc în reprezentarea Universului decît cel pe care i l-a atribuit Ptolemeu [1]. Dar învăţătorul nostru Luther a respins teoria lui Copernic, sub motiv că nu concordă cu *Sfînta Scriptură*. De aceea, oricine este cu adevărat luteran nu trebuie să afle nimic despre teoria asta. Şi nici s-o răspîndească. Doar aşa, dacă nu se poate altfel, într-ascuns.

La castelul din Praga, împăratul Rudolf [2] primi vestea despre descoperirea bărbatului din Pisa în timp ce se afla la masă. Dar nu se opri din mîncat, ci spuse cu gura plină :

— Neruşinare, obrăznicie ! Dumnezeule, să nu ştim ce noutate a văzut insul acela pe cer cu ocheanul lui ! Poate chiar steaua mea. Bineînţeles că întîmplările de pe bolta cerească ne privesc pe Noi. Noi, cezarul Imperiului roman de naţiune germană [3], poruncim bărbatului din Pisa să dezvăluie tîlcul şaradei. Neîntîrziat !

[1] *Claudius Ptolemeu* (aprox. 90—160), astronom şi matematician grec din Egipt. A enunţat teoria conform căreia pămîntul ar constitui centrul sistemului planetar, teorie care a dăinuit pînă la Copernic.

[2] *Rudolf al II-lea* (1552—1612), împărat german, promotor al Contrareformei.

[3] Imperiul roman de naţiune germană s-a constituit în anul 800 şi a durat, formal, pînă în 1806. Din 1438 împăratul era desemnat din familia de Habsburg.

Galilei, supus al marelui duce de Toscana, ceru generalatului „Societăţii lui Isus" din Roma să-i tălmăcească şi să-i confirme porunca. Şi i se dete de veste că părintele general Claudius Aquaviva [1] n-are nimic împotrivă. Nu era cîtuşi de puţin îngîmfat părintele general cînd se considera un om foarte înţelept şi abil. Încă de pe cînd era în viaţă, se spunea despre el că instrucţiunile pe care le întocmise pentru duhovnicii prinţilor erau nişte „capodopere de abilitate".

Prin intermediul trimisului din Toscana, fratele marelui duce Giuliano de' Medici, s-a aflat la curtea din Praga, în noiembrie 1610, tîlcul tainei slovelor. *„Altissimum planetam tergeminum observavi."* Ceea ce înseamnă : „Am văzut cea mai înaltă dintre planete cu trei trupuri". Luneta îi arătase lui Galilei pe Saturn pe bolta cerului şi se părea că lîngă această „cea mai înaltă dintre planete" se aflau, foarte aproape, doi aştri mai mici.

Dar abia se domolise zarva iscată de dezlegarea enigmei, cînd omul acela din Pisa trimise, în luna decembrie a aceluiaşi an, o nouă şaradă în toată lumea :

„Haec immatura a me jam frustra leguntur oy." Ceea ce însemna : „Acest lucru îl caut zadarnic înainte de vreme".

Kepler nici nu mai încercă să schimbe locul cuvintelor astfel ca ele să capete un înţeles, ci îi scrise de-a dreptul lui Galileo Galilei, la Florenţa :

„Vă conjur, scumpe prietene, nu ne lăsaţi să bîjbîim multă vreme după tîlcul spuselor voastre. Gîndiţi-vă că aveţi a face cu germani adevăraţi, care sînt foarte însetaţi de a cunoaşte şi care vor să ştie totul cît mai temeinic. Închipuiţi-vă torturile pe care ni le prilejuiţi cu tăcerea dumneavoastră."

Claudius Aquaviva n-a dat nici un fel de instrucţiuni Inchiziţiei de a intercepta răspunsul lui Galilei către Kepler. De altfel, aceste şarade erau departe de a reprezenta cea mai arzătoare problemă care frămînta „Societatea lui Isus". Ceea ce o îngrijora mai mult era Veneţia. Guvernul Republicii din San-Marco nu mai trimitea bani la Roma şi-i izgonea din cuprinsul ei pe membrii „Societăţii lui Isus". Aquaviva avea observatori dibaci în oraşul de pe lagune ; cercetarea intenţiilor veneţienilor se afla, la acea vreme, pe primul plan al preocupărilor şi era mai arzătoare decît corespondenţa lui Galilei.

[1] *Claudius Aquaviva* (1543—1615), călugăr iezuit, din 1581 părinte general al ordinului.

Astfel, în ianuarie 1611, curtea din Praga şi, o dată cu ea, matematicianul ei Johannes Kepler au aflat, prin mijlocirea trimisului toscan Giuliano de' Medici, explicaţia celei de a doua şarade : „*Cynthiae figuras aemulatur mater amorum*". Aceasta însemna : „Venus imită fazele Lunii".

Împăratul Rudolf se plictisea.

— De cînd mă ştiu, n-am avut niciodată prea mult de-a face cu această planetă, nu, asta nu e steaua mea ; despre mine, Venus n-are decît să imite Luna, spuse el cu un glas subţire şi tîmp, de bătrîn. Chicotea de unul singur, lăsîndu-se în voia amintirilor erotice. Povestiţi-ne despre fratele bunicului vostru şi despre iubita lui, femeia care a otrăvit cel puţin zece fiinţe omeneşti. Povestiţi-ne despre veneţiana Bianca, după cît se spune, cea mai frumoasă femeie din lume, îl pofti el pe trimisul toscan.

După cîteva clipe de gîndire, porunci totuşi ca un slujitor să se ducă la matematicianul Kepler cerîndu-i ca, pentru mai multă siguranţă, să verifice calculele şi să vadă dacă din descoperirea cea nouă nu rezultă vreun element important pentru nativitatea împăratului. Apoi, mîniindu-se din senin, Rudolf spuse marchizului de Medici :

— Iar vreţi să-mi îndrugaţi povestea doamnei Bianca ? Am auzit-o de mai bine de o sută de ori şi o găsesc scîrbavnică şi neroadă.

Bogatul, spilcuitul şi zveltul marchiz privi spre împărat cu nespusă semeţie :

— Mi-aţi cerut să vă povestesc iar istorii vechi şi vesele pentru că voiţi să uitaţi ceea ce-a descoperit pe cer Galileo Galilei al nostru, cu luneta lui.

— Aveţi şi bani, spuse Rudolf cu perfidie şi grosolănie.

— Totul se poate cumpăra, adăugă marchizul, zîmbind nepăsător, oamenii, vitele, corăbiile, lunetele.

— Păcat, urmă Rudolf necăjit, păcat că n-am destui bani.

— Ce doriţi să cumpăraţi ? întrebă într-o doară marchizul, pe un ton glumeţ.

— Planetele, răspunse cu seriozitate glasul acela de bătrîn.

— La ce bun ? îl iscodi politicos trimisul toscan, făcîndu-se că acordă atenţie ideilor smintite ale împăratului.

— Vreau să le silesc să se rotească în jurul Pămîntului. Mi-a fost întotdeauna nespus de dragă imaginea lumii aşa cum a văzut-o Ptolemeu, e atît de simplă, de liniştitoare. Noi în centrul Universului, şi totul să se învîrtească în jurul nostru.

Marchizul ridică din umeri. Necazul moşneagului nu-l impresiona.

— Iar Galilei al vostru, urmă împăratul, a năruit ultima speranţă care-mi mai rămăsese că poate Copernic se va fi înşelat.

— După cît se ştie, şi Kepler al domniei-voastre lucrează la distrugerea imaginii lui Ptolemeu despre Univers, mai adăugă într-o doară Giuliano de' Medici.

Vorba asta îl mînie cumplit pe împărat.

— Bani ! strigă el deodată tare. Expresia ochilor lui se schimbă îngrijorător, semn că îl apuca o criză. Să cumpăr tot ! icni el cu greu. Să cumpăr planetele ! se văicări mai departe.

Slujitorii se apropiară în grabă şi îi înfăşurară capul cu şervete muiate în apă rece. Trimisul toscan se retrase discret.

Întrucît matematicianul imperial Kepler nu putea călători la Florenţa, îşi pofti prietenul să vină la Praga, pentru a întreprinde împreună cercetări. Şi Galilei îi răspunse :

„Scumpe prietene, invitaţia dumneavoastră mă onorează, dar mă şi înspăimîntă deopotrivă de mult. Nu pot să beau bere şi să mănînc cîrnaţi în fiecare zi, nu pot să stau lîngă sobe încălzite. Nu pot călători peste munţi pînă la dumneavoastră, căci drumul e prea lung, iar sănătatea mea prea şubredă. Şi nu-mi pot părăsi studenţii, lăsîndu-i pe mîna nătîngilor adepţi ai teoriei lui Ptolemeu, care rumegă veşnic acelaşi lucru. Studenţii n-au învăţat încă destul, ca să nu existe primejdia de a se preface şi ei, în lipsa mea, în asemenea fiinţe nătînge şi rumegătoare. Rămîi cu bine !"

III

Părintele Lamormain din Luxemburg întinse fratelui său întru ordin, Paul Guldin, lista cărţilor oprite, *Index prohibitorum librorum*. Superiorul „Societăţii lui Isus" pentru provincia de dincolo de Alpi îi convocase pe cei doi bărbaţi în locuinţa sa din Viena ; aceştia urmau să-i prezinte prin viu grai darea de seamă anuală şi să primească noi instruc-

ţiuni. Părintele Paul Guldin, un om învăţat şi cu multă experienţă într-ale matematicii, trăia la curtea din Praga ca duhovnic al împărătesei Anna ; de aceea era de mare folos „Societăţii lui Isus" ca observator pe lîngă împăratul Matthias [1] din familia Habsburgilor. Părintele Lamormain, căruia duşmanii lui îi ziceau şi Lämmermann [2], era duhovnicul arhiducelui Ferdinand de Stiria [3], din familia Habsburgilor, pretendentul cel mai apropiat la coroana Imperiului, în cazul în care Matthias ar fi rămas fără urmaşi.

Superiorul „Societăţii lui Isus" pentru provincia de dincolo de Alpi îi lăsase pe cei doi călugări singuri, ca să cerceteze *Indexul*.

Părintele Paul Guldin urmări rîndurile cu degetul, dar lista nu cuprindea nici o noutate importantă ; era trecut acolo Boccaccio, apoi traducerea *Noului Testament* de către Erasmus din Rotterdam [4] ; deodată degetul se opri. Proiectul de reformă al papii Paul al IV-lea [5] ? Lucrul acesta nu-l ştia. De altfel, pînă acum nici nu avusese înaintea ochilor *Indexul* complet.

— De neînţeles, spuse el ca pentru sine, în timpul papii Paul al III-lea el însuşi a lucrat — aşa cum se poate citi aici — la opera aceasta, şi acum îşi pune propria sa lucrare la *Index* ?

Lamormain zîmbi de uimirea fratelui său întru ordin.

— De neînţeles ? Nu, asta-i tăria noastră, ne îndreptăm singuri greşelile.

Guldin citi mai departe, dar se opri din nou :

— Copernic ? Cartea *Despre revoluţiile corpurilor cereşti* ? Nu mai pricep nimic. Scos din fire, Guldin îl privi pe Lamormain. Înţeleg prea bine, urmă el, ca toate scrierile călugărului Luis de Leon din ordinul augustinilor, profesorul spaniol din Salamanca, să fie trecute la *Index*. Acela a tradus psalmii din *Vechiul Testament*, sfinţii psalmi care nu şi-au aflat adevăratul tîlc decît în sînul bisericii noastre, în limba lui, cea vorbită în Castilia. I-a tradus ca pe un cîntec ciobănesc, un cîntec erotic, de dragoste. Bine, să fie

[1] *Matthias de Habsburg* (1557—1619), împărat german, urmaş al lui Rudolf al II-lea.

[2] Joc de cuvinte : Lämmermann înseamnă în germană ironic „om prost ca oaia".

[3] *Ferdinand al II-lea* (1578—1637), unul dintre promotorii Contrareformei.

[4] *Desiderius Erasmus din Rotterdam* (1466—1536), cel mai de seamă umanist din secolul al XVI-lea, adversar al scolasticii şi al papalităţii.

[5] *Paul al IV-lea (Giovanni-Pietro Carafa)* (1476—1559), papă între 1555—1559, iniţiatorul primului *Index* al cărţilor interzise de biserica catolică.

pus pe listă alături de Boccaccio. Dar Copernic, doar n-a dus simţurile omului în ispită. El a încercat să-i pună în mişcare mintea. N-a afirmat nimic împotriva dogmelor credinţei noastre, n-a falsificat *Sfînta Scriptură.*

— Frate Paul, te înflăcărezi pentru o lucrare trecută la *Index* ?

— Eu sînt profesor de matematici şi cunosc foarte bine cartea de care vorbesc. Este raţională. Mai sînt şi membru al „Societăţii lui Isus", ştiu că Nicolaus Copernic şi-a dedicat lucrarea papii Paul al III-lea, şi toată lumea îşi aminteşte foarte bine că papa a primit atunci dedicaţia.

— Eu nu sînt profesor de matematici, nu cunosc cartea asta. Dar sînt membru al „Societăţii lui Isus". Şi, cînd mă uit la *Index,* îmi spun că papa Paul al III-lea trebuie să fi făcut greşeli, greşeli hotărîtoare. Îţi dai seama de asta din cele ce s-au petrecut cu proiectul de reformă. Autorul şi-a pus propria sa scriere la *Index* de-ndată ce-a fost ales papă. Asta-i tăria noastră. Ne îndreptăm singuri greşelile.

— Aş vrea să citeşti unele părţi din prefaţa lui Copernic, poate că atunci ai înţelege uimirea mea.

— Eu nu citesc ce este pus la *Index.*

— Cum vrei să combaţi o învăţătură greşită, dacă n-o cunoşti ?

— Mie, calea cea dreaptă mi-o arată sfinţii părinţi ai bisericii şi rînduielile ordinului, ripostă Lamormain, apoi, după cîteva clipe de gîndire, adăugă : Şi totuşi, sînt tare în credinţa mea, asemenea opere nu mă pot înrîuri cu nimic. Sînt călit împotriva scrierilor izvorîte dintr-o minte rătăcită.

Văzînd cît de mult îşi ieşise din fire fratele său întru călugărie, se simţea şi el ispitit să citească amintita carte. Se duseră în bibliotecă. După oarecare căutare, Guldin găsi cartea. Şi Lamormain citi :

„SANCTITĂŢII-SALE PAPII PAUL AL III-LEA. PRECUVÎNTAREA LUI NICOLAUS COPERNICUS LA LUCRAREA SA DESPRE REVOLUŢIILE CORPURILOR CEREŞTI.

Sînt pe deplin conştient, preasfinte părinte, că se vor găsi oameni care, de îndată ce vor afla că în cartea mea despre revoluţiile corpurilor cereşti atribui globului pămîntesc anumite mişcări, vor striga fără întîrziere : o asemenea învăţătură este întru totul condamnabilă.

Cugetînd la aceşti oameni care, întemeindu-se pe o tradiţie multiseculară, consideră imuabilă părerea că Pămîntul stă nemişcat în mijlocul Cerului, ca un centru al acestuia, gîndindu-mă că aceşti oameni vor considera aşadar iraţională teoria mea cum că Pămîntul se mişcă, am dus cu mine însumi o lungă luptă, chibzuind dacă trebuie să dau la tipar explicaţiile şi dovezile mele în sprijinul acestei mişcări, sau dacă n-ar fi mai bine să urmez pilda pitagoricienilor şi a altora, care obişnuiau să transmită misterele filozofiei lor nu în scris, ci prin viu grai şi numai rubedeniilor şi prietenilor lor.

Sanctitatea-voastră se va aştepta, fireşte, să afle de la mine cum am ajuns la ideea aceasta îndrăzneaţă de-a admite, împotriva concepţiei generale a matematicienilor şi chiar împotriva raţiunii umane sănătoase, o mişcare a Pămîntului. De aceea doresc să nu rămînă o taină pentru sanctitatea-voastră faptul că nimic altceva nu m-a îndemnat să caut o nouă teorie pentru calculul mişcării corpurilor cereşti decît considerentul că matematicienii nu sînt cîtuşi de puţin de acord între ei cu privire la cercetările în acest domeniu. Căci, în primul rînd, ei sînt atît de nesiguri în privinţa mişcării Soarelui şi a Lunii, încît nu pot stabili prin observaţii nici măcar durata constantă a perioadelor anului. Apoi, pentru determinarea mişcării Soarelui şi a Lunii, ca şi a celorlalte cinci planete, ei nu folosesc nici aceleaşi principii, nici aceleaşi premize, şi nici măcar aceleaşi dovezi ale rotirilor şi ale mişcărilor pe orbită. Unii utilizează doar cercurile omocentrice[1]*, alţii pe cele excentrice şi epiciclurile*[2] *; dar, pe această cale, ei nu obţin tot ce caută. Cu ei se întîmplă ca şi cu acela care ar încerca să îmbine mîini, picioare, capete, sau alte părţi luate din diferite tablouri, foarte bine pictate, dar neaparţinînd aceluiaşi trup. În felul acesta s-ar naşte mai degrabă un monstru decît un om.*

Am cîntărit, aşadar, multă vreme această incertitudine a tradiţionalelor teorii matematice privitoare la corelaţia dintre mişcările corpurilor cereşti şi am fost foarte neplăcut impresionat de faptul că filozofii, care au cercetat îndeobşte atît de minuţios lucruri relativ lipsite de însemnătate, n-au făurit încă o teorie mai precisă ca să explice mişcările din Uni-

[1] Formă mai veche pentru „concentrice".

[2] Cerc auxiliar, cu ajutorul căruia astronomii, pînă la Kepler, încercau să reducă mişcările complicate ale planetelor şi Lunii la mişcări circulare uniforme.

versul construit pentru noi de către cel mai desăvîrşit arhitect.

Atunci mi-am luat osteneala să citesc scrierile tuturor filozofilor, pe care mi le-am putut procura, şi am încercat să descopăr dacă nu cumva vreunul dintre ei a exprimat cîndva părerea că mişcările corpurilor cereşti sînt altfel decît presupun matematicienii de meserie. Şi astfel am găsit, într-adevăr, mai întîi la Cicero, cum că Niketas ar fi afirmat că Pămîntul se mişcă. Apoi am citit şi în Plutarh că şi alţi cîţiva au fost de aceeaşi părere. Voi reproduce aici, îndată, pasajul respectiv, pentru ca toţi să-l aibă în faţa ochilor: «Părerea obişnuită este că Pămîntul stă nemişcat, dar Philolaos şi pitagoricienii presupun că se mişcă în jurul focului, ca Soarele şi Luna, descriind o elipsă. Heraclit din Pont şi pitagoriceanul Ekphantus ne învaţă că Pămîntul se mişcă, dar nu înaintînd, ci învîrtindu-se ca o roată şi deplasîndu-se, astfel, în jurul axei sale de la apus spre răsărit.» Inspirat de aceasta, am început şi eu să gîndesc la o mişcare a Pămîntului; întrucît li se acordase şi altora, înaintea mea, libertatea de a porni de la diferite forme de cerc pentru a explica fenomenele de pe firmament, am socotit că mi se va îngădui şi mie să încerc dacă, admiţînd o mişcare a Pămîntului, nu se pot găsi explicaţii mai satisfăcătoare decît cele de pînă acum, pentru revoluţiile corpurilor cereşti.

Pornind de la aceasta, am schiţat şi planul lucrării mele. În cartea întîi descriu toate orbitele corpurilor cereşti împreună cu mişcările pe care le atribui Pămîntului, încît cartea cuprinde, în oarecare măsură, ordinea generală a Universului. În cărţile următoare, compar mişcările celorlalţi aştri şi ale celorlalte orbite cu mişcările Pămîntului, încît din ele se poate vedea în ce măsură pot fi menţinute mişcările celorlalţi aştri şi ale celorlalte corpuri cereşti, dacă sînt raportate la mişcările Pămîntului. Nu mă îndoiesc de faptul că acei matematicieni care sînt oameni cu mintea vie şi învăţaţii îmi vor da dreptate dacă vor parcurge şi vor cerceta temeinic dovezile aduse de mine, în această lucrare, în sprijinul cercetării mele. Însă, pentru ca atît cei învăţaţi cît şi cei neînvăţaţi să vadă deopotrivă că nu mă sustrag judecăţii nimănui, am închinat acest studiu sanctităţii-voastre şi nu altcuiva; căci, prin demnitatea funcţiei voastre, ca şi prin dragostea manifestată faţă de toate ştiinţele, şi mai ales faţă de matematici, sanctitatea-voastră este adînc venerată şi în acest colţişor îndepărtat, unde trăiesc eu, încît mă poate

apăra, prin prestigiul şi părerea ei, de muşcăturile zavistnicilor, deşi proverbul spune că nu există leac împotriva muşcăturii sicofantului, împotriva iscoadei care pretinde că cineva dă la iveală fructe oprite."

Părintele Lamormain, numit de către răuvoitori Lämmermann, închise cartea şi se uită cu un zîmbet de nepătruns spre Paul Guldin, care aştepta nerăbdător în faţa lui.

— Sînt fructe oprite ? Spune ! stărui Paul Guldin. Spaniolii şi portughezii au descoperit în călătoriile lor ţări noi. Ei au pus piciorul în ţinuturi încă necunoscute. Acestea sînt dovezi că Pămîntul este altfel de cum l-au descris cei vechi. Şi ce-a făcut Copernic ? Nimic altceva decît navigatorii spanioli şi portughezi. Iar Galilei ce-a văzut prin luneta lui ? Lucruri noi, întocmai ca spaniolii şi portughezii.

Părintele Lamormain îşi chibzui o clipă răspunsul :

— Acum şaisprezece ani, Inchiziţia l-a ars pe rug pe Giordano Bruno.

— Dar nu din cauza matematicii sale, ci din cauza greşitei sale învăţături filozofice, obiectă părintele Paul Guldin.

Lamormain nu se lăsă întrerupt :

— Inchiziţia a început să cerceteze toate scrierile şi corespondenţa lui Galilei, astea sînt ultimele veşti din Roma. Inchiziţia a pus la *Index* cartea lui Copernic. „Societatea lui Isus", din care fac parte şi eu, spune că Inchiziţia are dreptate. Aşa că pentru mine sînt fructe oprite. Şi pentru toţi.

În clipa aceasta, părintele Paul Guldin îl ura pe fratele său întru călugărie şi, în sinea lui, îl numi cu dispreţ Lämmermann, pentru că îşi dădu seama că şi pentru sine însuşi aceste fructe erau oprite. Căci se număra şi el printre membrii „Societăţii lui Isus", dar, din păcate, mai era şi profesor de matematici.

Capitolul întîi

În casa meşterului cositorar Christoph Kepler era ora odihnei de amiază. Afară, în faţa atelierului, ucenicul Bertram picotea de somn pe o laviţă rezemată de peretele dinspre uliţă al casei. Ar fi putut sta în curte, ca în orice zi la vremea odihnei ; acolo, umbra teiului rotat l-ar fi ferit de arşiţa soarelui de august. Dar Bertram, un flăcăiandru de şaisprezece ani, curios nevoie mare, n-ar fi părăsit pentru nimic în lume locul lui de pe laviţă, de unde privea pe uliţă, clipind des din cauza soarelui, care-i bătea în ochi.

Şi zîmbea în sine ; dacă n-ar fi fost atît de ostenit de cît stătuse în picioare lîngă foc, ar fi rîs tare, atît de tare, încît s-ar fi trezit pe loc toată lumea din Leonberg care-şi făcea somnul de după-amiază. Pe ucenicul cositorarului îl frămînta un gînd năstruşnic.

„Sînt mai ceva decît prinţul !“ Şi, căscînd, îşi întinse picioarele goale înainte, privindu-le. „Picioarele mele sînt murdare, ba chiar murdare rău de tot.“ Şi se scărpină între degetele de la picioare. „Dar eu sînt mai ceva decît prinţul !“ Îşi încrucişă mîinile pe pieptul slăbănog, cătînd trufaş în jur ; se afla, însă, la vremea prînzului, în Leonberg, la cîteva poşte spre miazănoapte de Stuttgart, şi nu era nimeni prin jur căruia să-i poată spune asta. Atunci vorbi de unul singur :

— Pentru că aici e prea mult soare, prinţul intră la han, ca orice neisprăvit. Şi cine stă aici, unde-i arşiţă ? Nu prinţul ! Eu !

Întrucît nu-l contrazise nimeni, nu izbuti să-şi dezvolte pînă la capăt măreţul gînd şi să-i dea o notă mai îndrăzneaţă. Aţipi şi văzu încă o dată, în vis, ceea ce trăise cu mai bine de un ceas în urmă.

În mijlocul unei zarve de nedescris, însoţit de lătratul cîinilor, de nechezatul cailor şi de zăngănitul armelor, răspîndind iz de sudoare şi alte mirosuri, sosise în tîrg prinţul Achilles, fratele ducelui Johann Friedrich von Württemberg, împreună cu doamnele, bărbierul şi alţi trepăduşi ai curţii sale.

Ceea ce-l ademenise pe domnul Achilles şi suita sa într-aci, în codrii Leonbergului, erau porcii. Porcii sălbatici şi alte fiare din pădure. Dar patima vînatului se topise sub arşiţa acestei zile de august. Achilles schimbase locul vînătorii, mutînd-o la „Cerb", încăpătorul han aşezat mai la vale de piaţa tîrgului.

În timp ce meşterul Christoph Kepler se aşezase la masă cu mama şi cu soţia sa, Bertram se furişase în grabă pînă la han. Acolo, privind pe fereastră fără a fi văzut, observase zelul neobişnuit al hangiului, care poruncise să se golească cele două odăi mai bune de la catul de jos şi pusese el însuşi mîna să care paturi cu saltele de puf, căni de cositor pline de vin, laviţe pe care doamnele să-şi pună rochiile, trăgători de cizme, oale de noapte.

Apoi doamnele se folosiră de laviţe. După larma neobişnuită tăcerea se aşternuse repede asupra Leonbergului. Şi ucenicul se putuse întoarce tocmai la timp, pentru ca stăpînul să nu-i observe lipsa. După care, la porunca lui Christoph Kepler, dusese sus, în odaia cea mare a mamei meşterului, două căni noi de cositor. Acum moţăia afară, pe bancă, în faţa casei.

În odaia cea mare de sub acoperiş, mama meşterului şedea pe un scăunel, cu ochii pierduţi în zare. Deschisese larg cele trei ferestre rotunde şi mici. Aştepta furtuna, care trebuia să urmeze după această zăpuşeală de amiază. De bună seamă furtuna avea să limpezească aerul apăsător din odaie. Atunci va putea să respire mai uşor. Apoi are să termine şi treaba pe care şi-a pus în gînd s-o facă încă de ieri : are să umple săculeţele din pînză de in cu mănunchiurile uscate de coada-şoricelului, de lăptucă şi de cimbru. Dacă ierburile stau prea multă vreme atîrnate aici, de grindă, îşi pot pierde puterea tămăduitoare. După aceea va lua de pe prichiciul ferestrei laptele de capră pus la prins pentru brînză şi-l va turna din strachina de cositor în cea de lemn, care fusese golită la prînz. În ea va putea să mestece mai bine cu iingura, după ce va pune şi mirodenii în brînză.

Da, bătrîna care se apropia de şaptezeci de ani nu îngăduia să facă altcineva brînza. Totul era să ştii a potrivi

mirodeniile. Şi nu credea în ruptul capului că slujnica s-ar putea pricepe să le potrivească. Ei, Doamne, dacă ea, mama, ar mai avea picioare tinere şi plămîni zdraveni, ar da acum o fugă pînă în pădure, înainte de furtună, şi ar culege o ulcică de afine, cîtă vreme încă nu le-a stricat ploaia. O parte le-ar pune la păstrare pentru zeamă. Avea oricînd pregătită o zeamă bună de fructe pentru tot soiul de oaspeţi. Iar o parte le-ar pune la uscat. Toate acestea erau ierburi de leac, pe care le avea la îndemînă din pădurea învecinată. Cunoştea tot soiul de leacuri care să te scoale din morţi. Ştia pentru ce creşte fiecare buruiană acolo în pădure şi la ce e bună.

Şi să nu uite nici de merişoare, că în curînd e vremea cînd se coc. Merişoarele îi plăceau atît de mult lui Hans, lui Hänsle, feciorașul ei ! Cel mai mare dintre copii.

Bătrîna şedea acum pe scăunel şi privea cu ochii pierduţi în zare ; uită de buruienile de leac şi de laptele de capră, şi nu băgă de seamă nici muscoiul verzui şi lucios, care da tîrcoale strachinii de cositor, zburînd cu un bîzîit zgomotos în jurul ei.

— Hänsle, dragule, vorbi ea de una singură, nu mai eşti băieţaşul mamei. Asta o ştiu. În lumea largă ai ajuns om mare. Vezi bine, Doamne. Cum îţi zic acolo, departe ? Se căzni să-şi aducă aminte şi, cînd găsi cuvîntul, îl rosti pentru sine, pe un ton aproape solemn : matematician al împăratului. Aşa îi spune lumea, da. Şi prin asta crede că se lămureşte ce eşti tu. Lumea asta nu-i prea deşteaptă, eu, una, ştiu ceva mai mult, ştiu... au mai fost şi alţii care se numeau aşa. Şi de bună seamă c-or să mai vină mulţi, care or să se numească tot aşa, care or să ştie să socotească şi or să se priceapă la mersul stelelor. Dar Hans este altfel. Trebuie să fie altfel Johannes al meu. El vede cum se leagă toate, unele de altele, şi cum merg împreună, socoteala, şi stelele, şi Dumnezeu. Şi vorbi mai departe, ca şi cînd feciorul ei ar fi fost acolo, în odaie, aşa cum obişnuia să facă adesea, cînd era singură. Lasă, ştiu eu că nu eşti bucuros de fel cînd îţi laud înţelepciunea. Tu nu te-mpăunezi, Hänsle, îţi închipui că vorbesc atît de frumos cu tine fiindcă vreau să-ţi fac plăcere. Ei, ce băieţaş prost eşti ! Atît de mic, şi de mare, şi de priceput, ştii atîtea despre mersul stelelor pe cer şi despre căile domnilor mari şi ale oamenilor mărunţi de aici. Dar inima mea o cunoşti, Hänsle ?

În sfîrşit, auzi bîzîitul din strachina de cositor, se ridică de pe scăunel, se uită să vadă ce e şi grăi către gîza cu trupul gros de un verde strălucitor :

— Vezi tu, muscă, ai căzut în laptele meu. Nu era nevoie. Nu pentru tine am pus eu strachina la geam. De ce eşti atît de lacomă ? E vina ta. Hai să te scot de-aici. Să nu mori în laptele meu. Te-arunc pe fereastră. Afară te poţi zvînta la soare. Poate că o să te înghită vreo rîndunică. Atunci n-o să-ţi mai poată ajuta nimeni. Rîndunica e mai mare ca tine.

Se aşeză din nou pe scăunel, îşi împreună mîinile în poală, închise ochii şi începu să se gîndească iar. La feciorul ei, astronomul şi matematicianul împăratului, Johannes Kepler.

„Binecuvîntată fie clipa de-atunci, cînd n-am şovăit să merg la Stuttgart, la duce şi să-l rog. Aşa a putut Johannes să înveţe. La Tübingen, da. Şi a ajuns un cărturar. La universitate. Binecuvîntată fie clipa cînd n-am şovăit să mă duc la Stuttgart cu ruga. Dacă el nu pleca la Tübingen, atunci nu l-ar fi putut trimite la Graz ca magistru de matematică, vezi bine, că doară ar fi trebuit să se facă teolog. Nici nu l-au lăsat să-şi termine învăţătura."

Şi, în gîndurile ei, continuă acest joc cu „dacă" şi „atunci". Jocul acesta îl urmărea cu stăruinţă şi patimă. În fiecare zi. Şi în fiecare zi i se părea că a găsit o dezlegare mai bună cu privire la felul cum s-ar fi putut petrece lucrurile.

„Şi, dacă nu pleca la Graz, atunci nu scria cartea, titlul ei nu mi-l pot aminti, de altfel e pe latineşte ; şi atunci nu-l chema la Praga Tycho Brahe [1], bărbatul acela vestit."

În ziua aceea, gîndurile bătrînei nu voiau să-şi urmeze cursul lor obişnuit : dacă n-ar fi stat la Praga, zece ani sau chiar mai mult, atunci nu s-ar fi înhămat la munca fără de sfîrşit, tabelele, cum le spune el, şi atunci n-ar fi trebuit să se ducă la Linz. Dacă nu s-ar afla acum la Linz cu nevasta lui de-a doua, Susanne, şi cu tabelele, cu socotelile acelea care nu se mai isprăveau, despre mersul planetelor, ar fi poate aici, în preajma Stuttgartului, ca pastor.

[1] *Tycho Brahe* (1546—1601), astronom danez. În sistemul său despre lume, Soarele şi Luna se învîrtesc în jurul Pămîntului, iar planetele Marte, Jupiter, Saturn, Venus şi Mercur se rotesc în jurul Soarelui.

„Şi de ce n-ar fi ajuns Hans un preot bun?“ se întrebă mama. Dar numaidecît se împotrivi singură.

— Ba ar fi un preot foarte bun, spuse ea cu glas tare.

Dar de crezut, nu credea una ca asta.

Pînă la urmă l-ar fi îmboldit ceva să lase amvonul.

Acel ceva, pe care ea nu-l prea putea pricepe.

Acel ceva, despre care el îi vorbea necontenit.

Acel ceva, pentru care ea nu putea găsi un nume potrivit.

Acel ceva din care tabelele nu întruchipau decît o parte.

Tună. Bătrîna tresări speriată şi îşi aminti de afine. Păcat de ele!

Ba nu tunase. Lui Bertram i se întîmplase un mic necaz. Laviţa pe care şedea în faţa casei se răsturnase cu zgomot, căci ucenicul fusese trezit brusc.

Doi oameni stăteau în pragul uşii; dînd să intre în casă, unul dintre ei îl călcase pe Bertram pe piciorul gol. Îl călcase cu cizmele lui grele, şi băiatul sărise în sus ca ars, răsturnînd laviţa.

Acum cei doi bărbaţi urcau scara ce trosnea sub paşii lor şi se îndreptau către odaia mamei cositorarului. Unde mai pui că urcau fără să-i fi dat măcar ziua bună meşterului.

Cuprins de frică, Bertram alergă la meşter. Acesta şovăi o vreme şi, din tindă, trase cu urechea la ceea ce se vorbea sus; o auzi pe maică-sa certîndu-se aprig. Atunci îşi încheie ca lumea brăcinarul pantalonilor, pe care-l desfăcuse puţin pentru odihna de după-amiază. Şi se hotărî să meargă la ea în odaie.

Dar înainte de a face vreo mişcare, cei doi bărbaţi începură a coborî scara. Şi o dată cu ei şi mama cositorarului. Străinii o ţineau pe bătrînă strîns, de amîndouă braţele. Şi o smuceau şi o împingeau. Gîfîiau tustrei. Nimeni nu scotea o vorbă.

— Ce-nseamnă asta? întrebă Christoph încremenit.

Cei doi străini aveau sabia încinsă pe şold.

— În numele ducelui, spuse unul dintre ei.

— La jude, spuse celălalt.

Şi ieşiră în uliţă.

Christoph încercă să se smulgă din încremenirea în care-l aruncase uimirea şi spaima.

— Staţi, merg şi eu, trebuie doară...

Atunci bătrîna îl privi peste umăr şi-i spuse:

— Rămîi acasă, Christoph. Ştiu doar eu bine, astăzi voiai să mai torni talerele acelea. Rămîi aici.

Şi fiul îi dete ascultare şi se duse cu Bertram în atelier la topilă.

Cei doi slujitori ai ducelui o lăsară pe bătrînă la ocîrmuire. Acolo fu dusă în cancelaria judelui, unde şedeau trei bărbaţi şi o femeie, care se holbară la dînsa. Femeia rînji ; avea şi pricină s-o facă. Astăzi, ea, Ursula Reinbold, era, în sfîrşit, mai tare decît bătrîna. Şi avea de gînd să i-o dovedească. Bizuindu-se pe ajutorul acestor trei bărbaţi. Împotriva lor nu se putea pune nimeni ; căci unul din ei era judele Lutherus Einhorn, cu care Ursula se culcase şi care îi era devotat trup şi suflet. Celălalt era sticlarul Jacob Reinbold, cu care se măritase şi care nu îndrăznea să iasă din cuvîntul ei. Iar al treilea era fratele ei, Urban Kräutlin, bărbierul şi felcerul prinţului Achilles. Întîmplarea, sau toana prinţului, îl adusese şi pe el azi la Leonberg, împreună cu toţi cei veniţi la vînătoare. Urban folosise prilejul ca să-şi viziteze sora, cumnatul şi prietenul. Le adusese vin de-al prinţului, chiar şi cîte ceva de-ale gurii din proviziile stăpînului său, Achilles.

Şi iată că acum doamna Ursula, o grăsană lată în spete, în vîrstă de vreo patruzeci de ani, rîdea pe seama bătrînei mărunţele şi nespus de firave, care împlinea şaptezeci de ani.

Mama cositorarului mai că n-o luă în seamă. Ea se repezi la jude. Lui i se adresă cu însufleţire :

— De ce-mi tulburi liniştea casei, Lutherus Einhorn ? La ora prînzului. Eu sînt o femeie cinstită şi cumsecade. De ce porunceşti să mă poarte pe drumuri, ca pe un hoţ ? Trimiţi doi zdrahoni de zbiri să ridice o biată femeie bătrînă ! Că doar veneam şi singură, dacă pofteai să-mi vorbeşti. Unde te trezeşti, de pui doi străjeri, ziua-n amiaza mare, să ridice un om nevinovat ? Ce, nu mai sînt legi la noi ? Şi ce va spune lumea despre asta ? Ştiu eu cum or să mai pălăvrăgească. Să mă ridice pe mine de-acasă ! Strici liniştea casei ziua-n amiaza mare ! Şi pentru ce, mă rog ?

— Am vrut să te vedem, babo, spuse bărbierul Urban şi o privi de sus.

— Domnule ! Eu nu te cunosc şi, chiar de te-aş cunoaşte, nu ţi-aş îngădui să vorbeşti neobrăzat cu mine !

— Îmi placi, babo ; ţie, cel puţin, nu ţi-a tors nimeni pe limbă. Aşa că o să ne poţi răspunde.

Mama meşterului se întoarse către jude.

— Ce vorbă-i asta ? Eu...

— Domnul bărbier al prinţului doreşte să afle unele lucruri de la dumneata. Asta este, o lămuri Lutherus Einhorn.

— Atunci grăieşte-odată ! zise bătrîna mîniată, dar şi curioasă, către Urban. Aş vrea să mă întorn acasă cît mai degrabă, urmă ea. Suna a rugăminte. Îşi dădu ea însăşi seama de asta, de aceea adăugă : Înainte de-a se porni furtuna.

— Da, şi eu trebuie să mă duc la prinţul Achilles, la „Cerb", încă înainte de-a se porni furtuna. Dar putem sfîrşi cît ai clipi, dacă vrei tu, babo.

— Doamne, ce-i fi umblînd cu atîtea ocolişuri, Urban, spune-i o dată pe şleau, se înfipse Ursula Reinbold la fratele ei. Să mă faci sănătoasă, Katharina Kepler !

Mama meşterului cătă uimită la vecină. Da, bineînţeles, a avut sfadă cu ea, cam cu vreo lună în urmă, cînd Ursula a venit în atelierul lui Christoph şi a pretins, sus şi tare, că-i lipseşte un taler din cele douăsprezece. Christoph jurase că numărase bine, şi atunci vecina îi aruncase cuvinte de ocară, spunîndu-i că e un hoţ ; de aceea ea, ca mamă, a sărit în ajutorul fiului şi, răspunzînd la fiecare vorbă cu alta mai tare, a ajuns să-i spună Ursulei, cu prilejul acela, că este o tîrfă. Asta, în dreaptă mînie. Şi, mai ales, pentru că ăsta era şi adevărul. De atunci n-a mai vorbit cu vecina.

— Nu pricep ce vrei să spui, Ursula Reinbold...

Bărbierul Urban o întrerupse :

— Treaba stă aşa : tu ai îmbolnăvit-o pe soră-mea ; acum ea îţi cere s-o faci din nou sănătoasă. Înţelegi ?

— Nu, răspunse mama meşterului.

— Ia uitaţi-vă la ea, acum nu mai vrea să ştie nimic de asta. Ursula Reinbold privi pe rînd la cei trei bărbaţi, aţîţătoare, cu obrăznicie, trezind pofte. Şi se ţinea cu amîndouă mîinile de pîntec. Aici înăuntru totul e bolnav. Mă arde ca un foc cu vîlvătăi, mă mistuie. De cînd...

Judele Einhorn făcu ochii mari, curios să audă cum îşi va sfîrşi Ursula spusele.

— ...de cînd Katharina mi-a pus o dată mîna aici. Uite-aici. Da. De-atunci.

Judele clătină din cap uşor de tot. Alta ştia el. O sfătuise atunci pe doamna Ursula să nu se ducă la nimeni, ci s-o facă singură. Şi femeia lepădase copilul, dar nu se doftoricise cu destulă grijă.

— Aşadar, dă-i drumul, babo, arată-ne ce poţi, spuse bărbierul Urban.

— Ce... ce să pot ? întrebă mama meşterului.

— Pune mîna pe burta ei, îi porunci Urban.

— Ce vreţi de la mine ? se apără bătrîna.

— Şi rosteşte-ţi vrăjile ! ceru Urban.

— Zău, nu ştiu nici o vrajă, spuse mama meşterului.

— Poate că într-adevăr nu ştie nici una, se amestecă sfios în vorbă sticlarul Jacob Reinbold.

— Auzi de colo, păi cînd deschizi şi tu o dată gura nu ştii să spui altceva decît *poate,* sau *dacă,* sau *însă.* Bată-te Dumnezeu ! Ce mai bărbat, ce mai bărbat !

Sticlarul dete încurcat din cap, ca pentru sine. Renunţase de mult să se mai ia la harţă cu ea. Ar fi rămas mai bine acasă, în atelier. Îi pierise cheful să mai facă pe bătăiosul. Şi pentru a putea trăi în tihnă, mai degrabă suferea în tăcere toate ocările nevesti-si decît să i se împotrivească o singură dată. Avea cincizeci şi unu de ani sticlarul Jacob Reinbold, şi maică-sa spusese despre el că era ca un moşneag încă de la treizeci.

Katharina Kepler ar fi cerut din toată inima un jilţ, dar se temea să nu stîrnească prin asta şi mai mult batjocura femeii mai tinere. Aşa că rămase în picioare, dar genunchii îi cam tremurau. Şi ceea ce o mînia mai mult era faptul că toţi cei din cancelaria judelui se holbau la ea necontenit, de parcă ar fi pîndit vreun semn prin care avea să se dea de gol.

„Ce să dea de gol ?" se întrebă ea. Da, avea ea vreo cîteva taine, taine mărunte, taine cinstite. Avea leacuri din străbuni, moştenite de la mamă-sa, care le învăţase şi ea, la rîndu-i, tot de la mamă-sa, şi firul se depăna aşa mai departe în timp. Meşteşugul de-a pregăti băuturi tămăduitoare pentru oameni şi animale. Şi ea venea oricui într-ajutor, din toată inima, cu fierturile ei de buruieni ; dar nu dezvăluia nimănui taina cum trebuiau fierte laolaltă. Ştia să pregătească şi cîteva alifii. Şi dacă o chema careva din vecini, era totdeauna gata să ungă rănile şi umflăturile cu irurile ei. Dar taina fierturilor n-o împărtăşea nimănui.

— Nu vrei s-o faci iar sănătoasă pe Ursula ? întrebă bărbierul Urban.

— Aşa cum pofteşti dumneata, nu se poate ! În mînia ei, mama meşterului vorbi tare şi cu aprindere. Ştiu bine că asta n-o poate face nici un om. Să pui doar mîna şi gata, boala să piară.

— Nici un om ? Nici un om ? Tu ţi-ai întins mîna şi m-ai atins. Şi m-am şi îmbolnăvit. Asta ai putut s-o faci. Poţi va să zică, să mă şi tămăduieşti. Cum ai spus ? Nici un om nu poate face asta ! Dar o vrăjitoare poate s-o facă ? Da, vrăjitoareo !

Cuvîntul o izbi greu pe bătrînă, care se înfioră toată. Şi ochii se holbară ca la vederea a ceva înspăimîntător, de nedescris.

Sticlarul Reinbold îl întrebă pe jude :

— Este adevărat că în ultimele luni ai dat de urma a şase vrăjitoare în ocolul dumitale ?

Ştia că aşa era, dar voia să simtă plăcerea de a chinui un om la fel cum era chinuit el însuşi, zi de zi. Privi plin de curiozitate la bătrînă. Aceasta căscase uşor gura, de parcă se înăbuşea.

Închipuirea Katharinei nu-i da pace, ca şi cum ar fi şi tîrît-o cineva spre un rug în flăcări.

Judele Lutherus Einhorn răspunse cu obişnuita-i trufie de slujbaş mărunt al ducelui :

— Da, aşa-i, şase vrăjitoare. Au murit toate. Arse.

Bărbierul Urban fluieră încet, ca pentru sine, cîteva măsuri dintr-un cîntec nou. Deodată se opri, se apropie ameninţător de mama meşterului şi-i spuse :

— Atunci tu eşti a şaptea pe meleagurile astea. Ia te uită ! Aşa stau lucrurile cu tine, babo. Ei, ai de gînd să ne arăţi ce eşti în stare cu meşteşugul tău ?

— Ce-mi ceri, omule ?

— Eşti o vrăjitoare şi trebuie să faci vrăji !

— N-ai descîntat tu vaca pălmaşului Jörg Haller ? Cînd zăcea pe bălegar, pe jumătate moartă — şi acum poate s-o mulgă de două ori pe zi, sări cu gura doamna Ursula.

Bătrîna încercă să vorbească, dar nu apucă să scoată nici un cuvînt, că Ursula Reinbold îşi urmă şirul :

— Şi de ce a ologit învăţătorul Beittelspacher ? N-a băut şi el din fierturile tale de buruieni ? Şi doar e un bărbat încă destul de tînăr ! E de-aceeaşi vîrstă cu Johannes al tău. Spune o dată, i-ai dat să bea ceva ?

— Da, şopti abia auzit mama meşterului, cînd m-am dus să-mi citească o scrisoare de la Hans, trimisă din Linz, l-am omenit cu un rachiu de măcieşe.

— I-ai făcut vrăji de ologeală, spuse bărbierul Urban.

Doamna Ursula vorbi mai departe :

— Şi cei doi copii ai croitorului Daniel Schmid, sărmanii micuţi, sînt acum în pămînt. Erai toată ziua în casa croitorului, i-ai văzut în leagăn ?

— Da, răspunse bătrîna, m-am uitat în leagănul croitorului. Aveau vărsat micuţii, ştiu bine...

— Le-ai făcut vrăji de moarte ! izbucni bărbierul Urban.

— Omule ! strigă din răsputeri mama meşterului. De ce-mi vrei răul ?

— Nu ţipa în cancelaria mea, o repezi judele Lutherus Einhorn pe bătrînă. Trebuie să recunoşti singură că e aşa cum spune doamna Ursula : copiii croitorului au murit. Învăţătorul a ologit. Vaca lui Jörg Haller dă lapte de două ori pe zi.

— Şi peste tot a fost mîna ta, babo, adăugă bărbierul. Hai, începe, arată ce-ţi poate pielea !

— Nu, grăi mama meşterului.

— Dă-i drumu, stărui bărbierul.

— Nu, repetă mama meşterului.

— Ai s-o faci, zise bărbierul vîrîndu-i-se în suflet, fără s-o slăbească din ochi.

Dar bătrîna nu-i ocoli privirea şi spuse încă o dată :

— Nu.

Atunci bărbierul, cuprins pe neaşteptate de furie, duse mîna la sabia pe care-o purta mereu la el, ca un curtean ce era, o trase din teacă şi spintecă aerul cu ea de cîteva ori pe la nasul bătrînei.

— Dă-i drumu, se zborşi el, îmbărbătîndu-se singur cu aceste porniri războinice.

Dar mărunta şi firava bătrînă nu se temea de oameni. Pătimise destul cu bărbatu-său cînd acesta venea beat acasă şi dăduse bir cu fugiţii înrolîndu-se în oastea ce purta război în Olanda. Femeia dîrză izbutise totuşi s-o scoată la capăt cu el. Iar mai tîrziu trebuise să ducă o luptă şi mai grea cu al doilea născut al ei, cu „smintitul de Heinrich", cum i se spunea la Leonberg, cu copilul durerilor ei, care, de cîte ori îl apucau furiile, începea să se zbuciume ca turbat, de parcă era o fiară sălbatică. Mama nu se temea de el, îi lua capul în poală şi-l ţinea strîns, strîns de tot, pînă ce trupul înceta să mai zvîcnească şi să mai izbească în jur. Plînsese mult din pricina nefericitului ei fecior, însă lacrimile nu i le văzuse nimeni, niciodată. Dar de aceea chipul femeii se făcuse aşa ca acum, în această zi de august, în odaia judelui : aspru, şi dîrz, şi brăzdat de cute.

Deodată bărbierul Urban întinse vîrful săbiei către pieptul mamei meşterului.

— Te străpung pe loc, dacă n-o faci în clipa asta iar sănătoasă pe soră-mea. Te străpung de moarte, pe Dumnezeul meu !

— Da ! țipă gîtuit Ursula Reinbold, îmbătată de purtarea sălbatică a bărbierului, da, da ! Ea m-a îmbolnăvit ! Acum e rîndul ei !

Și aproape credea ea însăși că așa stăteau lucrurile cu boala, pentru că voia ca și ceilalți să creadă la fel. Dădu din cap cu înțeles către jude. Acesta dădu la rîndu-i din cap, vrînd să-i întărească spusele. Cine-ar fi cutezat să-i spună în față că el, judele, s-a culcat cu Ursula Reinbold, el, judele cel neîntinat, slujbaș al ducelui evanghelic-luteran de Württemberg.

Doamna Ursula strigă tot mai întărîtată :

— Vrăjitoarea ! Vrăjitoarea ! și vocea i se gîtui iar.

Lutherus Einhorn sta tăcut. Cînd o vedea în fața lui pe doamna Ursula atît de mînioasă, o dorea și mai mult. Și îl înveselea faptul că prezența sticlarului nu-l stînjenea cîtuși de puțin.

— Oameni buni, gemu bătrîna chinuită, ce să fac ca să mă credeți ! Știu bine că nu eu sînt vinovată de boala ce s-a încuibat în pîntecele Ursulei.

Ținînd mai departe vîrful săbiei vîrît în pieptul bătrînei, bărbierul spuse rînjind :

— Să te credem ? Cine-ar putea crede o vrăjitoare ? Acum îți poți dovedi buna-credință. Fă-o sănătoasă pe Ursula.

Scoasă din fire, mama meșterului Kepler tremura mînioasă.

— Oameni buni, să-l hulesc pe Dumnezeu ? Doar unul singur putea tămădui oamenii atingîndu-i cu mîna. Fiul Omului. Ce sînteți voi ? Nu sînteți creștini ? Știți voi ce-mi cereți ?

— Lasă-l pe Isus Cristos al tău, babo, sau vrei să mă-nveți pe mine care-i credința cea dreaptă, ai ? Închipuiește-ți, credința mea este mai adevărată decît a ta. Eu cred ce crede ducele. Și asta-i totdeauna drept !

Mama meșterului își ridică privirea de la spada lucitoare spre chipul bărbatului. Citi în ochii lui ură. Și nu știa de ce. Se simți ostenită și neajutorată. „Hänsle", spuse în sinea ei, apoi rosti cu glas tare ce gîndea :

— Hänsle, cînd se vor coace merișoarele, mă voi duce în pădure să adun pentru tine.

Pe neașteptate, aproape grosolan, judele se adresă bărbierului :

— Dă spada la o parte. Nu merge nici chiar așa.

Se gîndea că Johannes Kepler era un astronom și matematician cu trecere la curtea împăratului.

— De ce ? se stropși Ursula, Ba chiar așa !

— Ai dreptate, Einhorn, zise bărbierul Urban, trezit dintr-o dată la realitate, şi-şi vîrî sabia în teacă.

Apoi, cu oarecare grabă, dar destul de blajin, îi vorbi surorii sale şi judelui :

— Acum plec. Mă aşteaptă prinţul. Rămîneţi cu bine. Şi să vă tihnească bucatele şi vinaţul.

Pe sticlar nici nu-l luă în seamă. Apoi, cu pasul sprinten, voi să iasă din odaia judelui. Ajunsese în prag, cînd, deodată, Katharina Kepler îl împinse la o parte.

— Dacă n-ai învăţat asta la curte, atunci e vremea să ţi-o spună cineva. Nu poţi trece pretutindeni înaintea celorlalţi.

Şi ieşi ea mai întîi pe uşă.

Capitolul al doilea

— Hans trebuie să afle toate astea, spuse mama către al treilea fiu al ei, meşterul cositorar Christoph, după ce se întoarse de la jude.

— N-ar strica, îşi dete părerea Christoph.

— Părintele Binder trebuie să ticluiască scrisoarea, spuse bătrîna Kepler.

— În cazul ăsta ar trebui să-l aducem de la Heumaden ? întrebă feciorul şi chibzui mai departe : Ca să mă duc pînă la Heumaden, prin codrul Dachsului şi pe la Stuttgart, îmi trebuie cinci ceasuri. Şi alte cinci îndărăt. O zi întreagă pierdută.

Maică-sa simţi că e nemulţumit.

— Nu, mă duc eu. Şi soră-ta Margarethe are să fie fericită cînd m-o vedea la ei. Şi am să-mi pot da seama, cu ochii mei, cum se simte la pastor acasă, la domnul Georg Binder.

Nu prea îl avea la inimă de Binder ; şi asta, după cum o ştia prea bine, din pricină că încă nu-i putuse ierta faptul de a o fi luat din casă pe singura ei fiică. E drept, Margarethe îl urmase cu dragă inimă. Şi, firesc, nu era lucru neplăcut să aibă alături de ea un bărbat, un om respectat, un pastor cumsecade. Dar nici plăcut nu era. Cinci ore de mers sînt, vezi bine, cinci ore de mers şi sînt tare anevoioase pentru

niște picioare bătrîne. Simțea o mîngîiere destul de slabă la gîndul că Hänsle locuia și mai departe, la Linz, și că, ținînd seama de asta, nici nu mai făcea să vorbească de cele cinci ore de mers.

— Are să mă însoțească Bertram, hotărî mama meșterului.

Astfel, bătrîna plecă la drum cu ucenicul Bertram. Se ducea la Heumaden, la ginerele și la fiica ei. Purta în spate întreaga mînie pe care i-o stîrnise scîrbavnica întîmplare de la judecătorie.

Da, slavă Domnului, cel puțin mai avea copiii și pe ginerele ei, pastorul ; aceștia o vor apăra pe bătrîna lor mamă de răutatea lumii. Și nu vor îngădui să apese asupra lor clevetirea că ea ar fi o vrăjitoare.

— Știu eu bine, Bertram, domnul pastor din Heumaden se pricepe să alcătuiască o epistolă creștinească. El o să-i scrie lui Hans fără ocol și cu de-amănuntul așa cum s-au întîmplat lucrurile. Ce oameni, ce oameni ! Cu sabia trasă în casa dreptății. Și toți cei ce erau de față, în odaie, s-au învoit cu mișelia asta. Sau n-au spus nimic. Și asta e ca și cum s-ar fi învoit. Poți să-ți închipui una ca asta, Bertram ?

— Da, doamnă Kepler, spuse tînărul. Și, după o clipă de gîndire, adăugă : Dar dacă mă luai și pe mine la judecătorie, ca astăzi la Heumaden, atunci bărbierul nu s-ar fi purtat atît de nerușinat cu dumneata.

— Băiete, tot n-aveai sabie. Și cum puteai tu să-i stai împotrivă ?

— Eu sînt mai ceva ca un prinț, pretinse ucenicul Bertram.

Mama meșterului nu știa ce se ascunde îndărătul acestor cuvinte. Dar bătrîna femeie pricepea multe lucruri, care nu pot fi pătrunse din prima clipă, și înțelegea chiar și trufia plină de sine din inima unui tînăr, care poate părea cuiva caraghioasă. De aceea nu-l dojeni, ci dete din cap și-i cîntă în strună.

— Dacă ești mai ceva ca un prinț, ce... bătrîna înghiți un nod înainte de-a continua, ce gîndești despre vrăjitoare ?

— Nu există vrăjitoare, răspunse băiatul foarte serios.

Atunci mama meșterului spuse :

— Șase femei au fost arse la Leonberg ca vrăjitoare !

— Nu există vrăjitoare, repetă băiatul.

— De unde știi asta ? îl întrebă bătrînica.

Iar băiatul răspunse :

— De la Johannes Kepler.

La asta mama meșterului găsi cu cale să spună :

— Dar toţi zic că e altfel, judele, bărbierul curţii, negreşit şi ducele. Şi pastorul. Ştii sigur că ţi-a spus Johannes asta cînd a fost ultima dată aici ?

Tînărul se gîndi îndelung, ca apoi să răspundă :

— Dar dumneata nu eşti vrăjitoare.

— Şi dacă au să aducă dovezi că sînt ?

— Cum să dovedească ?

— Cu *Scriptura,* poate, cu *Sfînta Scriptură,* mai ştii ?

— De ce nu m-ai luat cu dumneata la judecătorie ?

Bătrînica se simţea ostenită de drum. Se aşeză pe un buştean, la marginea pădurii. Bertram se mistui în desiş şi se întoarse după puţină vreme cu mîinile pline de soarbe, pe care le deşertă în poala bătrînei, vrînd să-i facă o bucurie.

Femeia luă boabele şi le rupse codiţele, apoi le rostogoli printre degete. Şi, cum obişnuia să vorbească şi cu lucrurile, porni să grăiască boabelor :

— Ăst-an v-aţi roşit prea curînd, ce să-nsemne asta ? le dojeni ea ca pentru sine. Vreţi să-mi spuneţi că anul ăsta va veni mai devreme toamna, şi iarna ?

Georg Binder, pastor evanghelic-luteran la Heumaden, nu departe de Stuttgart, stătea în faţa pupitrului de scris şi-şi pregătea ideile pentru predica de duminică. Ce trebuia să spună enoriaşilor din parohia sa în această a douăsprezecea duminică după cea a Sfintei Treimi, din anul 1615 ? Slavă Domnului, toate mergeau pe făgaşul cel drept. Stăpînul din Stuttgart, ducele, era un domn bun, un domn evanghelic-luteran, cu totul departe de orice erezie calvinistă. Iar stăpînul din Viena, împăratul Matthias, era şi el un domn bun ; deşi catolic, acest stăpînitor din casa de Habsburg avea vederi largi şi-l îngăduia chiar şi pe cumnatul Kepler la curte, ca matematician, fără a-l întreba de crezul său religios.

Doamne, da, Johannes ! Fusese cam neplăcută ultima lor convorbire cu prilejul vizitei acestuia în Württemberg ; atunci el, Georg Binder, desluşise din spusele cumnatului că e un om frămîntat de îndoieli : astronomul Johannes se îndoia de veşnicia şi adevărul unic al învăţăturii luterane privitoare la caracterul sfînt şi imuabil al cuvîntului. Fusese atunci o clipă tristă pentru el, pastorul, cînd simţise că, din vorbele şi răspunsurile lui Kepler, răsuna duh necurat, calvinesc.

Dar piară toate amintirile neplăcute şi dureroase, care nu puteau decît să-l rănească în adîncul sufletului pe un pastor drept-credincios ! Acest cuvînt din *Scriptură* trebuia să-l citească duminica viitoare, din *Epistola a doua către corinteni,*

capitolul al treilea, versetul nouă : „Căci de-a avut parte de mărire slujirea care aduce osînda, cu mult mai mult prisoseşte întru mărire slujirea care aduce dreptatea".

Dreptatea. Da. Va spune enoriaşilor săi cîteva cuvinte despre dreptate. Cîteva cuvinte hotărîte şi adevărate, care să le meargă la inimă. „Vedeţi, dragii mei fraţi — aşa le va spune — mîna Domnului se întinde, ocrotitoare şi binecuvîntată, asupra Württembergului. Vedeţi cum face ea să se pîrguiască holdele, bucatele, şi rodul viţei, şi poamele. Priviţi, ea face să vă crească copiii. Domnul vă binecuvîntează, da. El se bucură că sînteţi slujitori credincioşi ai stăpînirii înscăunate de el. Şi de aceea veţi avea parte de adevărul ce prisoseşte, căci dreptatea stă în credinţa şi statornicia slujirii."

Strigăte ce veneau din curte îi tulburară şirul gîndurilor. Mînios, pastorul îşi ridică ochii de pe ciornă. Acum ar trebui să aducă vorba despre slujire. Dar aşa, ca să nu fie cu putinţă nici o răstălmăcire din partea celor de rea-credinţă. În primul rînd trebuia să amintească despre slujirea cuvîntului lui Dumnezeu. Cealaltă, slujirea stăpînirii, trebuia să fie formulată cu grijă, căci *Scriptura* spune să nu-ţi linguşeşti stăpînul. Deci : slujiţi fără să linguşiţi. Să slujiţi, dar asta trebuie să însemne totodată şi să ajutaţi.

Strigătele de afară nu mai conteneau. Oare doamna Margarethe nu putea să potolească gălăgia ? Ştia doar că lucrează la predică ! Ieşi afară, în tindă, cu gînduri nu tocmai bune în ce priveşte rînduiala în gospodăria sa, cînd bătrîna Kepler îl întîmpină repezindu-se către el, ca o furtună :

— Lasă că ştiu eu, mi-era îngăduit să te scot din odaia de lucru, chiar şi împotriva vrerii Margarethei. Cum ar veni asta, o mamă bătrînă să facă drumul de la Leonberg pînă aici şi domnul pastor să n-o primească ? Aşa nu merge, eu nu-ngădui una ca asta !

Georg Binder încuie uşa odăii sale de lucru şi spuse celor două femei că va vorbi cu ele, dar pe scurt, mă rog, foarte pe scurt. Se aşezară cu toţii în bucătărie : bătrîna Kepler, pastorul Binder, Margarethe şi ucenicul Bertram.

Bătrîna istorisi de-a fir-a-păr cum se petrecuseră lucrurile în cancelaria judelui Lutherus Einhorn, dar cu glas pripit şi cu potop de cuvinte. Din cînd în cînd se întrerupea pentru a-l întreba pe Bertram, ucenicul :

— Aşa a fost, nu ?

Iar flăcăiandrul dădea din cap întărindu-i spusele.

— Aşa, făcu Georg Binder, aşa, aşa, repetă el, cînd soacră-sa termină de povestit şi-şi încrucişă braţele în poală. Asta vrei aşadar să i-o scriu acum lui Johannes Kepler la Linz, mamă ?

— Da, rosti ea din toată inima, ştiu eu că Hans o să mă ajute.

— Ce nevoie avem de Johannes pentru asta, mamă ? întrebă Georg Binder nemulţumit.

Amintirea ultimei convorbiri cu el, în cursul căreia desprinsese din spusele lui un anumit duh necurat, îl stînjenea, îi făcea oarecum silă.

— Aş vrea ca Hans să ştie, ceru bătrîna.

Georg Binder se gîndi o clipă, cîntărindu-şi bine cuvintele înainte de-a le rosti.

— Nu sînt de părerea domniei-tale, mamă, te rog să mă ierţi. Fiul domniei-tale are şi aşa destule pe cap, şi nu se cuvine ca noi să-i împovărăm sufletul fără nevoie şi să-i abatem gîndurile de la lucrul lui. Eu cred, mamă, că pînă să ajungă scrisoarea la Linz, noi, aici, vom fi încheiat de mult treaba asta.

— De ce nu vrei să-i scrii lui Johannes ? întrebă Margarethe.

Soţia pastorului semăna la înfăţişare cu maică-sa ; era mărunţică, subţire, firavă, şi moştenise de la ea o minte ageră, gata să prindă numaidecît firul gîndurilor şi să se descurce în orice împrejurări. Şi tot de la maică-sa moştenise voinţa.

— Draga mea, socot că avem destulă pricepere, noi cei de aici, ca să punem capăt neruşinării acestor... acestor... acestor oameni. Dreptate, draga mea. Dreptate va fi oriunde în slujbe sînt slujitori credincioşi ai Domnului.

Bertram îl asculta pe Georg Binder cu gura căscată şi, oricît se străduia, nu putea înţelege de ce domnul pastor nu voia să scrie la Linz. Cît de ferbinte dorea să ştie şi el carte ! Şi gîndea : „Sînt mai ceva ca un prinţ — şi nu ştiu să scriu — şi n-am nici sabie, da ".

— Există oare şi martori, mamă, pe care i-am putea chema la judecată, oameni care au fost de faţă la nemaipomenita purtare a bărbierului ?

— Da, de bună seamă, femeia lui Reinbold...

— Va trebui s-o chemăm înaintea judecăţii ; după cît se pare, ea l-a asmuţit pe frate-său.

— Sticlarul Reinbold...

— Ca soţ al pîrîtei ar putea să fie părtinitor ; n-ar fi tocmai potrivit ; ei, o să mai vedem noi.

— Judele Lutherus Einhorn.

— Da, ăsta poate fi unul din martori. Un martor bun, nepărtinitor, ca slujbaş al ducelui ce este !

În clipa aceea nu se gîndea că Lutherus Einhorn o ceruse încă înaintea lui pe Margarethe de soţie şi că mama Katharina se împotrivise să i-o dea. Pastorul se ridică în picioare şi, umblînd cu paşi mari încolo şi încoace prin faţa femeilor şi a flăcăului, vorbi încet şi cîntărind cuvintele :

— Îi vom pîrî. Înaintea judecăţii din Leonberg. Nădăjduiesc că te vei învoi la asta, mamă. Ne vom plînge că am fost jigniţi. Şi ai să vezi cum oamenii aceştia vor trebui nu numai să-ţi plătească despăgubiri, dar să-ţi ceară şi iertare... Dumnezeule, Dumnezeule, o întîmplare ca asta în neamul nostru. Bănuită de vrăjitorie, e îngrozitor. Trebuie să ne străduim din răsputeri ca să punem capăt acestei clevetiri ! Fără zăbavă ! Căci dacă... nici nu trebuie să gîndim. Un pastor să aibă o vrăjitoare ca mamă. Ca soacră. E de neînchipuit. Eu, unul...

Margarethe mai întrebă o dată :

— N-ai vrea mai bine să-i scrii lui Johannes ? El are prieteni la curtea împăratului, dacă-i roagă el...

— Pentru Dumnezeu, nu ! Să mai afle şi alţii treaba asta, oameni străini de neamul nostru ? Oameni pe care toate astea nu-i privesc cîtuşi de puţin ! Cîtuşi de puţin ! E mai bine aşa, mamă, să căutăm dreptatea la judecătorii de care ţinem noi. Şi crede-mă, mamă, pentru asta pana mea va fi oricînd gata să te ajute !

Femeile primiră supuse propunerea pastorului. În adîncul sufletului, bătrîna era bucuroasă că se întreprinde de îndată ceva împotriva asupritorilor ei. Margarethe tăcea. Nu voia să-şi amărască bărbatul ; ştia ea bine că l-ar fi mîhnit dacă ar fi stăruit să-i scrie lui Johannes. Dar ar fi fost mai mulţumită dacă i-ar fi dat totuşi de veste. Fratele ei dobîndise acolo, departe, cunoaşterea lumii. Iar ea îl iubea, fiindcă era înţelept ; se înţeleseseră totdeauna bine amîndoi, şi ea era mîndră de munca lui şi se bucura cînd lumea îi rostea numele cu adîncă preţuire. Fireşte, ar fi mult mai bine dacă Georg ar aşterne scrisoarea pe hîrtie. Sau, poate, să facă ea acest lucru ? Dar dacă i-ar scrie acum numaidecît, ar însemna să se ridice împotriva voinţei bărbatului ei. Şi acest lucru nu-l voia. Văzu chipul mamei, pe care nu se putea desluşi nemul-

ţumire, aşa că nu mai lăsă îndoiala să răzbată şi să îmbrace haina cuvintelor. Poate că avea dreptate bărbatul ei, nu trebuie să-l neliniştească fără rost pe Johannes.

Pe cînd mama meşterului şi ucenicul se-ntorceau spre casă, la Leonberg, Bertram întrebă :

— Ce-i aia dreptate ?

— N-ai înţeles ce-a spus domnul pastor ?

— Să mă ierţi, nu !

— În laptele de capră din care voiam să fac caş a căzut ieri o muscă. Am scos-o de-acolo. Era udă leoarcă, cu aripile lipite şi nu putea să zboare. Am aruncat-o pe fereastră ca să se zvînte. S-a dus de-a rostogolul pe coperişul pieziş al podului casei. Apoi a venit o rîndunică şi a luat-o. Şi a dus-o în cioc puişorilor ei, în cuibul din staulul caprelor. Asta-i dreptatea.

— Pentru cine ? Pentru caş ? Pentru rîndunică ? Pentru muscă ? Sau, poate, pentru dumneata ?

— Pentru puii din cuib.

Capitolul al treilea

În ultimele zile ale anului 1615, părintele Paul Guldin, împuternicit al „Societăţii lui Isus" la curtea împărătească, se abătea pe la Kepler, la Linz.

Părintele Paul Guldin, cunoscător într-ale matematicilor, se simţea fericit că Johannes Kepler, fără îndoială cel mai înzestrat matematician din Germania acelor vremuri, îi vorbea despre lucrările sale, ca unui prieten.

Faima amîndurora crescuse mult de la prima lor întîlnire la Praga, cînd Guldin fusese trimis ca iscoadă de către răposatul împărat Rudolf al II-lea la astronomul Kepler. Acel prim ceas ar fi putut semăna între ei duşmănie pe toată viaţa, căci nu cu o treabă cinstită intrase în casa lui Kepler. Învăţatul evanghelic fusese bănuit la curte că-şi foloseşte în chip viclean meşteşugul, încercînd, cu ajutorul stelelor, să dobîndească înrîurire asupra împăratului şi să-l îndrume pe o cale păgubitoare în politică. Iar urmaşii săvîrşitului din viaţă Tycho Brahe îl pîrîseră la curte pe Kepler că întinează amintirea vestitului astronom. Că el, Kepler,

nu duce mai departe lucrul pe calea arătată de Brahe. Că pentru a sa faimă amestecă idei proprii. Mai presus de ceilalţi, un bărbat, pe nume Tengnagel, căsătorit cu o fiică a lui Brahe, ridicase pretenţia că în mîinile lui trebuie să rămînă calculele şi însemnările lui Brahe. Tengnagel însuşi era un bun cunoscător al astronomiei şi lucrase cu Brahe la Praga, nu fără oarecare îndemînare.

Dar împăratul hotărîse : Kepler să ducă mai departe calculele lui Brahe, să le orînduiască şi să le adune laolaltă într-o lucrare aşa cum o gîndise acel învăţat.

Într-acestea Rudolf, împăratul, murise ; dar porunca dată lui Kepler rămăsese în picioare şi sub urmaşul său, Matthias, fratele răposatului împărat.

Atunci, pe vremea lui Rudolf, părintele Paul Guldin intrase cu o oarecare prejudecată în casa lui Kepler. I se spusese tot ce se ştia despre matematicianul imperial. Că se născuse pe pămîntul Württembergului, în oraşul împărătesc liber Weil. Că, după cît se pare, tatăl său fusese un om dezmăţat, sau cel puţin neîndemînatic, uneori oştean în slujba diferitor stăpîni, evanghelici sau catolici. Că mama sa ar fi nespus de iscoditoare, că se burzuluie uşor şi că mai este şi isteaţă, că o dată şi-a luat bărbatul din plin război şi l-a adus acasă. Că frate-său Heinrich fusese chinuit de boala copiilor. Că omul Johannes Kepler duce căsnicie — nici fericită, dar nici nefericită — cu doamna Barbara, fiica unui morar, care-şi cumpărase o moşie la miazăzi de Graz. Că această femeie mai fusese măritată de două ori. I se mai spusese lui Guldin un lucru — în care se vădea neîncrederea celor ce-l trimiteau, neîncredere ce se strecurase şi în sufletul său — şi anume că acest Kepler, după cîte se pare, preţuieşte ştiinţa sa mai presus de Dumnezeu.

Şi aceasta i se arătase lui Guldin cu dovezi amănunţite.

Din cărţile tipărite, se ştia ce loc ocupă Kepler printre învăţaţi. Alături de Copernic. Nu alături de Ptolemeu. Nici alături de Tycho Brahe, care încercase să găsească o cale de a împăca învăţătura lui Copernic cu aceea a lui Ptolemeu.

Aşadar, locul lui Kepler printre învăţaţi nu era necunoscut. Necunoscută era însă atitudinea sa faţă de Dumnezeu.

Cum însă, pe vremea aceea, locul în ce priveşte atitudinea faţă de Dumnezeu era statornicit de oameni, şi cum existau în ţările germane cel puţin trei grupe care se străduiau, fiecare, să cîştige cît mai mulţi care să rîvnească asemenea locuri, nu era lipsit de însemnătate să se ştie pe al cui

scaun dorea să se aşeze acest om din Weil. Căci se găseau în ţară mulţi oameni care-l cunoşteau, datorită calendarelor sale, consideraţiilor sale asupra vieţii şi a politicii, prevestirilor sale. Şi aceşti oameni — unii mărunţi, neînsemnaţi, dar printre ei şi feţe înalte, cîrmuitori — puteau să-şi însuşească, pe nebăgate de seamă, chipul lumii aşa cum îl plăsmuise acest învăţat, de vreme ce putea fi dovedit şi socotit cu ajutorul matematicii.

Pentru a iscodi atitudinea lui faţă de Dumnezeu — pe care ocîrmuirea n-o cunoştea — a fost trimis atunci în locuinţa din Praga a astronomului încercatul matematician, părintele Paul Guldin.

Dar ar fi putut oare el, părintele, să-l întrebe pe Johannes Kepler fără înconjur :

Eşti în sufletul tău catolic ?

Eşti luteran cu nestrămutată convingere ?

Sau eşti un adept al calviniştilor ?

Nu, nu era atît de simplu.

Părintele Paul Guldin îşi amintea limpede, parc-ar fi fost ieri, prima lor întîlnire la Praga.

Iată-l pe Kepler. În odaia sa de lucru. La început, Guldin este oarecum abătut de la gîndurile sale din cauza felului cum se înfăţişează încăperea, aflată într-o mare neorînduială. Pretutindeni, pe scaune, pe mese, pe bănci, zac aruncate cărţi, unele deschise, şi nenumărate foi de hîrtie, cele mai multe acoperite cu un scris îngrijit. Pe alte foi sînt schiţate în grabă desene astronomice cu calculele respective, cifre scrise cu deosebită grijă, foarte citeţ.

Toate acestea îi abat gîndurile lui Guldin ; simte îndemnul lăuntric să ia în mînă, de pe pupitrul de scris, această foaie acoperită cu cifre şi schiţe şi să calculeze încă o dată totul. S-ar părea că e vorba de locul planetei Marte. În el creşte năvalnic dorinţa de noi cunoştinţe pe tărîmul matematicii, al dragii sale matematici. Ar vrea să afle prin ce metodă calculează celălalt. Ar vrea să întrebe. Dar îşi pune frîu gurii şi strajă ochilor.

Astăzi, părintele Guldin nu-şi mai aminteşte ce vorbe au schimbat atunci. Dar ştie că, vreme de o clipă, şi-a dezvăluit fără cuvinte cele mai adînci taine ale sufletului. Fără să-şi dea seama, l-a lăsat să bănuiască marea sa pasiune, pasiunea pentru matematici. În clipa următoare lucrul acesta i-a fost neplăcut, penibil ; fiindcă şi-a dat

seama că celălalt a observat, a descoperit că nu simpla curiozitate iscase acea sticlire de dorinţă în ochii săi.

El, Guldin, va trebui să se ferească acum bine împotriva vreunui atac neprevăzut al celuilalt, să fie gata să-l respingă chiar şi cu inima, pe care va fi nevoie să şi-o închidă faţă de el.

În clipa aceea, privirea sa a întîlnit-o pe a celuilalt.

Şi, din privirea lui, a citit ceea ce nu poate fi rostit prin cuvinte, mai ales într-o clipă ca aceasta : adîncă înţelegere şi chiar puţină ironie, înţelepciune vie şi pătrunzătoare, o încredere aproape copilărească, o gingaşă sfială.

Apoi, în timp ce făceau schimb de politeţuri fără însemnătate, bărbatul, pe care el, Guldin, trebuia să-l viziteze din porunca altora, se ridică brusc, se duse la pupitrul său de scris şi întinse mîna, cu un gest foarte hotărît, după foaia cu desenul şi calculele.

Paul Guldin trebui să recunoască în sine că acest imbold era urmarea firească a venirii sale aici, în această încăpere : imboldul de-a feri de ochii iscoditori ai altuia munca sa, lucrarea care încă n-a ajuns să se desăvîrşească. Aşa că omul va încerca să ascundă totul de el : raporturile sale cu oamenii şi chiar dumnezeul în care crede.

Şi iată că matematicianul Kepler îi întinse matematicianului Guldin, fără un cuvînt, foaia cu calculele sale referitoare la Marte.

Apoi se aşezară amîndoi înaintea pupitrului, calculînd, comparînd, aruncînd la coş, calculînd din nou. Şi s-au înţeles asupra lucrului, iar în privinţa lui Dumnezeu nu s-au certat.

Aşa au rămas lucrurile în tot timpul anilor de cînd se cunosc. Nici o singură dată, părintele Guldin n-a încercat să-i dea învăţături celuilalt în ce priveşte credinţa. El ştia că dacă acest Kepler ar înclina spre catolicism, imboldul său n-ar trebui întărit cîtuşi de puţin prin cuvinte, ferească sfîntul. Lucrul acesta ar trebui să se nască în chip firesc din conştiinţa omului, ca o nevoie de neînlăturat. Şi nu altfel. La urma urmei, la ce i-ar sluji bisericii trecerea de formă a lui Kepler la catolicism ? Fireşte, nici asta n-ar fi fără însemnătate. Dar nici mulţumitor. Toate acestea trebuiau să se coacă. Doamna Susanne veni şi îl smulse din gîndurile sale.

— Vă aşteptam de mult, spuse ea mergînd înaintea oaspetelui din Praga prin tinda casei din Hofgasse, la Linz ; apoi vorbi mai departe : Bine că aţi sosit, în sfîrşit.

De ce n-aţi venit mai degrabă ? întrebă ea fără înconjur, în felul ei deschis.

Împlinise douăzeci şi şase de ani. Şi se măritase cu văduvul Kepler în urmă cu trei ani şi cîteva luni, cînd murise soţia acestuia, Barbara.

Intrară în odaie.

— Iertaţi-mă, spuse părintele, dar pricina a fost iubitul nostru stăpîn şi împărat Matthias, maiestatea-sa craiul, care nu s-a simţit tocmai bine. Puteam să-l părăsesc în asemenea stare ?

— Vă gîndiţi la craiul domniei-voastre. De pe chipul Susannei se şterse zîmbetul de bucurie cu care întîmpinase sosirea oaspetelui multaşteptat. Părea acum mai în vîrstă şi întrucîtva dezămăgită. Eu mă gîndesc la copilul meu, spuse ea.

Vorbele ei sunau seci, dar erau gîndite ca o dojană.

— Ce are ? întrebă părintele Paul Guldin îndatoritor.

— Tuşeşte, răspunse ea scurt, oarecum tulburată şi totodată mînioasă. Şi nădăjduiam, credeam, îmi închipuiam că-i veţi găsi leacul.

Guldin tăcu.

— Are acum aproape un an micuţa Margaretha Regina. Şi n-a luat mai nimic în gură în ultimele săptămîni.

Se aşezară la măsuţa rotundă din mijlocul încăperii. Acum, cînd, în sfîrşit, îi văzu obrazul aproape de tot, în faţa ei, chipul lui atotştiutor, regăsi calea către întrebarea pe care ar fi vrut să i-o pună din clipa în care intrase în casă.

— Părinte, mi-e teamă, ce să fac ?

Cu multă chibzuială, Paul Guldin spuse :

— Ajută-l pe soţul domniei-tale.

— De unde ştiţi că are nevoie de ajutor ? întrebă ea tulburîndu-se, apoi se ridică de pe scaun, încrucişă braţele pe piept, ca totdeauna atunci cînd era neliniştită şi nu voia să se vadă că-i tremură degetele.

Părintele se ridică şi el, cătînd îngrijorat spre Susanne. Era frumoasă ; îşi da şi el seama de asta. Văzu şi cît era de amărîtă. Se apropie de ea, întinse mîna şi o mîngîie încetişor, cu multă sfială, pe coşiţele ei netede şi bălaie, bătînd în castaniu. Susanne tresări, dar rămase nemişcată.

— Ce să fac, părinte ? întrebă Susanne din nou.

Paul Guldin stătea în faţa ei, cu mîinile împreunate pe pîntec, uitînd de sine. Apoi începu o convorbire mută cu dumnezeul său.

„Doamne, mă aflu în casa prietenului meu, fereşte-mi gîndurile de păcat. Ajută-mă, Doamne." Apoi se aşează într-un jilţ.

El, Guldin, se aflase de multe ori în saloanele reginelor şi prinţeselor, se bucurase de prietenia unor doamne cu mare trecere. Chiar şi doamna Anna, tînăra arhiducesă din Tirol, care se căsătorise cu patru ani în urmă cu împăratul Matthias, un bărbat de cincizeci şi cinci de ani, îl numise pe părintele Guldin duhovnicul ei şi-i încredinţa toate tainele.

Dar aici se afla Susanne Reuttinger, orfana din Eferding, a doua soţie a lui Kepler, cu optsprezece ani mai tînără decît soţul ei ; şi Guldin ştia că pentru acesta nu există altă femeie. Şi ar fi fost trădare faţă de Kepler — îşi mărturisea el — şi asta îl îngrijora. Ar fi fost trădare faţă de tagma sa călugărească, faţă de „Societatea lui Isus", ştia el bine, dar lucrul acesta nu-l apăsa prea mult. Ar fi fost însă trădare faţă de această afecţiune reciprocă, care s-ar fi topit doar la fulgerarea acestui gînd. Şi gîndul stăruia totuşi „Doamne, nu mă părăsi, mă chinuie fapta asta."

— Ce face Kepler ? întrebă el. Lucrează ?

— Nu ştiu. Ieri a venit o scrisoare din ţara lui, din Württemberg. Să-l fi văzut cum mai striga. Îl ştiţi cum e la mînie, cînd răbufneşte pe negîndite. Nu mi-a îngăduit să întreb nimic. Şi toată ziua, n-a putut scrie nimic. Nu ştiu cum i-o mai fi astăzi.

— Din Tübingen, de la Facultatea de teologie ?

Părintele Paul Guldin ştia că astronomul se afla în ceartă cu prietenii săi de credinţă evanghelică-luterană în privinţa cuminecăturii. „Societatea lui Isus" avea cunoştinţă despre aceasta şi urmărea neînţelegerea cu un interes ce nu trebuia să bată la ochi.

Susanne răspunse :

— Nu, nu din Tübingen. Deodată se întoarse spre uşă, stingherită, cu faţa îmbujorată. Iertaţi-mă, sînt o gazdă nepricepută, cu necazurile mele am uitat că, după lunga domniei-voastre călătorie, trebuie să ospătaţi şi să beţi. Mă duc să-i spun lui Johannes că aţi sosit.

Părintele Paul Guldin rămase singur şi închise ochii ; era ostenit, dar totodată nespus de treaz.

De ce nu dă Dumnezeu omului bucurii depline ? De ce nu-mi ajunge numai credinţa ? De ce vreau să ştiu tot mai multe ? Şi la ce-mi ajută ştiinţa ? De ce, drept urmare, nu mai pot crede ? Curat, ca un copil neîmpovărat de nimic.

Intră Kepler.

Îi întinse părintelui amîndouă mîinile, în chip de bun sosit, şi-l pofti dincolo, în odaia lui. Cu mişcări sprintene, bărbatul acesta mărunt şi foarte firav trecu înaintea părintelui Guldin.

Şi lucrurile se petrecură din nou ca la Praga. Guldin se lăsă prins cu plăcere de atmosfera de muncă din casa lui Kepler. Matematicianul din el era ispitit să urmărească socotirea crugurilor lui Mercur şi Venus. Şi calculă. În jocul său tăcut cu cifrele răsună deodată vocea lui Kepler, rostind fără nici o legătură :

— Se spune că mama mea ar fi o vrăjitoare.

Cu mintea lui pătrunzătoare, Guldin îşi dădu seama de legătura cu scrisoarea din Württemberg, despre care pomenise doamna Susanne. Cine urmărea acolo s-o facă pe bătrîna doamnă Kepler să treacă drept vrăjitoare ?

Îl întrebă pe Kepler. Acesta îi înmînă scrisoarea din Heumaden, scrisă de sora sa, Margarethe Binder. Părintele Paul Guldin compară datele.

— Totul a început în august. Acum sîntem în decembrie. Păcat, îţi dă de veste cam tîrziu.

— Nu pot pricepe de ce n-au scris îndată cei de-acasă. Şi nu înţeleg nici de ce judele Lutherus Einhorn amînă de-atîta vreme ascultarea martorilor. Că doar mama mea a dat-o în pîră pe doamna Reinbold şi pe bărbierul Kräutlin încă de acum aproape cinci luni.

— Mama dumitale are avere ?

— Da.

— Multă ?

— Ceva pămînt dat în arendă şi o casă la Leonberg, care i-a rămas de la tata.

— Atunci face.

— Ce, pentru Dumnezeu, spune, ce anume ?

— Poate ca din pîrîşă să ajungă pîrîtă. Dacă va avea cumva loc un proces pentru vrăjitorie.

— Dar noi, familia mea de acasă, noi sîntem pîrîşii. Mama nu e pîrîtă. Şi mai sînt şi martori acolo !

— Un slujbaş al ducelui, care — cum îmi dau seama din scrisoarea doamnei Margarethe — a îngăduit să fie ispitită o femeie cu nume nepătat, cerîndu-i-se să facă vrăji. Înţelegi dumneata, Kepler, acest jude n-a împiedicat o faptă care se pedepseşte, anume ca bărbierul s-o ameninţe pe mama dumitale.

— Şi atunci procesul acesta este totodată şi procesul lui ? întrebă Kepler neplăcut impresionat. Şi are toate motivele să facă astfel, ca mama mea să nu izbîndească. Ar putea să-şi piardă slujba, nu-i aşa ?

— Doamna Reinbold şi bărbierul ar putea cîştiga din această pricină şi, de bună seamă, şi judele, înţelegi ? Cine dovedeşte o vrăjitoare... Spuneai că mama dumitale are avere.

Kepler privi drept înainte abătut.

— Ăştia sînt fraţii mei de credinţă, spuse el mai mult pentru sine decît pentru părintele Guldin, fraţii mei de credinţă !

Încetişor, cu multă grijă, părintele Paul Guldin vorbi mai departe :

— Nu despre asta e vorba, Kepler. Noi am ars eretici. Adu-ţi aminte de Giordano Bruno şi de alţii. Iar evanghelicii ard vrăjitoare pe rug. Părerea mea e că asta n-are nimic a face cu credinţa.

— Dar atunci ce e ?

Părintele nu-i răspunse îndată. Ocoli oarecum, cu bună ştiinţă, întrebarea lui stînjenitoare. Iar Kepler băgă şi el de seamă.

— Să zicem că e în legătură cu banii. Dar acesta este un cîmp fără margini.

— Ca preot al ordinului îţi poţi îngădui să spui asta. Domnia-ta poţi lua în derîdere chiar propria dumitale casă. Pentru că ai o rînduială neclintită, pe care te poţi sprijini. Şi poţi crede că ea întruchipează adevărul. Trebuie să fie frumos să locuieşti într-o casă sigură.

„Ai putea să ai şi tu parte de ea, gîndi părintele Paul Guldin, prea îţi complici toate. Dar poate că şi sînt complicate, pentru că nu vrei să fie altfel. Cine te împiedică să intri în casa noastră ?“ îşi zise părintele fără a-şi rosti gîndul.

— Mai are şi alte pricini judele ? îl întrebă pe Kepler. Vreau să spun, are a face cu mama dumitale şi în treburi personale ? I-a împrumutat judele bani ? Sau altceva asemănător ?

Kepler zîmbi fără grijă.

— Nu, nici o pricină. Cel puţin eu nu ştiu. Sau, poate fi o pricină cînd un bărbat o întreabă pe mamă dacă-i dă fata de soţie, iar ea răspunde nu ? Dar între timp el s-a căsătorit de mult cu alta.

Guldin zîmbi şi el uşor, apoi zise :

— N-o cunosc pe sora dumitale. Dar trebuie să spun că nu e plăcut pentru un bărbat să întîmpine împotrivire.

Kepler nu mai stărui şi urmă :

— Consiliul din Leonberg mă învinuieşte şi pe mine de practici neîngăduite.

— Dumnezeule ! sări părintele Paul Guldin cu adevărat înspăimîntat. Cum e cu putinţă ?

— De bună seamă că vina o port eu însumi. Îţi aminteşti de povestirea mea despre viaţa în Lună ?

Guldin închise ochii, căutînd să-şi amintească. Memoria lui fără greş îi aduse această povestire din nou la suprafaţă, în conştientul său.

— Da, era la Praga. Mi-ai citit o parte. Mi s-a părut destul de hazlie.

— Da, destul de hazlie, şi nimic mai mult. De aceea nici n-am scris mai departe la ea şi nici n-am publicat-o. În povestea aceea am încercat să înfăţişez legăturile dintre Pămînt şi Lună. În acest scop, am folosit nişte personaje, ca să fac totul cît mai uşor de înţeles. Legătura cu Pămîntul îmi este mumă, şi ea îi este apropiată şi Lunii, unde sînt duhuri pe care eu le subordonez acestei mume şi cărora ea le porunceşte. Iar eu, fiul, am învăţat de la ea şi văd ce fel de viaţă este în Lună. Cam aşa am încercat să scriu ceea ce ştiu despre Lună, pe înţelesul chiar şi al oamenilor care nu sînt prea învăţaţi.

— Şi atunci fireşte că au înţeles şi bărbierul, şi judele din Leonberg.

— Nu ştiu cum se face că la Stuttgart şi chiar şi la Leonberg se ştiu atît de multe despre lucrarea aceasta.

— Era nevoie să afle despre ea de la Stuttgart ? Tübingenul nu e tot în Württemberg ?

Kepler căută uimit la părinte.

— La cine te gîndeşti ? întrebă oarecum descumpănit.

— La Universitatea dumitale evanghelică, spuse scurt Paul Guldin. Şi, totodată, se gîndi la dascălii lui Kepler, la profesorul lui de matematică, domnul Michael Maestlin şi la domnul Matthias Hafenreffer [1], profesorul de teologie. Părintele Paul Guldin nu-i văzuse pe domnii aceştia niciodată la chip, totuşi îi cunoştea bine, întrucît Kepler îi povestise

[1] *Matthias Hafenreffer* (1561—1619), teolog evanghelic, rector al Universităţii din Tübingen.

adesea despre ei, cu însufleţirea omului care vrea să zugrăvească în faţa străinilor o imagine fidelă şi frumoasă a patriei sale. Guldin ştia cum Kepler se legase de oamenii aceştia de acasă cu o încredere mişcătoare, aproape copilărească. Şi mai ştia că pe Kepler îl durea încă şi astăzi faptul că îl trimiseseră atunci departe, la Graz, mai-nainte de a-şi fi sfîrşit învăţătura la Tübingen. Şi nu rămăsese pentru el, Paul Guldin, o taină nici întrebarea pe care Kepler o adresase, în diferite rînduri, curţii ducelui şi chiar şi universităţii, dacă n-ar putea fi de folos acolo, acasă.

Johannes se gîndi doar la Hafenreffer, dascălul lui din luminoşii ani de şcoală de la Tübingen, căruia i se încredinţa, şi-i spuse înciudat părintelui :

— Matthias este fratele meu de credinţă şi prietenul meu.

— Foarte bine, grăi părintele Paul Guldin abia auzit, că există prieteni adevăraţi în aceeaşi credinţă.

Cuvintele sunară dureros ; Kepler desluşi aceasta, schimbă vorba şi întrebă :

— Nu-mi trimite nimeni salutări din Praga ?

— Ba da, îi întoarse vorba Paul Guldin cu seriozitate, ceasornicarul Jost Bürgi.

Kepler îl vede aievea înaintea ochilor pe acel om dîrz şi uscăţiv, care abia ştia să citească şi să scrie, dar ale cărui degete erau necrezut de îndemînatice. Aproape toate instrumentele de observaţie folosite de Kepler în lucrările sale astronomice fuseseră făurite de el, la Praga. Şi împăratului Rudolf, omul bolnăvicios cu pasiuni de copil, tot el îi meşterise, în atelierul crăiesc, nenumărate jucării mecanice. Dar, ori de cîte ori fusese chemat la curte, acest meşter ceasornicar nu primise să locuiască sus la castel. Jost Bürgi se simţea acasă numai acolo, jos, în uliţa Barrand, în micul lui atelier de sub acoperiş, unde veneau, zi şi noapte, vecinii să-i ceară sfaturi, unde se vorbea de adevăratele lucruri din viaţă, despre pîine şi bere, ori despre dragoste şi copii, şi numai rareori, sau aproape niciodată, despre conduri de aur, ori despre dorinţa de-a aşeza o maşinărie de ornic în burta unui om făcut din piei şi metale, aşa fel încît să poată merge şi deschide gura. Acolo, în atelier, Kepler petrecuse zile nenumărate lucrînd alături de el. Şi multe lucruri, care păreau firesti celor din popor, le-a putut înţelege el, matematicianul crăiesc, numai pentru că i le-a desluşit Bürgi. Da, ţinea mult la el, la acest om dibaci, cinstit, dîrz, înţelept şi muncitor, care întruchipa o parte din Praga.

Totuşi îl rodea oarecum faptul că nimeni din Praga, în afară de meşterul ceasornicar, nu-i trimisese salutări prin cel sosit de la drum.

Guldin zîmbi, simţind ce se petrece în sufletul celuilalt.

— Chiar dacă nu-ţi trimite nimeni salutări anume, asta nu înseamnă, nici pe departe, că cei de-acolo te-au dat uitării.

Gîndul lui Kepler se îndreptă din nou către mamă-sa. Va aşterne pe hîrtie o epistolă limpede către consiliul din Leonberg şi nu se va sfii să-şi spună pe şleau părerea. Căci a pricinui inimii unei femei bătrîne griji atît de mari nu e decît prostie, lipsă de înţelepciune, sminteală, necredinţă, viclenie diavolească. Nu-i decît palavrageală deşucheată tot ceea ce sporovăiesc oamenii pe seama mamei lui. Şi tot ceea ce clevetesc despre el. Şi pizmă. „Eu mă străduiesc de mai bine de zece ani să înscăunez raţiunea în locul superstiţiei, totuşi, îşi spune Kepler, lucrurile acestea vor fi prea puţin înţelese de către domnii din consiliul oraşului. Va fi mai limpede pentru ei dacă va scrie : «Sînt de mai bine de zece ani matematician imperial»" Aşa cum îi cunoaşte el pe cei de acasă se poate aştepta prea puţin să afle la ei respect faţă de raţiune, dar respect faţă de împărat da, fără-ndoială.

— Cît cîntăreşte oare titlul de matematician imperial ? îl întrebă Johannes Kepler pe părintele Guldin.

Acesta răspunse :

— Depinde de greutatea împăratului.

— Este oare de ajuns pentru a atîrna mai greu în balanţă — să spunem — decît o vrăjitoare ?

— Fii prevăzător, Johannes Kepler, îţi faci o socoteală care te poate duce la pieire. Gîndeşte-te că împăratul şi vrăjitoarea n-au acelaşi păstor.

Matematicianul imperial cătă înspăimîntat spre duhovnicul de la curtea împăratului. Iar Paul Guldin nu-i ocoli privirea. Kepler nu putu desluşi nimic limpede în căutătura acestuia şi nici nu întrebă : mă vei ajuta oare cu vorba şi cu sfatul dumitale, poate chiar cu fapta ? Nu s-ar fi putut hotărî să-i pună asemenea întrebare. De aceea spuse doar :

— Nu trebuie să fiu o pricină de supărare pentru mama.

Doamna Susanne îi pofti la masă ; în timp ce treceau prin tindă către odaia unde, în locul măsuţei, fusese adusă o masă mai mare împodobită cu o pînză pestriţă ţesută de mînă, o auziră pe micuţa Margaretha Regina tuşind. Doamna

Susanne îşi ceru iertare de la oaspete şi de la soţul ei, apoi se duse la copilă şi rămase lîngă ea.

Slujnica aduse celor doi bărbaţi bucatele la masă : mîncarea care-i plăcea cu osebire părintelui Paul Guldin, clapon fript la tavă. Îi făcu plăcere. Kepler nu mîncă mult. Îl durea stomacul şi avea semne că-l va chinui din nou fierea. Se temea să nu-l pălească durerea, iar greaţa îi strîngea gîtlejul. Prezenţa oaspetelui îl silea să nu lase să se bage nimic de seamă. Părintele Guldin îi povesti despre Praga, despre tînăra împărăteasă Anna din Tirol, în care iubitul stăpîn şi împărat Matthias îşi pusese toată nădejdea că-i va dărui un fecior, un moştenitor al tronului. Un moştenitor, pentru a putea da cu tifla tuturor celor care trecuseră de partea lui Ferdinand, nepotul său, acel arhiduce de Stiria, Carintia şi Craina. Tare mult ar fi vrut Ferdinand să tragă de partea sa pe Habsburgii spanioli — iubitele rubedenii din Madrid, care şedeau pe un sac doldora de bani — pentru ca să-l ajute a ajunge moştenitor şi să-l înalţe în scaunul împărătesc.

Kepler nu asculta cu prea multă băgare de seamă, fiindcă răul îl copleşea tot mai mult.

— Susanne, se rugă el cu glas stins, Susanne, vino-ncoace. Tu ai totdeauna mîinile răcoroase, pune-mi-le pe frunte. Vino, Susanne, ia-mi chinul ăsta din ţeastă, toţi dau în mine cu ciomege. Vor să mă omoare. Iar eu sînt singur. De ce pleci totdeauna de lîngă mine fără să spui o vorbă ? Eşti atît de departe, şi cu toate astea te afli doar în odaia de-alături. De unde vine asta ? Oare eu sînt acela care mă îndepărtez ?

Părintele Paul Guldin mulţumi pentru masa gustoasă.

Susanne şedea lîngă copila care tuşea.

Capitolul al patrulea

Pe lungul şi îngustul Ostrov al Platanilor din mijlocul rîului Neckar se preumblau cei doi învăţaţi de la Universitatea din Tübingen, matematicianul Michael Maestlin şi teologul Matthias Hafenreffer.

Ei n-aveau ochi pentru neasemuitele frumuseți ale acelei minunate veri, care se străduia să dea o privelişte plăcută pînă şi cetăţii Tübingenul de Sus, înveşmîntîndu-o în curpeni graţioşi de iederă, ce se-ntindeau, îmbietori, peste şanţuri pînă la Neckar. Cei doi învăţaţi nu băgau de seamă nici că întunecatul lor lăcaş de cercetări, fosta mănăstire augustină de odinioară, aşezat chiar pe malul povîrnit al rîului, nu părea în această vară prea auster, dacă îl priveai de-afară, de pe ostrov. Dar cum cei doi bărbaţi erau adevăraţi şvabi şi, în afară de aceasta, învăţaţi vestiţi în lungul şi-n latul lumii, ostrovul vrăjit din mijlocul Neckarului nu izbutea să-i mişte cîtuşi de puţin, mai ales că aici, la Tübingen, erau la ei acasă, şi lucrul acesta nu era prilej de bucurie deosebită, întrucît, după cum spunea Hafenreffer :

— Băutura are urmări tot mai neplăcute la studenţii noştri. Beţii păgîne în universitatea noastră creştinească !

Matthias Hafenreffer, un bărbat zvelt, impunător, de patruzeci şi cinci de ani, ajunsese neîndurător în viaţă şi vădea aplecare spre un zel neîmblînzit în problemele moralei şi ale credinţei. Unii spuneau sus şi tare că asprimea lui fără măsură, mai ales faţă de fraţii întru credinţă şi faţă de studenţi, ar veni de-acolo că se însurase cu o văduvă mai bătrînă ca el, din care cauză se născuse în sufletul lui nemulţumirea. El, Hafenreffer — aşa umbla vorba pe ulicioarele strîmte, întunecate şi întortocheate ale Tübingenului — n-ar fi mai cinstit-o, într-o vreme, pe această nevastă a lui, aşa cum se cuvine să-şi cinstească un creştin adevărat femeia, mai ales că-i dăruise zece copii, ci o înşela cu altele mai tinere. În urmă însă, după ce bătrîna doamnă răposase, cea de-a doua căsnicie a lui cu fiica unui consilier arăta cu totul altfel. Acum se spunea că ar fi cel mai aspru tată de familie şi un creştin de-al lui Luther, care a izbîndit în viaţă. Faima-i, clădită pe cartea sa *Dare de seamă amănunţită despre ceea ce cred şi nu cred bisericile reformate din Germania,* pătrunsese pînă-n inima luminatei ţări a Suediei.

Michael Maestlin, care era cu unsprezece ani mai vîrstnic, răspunse cu luare-aminte că problema băuturii nu este aceeaşi la toţi studenţii. Chiar dacă decanul Facultăţii de medicină socoteşte că ar trebui să se încuviinţeze tuturor studenţilor ajunşi la vîrstă bărbătească optzeci pînă la nouăzeci de copuri de vin pe an, pentru că altfel vor da buzna în cîrciumi, totuşi cantitatea de vin pe care ei o beau atîrnă numai şi numai de averea lor. Domnul coleg Hafenreffer să bine-

voiască a-şi aminti că, în legiuirea dată de Senatul universităţii cu privire la petrecerea ce se face cu prilejul aşa-numitei agape de rămas bun, s-au statornicit următoarele : rectorul să nu îngăduie nici o petrecere de despărţire celor săraci, care primesc stipendii ; burghezii înstăriţi să fie ţinuţi a o face cu măsură ; cei de viţă nobilă, cărora nu li se poate impune, firește, nici o prescripţie, să fie măcar îndemnaţi la cumpătare.

După cum se vede, beţia nu este îngăduită decît celor ce-o pot plăti, iar legiuirea a ţinut seama de aceasta. Apoi, ar fi, indirect, chiar în profitul universităţii, de vreme ce sînt mulţi profesori care desfac vin, încît studenţii nu-s nevoiţi să-şi facă veacul prin cîrciumi. De pildă, bătrînul decan al Facultăţii de drept vinde vin.

— Eu nu, se îndîrji Hafenreffer. Eu socotesc păcat băutura fără măsură. Şi unde pui că studenţii nu beau numai vin, mai beau şi bere. Am văzut asta deunăzi la masa de prînz din casa chiar a acestui domn coleg jurist. Şi-au ridicat cănile şi, în loc de „noroc", au spus „Domnul cu tine !" Ceea ce m-a zguduit mai mult a fost faptul că rosteau aceste cuvinte ştiind ce spun şi cu toată seriozitatea. Ţineau cănile de bere în mînă şi-l cinsteau pe Domnul cu atîta bună-credinţă, încît nici măcar eu nu i-am putut chema la ordine. Eram impresionat.

Michael Maestlin nu-l mai asculta decît cu jumătate ureche. Profesorul de ştiinţa matematicii — care întocmise o lucrare despre stele şi, din dorinţa de-a se bucura de multiubita pace, o scrisese de parcă Pămîntul ar fi odihnit încă şi azi în miezul Universului, iar el, Maestlin, n-ar fi auzit nicicînd vreun cuvînt despre Copernic — avea acum, cu prilejul acestei preumblări pe Ostrovul Platanilor, alte gînduri în minte decît berea. Primise o epistolă de la Kepler, din Linz, şi voia să vorbească despre ea cu Hafenreffer. Kepler le fusese discipol amîndurora. Iar ei amîndoi îl iubiseră, fiecare în felul său. El, Maestlin, îl preţuia şi-l iubea şi astăzi încă tot atît de mult pe elevul care ajunsese om mare şi vestit. Şi nu-şi putea închipui că Hafenreffer, care-i fusese şi el cîndva student, ar putea simţi altfel, deşi ştia că teologul din el nu aproba părerile lui Kepler în problemele de credinţă.

Maestlin îşi amintea, de parcă ar fi fost ieri, discuţiile duse în jurul primei cărţi a lui Kepler, *Mysterium Cosmo-*

graphicum, care fusese înfăţişată senatului cu cîţiva ani în urmă, spre a primi încuviinţarea pentru tipar.

Ea cuprindea, între altele, o cercetare mai vastă, în care Kepler luase asupră-şi să demonstreze cum că învăţătura lui Copernic nu era potrivnică *Sfintei Scripturi.*

Cu aprobarea lui Maestlin, singurul cunoscător al problemei, senatul îi trimisese lui Kepler porunca să scoată acest capitol, astfel cartea nu va putea fi tipărită. Maestlin îşi amintea bine că Hafenreffer îi scrisese atunci lui Kepler:

„Dar dacă, ferească Dumnezeu cel atotputernic şi bun, domnia-ta ai vrea să aperi înaintea tuturor acele învăţături şi ai dori să le faci a se potrivi cu Sfînta Scriptură, *atunci mă tem, fără-ndoială, că aceasta va duce la învrăjbiri şi silnicii. În cazul acesta, în ce mă priveşte, n-aş putea decît să doresc să nu fi ajuns a cunoaşte vreodată gîndurile domniei-tale, care, privite matematiceşte, sînt cu totul osebite şi fără greş. Dar, şi fără ele, în Biserica lui Cristos este mai multă învrăjbire decît pot îndura cei slabi.*"

Maestlin mai păstra toate acestea bine în amintire. Poate că atunci va fi fost cuvîntul unui prieten către prietenul său. Dar ce se petrecea acum? Pentru dimineaţa următoare au fost chemaţi la Stuttgart, la duce, ca să dea răspuns la o întrebare ce-l privea pe Kepler. De aceea îl poftise bătrînul dascăl Maestlin pe colegul său la o preumblare pe ostrov, pentru a-l descoase de partea cui va fi în acea dispută şi dacă pe viitor Biserica lui Luther trebuie să-l mai cuminece pe Kepler sau nu.

— Kepler face totuşi parte din trupul bisericii noastre, aceasta este o legătură care nu se poate desface, spuse Maestlin.

— Dar el smuceşte de ea neprevăzător şi cîrtind. Dacă o rupe? reluă Hafenreffer ideea celuilalt.

— Dacă noi o vom slăbi, nu se poate rupe.

— Dacă vom da îndărăt, lucrul acesta va duce şi pe alţii în ispită, îi va face chiar să ajungă la îndoială, se împotrivi Hafenreffer.

Maestlin privi spre teolog gînditor şi chiar oarecum mîhnit.

— Sînt îngrijorat de oaia noastră cea bună, care era fala turmei noastre şi mai ales a şcolii noastre din Tübingen.

Hafenreffer fu de altă părere:

— Oaia nesănătoasă nu trebuie dusă la păşune şi la adăpătoare cu oiţele celelalte.

Bătrînul dascăl de matematici simţi că-l cuprinde o uşoară amărăciune. Şi rosti ceea ce gîndea :

— Eu nu i-am dat pentru calea vieţii învăţături nesănătoase. Nici unuia dintre discipolii mei şi nici domniei-tale. Sau poate că domnia-ta ştii altfel, domnule confrate ? Învăţătura curată a lui Dumnezeu, aşa cum se cuprinde în scumpa noastră *Carte a concordiei* [1], iată înţelepciunea pe care am propovăduit-o de la catedra mea.

— Vă apăraţi, deşi nu vi se aduce nici o învinuire.

— Crezi că nu simt mustrarea ascunsă a domniei-tale ?

Matematicianul era jignit.

Hafenreffer stărui asupra obiecţiunii sale. El nu băgă de seamă amărăciunea bătrînului său dascăl şi nici nu simţi strădania acestuia de-a ajunge la o înţelegere în privinţa lui Kepler.

— Un lucru e sigur, vorbi teologul, fără domnia-voastră, Kepler n-ar fi ajuns să cunoască ceea ce trîmbiţează astăzi cu îndrăzneală în toată lumea şi nici că-i pasă de demnitatea omului.

Maestlin ştia unde bate celălalt şi încercă să se dezvinovăţească.

— Şi domniei-tale ţi-am vorbit despre Copernic. Am socotit că era de datoria mea.

— Şi am încercat eu oare să întocmesc o nouă înfăţişare a lumii ? întrebă Hafenreffer tăios. Am încercat eu să ies din făgaşul şcolii ? Am încercat eu să răstălmăcesc învăţăturile bisericii pe temeiurile ştiinţei mele ?

— Nu, răspunse Maestlin cu toată seriozitatea. Domnia-ta nu eşti Johannes Kepler.

— Slavă Domnului, nu. Eu sînt tot Matthias Hafenreffer, şi aşa am să rămîn pînă la sfîrşitul vieţii mele.

Bătrînul dascăl încercă să facă apel la compătimirea celuilalt :

— Dar va fi dureros pentru el, totuşi, dacă îl oprim de la cuminecătură. Nu e şi el om ca noi, creştin ?

Hafenreffer primi cuvintele altfel decît se aşteptase matematicianul.

— Ştiu eu de multă vreme că-l iubiţi ca pe nimeni altul dintre discipolii domniei-voastre. Sînteţi mîndru de Kepler,

[1] Carte în care sînt cuprinse toate mărturisirile de credinţă ale adepţilor lui Luther.

pentru că v-a orbit faima dobîndită de el în lume. Iertați-mă, cinstite dascăle, dar eu, unul, așa văd lucrurile.

— Îl pizmuiești fără pricină. Eu prețuiesc pe toți discipolii mei. Dumnezeu ne dă rareori prilej ca vreunul dintre ei să ne bucure inima.

Celălalt se lăsă îmbunat.

— Vă bucurați pentru un necredincios care se îndoiește de toate, pentru un păgîn.

— L-am învățat știința matematicească, se apără Maestlin, apărîndu-și totodată și elevul. Este în stare să gîndească limpede, logic.

— Dar dacă prin asta a devenit pe jumătate calvinist, obiectă teologul, dacă gîndește că poate pătrunde cu mintea sa tărîmul religiei ?

— A ajuns în ce privește cunoștințele sale mai departe decît mine, spuse Maestlin și, după un răstimp, mai adăugă : Este mai... cutezător.

— Și, pînă să băgați bine de seamă, dintr-un calvinist pe jumătate va ajunge unul întreg. N-aș vrea să spun că asta ar fi mai rău decît a fi păgîn, urmă aspru dascălul mai tînăr, cu obișnuita lui patimă. Și la ce-i ajută știința lui ? Cel care se îndoiește de adevărul cuvîntului, care se semețește să încerce a-l cerceta pe Dumnezeu, fie chiar și cu ajutorul matematicii, acela nu mai este muncitor în via Domnului. Acela nu mai are nevoie de hrană de la masa Domnului.

— Poți cîștiga cu bătaia inima unui copil neascultător ? întrebă Maestlin încetișor și totodată oarecum mîniat de neîndurarea care-l stăpînea pe discipolul său de odinioară.

— Cînd un mădular primejduiește trupul, atunci trebuie tăiat, întocmai ca o creangă putregăită dintr-un măr, stărui teologul în pornirea sa împotriva lui Kepler, scepticul.

Maestlin lupta cu aceeași stăruință, ca să dobîndească înțelegere pentru fratele său întru credință, care ajunsese la strîmtoare din pricina științei sale.

— Dar dacă mai este încă un pic de viață în creangă, întrebă el, dacă a fost retezată prea devreme, pe nedrept ?

— Pomul roditor își îndreaptă forțele lui, adunate laolaltă, asupra celorlalte crengi, iar asta îi prieste arborelui, îi întoarse vorba profesorul de teologie.

— Ei bine, eu spun nu, vorbi acum tare Maestlin, care nu se mai putea stăpîni, dacă sînt silit să cred că această creangă nu mai are viață în ea. Îndeletnicirea mea îmi cere să am răbdare. Eu am răbdare.

Ajunseseră la capătul ostrovului. Nici unul din cei doi domni nu zăbovi să cate la unda rîului, să asculte ciripitul păsărelelor, ori să privească verdele nuanţat al crîngului. Porniră pe acelaşi drum îndărăt. Hafenreffer îi puse domnului coleg o întrebare simplă :

— Asta înseamnă că domnia-voastră vreţi să staţi împotriva consistoriului în pricina lui Kepler ?

— Eu respect părerea confraţilor, răspunse Maestlin întrucîtva ostenit, de ce n-ar respecta şi ei părerea mea ?

— Nu-i bine, reluă Hafenreffer, ca fraţii din consistoriu să fie învrăjbiţi. Toată lumea are ochii aţintiţi asupra noastră, în toate ţările luterane cuvîntul nostru atîrnă greu.

Maestlin nu mai asculta la ceea ce vorbea Hafenreffer despre însemnătatea universităţii, aşa că spuse fără nici o legătură :

— Am primit o scrisoare de la Kepler.

Teologul nu scoase nici un cuvînt, iar Maestlin urmă :

— Scrie că nişte oameni din Leonberg o bănuiesc pe maică-sa de vrăjitorie.

— Şi vă roagă să-l ajutaţi ? întrebă în pripă dascălul mai tînăr.

— Nu, răspunse matematicianul. Îmi împărtăşeşte ştirea, şi-atît, apoi îmi mai lămureşte o dată părerea lui cu privire la cuminecătură. După care îl întrebă de-a dreptul pe celălalt : Putem să-l ajutăm ?

Pe Hafenreffer nu-l mişcă nicidecum îngrijorarea bătrînului profesor. El răspunse rece :

— Dacă-i vrăjitoare, atunci n-ai ce-i face, vrăjitoare rămîne.

— Ştii prea bine, frate Hafenreffer, vorbi Maestlin cu aprindere, că în privinţa asta poate fi şi multă închipuire. Oamenilor creduli li se pare adesea că văd mai mult decît este aievea.

— Sînt pe lume oameni în care a intrat necuratul şi acesta îi împinge să meargă pe calea cea rea a vrăjitoriei, reluă teologul pe un ton profesoral. Ştim că vrăjile stau în putinţa omului. În cărţile noastre de învăţătură nu scrie nimic ce ar putea să dezmintă acest lucru. Şi mai ştim că nu-l putem nimici pe necuratul, care-şi împlineşte astfel faptele lui rele, decît dacă facem să piară prin foc, o dată cu el, şi învelişul lui, adică trupul omului. În cărţile noastre de învăţătură nu scrie nimic împotriva acestui lucru.

— Doamna Katharina Kepler are peste şaptezeci de ani, îi atrase atenţia Maestlin. Se întîmplă uneori ca oamenii bătrîni să devină ciudaţi. Şi mai adăugă apăsat: Este mama discipolului nostru celui mai vestit.

— Întocmai.

— Putem să-i facem pe fraţii din consistoriu să priceapă asta? vru să ştie bătrînul dascăl.

— Credeţi că o creangă uscată mai are viaţă în ea?

— Cred că un pom roditor poate hrăni toate crengile, spuse cu tărie matematicianul.

Celălalt răspunse oarecum înţepat:

— Asta o hotărăşte grădinarul.

Michael Maestlin privi cercetător la domnul coleg. Ce va spune oare mîine înaintea ducelui, despre Kepler? Şi-l întrebă pe elevul lui de odinioară:

— Şi cine va fi grădinarul?

Capitolul al cincilea

Ducele Johann Friedrich de Württemberg ţinea mult să fie privit ca un domnitor care merge în pas cu vremea. Poruncise să se zugrăvească din nou pereţii şi tavanele castelelor şi bisericilor sale. Îi dispreţuia pe calvinişti, ca şi pe papistaşi, dar îngăduia evreilor, izgoniţi din Spania şi rămaşi fără ţară, să se aşeze în oraşele lui. Sprijinea înflorirea Universităţii sale din Tübingen şi se îngrijea ca toată lumea să afle vestea: că Württembergul este, fără doar şi poate, cea mai minunată ţară de sub soare.

Soţia sa, Sophia Barbara de Brandenburg, o femeie cu un piept opulent şi o faţă bucălată, netedă, rumenă şi pofticioasă, îi spunea uneori în taină preaputernicului ei sfetnic, domnul Thumm, că Johann Friedrich este adesea înnebunitor de încet şi de plicticos. Se lasă mînat şi trebuie să fie îmboldit ca un asin.

Castelul era aşezat în mijlocul oraşului Stuttgart. Acum ducele se afla în sala verde a castelului său întărit, unde-şi păstra toate trofeele de vînătoare. Aici primea mai ales oameni din tagma celor de jos.

Michael Maestlin se pregătise pentru toate întrebările; fireşte că se va discuta din nou despre Kepler, dacă înclină spre calvinism, dacă viaţa lui este fără greş din punct de vedere moral, dacă... Maestlin era hotărît să nu dea îndărăt şi să-şi apere discipolul ca pe sine însuşi, chiar de-ar fi fost ca diavolul însuşi să vorbească împotriva lui.

Consilierul Thumm, omul de încredere al ducesei Sophia Barbara, îi înfăţişă ducelui, cu belşug de cuvinte, pe cei doi învăţaţi din Tübingen. Thumm nu era trupeş. Din păcate pleşuvise încă în anii tinereţii, dar nu putea suferi pe cap perucă. Se întîmpla uneori, chiar în mijlocul discuţiilor din consiliul ţării, să-şi scoată pe neaşteptate peruca şi s-o vîre în buzunar. Putea să-şi îngăduie una ca asta, întrucît era în graţiile ducesei. Pe deasupra mai era şi vanitos, într-un fel cu totul deosebit: nu se îmbrăca în veşminte pestriţe, ci purta haine dintr-un postav cenuşiu, care făcea aproape impresia că-i neîngrijit. Ştia însă că îi stă bine, fiind arătos.

Johann Friedrich şedea pe un jilţ înalt, tapisat în verde şi alb; ceilalţi trei stăteau în picioare înaintea lui.

Consilierul Thumm începu să vorbească:

— Înălţimea-sa ar dori să afle dacă Senatul şi-ar da încuviinţarea în cazul cînd, ascultînd rugămintea lui Kepler, l-ar recomanda pentru a fi chemat ca profesor la Tübingen.

Lui Michael Maestlin i se luă o piatră de pe inimă: nu era aşadar vorba de împărtăşanie, nici de vreo altă chestiune religioasă. Mă rog, putea să dea lămuriri despre matematica elevului său. Şi, plecîndu-se în faţa ducelui, spuse:

— Johannes Kepler este cunoscut în lumea învăţaţilor prin cel puţin trei scrieri; dacă binevoiţi să-mi îngăduiţi, aş putea numi prima sa lucrare mai mare, *Mysterium Cosmographicum* sau *Taina lumii,* o încercare de-a desluşi legăturile dintre perioada de rotire a planetelor şi distanţa lor de Soare. De-mi aduc bine aminte, a fost tipărită în 1595 şi este o carte plină de evlavie, înălţimea-voastră; scrie în ea că mai toate cauzele lucrurilor din lume pot fi înţelese prin iubirea arătată de Dumnezeu oamenilor.

Johann Friedrich făcu semn consilierului Thumm să vorbească. Acesta avea răspunsul gata pregătit.

— Dar în aceeaşi carte scrie că scopul lumii ar fi omul, ceea ce e vecin cu nelegiuirea; el nu recunoaşte că Dumnezeu este scopul lumii. Asta înseamnă cel puţin tăgăduirea lui Dumnezeu.

Maestlin, bărbatul mic şi îndesat, nu-şi prea alegea cuvintele cînd se înfuria. Omul acela chelbos din faţă-i, îmbrăcat într-un cenuşiu care îţi zgîndărea nervii, acest favorit al ducesei Sophia Barbara, îl făcea să-şi iasă din fire cu simplitatea lui cu care scotea ochii lumii ; de aceea vorbi cu atît mai neînfricat :

— Nu cred c-ăţi fi citit cartea cum trebă, că-n ea lucrul ăsta stă-n altă legătură ; eu ştiu mai bine, că am îngrijit scrierea, vă zic, de-mi îngăduiţi, înălţime, în ea scrie că omu-i finalitatea lumii şi a oricărei creaţii.

Hafenreffer îşi sprijini dascălul :

— Faptul că vorbeşte despre creaţie presupune existenţa creatorului.

Consilierul Thumm nu mai stărui asupra acestui subiect şi desprinse din carte altă afirmaţie :

— Este oare evlavie cînd Kepler spune că orice speculaţie filozofică trebuie să pornească de la experienţa simţurilor ? Unde rămîne credinţa ?

— Nu se poate ocoli totdeauna în ştiinţă, mai cu samă în matematici ; dacă vrei să demonstrezi ceva, păi trebă să porneşti de la noţiuni pipăibile.

— Sînteţi plicticos, îl dojeni ducele pe consilier, ca un copil răucrescut, şi despicaţi firul în patru. Ne împiedicaţi să ne înţelegem mai repede. De fapt, ce e cu Kepler ? se întoarse el către Maestlin.

Profesorul de matematică se reculese şi vorbi în cuvinte mai alese.

— A descoperit ceva ce nu ştia nimeni înainte şi a publicat aceasta în cartea sa *Astronomia Nova,* spuse el domol, cîntărindu-şi fiece cuvînt. De cînd oamenii cercetează cerul, au închipuit mişcările planetelor ca nişte cercuri. Şi dacă uneori mişcările nu se potriveau, de pildă, dacă, privind de pe Pămînt, una din planete părea că merge înapoi, atunci cei vechi adăugau orbitei ei alte cercuri. Întotdeauna, toate calculele se întemeiau pe cercuri. Johannes Kepler a calculat şi a demonstrat că planetele nu se mişcă pe orbite circulare, ci, împreună cu Pămîntul, pe orbite elipsoide. Iar Soarele se află în unul din cele două focare.

Încîntat de propria lui ascuţime de minte, ducele, care se interesa mult de problemele de astronomie şi nu era un ignorant, se plesni cu amîndouă palmele peste coapse :

— Atunci trebuie să fie adevărat ce-a spus Copernic, că toate planetele şi Pământul se rotesc în jurul Soarelui, fie că o fac în cerc, fie în elipsă ?

Şi îi privi întrebător pe cei trei bărbaţi. Maestlin îşi încleştă degetele unele într-altele şi tăcu. Întrebarea ducelui se adresa lui, ştia bine, dar nu răspunse nimic. Consilierul Thumm îl privi pătrunzător pe gălăgiosul Johann Friedrich şi, sub privirile lui, domnul din jilţul înalt, verde şi alb se potoli.

— Fiţi prevăzător, înălţime, fiţi prevăzător, chiar dacă ar fi aşa, totuşi nu trebuie să fie aşa, spuse hotărît consilierul, fiindcă nu poate fi aşa, de vreme ce nu trebuie să fie aşa. Chiar Luther a spus asta, şi nouă nici prin gînd nu ne trece să răstălmăcim spusele lui şi cuvîntul *Bibliei.*

— Foarte adînc gîndit, observă ducele, pe care ducesa Sophia Barbara şi cei doi sfetnici evanghelici-luterani îl tratau ca pe un copil. Şi din pricina aceasta, aproape că şi devenise copil. Dar atunci cum trebuie să fie, dacă nu se cade să fie aşa cum este ?

— Aşa cum a fost dintotdeauna, răspunse Hafenreffer, teologul.

Thumm îi aruncă o privire scurtă, plină de recunoştinţă.

Maestlin simţi că palmele i se umezesc de sudoare. De ce nu i-o luase înainte lui Hafenreffer cu răspunsul ? De ce nu spunea acum nimic ? Dacă nu apăra legea lui Kepler în toate consecinţele ei, acum, aici, atunci rău şi greşit îi mai apăra cauza. Şi îşi aminti, deodată, că-i scrisese lui Kepler, într-o epistolă, despre propria sa carte de astronomie : „*Din dorinţa de a mă bucura de multiubita linişte, am socotit aici că Pământul stă nemişcat.*" „Pentru că trebuie să fie aşa cum a fost întotdeauna", a spus Hafenreffer. De ce eu, Maestlin, matematicianul care cunosc adevărul, nu spun nimic ? De ce nu arăt că Johannes Kepler a adăugat demonstraţiei matematice a lui Copernic pe cea fizică ? Aveam de gînd să port discuţia aceasta cu ducele, ca şi cum ar fi fost propria mea cauză, aveam de gînd să-i dau ducelui sfatul să-l cheme pe Kepler la Tübingen. Acum, deodată, nu mai ştiu cum să-l apăr. Nu mai ştiu nimic.

Hafenreffer intră în miezul chestiunii :

— Dar ce catedră urmează să i se încredinţeze ?

— Matematica, firește, răspunse consilierul Thumm.

Bătrînul dascăl privi în jur vrînd să se aşeze. Se simţi deodată nespus de ostenit. Matematica. Singura catedră care exista la Tübingen pentru această ştiinţă o avea el, Maestlin.

— Dar catedra de matematică e liberă ? întrebă din cale-afară de uimit Hefenreffer.

Nu auzise nimic, cum că profesorul ar renunţa în folosul lui Kepler.

— Nu, spuse Thumm, înălţimea-sa e de părere că ar trebui să predea doi profesori.

Maestlin înghiţi în sec şi, în închipuirea sa, îi văzu pe studenţi, toţi studenţii săi, alergînd la omul cu mai multă faimă, se văzu rămas singur în sala goală. Şi, încă o dată, nu rosti nici un cuvînt, cu toate că ducele îl privi din nou întrebător.

— Ar trebui mai întîi să lămurim întrebarea, dacă i se poate da împărtăşania, spuse Hafenreffer, şi Michael Maestlin simţi pe dată că i se ia o piatră de pe inimă.

Se miră de sine însuşi, dat fiind că înainte de a începe discuţia simţise neplăcere numai la gîndul acestor chestiuni teologice. Dar mai înainte nu ştiuse prea bine în ce privinţă voia ducele să afle părerea lui şi a lui Hafenreffer.

Şi acum, mîinile lui încleştate se destinseră. Se gîndea la o propunere mai bună decît a lui Hafenreffer, că doar îi era prieten mai de nădejde.

— Kepler a scris o lucrare amănunţită despre optică, *Dioptrice*. În ea a dat la iveală cunoştinţele lui temeinice despre felul cum vede ochiul omenesc. Tot în ea a înfăţişat amănunţit şi luneta lui Galilei ; în scrierea aceasta a arătat cum trebuie procedat, ca, folosindu-se două lentile, să se obţină o imagine clară a stelelor ; a încercat să fundamenteze o regulă matematică pentru difracţia luminii de către lentile, a construit şi o lunetă proprie...

— Da, împreună cu un vrăjmaş al lui Isus, sări consilierul Thumm, care ştia toate cele.

— Nu face nimic, fu de părere Johann Friedrich, îmboldit de curiozitate, vreau şi eu o astfel de lunetă. Să vină Kepler aici, la castel, să-mi construiască una.

Maestlin zîmbi despovărat parcă ; atît voise să dobîndească de la duce. „Vezi, Kepler, sînt totuşi prietenul tău. Şi n-aş vrea să-ţi stau împotrivă, dacă doreşti să te întorci acasă, în Württemberg."

— Aveţi bani pentru asta, înălţime ? întrebă Thumm.

— Nu ştiu, răspunse ducele, ce credeţi, o să coste mult ?

— Omul are nevastă şi copii, mai spuse consilierul.

— Dar e nevoie oare să-şi aducă familia cu el? zise ducele.

— Kepler nu va voi să-i lase pe ai săi singuri.

Maestlin vorbi în numele prietenului său.

Hafenreffer pătrunse în tainiţele sufletului bătrînului dascăl; acesta voia să-şi apere acum catedra, aici, la Stuttgart. Şi-şi dădu seama că, de fapt, nimeni nu dorea să-l aibă pe Kepler în Württemberg, nimeni nu se învoia cu venirea lui. Dar, totodată, se linişti: asta nu e din cauza noastră, ci din vina lui Kepler. El e altfel decît noi, păcat! Dar simţim cu toţii că locul lui nu este aici. Poate că nici nu i-am fi de vreun folos dacă l-am lăsa să vină încoace, în Württemberg.

— Ce să-i scriem atunci lui Kepler? întrebă Johann Friedrich.

— Cred că trebuie să-i respingem cererea, spuse Thumm. Am putea, la nevoie, să-i plătim atîta cît să-i ajungă lui singur, dar ar fi greu să-i dăm o leafă îndestulătoare unui om cu nevastă şi cu doi copii măricei din prima căsnicie, la care se mai adaugă încă unul din cea de-a doua. Din păcate, sînt nevoit să vă spun deschis, înălţime, că în clipa de faţă nu avem mijloace. Trebuie să ne gîndim la toate. De pildă, să ne gîndim că, în scurtă vreme, va veni sorocul să punem pe picioare trupe de apărare în toate oraşele noastre mai mari. Pentru caz de nevoie.

Celor doi dascăli din Tübingen li se îngădui politicos să se retragă.

Afară, pe drum, în faţa castelului, soarele strălucea puternic. Iar lui Maestlin i se păru, deodată, că se trezeşte dintr-un vis greu. Dar ştia bine că nu fusese vis. Se simţea abătut şi mic. Tocmai voia să-l întrebe pe Hafenreffer dacă nu vede, totuşi, altă ieşire pentru Kepler, cînd deodată băgă de seamă că cineva îi atinge mantia. Era un copil, cu o hăinuţă neagră, ferfeniţită, desculţ, cu chipul murdar. Ţinea mîna întinsă, cerşea. Hafenreffer întoarse capul cuprins de silă.

— Prea multă murdărie e pe lumea asta, spuse el către Maestlin.

Matematicianul se oprise locului.

— Unde stai? îl întrebă el pe copil.

— Dincolo de barieră, răspunse acesta familiar, vrei să vezi? şi-l trase pe dascăl de mantie, îmbiindu-l să vină cu el.

— Deprins la cerşit, scîrbavnic lucru, mîrîi Hafenreffer.

Bucuros că nu mai este silit să se gîndească la Kepler, Maestlin răspunse colegului său, teologul :

— Şi el e o făptură a lui Dumnezeu. Vreau să-l însoţesc şi să văd unde stă.

Matthias Hafenreffer, care nu era un nepriceput în tainele sufletului omenesc, simţi că bătrînul dascăl încearcă a-şi potoli cugetul. „Aluatul din care-i făcut omul este cam moale, gîndi el, e destul de greu să rămîi la «da» cînd ai spus o dată da, sau la «nu» cînd ai spus nu. Nici calea de mijloc nu-i totdeauna uşoară."

— Merg şi eu, spuse el pe neaşteptate colegului său ; voia să-l ferească pe Maestlin ca, aşa întărîtat cum era, să nu fie cumva jecmănit de calici.

Merseră pe drumul către Untertürkheim. Acolo, în afara oraşului, nu departe de malul Neckarului, copilul dădu drumul pulpanei lui Maestlin şi porni grăbit înainte. În jur plutea o duhoare pătrunzătoare. În sinea lui, Hafenreffer îi numea pe cei care locuiau aici : lepădături ale iadului. Văzu de toate, oameni schilozi, pociţi, bolnavi, copii în zdrenţe. „Ce caut eu aici, ce pot afla aici ? se întrebă el. Aceşti oameni din mahalale poartă singuri vina nenorocirii lor."

Dar cei doi învăţaţi dădură aici tocmai peste ceea ce se aşteptau mai puţin să găsească la milogii de lîngă bariera Stuttgartului : dădură de Kepler. În coliba de lemn pe jumătate dărăpănată, în care-i duse copilul, în singura cămăruţă ce mai putea fi locuită, unde nu erau nici perdele la ferestre, nici paturi şi nici scaune, ci numai cîteva despărţituri de scînduri, lăzi şi maldăre de frunziş — acolo se întîmplă minunea. În mijlocul încăperii se afla o masă mai acătării, rotundă, băiţuită. Părea caraghios să dai de o masă băiţuită acolo, printre celelalte scînduri negeluite şi murdare. Iar pe masă, se afla *Biblia*. Alături de ea, un calendar pe anul 1617. Un calendar al lui Johannes Kepler. Şi era ferfeniţă de cît fusese citit.

Maestlin şi Hafenreffer îl descoperiră în aceeaşi clipă. Iar Hafenreffer, teologul, simţi o strîngere de inimă dureroasă ; femeii — care ieşi din fundul cămărutei să-i întîmpine pe cei doi străini ţinînd un copil la sînul dezgolit — îi spuse un „Domnul cu voi", care suna aici tare nelalocul lui ; apoi aruncă un crăiţar pe masă, alături de calendar, şi

porni grăbit, de parcă-l gonea cineva din urmă. Maestlin zori după el.

Calendarul lui Kepler, pe lîngă multe alte lucruri — amintiri despre întîmplări istorice deosebite, preziceri despre vreme, sfaturi cum poţi păstra varza, cum poţi feri sarea de umezeală, cum poţi afuma cu pucioasă un butoi, pe lîngă reţete vechi şi încercate împotriva necazurilor de tot soiul, ca de pildă „dacă te pisează prea des vreun lingeblide nepoftit unge lingura, strachina şi cuţitul cu zeamă de ţintaură sau potroacă, că nu-i vatămă cu nimic, doar dă gust amar la toate“ — pe lîngă toate aceste sfaturi din bătrîni mai cuprindea şi afirmaţii astrologice despre presupuse legături între apariţia cometelor şi moartea stăpînitorilor, sau izbucnirea războaielor, şi aşa mai departe. Şi toate acestea erau citite de norod cu deosebită luare-aminte. Calendarul trecea din mînă în mînă.

Cei doi învăţaţi îşi aminteau destul de bine de un pasaj din calendar în care se vorbea despre războaie. Cînd apăruse calendarul, învăţaţii universităţii dezbătuseră cu aprindere dacă e drept a răspîndi asemenea afirmaţii în sînul norodului şi a abate, astfel, oamenii de la credinţa în Dumnezeu şi de la încrederea în domnitori şi în mai-marii care conduc treburile ţării. În acel pasaj, Kepler scrisese :

„De vreme ce nu cerul face războiul, după care jinduiesc cei lacomi, nu pot spune nici că cerul însuşi face pacea, ci, în privinţa asta, planeta pămîntească hotărăşte. Cine dobîndeşte un lucru, acela se va îngriji să-l păstreze şi să-l sporească, iar cine-l pierde, acela se va chibzui cum să-l dobîndească din nou.“

Maestlin şi Hafenreffer se înspăimîntară văzînd că şi milogii de-aici, oamenii aceştia neînvăţaţi, despre care n-ai fi gîndit că sînt în stare a desluşi buchile, îl citeau pe Kepler. Omul ăsta a izbutit să fie citit în acelaşi timp de către împărat şi cardinali, de către învăţaţii cei mai de vază şi milogii care duhnesc îngrozitor. Şi, chiar dacă milogii nu întotdeauna ştiu desluşi slovele, se va găsi totuşi careva să le citească cu glas tare, vreun student fugit de prin şcoli, sau vreun călugăr pribeag.

Spaima pricinuită de acest lucru celor doi învăţaţi era atît de nemăsurată, încît voiau să scape de ea fugind de-acolo. Matthias Hafenreffer se opri în mijlocul drumului.

— Ciudată întîmplare, spuse el, ciudată. Apoi adăugă : Parcă anume născocită, ca să ne necăjească.

Capitolul al şaselea

În cancelaria sa din primăria tîrgului Leonberg, judele Lutherus Einhorn se arătă uimit, ridică din umeri şi spuse mamei meşterului Kepler :

— Vii prea tîrziu, am şi întocmit scrisoarea către serenissimul, preaînălţatul şi milostivul nostru domn şi stăpîn din Stuttgart. Mîine în zori o ştafetă o va duce la cancelaria lui.

— Şi ce-ai scris acolo ? bîigui bătrîna.

— Eşti neroadă, de crezi că ai dreptul să afli. Dar am să ţi-o citesc, ca să vezi că sînt om cumsecade şi bun creştin. Ascultă colea :

„A venit femeia unui pălmaş sărman, pe nume Jörg Haller, să facă pîră după lege, că văduva lui Heinrich Kepler a izbit-o peste mînă pe copila ei, care să tot aibă vreo doisprezece ani. Copila ajuta, împreună cu fata cărămidarului, la cărat piatră de var şi cărămizi la cuptor. Văduva Kepler a trecut pe lîngă cărămidărie şi atunci i-a tras una peste braţ. Copila a simţit pe loc dureri mari, care se înteţeau din ceas în ceas, şi n-a mai putut clinti nici braţul, nici degetele."

Judele îi făcu semn cu mîna bătrînei să aibă răbdare şi să nu-l întrerupă :

— Rogu-te, nu-mi curma vorba, domnia-ta însăţi ai vrut să auzi. Să-ţi citesc mai departe : *„De fapt, pîrîşa n-o învinovăţeşte pe faţă pe văduva Kepler pentru farmece sau vrăji, dar ne-a rugat s-o întrebăm anume, după lege, de ce a lovit copila peste mînă. Am văzut şi eu mîna şi nu mă pot opri să cred că a fost o făcătură de vrăjitoare. Cu toate astea, cînd părţile au fost puse faţă-n faţă, văduva Kepler a tăgăduit totul cu încăpăţînare. Femeia asta, care numără peste şaptezeci de ani, este bănuită la noi, de mai multă vreme, cum că ar fi vrăjitoare. Mai demult s-a pornit o pricină de judecată cu sticlarul Reinbold, care întăreşte c văduva Kepler a dat femeii lui o fiertură rea, de la ca s-a ales cu dureri cum nu se mai află. Dată fiind noua sta de lucruri am oprit ascultarea martorilor în pricina dint văduvă şi sticlarul Reinbold, care fusese hotărîtă pent lunea ce vine. Cum copila pălmaşului mai suferă şi acu de dureri mari în mînă şi fiindcă prin toată împrejurare*

asta s-a întărit bănuiala că e vrăjitorie, vă rog să mă învăţaţi ce să fac cu sus-pomenita Kepler."

— Vrei să scrii cu tot dinadinsul asta la Stuttgart? Crezi dumneata într-adevăr asta? Poţi s-o întăreşti în toată cinstea cu numele dumitale?

— Nu purta grija numelui meu. Se ştie la Stuttgart că numele meu a tras în cumpănă la învinuirea a şase vrăjitoare. Eu îmi ţin ocolul judeţului curat de toate iasmele cele bîntuite de diavol.

— Trebuie negreşit să scrii asta la Stuttgart?

— Totdeauna Stuttgartul a trebuit să dea încuviinţarea, mai înainte de-a arde vrăjitoarele. Acum du-te, am treabă.

Katharina Kepler ieşi năucă de la jude. Afară, pe uliţă, umbla în neştire. Nu băga de seamă cum lumea se holba la ea şi striga în urma ei: „Vrăjitoarea, farmazoana, vrăjitoarea!" Nu lua aminte la tot ce se petrecea în jur! N-avea vreme pentru asta. Un singur gînd i se înfipsese în minte:

„Să n-ajungă înaintea cancelariei ducelui."

„Să n-ajungă înaintea cancelariei ducelui. Cu nici un preţ."

Sosi la casa ei, în care îşi rînduise atelierul Christoph, al treilea fiu, meşterul cositorar. Nu spuse nimănui că s-a întors acasă. Tăcută şi muncită de gînduri, se urcă în odaia ei şi începu să umble de colo pînă colo. Mîinile atingeau fără rost cănile de cositor de pe policioară, mîngîiau geamurile de sticlă colorată, alunecau peste tăblia lucie a mesei de nuc, pipăiau săculeţele cu ceaiuri, înşirate grijuliu pe o sfoară de-a lungul peretelui. Deodată femeia încetă a se mai frămînta, dîndu-şi seama de neastîmpărul ce-o rodea. Clătină din cap şi se aşează pe scăunel, încercînd să se liniştească, să cugete.

De ce să n-ajungă înaintea cancelariei ducelui? Bătrîna căuta să-şi limpezească gîndurile. Dar nu era în stare să răspundă fără înconjur la întrebare. Totul i se învălmăşea în minte.

Cancelaria, vezi bine, e la Stuttgart. Stuttgartul, vezi bine, e ducele. Ducele i-a dat lui Johannes un stipendiu. Pentru asta el e răspunzător înaintea ducelui. Johannes e răspunzător faţă de duce. Toţi cei de-acolo, de la Stuttgart, îl cinstesc pe Hans, trebuie să-l cinstească. Că doar se bucură de o faimă bună datorită muncii lui. Ei îi preţuiesc munca. Dar el n-a ajuns nici pe departe la capăt cu ceea ce voia să pătrundă cu mintea lui şi să aştearnă pe hîrtie.

Nu, treaba asta nu trebuie să ajungă înaintea cancelariei ducelui. Ducele nu trebuie să afle nimic. Altfel ar putea să-i strice lui Hans. Şi a mea va fi vina dacă-l vor opri să mai muncească, pentru că maica lui...

Se ridică anevoie în picioare, se duse la fereastră şi privi ţintă afară, apoi se îndepărtă din nou, umblînd încet şi pe gînduri de colo pînă colo prin odaie, cu paşi uşor tîrşîiţi. Ochii ei vedeau desluşit tot ceea ce era în odaie, pe masă, pe laiţe, pe rafturi.

— Să fiu eu de vină că Hans va fi privit cu neîncredere ?! spuse ea ca pentru sine. Şi dacă o fi şi mai rău ?!

Necăjită, lovi cu piciorul în coşuleţul plin de merişoare, pe care nu demult îl umpluse în pădure şi-l aşezase pe podea.

— La asta nu ajută nici merişoarele, rosti ea plină de mînie împotriva bobiţelor, împotriva ei însăşi, împotriva a tot şi a toate.

Deodată săltă capul în sus, de parcă ar fi strigat-o cineva sau ar fi ascultat cu încordare la ceva.

„De ce nu, se răzgîndi ea, de ce n-ar ajuta merişoarele ? Le iau aşa cum sînt, în coş, mă duc la jude, îl poftesc să le primească, i le dăruiesc, să fie ale lui, numai să nu dea de ştire la cancelaria din Stuttgart despre treaba asta.

Merişoarele ? Nu se poate. Prea puţin. Vreau să spun că n-au destul preţ. Trebuie să fie ceva care-mi vine greu să înstrăinez. Care-mi va lipsi. Care mă va durea dacă n-o să mai fie aici. Altcum nu poate ajuta. Trebuie să fie ceva care să-i placă şi judelui Lutherus Einhorn."

Cercetă cu privirea lucrurile de pe masă, preţăluindu-le. Ulcica de lut smălţuită o avea de la maică-sa. Lumînarea de seu cea groasă şi rotundă de culoare sinilie, cu steluţe aurii săpate în ea, i-o trimisese cîndva Hans de la Praga. Încă n-o aprinsese, o păstra pentru vreo împrejurare deosebită, vreun praznic. Clătină din cap. Nu. Pumnalul cel lung, pe care-l ţine drept podoabă, cu un cap de cal din aramă în chip de mîner, i l-a adus de la Stuttgart Heinrich, al doilea fiu al ei. Nici ăsta, nici pumnalul.

Cercetă şirul de căni de cositor de pe poliţă. Lucrarea cu care Christoph dobîndise titlul de meşter era acolo. O luă jos, o privi cîntărind-o din ochi şi se bucură văzînd înfloriturile gingaşe, lucrul curat şi migălit, capacul potrivit cu multă grijă. Dădu din cap aprobator şi chiar mîndrindu-se oarecum. Da, cana asta era fără-ndoială un lucru ce vădea

mînă de maestru şi-i va părea rău să n-o mai vadă pe policioara ei. Privi înspre ea, rînduind în minte cănile într-altfel, ca să nu i se bage de seamă lipsa.

Deodată zări în dreapta, pe blidar, pocalul de argint. Primul dar de la bărbatul ei. Pocalul nu-şi avea locul acolo, ar fi trebuit să stea pe masă, alături de lumînarea de seu cu steluţe, primită de la Johannes.

Totuşi nu făcu nici un pas, ca să îndrepte neorînduiala.

— Nu! strigă ea tare, apărîndu-se împotriva jertfei pe care şi-o cerea singură.

Privea spre pocalul de argint fără să-şi poată desprinde ochii de la el. Trebuia să se uite într-acolo, în ciuda voinţei sale.

— Nu, spuse ea încă o dată, rămîi aici. Pocalul ăsta nu mi-l poate cere Lutherus Einhorn, nu-l poate cere nimeni. Nici Johannes. Rămîi aici.

Se răsuci, căută un petic cu care să dea lustru cănii de cositor. În timp ce făcea treaba asta, se feri să mai privească spre blidar.

„E doară de la bărbatu-meu, care mă iubea tare mult pe vremea aceea. E primul dar pe care l-am primit în viaţa mea. Nu, nu te dau!"

Cana de cositor strălucea acum, lustruită, şi părea nespus de arătoasă. Doamna Katharina căta la ea ostenită. Şi era cinstită faţă de ea însăşi. Nu cana asta de cositor era jertfa ce trebuia adusă. Nu ea era acel lucru a cărui lipsă s-o doară. Nu ea era tot ce avea mai drag.

Iar Johannes ar fi ajuns să pătimească.

Luă aşadar cana de cositor, făcută de mînă de maestru, şi o puse cu grijă la vechiul ei loc, pe poliţă; apoi întinse mîna după pocalul de argint şi mîngîie sfios metalul luciu şi rece, abia atingîndu-l.

Apoi înfăşură grăbită pocalul în peticul cu care tocmai lustruise cana de cositor. Şi răsuflă adînc. „Mi-am venit eu de hac mie însămi, gîndi ea, le voi veni şi altora." O cuprinse o voioşie dîrză şi se simţi nespus de sigură de ea. Părăsi casa încetinel şi cu băgare de seamă. Se făcuse seară, întuneric; şi se bucură că nimeni n-o vedea unde se duce.

Judele mai zăbovea încă în odaia lui de lucru de la primărie, la lumina unei feştile cu ulei. Părea că lucrează; în faţa lui, pe pupitrul de scris, se afla deschis un terfelog cu însemnări; în mînă ţinea o pană de gîscă. Ridică pri-

virea alene spre femeie, dar rămase așezat, căscă și întrebă în timp ce căsca :

— Ce mai vrei iarăși, iarăși ?

— Bună seara, spuse mama Kepler. Iată-mă din nou aici. Și aici e pocalul meu de argint.

Dezveli cu degete înfrigurate pocalul și-l puse pe terfelogul deschis.

— Da' ce să fac eu cu el ? Lutherus Einhorn apucă pocalul, îl privi pe toate părțile, apoi îl puse îndărăt pe masă. Ce să fac ? E argint greu. Lucru măiestrit. Vrei să-l vinzi ? întrebă el fără prea mult interes.

— Nici gînd, nici gînd ! Te rog să-l primești. Ți-l dăruiesc dumitale ! spuse mama meșterului fără înconjur.

Luat pe nepregătite, Lutherus Einhorn o privi pe bătrînă fără să priceapă. Apoi, dintr-o dată i se lămuri totul, rîse nestînjenit, tare, hîrîit, ascuțit.

Katharina se trase un pas îndărăt, își împreună mîinile pe pîntecele ei supt, căută la omul care ședea îndărătul pupitrului de scris din fața ei, la lumina unei fețile cu ulei.

— Rîzi de mine ? De ce ?

El nu răspunse, ci rîse mai departe.

— Gîndesc așa cum spun, continuă Katharina Kepler Îți dăruiesc pocalul.

Judele conteni din rîs. Rămase pe gînduri fără să deschidă gura. Bătrîna grăi mai departe :

— Să nu crezi că ai să găsești în tot Leonbergul un pocal ca ăsta, ba nici chiar la Stuttgart. Poate doar la duce. Știu eu bine, că doar răposatul meu om se pricepea la lucruri de preț, pe vremea aceea, cînd mi l-a dăruit...

Deodată Lutherus Einhorn îi curmă vorba :

— De ce mi l-ai adus ?

Mama meșterului se uită lung la el ; în glasul lui deslușise neîncredere ; cu multă grijă spuse :

— Am vrut să-ți fac un dar.

— Aha ! ai vrut să-mi faci un dar. Astăzi. Foarte bine. De ce tocmai astăzi ?

Bătrîna nu știa unde vrea judele să ajungă, nu mai căută spre el, ci rătăci cu privirile prin încăpere, așteptînd oarecum înfricoșată. Va rîde din nou ?

— Așadar, de ce tocmai astăzi ? Pe vremuri nu te prea îngrijeai să-mi faci daruri.

— Pe vremuri — ce vrei să spui ?

— Cînd am intrat în slujba asta, acum opt ani.

— E mult de-atunci. Nimeni nu se mai gîndeşte la ce-a fost.

— Nimeni ? Mă gîndesc eu. Atunci nu-ţi păream destul de bun, nu-i aşa ? Un jude, un surtucar cu abia patruzeci de galbeni pe an, nu-i aşa ? Fiul dumitale, domnul Johannes, trăia pe atunci la curtea din Praga, ca matematician imperial al răposatului nostru împărat Rudolf. Fain domn, Johannes, un domn avut, urma să se ridice fără doar şi poate în rîndul nobililor, te aşteptai la asta, nu-i aşa ? Ce avea să caute atunci în neamul vostru un biet jude, un surtucar cu patruzeci de galbeni pe an ? Ţi-ai dat fata după un pastor. Bine, foarte bine. Să se roage el pentru dumneata. Pe-atunci nu voiam nici un dar... N-o lăsă să-l întrerupă, ci vorbi mai departe : Pe Margarethe o voiam. Ehei, cum aş mai fi muncit, cum aş fi trudit zi şi noapte, curtea din Stuttgart şi-ar fi îndreptat ochii asupra mea, chiar şi ducele. M-ar fi mutat. Şi ce harnic aş fi fost. Ar fi trebuit să-mi mărească leafa la şaptezeci de galbeni pe an. M-aş fi străduit atîta pentru Margarethe, că m-ar fi ridicat în rîndul nobililor, ar fi trebuit să mă ridice, pentru osîrdia mea. Şi ajungeam apoi ispravnic. Nu tot jude. O sută de galbeni aş avea pe an. O sută de galbeni, auzi ?

Bătrîna tăcu, privea ţintă, doborîtă.

— Iar acum vii şi mă îmbii să primesc în dar un pocal de argint. Nu ţi-e ruşine ?

— Nu mai am nimic a face cu istoria aceea veche. Dar... Margarethe a vrut ?

Vorbele ei sunară cam a batjocură şi chiar aşa fuseseră rostite. Ceea ce nu era de loc înţelept din parte-i. Ele îl loviră pe Lutherus Einhorn în mîndria lui. Dar judele se stăpîni, îşi păstră cumpătul şi spuse :

— Bine, să lăsăm istoriile astea vechi. Dar acum ? Mă îmbii cu un dar, ca să mă cumperi !

— Nu-i adevărat ! sări mama meşterului ca arsă. Am vrut să te rog să cercetezi dacă nu poate fi hotărîtă pricina aici, de cancelaria dumitale. Fără Stuttgart. Asta-i tot. Pe dumnezeul meu.

— Dragă femeie, lasă-l pe dumnezeul dumitale, n-ai cugetul curat. Dacă ai fi sigură că nu eşti vrăjitoare, nu te-ai gîndi să-mi faci daruri. La urma urmei, pentru ce ?

Tulburarea care o cuprinsese pe bătrînă o împiedică să privească drept în ochii judelui. Pierdută, ea răspunse :

— Dar nu sînt vrăjitoare !

— Asta se va vedea la judecată.

Atunci mama meşterului înţelese că n-avea rost să mai spună ceva şi dădu să plece. Judele însă îi făcu semn să se oprească. Lăsase pocalul pe masă. Bătrîna îl luă, îl înfăşură încet în cîrpă, cu degete obosite, şi plecă.

Capitolul al şaptelea

Astfel se întoarse Katharina Kepler acasă. Şi, pentru că ai ei o şi căutaseră, povesti lui fiu-său, Christoph, şi noră-si unde fusese.

Atunci Christoph, meşterul cositorar, fu cuprins de frămîntare şi deznădejde.

— Ce faci, mamă ! Doamne, la urma urmelor, ne bucurăm de cinstire aici, în tîrgul nostru. Ce îngrozitor a fost cînd, din pricina tatei, lumea ne privea chiorîş, ca pe nişte oameni de nimic. Cum a putut el, un om de credinţă evanghelică, să intre lefegiu la un comandant de oşti catolic ?

Mama îi curmă vorba.

— După luptă, cînd s-a terminat cu măcelul, n-am văzut să se facă vreo deosebire între leşurile evanghelice şi cele papistaşe ale norodului de rînd, ale pedestraşilor, cum era taică-tău. Doar pe domni i-au îngropat, pe domnii fie de o credinţă, fie de cealaltă. Pe cei de rînd însă i-au sfîrtecat corbii, i-au sfîşiat cîinii sălbatici, şi ce-a mai rămas pe cîmp împrăştia pînă la cer duhoare. N-am băgat de seamă nici o deosebire. Şi m-am dus acolo, de l-am luat pe taică-tău de pe cîmpul de bătălie.

Christoph se făcea că n-a auzit nimic.

— Cu toate astea, eu sînt cinstit aici în Leonberg. Da, pentru munca mea. Am izbutit, cu multă trudă, să fac ca numele tatei să se bucure din nou de cinste. Şi au încredere în mine toţi, consiliul oraşului, judele. Şi dacă, Doamne fereşte, vine un nou război, atunci se prea poate să mă pună mai mare peste rezerviştii din Leonberg. Iată ce am izbutit eu, mamă ! Iar tu, tu ce faci ?

— Lasă că știu și eu, am tăgăduit oare că trudești cinstit ? M-am dus la Lutherus Einhorn, fiindcă n-am vrut ca din pricina mea Hans...

— Hans, mereu îi dai zor cu Hans, da, el e omul mare, care prînzește cu tacîmuri de aur la împărat, doarme pe perne de mătase și se pierde printre stele. Iar noi de-aici, noi trebuie să ne luptăm cu gunoaiele, cu gunoaiele din Leonberg, care zac pe uliță, în fața casei noastre. Dar ce zic eu, pe uliță. Aici, în casă, în odaie ! Ce știe el cum trăim noi aici ? Pe noi ne va lovi mai întîi dacă ai să fii arsă ca vrăjitoare, da, pe noi ! Atunci nu-mi rămîne alta decît să-mi închid atelierul, ți-o spun eu, nici un cîine n-o să mai vrea un blid de cositor de la mine. Și căpetenie de rezerviști o să fiu doar la privată. Iartă-mă, mamă, dar așa e.

— Tu crezi.., că eu sînt... o... vrăjitoare ?

— Mamă, nu mă întreba. Întreabă-l pe pastor. Pe pastorul din Heumaden, că dacă i-o dădeai pe Margarethe lui Einhorn n-ajungeam aici.

— Acum potolește-te. Asta nu te privește. Nu te privește de loc.

— Mamă, nu vrei să-l întrebi ?

— Ai vrea să scapi de mine. Știu eu. Dar nu plec din Leonberg. Aici e casa mea. Și aici vreau să mor. Chiar de-o fi să mă ardă pe rug. În piață. Omul trebuie să aibă undeva o casă, așa-i spuneam totdeauna răposatului taică-tău.

— Ce tot vorbești, mamă, e cumplit !

— Dar facă-se și voia ta. Am să mă duc la Heumaden și am să-l întreb pe pastor. Iar după aceea mă întorc iar.

L-a luat din nou pe ucenicul Bertram s-o însoțească la drum. Era pe la sfîrșitul lui octombrie, vreme rece, umedă. Copacii din pădurile de pe ponoarele Stuttgartului erau desfrunziți. Bătrîna purta pe umeri o broboadă de lînă, mare și neagră. Se zgribulea de frig. Dar nu spunea nimic tovarășului ei de drum și mergea înainte. Ploua.

Alături de biserica din Heumaden se afla casa pastorului. Intrară.

— Domnul cu voi.

— Da... Domnul cu voi, răspunse pastorul, urîtă vreme ai ales ca să vii să ne vezi, mamă. Acum, cînd a sosit toamna friguroasă, se vădește ce casă proastă are parohia Heumaden pentru pastorul ei. Cea mai proastă din tot ținutul Stuttgartului. Umezeala pătrunde peste tot. Acoperișul s-a șubrezit, pe-

feții sînt crăpați. Fără șagă, într-o bună zi cred că se va surpa toată casa peste noi. Ce jale!

Doamna Margarethe luă broboada udă de ploaie de pe umerii mamei sale, domolindu-și totodată și bărbatul:

— Dacă s-a făcut de pe acum atît de frig, pun ei mîna pe vreun hoț de lemne în pădure.

— Da, așteaptă să le pice în mînă vreun biet nepricopsit, spuse cu amărăciune pastorul Georg Binder, unul care să se lase prins furînd lemne și care să mai aibă și destui taleri în pungă pentru a plăti amenda. Atunci — așa mi-au făgăduit enoriașii — voi putea să-mi dreg acoperișul cu banii aceștia. Să mă rog, poate, ca să se ducă vreunul la pădure, că altfel îmi mucezesc bucoavnele? E păcat, mamă, e mare păcat. Chiar și talarul meu a prins floare de mucegai în odaia asta umedă; Margarethe, pînă duminică trebuie să-l cureți. Tot la fel de păcat e, mamă, și dacă vine hoțul, și dacă nu vine. Dar, ia spune, ce vînt te-a adus la noi?

Atunci mama meșterului povesti pătărania cu pocalul de argint. Pastorul își împreună mîinile și gemu.

— Ce spune Christoph? întrebă Margarethe.

— Trimite vorbă domnului pastor că-l întreabă, dacă... dacă... vreau să spun... — bătrîna privi sfioasă cînd într-o parte, cînd într-alta — vreau să spun, dacă... mama lui... este precum se spune.

— Despre asta să nu vorbim acum, mamă, mai bine să vedem ce-i de făcut.

— Dar eu țin neapărat, domnule pastor, vreau să știu ce gîndești despre mine. De aceea am venit încoace. Și, după ce-mi vei spune, m-oi întoarce acasă, la Leonberg.

— Dragă mamă, ai un cap îndărătnic, ca și fiica dumitale uneori, da, da, ca Margarethe. Îți spun că n-aș vrea să vorbim acum despre asta. Nu pot. I-ai dat judelui Lutherus Einhorn apă la moară. Să-l îmbii pe omul acela cu un dar! Cîtă nesocotință! Cîtă neîndemînare! Acum va spune la Stuttgart, că doar cugetul dumitale necurat te-a împins la asta.

— Așa a și spus, dar asta...

— Era nevoie, mamă, să te duci la omul acela cu o rugă? Tocmai la Lutherus Einhorn? întrebă Margarethe.

Mîinile bătrînei prinseră a tremura, întredeschise buzele, vru să vorbească, dar nu izbuti.

Georg Binder își înfruntă soția:

— N-o mai chinui pe bătrînă şi nu mai tot pomeni de poveştile acelea vechi, ştii că nu pot suferi asta.

Se plimba întărîtat de colo pînă colo prin odaie, podelele trosneau sub paşii lui îndesaţi. Chibzuia :

„Frumoasă casă mai e şi asta în care-am nimerit, podelele putregăite, ferestrele bătute cu leaţi, nici un ochi de geam, obloanele fărîmate, zăvoarele ruginite, acoperişul putred. Totul e putred. Putredă familie mai e şi asta în care-am nimerit. Unul din cumnaţi e o minte rătăcită de calvinist, celălalt s-a stins în bezna nebuniei, al treilea e şi el un zălud, care n-o poate ajuta şi sfătui nici măcar pe maică-sa. Mama o vrăjitoare. Iar propria-mi nevastă ? Dacă ar prinde măcar obştea un hoţ de lemne. Dar nici măcar un copil. Nici un copil. În schimb, toată ziua, bună ziua muierea asta bătrînă pe cap. Într-una. Tare-aş mai vrea să plece de-aici. Cît mai departe. Dumnezeu ştie, ăsta ar fi lucrul cel mai bun pentru noi toţi — pentru liniştea casei. Dacă pleacă de-aici, în scurtă vreme se va uita toată tărăşenia. Dar unde ? Unde ?"

Găsi răspunsul. La Johannes Kepler, la Linz. O spuse tare.

— Nu, se împotrivi mama, nu vreau.

— De ce nu vrei ? întrebă Margarethe, Hans ar putea să te ajute cel mai bine.

— Casa mea e doară la Leonberg, copii.

Nu voia să plece la Linz. Cu nici un preţ, nu. Ce să facă acolo, printre străini ? Hans se va bucura, nici vorbă. Dar n-o să prea aibă timp pentru ea. Să-şi lase baltă treburile din pricina ei ?

Nici vorbă nu poate fi de una ca asta. Iar acolo ar trebui să se îngrijească de ea doamna Susanne.

Şi nu vrea să fie nimănui povară.

„Acolo îl va vedea pe Johannes al ei."

Gîndul acesta o făcu să-şi schimbe părerea.

La 13 decembrie 1616 ajunseră la Linz. Mama şi feciorul ei Christoph. Meşterul cositorar purcese în ziua a treia din nou la drum, cu grija tainică în suflet dacă nu cumva, în lipsa lui, vor fi pus pe altul în slujba de căpetenie peste rezervişti.

Nici măcar douăzeci şi patru de ceasuri nu-şi îngădui mama pentru a se odihni de truda drumului, pentru a privi Dunărea, care curgea foarte aproape de Hofgasse, şi pentru a se duce pînă la biserica Sankt Martin, ca să se închine. Descoperi foarte curînd şi cu oarecare lipsă de îngăduinţă că

în gospodăria doamnei Susanne erau foarte multe de îndreptat. Mai cu seamă la bucătărie. Apoi şi la copil, la micuţa Margaretha Regina. Ceilalţi doi copii din prima căsnicie, băiatul de zece ani, Ludwig, şi fiica de cincisprezece ani, Susanne, erau întrucîtva mai cuminţi, dar şi ei dădeau destul de furcă. Johannes se temuse că între cele două femei se va isca sfadă şi socotise că trebuie s-o roage pe Susanne să fie răbdătoare cu mama lui. Dar iată că, după neîncrederea de la început, cele două femei se înţelegeau bine. Erau la bucătărie. Mama întrebă :

— Ştii să faci colţunaşi ?

Nu, Susanne nici măcar nu auzise de colţunaşi, mîndria oricărei gospodine pricepute din Suabia. Aşadar, Hans n-a mîncat vreme de atîţia ani colţunaşi ?

— Nu, răspunse Susanne cam necăjită, în schimb a mîncat găluşte bune, aşa cum se fac la noi acasă.

— Atunci astăzi o să facem colţunaşi, hotărî mama.

Susanne aştepta arţăgoasă, nemulţumită : de bună seamă că mama-soacră are să se facă stăpînă pe bliduri şi tigăi şi are să gătească acei colţunaşi caraghioşi pe care îi va pune pe masă, dinaintea lui Hans, şi va spune : „Uite, fiule, mîncare şvăbească". Iar Johannes al ei se va hlizi oarecum batjocoritor cu gîndul că Susanne nu mai poate fi stăpînă nici în bucătăria ei.

Bătrîna Kepler băgă de seamă nemulţumirea noră-si şi îşi dădu seama şi de zulia ei. Dar o mîncau degetele. Şi degetele voiau să întindă aluatul pentru colţunaşi subţire cît muchea de cuţit.

— Ai ficat în casă pentru umplutură ?

Cu asta îi şi dezvăluise o taină, întrucît colţunaşii se puteau găti şi dulci, umpluţi cu chiseliţă şi copţi la cuptor. Dar lui Johannes îi plac mai mult din ceilalţi.

Bătrîna observă îndemînarea noru-si ; şi asta-i plăcu. Bine, să încerce ea ! O să-i spună totul cu de-amănuntul. N-o să-i ascundă nimic. Şi nu se va atinge de aluat ca să-l frămînte. Pentru că nu vrea ca tînăra femeie să-şi facă degeaba sînge rău. A îngrijit cu multă credinţă de cei doi copii din prima căsnicie a lui Johannes, i-a născut o fetiţă. Şi Dumnezeu va avea grijă să-i mai dăruiască şi alţi copii. La urma urmei, Susanne îi place mai mult decît prima soţie a lui Johannes. Ea, ca mamă, nu vrea să aducă vrajbă în casă, nici la bucătărie şi nici în odaia copiilor. Căci lucrul cel mai de seamă în casa asta este altceva. Este munca lui de mare în-

semnătate. Nu trebuie să fie stînjenit pentru niște colțunași sau pentru niște biete scutece.

De aceea Hans îi este cel mai drag dintre copii, fiindcă o duce cel mai greu.

Ce știu ceilalți despre asta ? Christoph i-a împuiat capul, în ultima zi petrecută la Leonberg și pe drum, în timpul călătoriei pînă la Linz, cu milostenia împăratului, cu linguri de aur, cu perne de mătase. Unde poți vedea, aici, în casă, milostenia imperială sub forma vreunui lucru pe care să pui mîna, unde-s pernele de mătase ?

A fost în odaia lui de lucru și s-a așezat tăcută sub fereastră, cu ciorapul și andrelele. Și ce-a văzut acolo ?

Johannes stînd la pupitru, în mijlocul unei grămezi de bucoavne și de foi de hîrtie, slab numai oase și piele, cu pleoapele înroșite, și scrie, și scrie, și socotește, și tot socotește. Abia dacă-și îngăduie timpul să mănînce, iar seara mai că nici nu ajunge să se spele, pentru că nu se îndură să lase lucrul decît către miezul nopții ; și cînd e senin cercetează cerul ore în șir. Apoi se culcă istovit, doarme cîteva ceasuri, și cînd se ivesc zorii îl găsești din nou așezat de mult la masa lui de lucru, la calculele lui. Pentru asta, nevăstă-sa îl dojenește adesea.

Dar ea, ca mamă, știe ce-l mînă. Știe din cele ce i-a povestit el, cu ani în urmă, cînd a venit o dată acasă, de la Tübingen, pe vremea cînd încă mai învăța acolo la dascălul său, domnul Maestlin, și cînd a aflat despre cartea cea veche de o sută de ani a unui bărbat pe nume Copernic.

Prea bine n-a înțeles ea, dar atît tot a priceput, încă de pe atunci, că Hans al ei trebuie să-și închine viața acestei meniri măreț : să afle cine se învîrtește în întinsul necuprins al lumii : Pămîntul sau Soarele ? Și cine în jurul cui ? Asta vrea el să dovedească prin socotelile lui. Prea bine nu înțelege ea lucrurile nici astăzi. Dar nu s-a plîns niciodată, nici duhovnicului ei, nici înaintea lui Dumnezeu, că pe umerii lui Hans apasă atîta muncă grea, să clădească mai departe de acolo de unde a contenit altul acum o sută de ani. Vechea bucoavnă a fost însă oprită între timp, papiștașii și chiar luteranii nu pun prea mult preț pe ea, așa i-a spus ginere-său din Heumaden și se pare că e primejdios ceea ce vrea să afle Hans acolo. Ca dovadă, ginere-său i-a zugrăvit cum s-a isprăvit o socoteală asemănătoare la un bărbat cu un nume care i-a rămas întipărit în minte : Giordano Bruno. L-au ars pe rug. La Roma. Cu șaptesprezece ani în urmă. Se-nțelege că

ea, ca mamă, este tare înfricoşată. Dar tot mîndria e mai puternică. Firește, ginerele ei e de părere că Hans îl caută pe dumnezeu cel greşit într-un loc greşit.

— Dar să nu ne luăm la ceartă acum, vorbeşte bătrîna singură, încheindu-şi şirul gîndurilor.

Susanne, în faţa vetrei din bucătărie, lîngă oala cu colţunaşi, o aude. Mama sfîrşeşte ce avea de spus :

— Eu, despre partea mea, cred că Dumnezeu se află în fiecare om.

— Şi în judele Lutherus Einhorn ? întreabă Susanne.

Surprinsă bătrîna cată spre noră-sa.

— Asta nu ştiu, răspunde nu tocmai sigură de ea. După o vreme de gîndire, mai adaugă : Firește, poate să fie. Dar eu nu-l văd acolo.

— Şi este el oare şi în pastorul Daniel Hitzler, omul care ne opreşte de la sfînta cuminecătură, care-l chinuie atît de rău pe Hans ? întreabă Susanne.

Mama tace.

— Şi este şi în iubitul nostru domn Matthias, care ne datoreşte leafa lui Hans pe cîţiva ani şi ne plăteşte cu ţîrîita ? Deşi primeşte destui bani din Spania.

Mama chibzuieşte îndelung, apoi răspunde şovăind :

— Trebuie să fie şi-acolo. Unde să fie atunci, dacă nu în toţi oamenii ?

— Atunci el este tot atît de rău ca iubitul nostru domn Matthias, tot atît de zgîrcit ? La fel de prost şi de viclean ca un jude ? Tot atît de ticălos, de mincinos, de înrăit ?

Mama clatină cu tărie din cap.

— Cum s-ar putea una ca asta ? întreabă ea. Nu, îşi răspunde singură. Aşa nu merge. Dar nu ştiu cum este într-adevăr.

Apoi, lîngă vatră, suflă uşor aburii ce ies din oală şi spune :

— Colţunaşii sînt gata.

În oala care clocoteşte uşor, bucăţelele de aluat umplute cu ficat se ridică deasupra apei.

În luna lui februarie a anului 1617, de la curtea imperială din Praga sosi un trimis, pricinuind tulburare. Kepler era adîncit în munca sa. Socotirea crugului lui Marte trebuia făcută neîntîrziat, fiecare calcul decurgînd din celălalt, fără întrerupere, ca să nu se strecoare cumva vreo greşeală. O singură neatenţie oricît de măruntă, fie şi numai la o adunare, putea

să zădărnicească o muncă de luni întregi ; şi totul ar fi trebuit luat de la capăt. Zile de-a rîndul Kepler nu ieşise din casă. Ai lui îl vedeau doar la mese, la care, de altfel, venea doar cînd şi cînd. Acum însă, sosise trimisul din Praga cu vestea că Kepler trebuia să se înfăţişeze, la începutul lui martie, la curtea imperială, fiindcă măria-sa, iubitul stăpîn şi împărat Matthias, dorea să-i vorbească. Fără zăbavă !

Întrerupt din lucru. Iarăşi întrerupt din lucru ! Să se pregătească de drum. Să scrie epistole, pe care le va putea trimite mai repede şi mai sigur de la Praga. Să-şi adune foile de manuscris, pe care le va lua cu el ca să poată lucra mai departe. Nu ştia cît de lungă va fi şederea lui acolo. Iubitul stăpîn şi împărat nu-i făcuse cunoscut nimic în privinţa aceasta.

— Orice lucru îşi are şi partea lui bună, spuse maică-sa, vei putea să-i aminteşti împăratului să-ţi plătească în sfîrşit ceea ce ţi se cuvine.

În noaptea dinaintea plecării la drum, pe cînd îşi luau rămas bun, doamna Susanne, cu faţa lipită de-a lui, se trezi deodată şi spuse printre gingaşe cuvinte drăgăstoase :

— Să-l faci răspunzător pe iubitul nostru stăpîn şi împărat de viaţa mamei.

Rostise tocmai ceea ce Johannes îşi spusese singur, adesea, în taină : şederea mamei aici, la Linz, nu limpezea cu nimic lucrurile. Primejdia rămăsese aceeaşi, la fel de mare ca la Leonberg. Nu dispăruse de loc. Bănuiala mai stăruia încă în mintea oamenilor de acasă — aşa scrisese Margarethe. Dar, cu vremea, poate că bănuiala se va stinge, izgonită de alte lucruri, mai însemnate. Mama poate rămîne aici, la noi, cît timp vrea. Dar şi mai bine ar fi să vină un cuvînt din partea împăratului.

În timpul acestei nopţi dinaintea călătoriei fiului la Praga, mama nu-şi mai află somnul. O cuprinsese dorul, un dor mistuitor. Ar fi vrut să meargă pe uliţa dosnică, de-a lungul ponoarelor, de la poarta de sus a tîrgului pînă la cea de jos, apoi pe uliţa din faţa cetăţii, pe drumul castelului, ar fi vrut să calce cu piciorul pe uliţa spitalului, să arunce o privire în mănăstirea franciscanilor, care fusese prefăcută în spital. Ar fi vrut să meargă la bolnavi, să vadă dacă se mai află acolo bătrîna aceea guşată de la moara cea mică şi brutarul Schütz, căruia îi căzuse o grămadă de jeratic din cuptor peste picioare. Ar fi vrut să guste apa fîntînii din piaţa primăriei, să audă

în fiecare seară dangătul clopotelor de la biserica Sankt Johannis, chiar lîngă casa ei ; n-au un sunet deosebit de frumos, sigur că nu, dar cît ar vrea totuşi să le audă ! Şi cine-o să îngrijească grădina din faţa casei, acum primăvara ? Trebuiesc semănate ierburi de leac şi flori. Şi la vie începe munca. Ar vrea să vină coborînd de pe deal, dinspre Stuttgart, să intre pe poarta de sus a tîrgului, chiar dacă ar trebui să treacă pe lîngă casa de piatră a judelui Lutherus Einhorn. Ar vrea să poată spune : bună ziua, Leonberg.

Capitolul al optulea

Cui i-a fost dor de mine, ucenicul Bertram, acela să afle că meşterul meu a ajuns căpetenie de rezervişti. Nu mai am zile tihnite, cucoana a început să umble cu nasul pe sus, pentru că bărbatu-său îi aduce acum cîţiva galbeni mai mult în casă. S-a împrietenit la toartă cu cucoana judelui. Toată ziua, bună ziua, le vezi împreună, cucoana lui Einhorn vine ades pe la noi. Mai deunăzi mi-au cerut să le mai aduc apă de la fîntînă, seara, pe la vreo zece ; eram tare ostenit de stat în picioare toată ziua în fierărie. Cînd m-am întors în casă, m-am împiedicat în tindă, pentru că hîrdăul era prea greu. A sărit apă pe jos. Atunci meşteriţa m-a plesnit peste ochi. De faţă cu cucoana judelui. Mi-a fost ruşine şi mi-am înăbuşit ura. Cucoana lui Einhorn o să-i povestească totul bărbatului ei, ticălosului aceluia care a bruftuit-o pe bătrînă şi pe care îl înfruntam eu dacă mama meşterului mă lua şi pe mine cu ea, atunci, la judecătorie. Iar el o să-şi bată joc de mine. Mama meşterului a fost singurul suflet de om care m-a înţeles. De cînd nu mai e aici, toţi se poartă cu mine din zi în zi mai rău, nu-mi dau nici măcar de mîncare ca lumea. Ea avea grijă de buna rînduială a casei. Acum cucoana cea tînără a ajuns tare fudulă şi se poartă cu mine parcă aş fi o vită.

Plec din casa meşterului cositorar, fiindcă m-au plesnit peste faţă şi fiindcă nu mai vreau să stau la ei. Aici nu-i pace. Nu ştiu încotro să pornesc. Trebuie să plec noaptea, pe ascuns,

N-am să-mi iau rămas bun de la nici unul din ei şi cînd voi merge la alt meşter, nu-i voi putea arăta nici o scrisoare de recomandaţie. Cu adevărat nu ştiu încotro să-mi îndrept paşii. Poate că voi pleca în lume s-o aflu pe mama meşterului.

Capitolul al nouălea

În primele zile de martie ale anului 1617, Kepler ajunse la Praga, într-o butcă înhămată cu doi cai, aşa cum se cuvenea slujbaşilor mai mărunţi ai împăratului, ca şi surtucarilor.

Doctorul Johann Jessenius [1], profesor de anatomie la Collegium Carolini şi *rector magnificus* al Academiei din Praga, un om împovărat cu taina, ştiută de toţi, de-a fi într-ascuns calvinist, îl poftise pe Kepler să binevoiască a trage în gazdă la el, ca oaspete, în timpul şederii sale la Praga. Se împrieteniseră încă din vremea cînd Kepler mai lucra la Tycho Brahe. Atunci, în anul 1600, în încăperile din castelul Benatek, de la porţile oraşului Praga, unde locuia vestitul astronom Tycho Brahe, care era bătrîn, bolnav, iute la mînie şi greu de mulţumit, el, Jessenius, se sfătuise cu bărbatul venit din Weil asupra condiţiilor în care Brahe şi Kepler vor putea lucra împreună. Iar pe la Paşte, cînd s-a ajuns la prima neînţelegere serioasă tocmai în privinţa acestor condiţii, întrucît Kepler cu greu se putea supune rînduielilor din casa lui Brahe — aşadar, cu prilejul acelei prime dezbinări — el, Jessenius, intervenise mijlocind şi împăcînd lucrurile.

Iar acum, de-ndată ce aflase că Kepler urma să vină la Praga, îi trimisese vorbă că odaia de oaspeţi este rînduită pentru el, ca să nu ducă lipsă de nimic. Dar doctorul Johann Jessenius, anatomistul erudit şi vestit pretutindeni în lumea învăţaţilor, omul care pricepea şi vorbea unsprezece limbi, dorea nu numai să depene cu oaspetele său

[1] *Johann Jessenius*, anatomist, executat în 1621, la Praga, ca participant la răscoala din Boemia împotriva dominaţiei Habsburgilor.

aduceri aminte din vremuri trecute. Ar fi fost bucuros să-l aducă pe Kepler ca dascăl de matematică la Collegium Carolini. Şi avea pentru aceasta motive întemeiate. De cînd Kepler plecase la Linz, se mai schimbase cîte ceva în viaţa politică din oraşul Praga şi chiar din Ţara Boemiei. Iar rectorul cumpănea dacă n-ar trebui apărat şi pe tărîm ştiinţific ceea ce fusese cucerit politiceşte de la împăratul papistaş din casa de Habsburg. Dacă s-ar adeveri că Kepler nu-i cu totul lipsit de aplecare către calvinişti, atunci ar mai avea încă un om aici, alături de el. Dar trebuie să fie foarte prevăzător. Să nu vorbească nimănui despre asta. Habsburgii au auzul ascuţit.

Kepler primise să locuiască la el, şi acum se odihnea de osteneala călătoriei în odaia de oaspeţi. Doctorul Johann Jessenius sta lîngă soba mare, întocmită din cahle verzi-cenuşii, şi-şi încălzea mîinile cu degete lungi şi subţiri, care ştiau mînui cuţitul cu atîta uşurinţă şi eleganţă prin carnea bolnavă a oamenilor. Îi era deseori frig la degete, chiar şi vara. În ciuda modei, nu purta perucă fiindcă nu era în firea şi în felul lui de a fi să-şi acopere părul închis la culoare şi uşor cărunţit ; nu-şi lăsase barbă, întrucît socotea că e prostesc şi nedemn lucru să poţi desluşi simţămintele omului chiar de pe chipul lui. Căci nu era totdeauna întîmplătoare împrejurarea cînd cel supus altuia se străduia să poarte măcar barba tăiată la fel de îngrijit şi după ultima modă, ca stăpînul său. Dacă un duce, sau un conte, sau un mic nobil de ţară purta o barbă înfoiată ca un bostan, atunci toţi oamenii din jurul lui se grăbeau să-şi vădească supunerea printr-o barbă tot în formă de bostan. Iar dacă stăpînul purta o barbă rotunjită ca un papuc sau o barbă ca de motan ori de ţap, apoi toţi slujitorii preasupuşi se nevoiau să-şi facă, din barba înfoiată ca un bostan, o bărbuţă de ţap.

Doctorul Johann Jessenius îşi contemplă biblioteca, şi pe chipul lui prelung se aşternu un zîmbet uşor. Se opri lîngă sobă şi căută cu ochii cărţile care-i erau cele mai dragi. Da, acum poţi pune liniştit la vedere pe raft şi cărţile oprite ale lui Michel Servet [1], Erasmus din Rotter-

[1] *Michel Servet* (1511—1552), medic spaniol, stabilit la Geneva, ars pe rug de către calvinişti pentru ideile sale panteiste.

dam sau Thomas Morus[1] şi scrierea lui Copernic *Despre revoluţiile corpurilor cereşti*, chiar dacă sînt cuprinse în acel *Index librorum prohibitorum* al papii. Aici, la Praga, oamenii nu vor lăsa prea uşor să li se smulgă din mînă acele privilegii cucerite cu trudă de la cei doi împăraţi, răposatul Rudolf şi iubitul domn Matthias. Iar printre aceste privilegii se număra, alături de dreptul de a merge liber pe făgaşul credinţei sale, şi îngăduinţa de-a avea orice fel de cărţi de ştiinţă. În trecut se întîmplase uneori ca unele tomuri să fie îndepărtate de către împuterniciţii „Societăţii lui Isus", chiar şi din bibliotecile protestanţilor.

La Praga trăiau acum în pace, unii alături de ceilalţi, iezuiţi, papistaşi, care ţineau cu iubitul domn Matthias, apoi protestanţi şi luterani, care nu erau potrivnici iubitului stăpîn Matthias, în sfîrşit papistaşi ce-şi puneau speranţele în Ferdinand, arhiducele, Habsburgul ale cărui legături cu Spania nu erau tocmai rele, cum şi protestanţi de toate soiurile, care aveau, deopotrivă, ochii aţintiţi asupra lui Ferdinand, aşteptînd să vadă ce va face cînd va ajunge la domnie. Toţi se respectau între ei, dar se şi pîndeau.

Doctorul Johann Jessenius găsi cu cale că nu trebuie să-l înspăimînte numaidecît pe Kepler cu planurile sale şi cu cele ale prietenilor săi.

Kepler se afla la Praga de un şir lung de zile ; îndată după sosirea acolo, trimisese veste despre sine la curte. Dar împăratul, iubitul domn Matthias, nu-l poftise să se înfăţişeze.

Prin oraş umbla zvonul cum că ar fi bolnav pe moarte. Oamenii de pe uliţe cîntăreau cu mintea clară situaţia. Ce le va aduce moartea lui ? O stare mai bună ? Înrăutăţire ?

Dar zvonurile nu erau întemeiate. Poate un bolnav pe moarte să primească lumea la o petrecere ? Nu. O petrecere cu lume multă este o treabă grea. Încît poporul, care aştepta, şi diplomaţii din lumea întreagă au aflat că iubitul stăpîn şi împărat nici gînd n-are să-şi dea duhul. Este chiar în stare să lucreze.

Cardinalul şi cancelarul Melchior Clesel găsi că e vremea potrivită să sorocească o recepţie la curte. Pentru trei sute de persoane. Chiar şi pentru protestanţi şi pentru burghezi.

[1] *Thomas Morus* (1478—1535), umanist englez, cancelar al regelui Henric al VIII-lea. Este autorul lucrării *Despre cea mai bună orînduire de stat şi despre insula Utopia*. A murit executat.

Le vom arăta noi tuturor celor care se așteaptă la altceva că aici, la curtea împărătească din Praga, toți trăiesc laolaltă în bună pace.

Melchior Clesel, omul de credință al împăratului, se înfățișă înaintea lui Matthias ca să dea socoteală :

— Din fericire, avem un bun prilej pentru această recepție ; îl salutăm pe noul trimis al Spaniei, domnul Oñate din Madrid. De fapt, împlinește funcția încă de la începutul anului, dar acum pare să se deslușească mai limpede că acolo, în Spania, la iubita domniei-voastre rubedenie, Filip [1], s-a petrecut o schimbare. Se pare că i-au dat în sfîrșit un picior în spate ducelui Lerma, care făcea pe cancelarul la Madrid. Lui Melchior îi plăcea să vorbească necioplit, socotind că astfel lucrurile dobîndesc o limpezime populară. Cîinelui ăstuia de Lerma nu i-a fost rușine să încheie tratate cu ereticii din Franța și Anglia și cu răsculații din provinciile de la Marea Nordului, care s-au despărțit de Spania. Poți face pace cu necredincioșii ? Nu se poate. Răsculații nu sînt nicidecum o parte potrivită cu care să poți încheia un tratat, și nici ereticii. Scumpa domniei-voastre rubedenie, Filip, i-a dat în sfîrșit papucii uneltitorului de Lerma și l-a alungat unde-i e locul, adică la țară, ca să pască porcii. Acolo n-are decît să unelteasc㠄 orice cu scroafele. Dumnezeu l-a luminat pe Filip, iar noul lui duhovnic din „Societatea lui Isus“ ne-a trimis urări de bine prin Oñate.

Pînă aici, Clesel vorbise cu glas tare, umblînd de colo pînă colo prin fața împăratului ; acum se apropie de Matthias ca să-i vorbească în șoaptă, grăbit, fiindcă nu putea ști dacă n-o fi cineva plătit ca să tragă cu urechea.

— Mă încumet, acum, să mulg prin Oñate curtea de-acolo, din Spania, mai îmbelșugat decît am putut-o face cu trimisul dinaintea lui. Ticălosul acela era un tîlhar. Din cîte am putut afla, ăsta de-acum nu-i decît un coțcar.

Clesel dădu să se retragă, dar se-ntoarse încă o dată și-i șopti la ureche iubitului domn Matthias :

— Abia acum am aflat, din gură sigură, ce-a cerut Lerma de la scumpa voastră rubedenie, regele Filip. Vreți să auziți ce-a cerut ? Bine, să vă spun. Voia să știe ce vorbește cu regina în pat. De ce ? Pentru că o sfătuise cu stă-

[1] Se referă la *Filip al III-lea* (1578-1621), rege al Spaniei, adevăratul conducător în timpul domniei sale fiind însă *ducele de Lerma* (1552-1623).

ruinţă pe stăpîna sa, regina Margareta, să nu discute cu soţul ei treburi de stat. Ăsta era Lerma, atotputernicul. Îi era frică de pat.

Şi Clesel părăsi rîzînd încăperea.

Îmbrăcat în larga sa haină galbenă de casă, cu căptuşeală uşoară, pe care o purta cînd era singur — şi cea mai mare parte din timp era singur — Matthias încă mai rîse multă vreme după plecarea lui Clesel. Se hlizea pe socoteala unui ministru care nu fusese destul de înţelept. Dar, în legătură cu acesta, se gîndi şi la rege, rubedenia sa. Şi conteni din rîs. Cum s-or fi petrecut lucrurile? Filip i-a povestit lui Lerma, cancelarul. I-a povestit tot. Chiar şi ce vorbea în pat. De ce i-a spus oare Clesel istoria asta? De ce i-a povestit-o tocmai acum? Matthias se întrebă: „Există cumva asemănări? Nu, răspunse el fără zăbavă. Împrejurările din Spania sînt cu totul altele decît cele de la noi. Cu totul altele. Greşeli cum fac cei de-acolo nu găseşti la noi. La noi nu. La noi, în afară de unele excepţii mărunte, totul se petrece cum trebuie, liniştit, paşnic şi cu dreptate. Clesel are grijă de toate astea."

Matthias, care avea vreo cincizeci şi cinci de ani, nu trebuia să fie neapărat un om bătrîn. Dar toţi îl făcuseră să fie, toţi, atît cei din nemijlocita lui apropiere, cît şi duşmanii, fiindcă toţi îl pîndeau, îl cîntăreau în fiecare zi din nou: urmăreau cu cît s-a îngrăşat, cu cît i s-au făcut mai încete mişcările, cu cît e mai greoi în luarea hotărîrilor, cu cît a scurtat clipele pe care le petrece lîngă Anna, soţia lui. Şi, astfel, a început să dea îndărăt în faţa lor. A devenit bătrîn, şi cicălitor, şi greoi, şi slab la minte, şi fără vlagă. Iar cancelarul Clesel lega şi dezlega totul în locul lui, mai cu seamă neplăcutele tratative cu protestanţii cei dîrzi. Aceştia... dar, mă rog, să nu mai vorbim despre ei şi despre locurile unde se află, căci, din păcate, se află pretutindeni, împrăştiaţi prin frumoasele lui olaturi, chiar şi prin cele ce alcătuiesc moştenirea împărătească.

Aşadar să-i lăsăm mînă liberă lui Clesel. O să găsească el calea cea bună. Şi se poartă cu oamenii după cum se cuvine fiecăruia. Aşa a fost şi el, Matthias, odinioară: se ocupa cu vrednicie de toate. Atunci, în april 1605, cînd s-a legat strîns cu fratele Maximilian de Bavaria şi cu vărul Ferdinand de Stiria pentru a salva casa Habsburgilor şi împărăţia de primejdia lui Rudolf, împăratul, nerodul, răufăcătorul. Atunci, el, Matthias, a fost cel care a împins treburile îna-

inte : pe zi ce trecea, pe an ce trecea, punea tot mai mult mîna pe puterea împărătească ; ba chiar era socotit ca adevăratul conducător al tuturor ţărilor germane, încă de pe vremea cînd trăia frate-său. Dar lucrurile nu s-au petrecut totdeauna liniştit în acei ani. Iar fratele Rudolf l-a blestemat. Pe principi i-a cumpărat el, Matthias. Şi le-a făgăduit respectarea drepturilor : evanghelicilor le-a jurat sus şi tare că n-o vor duce rău sub el, în pofida papistaşilor ; papistaşilor le-a jurat, pe ce-avea mai sfînt, că nu le va înstrăina nici unul din drepturile lor în folosul evanghelicilor ; stărilor care alcătuiau norodul le-a făgăduit că vor putea să ţină, pe faţă şi sub oblăduirea legii, slujbă bisericească în ambele credinţe ; supuşilor le-a jurat că nu vor avea să se teamă pentru libertatea conştiinţei lor. Şi, între timp, sugea bani din Spania, tot mereu din Spania. Şi era, încă din vremea aceea, plin de datorii. Sînt zece ani de-atunci. Doar zece ani ?

Cu toate astea, viaţa nu era grea în vremea aceea, firește, viaţa lui.

Astăzi, însă, primeşte oaspeţi la curte. Şi nici măcar nu ştie cine a fost poftit. Nimeni nu l-a întrebat. Se face şi fără el. Toate se fac fără el. Dar Melchior Clesel a spus, totuşi, că astăzi trebuie să se arate alături de soţia sa, Anna. De multă vreme a renunţat să mai doarmă cu ea. Nu mai vrea. N-are pîntecul roditor. Ştie bine că lucrurile stau altfel decît acum, cînd şade la masă alături de ea, lat în spete şi numai cărnuri. Şi ştie şi ea foarte bine că e altfel. „Tîrfa asta din Tirol", o suduie el, fără cuviinţă, într-o discuţie mută cu sine însuşi, ridicîndu-şi ochii din taler şi plimbîndu-i peste oamenii care se mişcă în faţa lui prin sală, cu aere de sărbătoare şi înghesuiţi strîns unii într-alţii.

Anna i-a încuiat uşa-n nas, pentru că e un moşneag, un moşneag fără vîrtute şi nătîng, cu care nu vrea să-şi dea nici o osteneală. Cine ştie cui o fi deschizînd ea uşa. Îl cuprinde o mînie nemăsurată. Apoi i se face foame şi trebuie să mănînce mult, mult, ca un împărat, după care îl chinuie şi mai tare osînza ; iar ea nu-i va mai deschide niciodată uşa. Şi nu se poate tîngui nimănui de asta, nici măcar lui Melchior Clesel, omului său de credinţă ; căci îi bănuie pe toţi. Chiar şi pe Melchior.

Părintele Paul Guldin s-a străduit să fie poftit şi matematicianul împărătesc Johannes Kepler la recepţia de la castel.

Lui Kepler îi era nesuferit gîndul că se va afla în sala festivă, în mijlocul unor oameni îmbuibaţi, îmbrăcaţi în veşminte frumoase, plini de ei şi cu rîsul pe buze. Firește, îi plăcea şi lui să petreacă pe la ospeţe, cu oameni veseli. Dar pentru asta trebuia să-i stea şi gîndul la asemenea lucruri, iar comesenii să nu-i fie străini, indiferenţi. Hotărî mai întîi să nu primească invitaţia.

Dar doctorul Johann Jessenius, care era mai priceput în treburile curţii, ştiu cum să-i schimbe gîndul:

— Dragă prietene, nu-i neapărat nevoie şi nici nu trebuie să te aştepţi că vei benchetui acolo în veselie şi fără griji. Dar are însemnătate să fii văzut la recepţie, cu o faţă mulţumită, totuşi nu prea mulţumită, rîzînd, însă numai din cînd în cînd. Să fii deschis faţă de oaspeţi, dar totodată şi reţinut.

Kepler se gîndi la bătrîna lui mamă.

— Bine, Jessenius, vin şi eu. Poate că voi sta de vorbă cu vreun slujbaş împărătesc de vază care mă va ajuta cu vreun sfat.

Părintele Paul Guldin luneca uşor şi mlădios prin sala de recepţii. Dădea din cap zîmbind prietenos celor cunoscuţi, îşi însemna în minte chipurile noi. Îl văzu pe Wenzel de Budowec flecărind în mijlocul unui grup de nobili de ţară din Boemia. Îl găsi şi pe Kepler, discutînd cu doctorul Johann Jessenius despre spusele lui Paracelsus [1], cum că temeiul cel mai înalt al lecuirii bolnavilor e iubirea — şi ascultă cu băgare de seamă la ei. Din cîte aflase Guldin de la împuterniciţii „Societăţii lui Isus" din provincia lui Paracelsus, învăţătura acestuia, în totalitatea ei, trebuia să fie trecută sub tăcere; în schimb, unele afirmaţii ale lui puteau fi îngăduite să circule; firește că nu le avea prezente în minte pe toate cele îngăduite şi ar fi însemnat neîndemînare din partea lui să dea buzna în disputa celor doi învăţaţi. Aşa că se mulţumi să-l salute pe Kepler, în treacăt, arătîndu-se oarecum rece faţă de acest Jessenius, pe care nu-l putea suferi. Apoi se întoarse politicos către Wenzel de Budowec, întrebîndu-l care e starea semănă-

[1] *Theophrastus Paracelsus* (1493-1541), medic, naturalist şi filozof german.

turilor de pe ogoarele lui, care e starea cirezilor de vaci şi a turmelor de oi şi dacă, în privinţa muncii cu iobagii, treburile merg mulţumitor. După ce ascultă răspunsul doar cu o ureche, se grăbi să se ducă iar la masa împărătească, aşezată deoparte, pentru a povesti doamnei Anna cine mai venise. Părintele Paul Guldin îşi însemnase în minte o figură nouă, o figură pentru care simţise repulsie, dar totodată şi atracţie. Iscodise în amănunt cine era acest bărbat care bătea la ochi şi-i spuse doamnei Anna :

— Acolo, la o masă lăturalnică, şade un bărbat, singur de tot, fără să ia parte la bucuria sărbătorii. Mi s-a spus că ar fi Don Daniel Gomez y Perez.

— Aşadar a venit, totuşi, evreul din Spania !

Spunînd aceasta, doamna Anna păru bucuroasă şi totodată întrucîtva neliniştită.

„Mai sînt şi alţii care îi dau veste despre toate întîmplările noi", îşi spuse părintele Paul Guldin în sinea lui.

— Kepler este aici ? întrebă doamna Anna.

— Da, fireşte, răspunse părintele mirat.

— Aş vrea să-i vorbesc numaidecît, spuse împărăteasa, poftiţi-l aici, la mine.

— Va bate la ochi, maiestate, n-aţi salutat încă pe nimeni dintre solii străini, nici dintre sfetnici.

— Este oare păcat ceea ce doresc, părinte ?

Privi la el în sus, din jilţul ei, cu un zîmbet copilăresc, căci era obişnuită să i se împlinească toate dorinţele fără întîrziere, dar era totodată şi obişnuită să-şi respecte duhovnicul.

— Nu, maiestate, sigur că nu e nici un păcat, dar nici înţelept lucru nu e.

— Mă rog, spuse înalta doamnă întrucîtva nemulţumită, dar văzînd înţelegere, atunci nu în clipa asta. Dar astăzi încă, în această seară, pînă nu se sfîrşeşte petrecerea, ai grijă, părinte, să rînduieşti lucrurile ca să bată cît mai puţin la ochi.

— Aşa mai merge, răspunse părintele Paul Guldin şi se pierdu din nou printre oaspeţi.

Cardinalul Clesel şedea în stînga iubitului împărat Matthias. De acolo putea cuprinde aproape totul cu privirea. Ştia cum se vor desfăşura lucrurile. Mai întîi, fiecare se va îngriji de sine însuşi, să aleagă ce-i place din nenumăratele bucate de tot felul purtate pe tipsii de argint de către slujitori cu mănuşi albe, ce le înfăţişau oaspeţilor.

Apoi vor bea din ce în ce mai mult, după care se vor ridica din jilțuri și se vor preumbla flecărind, de colo pînă colo. După aceea oaspeții se vor aduna în grupuri pentru a discuta și vor înceta să se mai vînture prin sală. Atunci el, Clesel, va fi în stare să-și dea seama, dacă această primire va putea să-i aducă îndărăt însemnatele sume de bani cheltuite cu vinațurile, bucatele, veșmintele noi pentru slujitori și altele asemenea. Și va observa cine are multe de vorbit și cu cine.

Seara tîrziu, părintele Paul Guldin împărtășește matematicianului împărătesc dorința doamnei Anna. Iar Melchior Clesel observă cu mirare cum doamna se retrage într-o firidă a sălii celei mari, discutînd aprins cu Kepler.

Convorbirea ținu vreme îndelungată. Doctorul Johann Jessenius băgă de seamă că matematicianul sta înaintea împărătesei cu o față pe care se citea stînjeneala. „Ce-o fi vrînd?" gîndi îngrijorat rectorul. Și blestemă cu aprindere gîndul de-a fi venit acolo. Totuși se liniști, spunîndu-și că învățatul Kepler nu este chiar atît de neîndemînatic. Se va ține bine în fața împărătesei. Doctorul Jessenius se așeză la o masă, fără a lua seama cine mai era acolo. Cu toate că încerca să se liniștească singur, i se năzăreau lucruri neplăcute. „Nu-i așa? Poți sili un om la trădare, împotriva vrerii lui, prin cele mai felurite tertipuri."

Omul de la masă spuse deodată:

— Împărăteasa își are grijile ei.

Tulburat, doctorul Jessenius se smulse din gîndurile sale. Dar nu răspunse nimic.

— Sînt grijile împărăției.

Rectorul tăcu prevăzător; ceea ce-l tulbura mai mult era faptul că străinul părea a-i citi pe față gîndurile. Nu-i plăcea aceasta, dar totodată îi stîrnea interesul. Astfel că rămase mai departe la masă.

Omul se corectă:

— Adică grijile Habsburgilor.

Doctorul Jessenius clătină din cap, nici a aprobare, nici a dezaprobare.

— Dar nici cel mai bun matematician nu poate răspunde decît că cincizeci și cinci de ani înseamnă de cinci ori cîte zece ani și încă cinci pe deasupra.

În timp ce se preumbla frămîntat de gînduri prin sală, părintele Paul Guldin observă că Don Daniel Gomez y Perez nu mai era singur la masă, ci lîngă el se așezase pro-

fesorul de anatomie de la Collegium Carolini, *rector magnificus*.

Doctorul Johann Jessenius zîmbi mulţumit şi-şi mărturisi deschis că acest om venit din Spania, care-i fusese înfăţişat în timpul serii de către Wenzel de Budowec, desluşise mai limpede legăturile dintre lucruri decît el, profesorul. Şi constatarea aceasta nici măcar nu-l nemulţumi. Făcu semn cu mîna unui slujitor, care aduse vin şi pahare din cristal de Boemia frumos şlefuite. Ciocni cu Don Daniel Gomez y Perez.

— În sănătatea împărătesei noastre, să trăiască ani mulţi doamna Anna ! spuse el tare.

Părintele Paul Guldin se afla prin preajma lor.

— Pentru viaţă ! întoarse urarea omul din Spania.

„E cutezător lucru din partea acestui evreu, gîndi părintele Paul Guldin, să nu răspundă la urarea pentru împărătească cu una în cinstea împăratului. Dar nu era nici nerod lucru ceea ce aruncase în balanţă alături de împărătească..."

„Viaţa !"

„Dar la ce viaţă se gîndea ?" Îndată se născu în el neîncrederea. „Vom vedea noi la primul prilej potrivit", îşi zise părintele Paul Gludin ; căci nu există taine care să dureze o veşnicie, fără ca nimeni să nu le dea de rost.

În ziua următoare, matematicianul împărătesc fu poftit la curte, la cardinalul Clesel.

Aflîndu-se faţă-n faţă cu el, Kepler găsi că are o figură plină de înţelepciune şi de duh, care nu era cîtuşi de puţin respingătoare. Dar mai simţi la el ceva ce nu-i plăcu, atunci cînd îl privi pe cardinal cu ochii săi miopi, şi nu putu găsi răspuns la acest simţămînt stînjenitor. Omul purta două pumnale, unul de-a dreapta, şi altul de-a stînga. În sala din care se intra în camera lui avea cinci străjeri înarmaţi şi împlătoşaţi, iar în încăperea dinaintea acesteia îşi făceau veacul alţi cinci oşteni înarmaţi. Să fie asta oare ceea ce nu-i plăcea la el ? În purtarea acestui om, matematicianul desluşi un neastîmpăr ce nu cunoştea răbdarea. Sau era poate teamă ? De ce să-i fie teamă unui cardinal ? Omul cel mai puternic din întreaga împărăţie, omul care ţinea în mîna sa toată puterea împăratului.

Cardinalul Melchior Clesel îşi făcuse un obicei din a vorbi fără-nconjur, pe şleau şi limpede, uneori pe un ton popular, care îi era străin. Astfel vorbi şi cu Kepler :

— Ei, ce voia femeia de la dumneata, aseară ? Vreau să spun, Anna ?

Matematicianul chibzui o clipă. Ce trebuia să răspundă ?

— Ei, nu te gîndi prea mult ce-ai putea să-mi îndrugi, grăieşte cum îţi stă pe limbă.

— Este vorba de ceva confidenţial ; maiestatea-sa doreşte să nu vorbesc despre asta cu nimeni, spuse Kepler reţinut.

— Scumpe Kepler, vrei să spui că există taine între domnia-ta şi Anna ? Asta vrei ? Trebuie să ai un înger păzitor foarte puternic.

După oarecare chibzuială, matematicianul îi răspunse cu multă seriozitate :

— N-aş vrea să intru într-o dispută cu privire la îngerii păzitori. Aceasta este o treabă a credinţei şi a ştiinţei. Poate că într-o zi va găsi cineva o explicaţie naturală, şi atunci nu va mai fi nevoie de îngeri păzitori. Nădăjduiesc că nu am superstiţii.

— Scumpe prietene, să lăsăm deoparte îngerii păzitori şi superstiţiile. Spune-mi, ce voia Anna ? Dacă-mi spui că a fost vorba de treburi personale, nu te mai întreb nimic. Dar dacă au fost probleme care privesc statul, atunci te întreb, ca un cancelar ce sînt, ce voia femeia de la domnia-ta ?

„Mă iscodeşte, gîndi Kepler, mă iscodeşte." Şi înlănţuirea gîndurilor îl purtă îndărăt la mama sa şi la vorbele soţiei sale, Susanne : „Îl vei face răspunzător pe iubitul nostru stăpîn şi împărat de viaţa mamei !" Înaintea lui se afla acum cancelarul acestui împărat. Iar Kepler nu găsea cuvîntul potrivit, cu care să înceapă.

— Voia, aşadar, ca astrologul curţii să-i profeţească din stele ? Cardinalul părea înveselit. Dacă nu se mai poate face, totuşi, ceva ?

— Eu nu sînt astrolog, scrîşni Kepler mînios.

— Şi unde vezi deosebirea ? Eu nu văd nici una, îşi rosti părerea Melchior Clesel, vrînd să potolească lucrurile. Că doar ai făcut şi domnia-ta, în calendarele domniei-tale, preziceri şi prorociri. Ei, ce i-ai profeţit doamnei Anna ?

„...Îl vei face răspunzător... de viaţa mamei."

Kepler sta adînc rănit în faţa cardinalului. Trebuia să-şi adune întreaga stăpînire de sine, ca să nu răbufnească într-o mînie iute, sălbatică. Prima pornire fu să-l izbească în faţă pe omul acela, a doua, să-i întoarcă de îndată spatele, fără un

cuvînt, şi să plece. Dar rămase locului, nu făcu nimic şi spuse :

— Prorocii au murit. Mie mi-e dragă viaţa. Eu nu profeţesc ; în calendarele mele vestesc primejdia, cum face un *medicus* cînd spune că, la o anumită vreme, trebuie să te fereşti de bureţi sau de poame. Şi adăugă : Eu nu sînt astrolog şi nu dau doi bani pe scamatoria cu ghicitul viitorului. Gîndeam că ştiţi de ce trebuie să-mi curm uneori strădaniile mele ştiinţifice şi să întocmesc calendare. Nu pentru că aş ţine să fac speculaţii cu stelele, ca atîţia alţii, care nu pricep o iotă din matematică, ci fiindcă...

Clesel observă pe chipul matematicianului cît de mult îl durea ceea ce voia să rostească ; dar aşteptă să vadă ce-i va spune Kepler, fără să-i vină în ajutor.

— ...ci fiindcă am nevoie de bani pentru hîrtie şi pentru tipar, fiindcă vistiernicul nu-mi plăteşte ceea ce-mi mai datorează încă împăratul. Mă slujesc, aşadar, de astrologie, această fiică oarecum deocheată a cuviincioasei sale mame astronomia, ca de o vacă de muls. Mă las, ca să spun aşa, întreţinut de o tîrfă.

Cardinalul nu răspunse nimic, ci se întoarnă către masa lui de scris şi răsfoi prin hrisoave, de parcă l-ar fi uitat pe vizitatorul său. Atunci Kepler repetă :

— Eu nu sînt astrolog. Asta i-am spus împărătesei Anna.

Şi plecă. Nu izbutise nimic la cel mai puternic bărbat din împărăţie. Nu dobîndise nimic pentru bătrîna sa mamă. Nici făgăduiala de plată a lefii. Şi nici măcar nu aflase de ce pusese măria-sa, iubitul stăpîn şi împărat, să-l poftească la Praga. Uitase să întrebe de aceasta.

Rămas singur în odaia sa de lucru, cardinalul Melchior Clesel păşi îngîndurat spre fereastră, privi în curte şi văzu cum Kepler era însoţit de doi oşteni înarmaţi pe drumul spre poarta de ieşire. Alături de cei doi oşteni, bărbatul din Weil părea mic, firav, aproape gingaş. Mergea repede, cu paşi mărunţi şi apăsaţi. Şi nu privea în jur.

„Aşa stau lucrurile, gîndi Clesel, nu-l interesează castelul nostru, unde şi cum e întărit. Trece doar prin el. Aşa stau lucrurile, felul meu popular de-a vorbi nu-i face, după cum s-a vădit, nici o impresie. N-am vorbit graiul lui. Nici nu ştiu care e graiul lui. M-am deprins să vorbesc la fel cu toţi oamenii, ca unor copii, buni sau răi, cărora trebuie să le dau poveţe. Cu toate astea, omul Matthias mă

înţelege, toţi oamenii de la curte mă înţeleg. Pînă şi părintele Guldin, despre care nu ştiu nici măcar dacă e de partea noastră sau a lui Ferdinand, a acestui om pe care — nu pot să-mi tăgăduiesc — îl urăsc nespus, pentru că vrea să pună mîna pe coroana împărătească, vrea puterea mea. Ciudat, de ce nu mă pricep să găsesc un limbaj comun cu Johannes Kepler ? În faţa nimănui n-am simţit atît de dureros prăpastia ce ne desparte. Să fie oare un om de ştiinţă atît de diferit de ceilalţi ? Prostii ! se înfruntă singur, tăios. Trebuie să înveţe el să vorbească limbajul meu, nu eu pe-al lui. Eu nu mă schimb."

La uşă ciocăni un slujitor ; un valet tînăr îl vesti că un anume Don Daniel Gomez y Perez întreabă cînd poate vorbi cu eminenţa-sa.

„Aha, bine, Spania, politica i-l vor şterge pe acest Kepler din minte. Ce ne privesc pe noi astăzi, aici la Praga, Kepler, şi cercetările, şi strădaniile lui, pentru care, dintr-o lipsă de înţelepciune, a trebuit să fie plătit cu leafă şi de domnul meu Matthias, după moartea lui Rudolf. La urma urmei, ce însemnătate au tabelele rudolfiene alături de marile controverse din politică ? Pe viitor, vom fi ceva mai puţin risipitori cu banii. E totuşi oarecum neplăcut să te gîndeşti că acest om nu se mulţumeşte să dăruiască lumii acele tabele, ci se străduieşte cu atîta stăruinţă să dovedească lumii cum că învăţătura lui Copernic este adevărată. Pentru mine, aici, nu se pune cîtuşi de puţin întrebarea dacă Soarele este centrul Universului sau nu ! Nemaivorbind de faptul că această părere nu este nici măcar îngăduită şi, ca atare, nu poate să fiinţeze ; noi, cardinalul şi cancelarul împăratului german, sîntem aplecaţi să credem următoarele : centrul întregii împărăţii pămînteşti cunoscute este casa de Habsburg, nu cea din Spania, ci casa de Austria, casa noastră, pe care o conducem cu bine. Şi, în centrul lucrurilor aici, ehei, îl vedeţi doară pe cancelar !"

„Bun, n-are decît să vină omul acela, Daniel Gomez y Perez, şi să aducă ce are la dînsul. Dar nu astăzi, ca să nu i se pară cumva că nu avem alta de făcut decît să-l aşteptăm pe el. Să se înfăţişeze din nou peste patru zile."

Slujitorul rămase însă locului. Clesel întrebă nerăbdător :

— Ei, ce mai e ?

Tînărul privi înfricoşat la bărbatul atotputernic din faţa lui.

— Să nu mă pedepsiţi pe mine pentru vestea proastă ce-o aduc, se rugă el.

Clesel bătu darabana cu degetele pe geamul ferestrei, întorcînd spatele slujitorului. Cu o mişcare a mîinii îi făcu semn, poruncitor, să vorbească.

— Pe Barrandgasse au cîntat un cîntec.

— Ce fel? Vorbeşte, omule!

— *Cîntecul nădragilor,* spuse tînărul cu jumătate glas şi se roşi ca para focului.

Cardinalul se înveseli de faptul că slujitorul său era atît de sfios, încît nu putea rosti cuvîntul nădragi fără să roşească pînă-n vîrful urechilor.

— Ce fel de cîntec? întrebă el voios din cale-afară, vrînd ca slujitorul să repete cuvîntul.

Acesta îşi muşcă buzele şi vorbi, scurmînd, încurcat, în podea cu piciorul:

— Cîntecul acela despre nădragii plini de făină.

Cardinalul se zborşi deodată, urlînd înfuriat:

— Porci, neam de porci blestemaţi!

Fusese atins acolo unde îl durea mai tare: obîrşia sa. Taică-său fusese brutar la Viena. Şi, pe deasupra, şi protestant. De cînd el, Melchior Clesel, ajunsese, la o vîrstă fragedă, învăţăcelul „Societăţii lui Isus", se lepădase de tată-său. Iar la Collegium, în Ingolstadt, conşcolarii lui — cei mai mulţi, copii de nobili şi de oameni avuţi — îşi băteau joc de el numindu-l „nădragi plini de făină", chinuindu-l şi torturîndu-l cu strigătul lor batjocoritor şi plin de dispreţ: „Nădragi plini de făină! Nădragi plini de făină!" Şi, încă de pe atunci, cînd era un băieţel, hotărîse în adîncul sufletului să răzbune toate strigătele acelea.

Abia în anii cînd ajunsese sfetnic, apoi cancelar atotputernic al împăratului, nu mai cutezase nimeni să rostească vorbele „nădragi plini de făină", sau să facă vreun cîntecel pe seama lor. Toţi cei ce erau doar bănuiţi că ar putea avea de gînd să rostească asemenea vorbe erau ridicaţi de sîrg şi duşi în turn la popreală. Ani de-a rîndul nu-i mai vedea nimeni la faţă. Astfel izbutise ca aproape nimeni să nu mai cînte cîntecelul.

Iar acum, se obrăzniciseră din nou. De aceea se roşise la chip nerodul ăsta tînăr, slujitorul. Va porunci să-l arunce mai întîi pe el în turn. Apoi va pune să iscodească cine de pe Barrandgasse, care duce la uliţele evreieşti, a putut să cînte acest cîntec. Poate că a fost în joc mîna vreunui

uneltitor din umbră, care a vrut să zădărască norodul împotriva cancelarului cîrmuitor. Poate că urmele vor duce în preajma omului Ferdinand, care vrea să pună mîna pe tron. Poate că aţîţătorul a fost duhovnicul acestuia, acel Lämmermann, cu care el, Clesel, nu se împăca de loc, deşi amîndoi primiseră învăţătură de la „Societatea lui Isus". Poate că părintele Lämmermann îşi făcea planuri cu privire la scaunul de cancelar. Clesel nu voia să dea ascultare unei asemenea bănuieli. Va trebui să pună să se iscodească la faţa locului.

Capitolul al zecelea

Venise şi luna lui april, şi Kepler locuia tot în casa doctorului Johann Jessenius. Iubitul stăpîn şi împărat Matthias încă nu-l chemase la el, la castel. Astfel, Kepler îşi folosea timpul migălind la calculele tabelelor rudolfiene. În casa rectorului intrau şi ieşeau tot soiul de oaspeţi: Wenzel de Budowec venea adesea, iar Daniel Gomez y Perez fusese poftit din toată inima de către stăpînul casei să-l viziteze ori de cîte ori avea timp şi plăcere. Omul din Spania dăduse urmare prietenoasei poftiri şi cerceta, cu multă mulţumire şi cu luare-aminte, vasta bibliotecă a învăţatului.

În zilele acestea îi sosi lui Kepler o scrisoare din Bolonia. Profesorul de filozofie Roffeni îl întreba pe matematicianul imperial dacă nu i-ar fi cu putinţă să vină în Italia, la Universitatea din Bolonia. Catedra de matematici era liberă, întrucît profesorul şi astronomul Magini se săvîrşise din viaţă.

Pe Johannes îl cuprinse o bucurie plină de mîndrie. „Mă cheamă la Bolonia, mă întreabă dacă vreau să vin acolo. Bolonia înseamnă o mare cinste. Dumnezeule, şi nu e departe de Galilei şi de Florenţa! Ar fi împlinirea visului vieţii mele. Aş putea vorbi cu el despre cercetările ce le întreprind. Am putea să punem alături rezultatele, am putea să lucrăm împreună cu luneta. Bolonia ar fi tocmai ceea ce voiam să caut în Württemberg: studenţi, discipoli,

o viaţă tihnită şi sigură. Şi, pe deasupra, ca un dar frumos şi măreţ, putinţa de a schimba păreri cu prietenul Galilei. Ar fi, poate, fericirea."

Simţea nevoia să împărtăşească prietenilor ceea ce i se scrisese. Sări în sus şi vru să ştie dacă-i va afla în oraş pe Jessenius, pe Daniel Gomez y Perez şi pe Wenzel de Budowec.

Îl chemă pe credinciosul slujitor al casei, Franz, un om bătrîn şi nearătos ; acesta nu ştia unde ar putea fi găsit doctorul Jessenius, dar îi spuse că Don Daniel Gomez y Perez se află acolo, în casă, în bibliotecă, unde citeşte şi aşteaptă întoarcerea stăpînului casei.

În timp ce Kepler cobora scara şi se îndrepta prin coridor către bibliotecă, sentimentul fericirii făcu loc unei cumineţenii care cîntărea lucrurile cu grijă. „Susanne ! Chemarea lui la Bolonia cuprindea şi nevasta şi copiii ? Şi dacă dădea urmare chemării îşi pierdea titlul de matematician imperial ? Datoria ce-o avea de primit din vistieria împărătească rămînea neplătită dacă pleca în ţară străină ? Dar mama ?"

Cînd îl văzu pe Daniel Gomez y Perez şezînd şi citind în bibliotecă, îşi dădu deodată seama că ar fi necuviincios din partea lui dacă i-ar arăta prietenului Jessenius bucuria şi mîndria lui peste măsură de mare ; acesta voia doară şi el să-l cîştige pentru Praga, pentru Collegium Carolini ; iar Wenzel de Budowec, stăpînitorul de moşii, nici nu l-ar f înţeles, poate, ci ar fi spus : „Fie pîinea cît de rea, tot ma bună-n ţara mea". Multumblatul prin lume Don Danie Gomez y Perez îl va înţelege însă. Şi Kepler înfăţişă aces tui bărbat, ceva mai tînăr decît el, întreaga sa bucurie, toat mîndria şi fericirea pricinuite de chemarea la Bolonia. Da niel îl ascultă.

Kepler aduse argumente în sprijinul şi împotriva aces tei chemări. Omul din Spania se străduí să le cîntărească, punîndu-le alături şi arătîndu-i înţelegere.

— De hotărît, nu poţi hotărî decît singur domnia-ta, fu el de părere, şi fiecare om te va sfătui în alt fel. Ce spune soţia domniei-tale ?

— Încă n-am putut-o întreba ; va trebui să se obişnuiască într-un fel cu gîndul.

— Nu-i plăcut, spuse Daniel, cînd te afli între străini şi n-ai pe nimeni cu care să poţi vorbi pe limba ta. Tare-i rău să nu poţi auzi graiul care-ţi este drag.

„Susanne!" Kepler umbla gînditor prin bibliotecă. „Ar trebui să-i dau de veste. Ar trebui să-i scriu că va mai dura cîtăva vreme şederea mea la Praga." Şi încercă să-şi închipuie cum ar fi acasă, la Linz. Dar nu izbuti prea bine. Asta îl necăji. De ce nu ştia destule lucruri despre soţia lui, pentru a putea rechema în gînd chipul Susannei? „Mîinile tale, Susanne, cu degete care s-au lăţit de mult ce-ai trudit cu ele, nu sînt nici frumoase, nici gingaşe. Dar sînt mîini cinstite. Şi mi-s dragi. Ciudat lucru că, în străini, trebuie să mă gîndesc la degetele tale. Cînd aveam fierbinţeli, ele odihneau pe fruntea mea şi erau răcoroase, şi liniştite." Ceru iertare lui Daniel şi se duse în odaia lui, pentru a aşterne pe hîrtie o scrisoare către Susanne, cu vorbe bune pentru mama, pentru fiul său Ludwig, pentru fiica Susanne şi pentru micuţa Margaretha Regina.

Mîine va merge la „Societatea lui Isus" şi-i va ruga pe domnii de-acolo să-i ducă scrisoarea la Linz. Poate că vreunul din preoţi va călători într-acolo. Cele mai multe scrisori le încredinţa iezuiţilor. Ei le duceau neîntîrziat şi puteai avea încredere că ajung.

Acolo ieşi la iveală că părintele Paul Guldin urma să plece în zilele următoare într-o călătorie la Viena. Dacă Kepler ţinea atît de mult, părintele putea să ia calea prin Linz. Matematicianul împărătesc încuviinţă şi, în zilele ce mai rămăseseră pînă la plecarea lui Paul Guldin, scrise exerciţii latineşti pentru fiul său Ludwig.

Susanne, tînăra soţie de douăzeci şi şapte de ani, simţea o nemulţumire pe care nici ea singură nu şi-o putea desluşi. Firește, locuinţa în Hofgasse nu era neplăcută; casa era destul de încăpătoare pentru mamă şi copii. Iar ea îşi respecta şi-şi iubea soţul, pe Johannes, chiar dacă era oarecum străină de lucrările lui. Avea o viaţă îndestulată, mîncarea le ajungea în fiecare zi pentru toţi. Aveau şi lemne de foc, şi carne sărată, şi varză. Susanne, codana de cincisprezece ani, nu mai era atît de închisă faţă de mama cea nouă. Iar băieţaşul de zece ani, Ludwig, deşi era greu de stăpînit, nu era cîtuşi de puţin un copil rău: nu era nici mincinos, nici făţarnic, ci doar niţeluş îndărătnic, şi-i plăcea mai degrabă să se joace singur decît cu copiii vecinilor. Seara le citea amîndurora din cartea casei, pe care o scrisese Johannes pentru familia sa. Şi simţea cum în trupul ei creştea o viaţă nouă, al doilea copil cu Johannes. Traiul în casa din Hofgasse era îmbietor şi tihnit. Totuşi o rodea nemulţumirea. Prea de tot

era însingurată viaţa lor. Nici măcar cu oamenii din comunitatea luterană nu aveau a face, întrucît pastorul Daniel Hitzler îi oprise de la împărtăşanie pe toţi, întreaga familie a lui Kepler ; şi, o dată cu aceasta, îi izgonise şi din sînul bisericii. Din oraş nu venea nimeni pe la ei, şi nici ea nu se ducea nicăieri. Cînd le soseau oaspeţi, erau întotdeauna prieteni de-ai lui Kepler, de departe. Iar tînăra soţie îi asculta cu plăcere cînd povesteau despre lumea largă şi plină de lucruri ciudate, despre părinţii „Societăţii lui Isus", despre călugării capuţini, despre dominicani, despre înaltele doamne de la curtea împăratului. Dar cînd Kepler nu era acolo, ca în această primăvară a anului 1617, atunci casa din Hofgasse era pustie, însufleţită doar de copii, de blîndul şi greoiul ajutor Gringalletus şi de bătrîna mamă. Nemulţumirea nu-şi făcea drum cu zarvă, dar stăruia totuşi şi putea fi limpede simţită.

În zilele acestea, părintele Paul Guldin sosi pe neaşteptate în casa din Hofgasse, aducînd veşti de la Johannes. Încîntată şi plină de bucurie, Susanne sta înaintea lui, în odaia cea mare ; copiii erau plecaţi cu mama Katharina la Dunăre. Susanne vru să dea fuga să-i caute, ca să audă şi ei ce scrie în scrisoare. Se întoarse însă din pragul uşii, înfrigurată şi fericită ; ceilalţi vor veni la rînd mai tîrziu, acum trebuie să îngrijească mai întîi de oaspetele drag, care a adus un dar atît de neaşteptat. Da, fireşte, îi va frige un clapon, i-l va frige cum nu se poate mai bine. N-are să zăbovească mult. Doar un pic de răbdare. Şi, în pornirea ei înflăcărată de toate cîte trebuiau pregătite — odaia pentru oaspete, bucatele, o băutură răcoroasă — alergă spre bărbatul care-i adusese în casă toată frămîntarea aceasta înviorătoare şi-i dădu o sărutare. Pe gură.

Apoi ieşi valvîrtej din odaie. Acum era rîndul mîinilor să-şi dovedească îndemînarea, să potrivească tigaia în bucătărie aşa cum trebuie, să scoată albituri curate din dulap, să umple un ulcior cu vin bun din chiler, să pregătească cina pentru ai casei, să facă din nou ceai pentru micuţa Margaretha Regina, care tuşea.

Nu mai avu răgaz să cugete la ea însăşi, nici la Johannes, nici la nemulţumirea ei. Abia noaptea, tîrziu, cînd toată casa îşi aflase liniştea, cînd pînă şi pisica dormea sub vatră, Susanne se trezi cuprinsă deodată de spaimă. „Ce-am făcut, se întrebă ea, ce-am făcut ?"

Încercă să adoarmă din nou, dar nu izbuti ; gîndul care o trezise o tulbura. Nu voia să se lase tulburată mai departe ; voia să poată dormi liniştită. Cu cugetul împăcat. Se sculă aşadar, se duse în bucătărie, desculţă, sperie pisica şi, din tăciunii care ardeau încă mocnit, culese o flăcăruie pentru feştilă. Apoi merse, dibuind uşurel, spre odaia oaspetelui şi desprinse cleampa uşii.

Acolo, toropit încă de somn, părintele Paul Guldin deschise ochii şi o văzu stînd în prag. Cu o feştilă în mînă. Şi se trezi de-a binelea.

— Susanne, spuse el, Susanne.

Şi întinse mîinile spre ea.

Susanne nu se clinti din uşă. Îi vorbi de-acolo. Vorbi mult, vreme îndelungată. Iar părintele Guldin asculta încordat, aţintind urechea la sunetul glasului ei. Apoi închise iar ochii. Şi se cufundă într-o visare trează. Mîinile le ţinea încă îndreptate către ea. În semn de apărare. Împotriva glasului ei slab şi întunecat, părintele chemă într-ajutor juruinţa făcută înaintea lui Dumnezeu.

„Cu nici un gest, cu nici o privire, cu nici o mişcare nu trebuie să-l faci pe Johannes să bănuiască ce s-a petrecut ieri, cînd ai sosit."

Cuvintele jurămîntului rostit de părintele Guldin se transformară în alte vorbe, ca sub puterea unei constrîngeri, împotriva căreia nu-şi putea pune cugetul să lupte, şi vorbele acestea trebui să le şoptească, fără ca voinţa lui limpede să-i fi cerut aceasta : „Femeia este frumoasă. Femeia este frumoasă." Aceasta era apărarea lui împotriva celor spuse de învăţătorii săi : „Femeia este poarta către iad". Aceasta era întorsătura. Dorea, se ruga fierbinte în sinea lui ca Susanne să plece.

Susanne ascultă în întuneric, băgă de seamă că el şopteşte ceva, dar nu pricepu nimic. Se desprinse din prag dînd să se îndepărteze. „Acum i-am spus totul. Şi acum s-a şters ce-a fost. Între Johannes şi mine nu mai stă nimic. Pot să mă culc liniştită. N-am nevoie de răspunsul tău, părinte Paul Guldin. Nu vreau să înţeleg ce şopteşti acolo. Cunoşti acum porunca mea. Urmeaz-o !"

„Vreau să aud ce şopteşte." Făcu un pas de la uşă înăuntru în odaia oaspetelui. „Vreau să ies de-aici. Nu vreau să ştiu ce spune. Încă un pas şi am să aud."

Iar cînd îi înţelese spusele, cum răstălmăcea pentru el învăţătura cea sfîntă o cuprinse dezgustul şi se dezmetici

deodată. Se apropie de pat şi-l întrebă, cu mintea nespus de limpede şi stăpînită de curiozitate :

— Spune-mi, ce eşti domnia-ta ? Preot ? Profesor de matematici ? Sfetnic al împăratului ?

Părintele Guldin nu răspunse. Atunci îl întrebă încă o dată.

— Sînt om, răspunse acesta tare, şi glasul lui treaz o izbi în faţă. Iată, ţi-ai aflat răspunsul. Acum poţi fi mulţumită, Susanne. Şi poţi pleca. Un om, repetă el.

Dar Susanne nu se putu desprinde de sub stăpînirea vocii lui. La licărirea feştilei, văzu mîinile lui îndreptate către ea şi se înspăimîntă. Şi-şi dădu seama că era totodată şi propria ei dorinţă. În acelaşi timp, îi veniră în minte poveştile caraghioase despre fraţii din diferite tagme călugăreşti, pe care-i văzuse desenaţi pe tot soiul de foi ce treceau din mînă în mînă. Se descriau acolo cele mai amănunţite deosebiri. Susanne se simţi într-un fel ispitită şi vru să mai fie sărutată o dată. Apoi plecă, pentru ca viaţa nouă din pîntecul ei să rămînă ferită de dorinţe nesăbuite. Dar nu era nici potolită, nici eliberată, deşi nu se îndoia acum că părintele nu-i va spune nimic lui Johannes. O copleşi doar o nespusă osteneală ; truda din timpul zilei fusese istovitoare. Astfel adormi din nou şi n-o mai auzi pe micuţa Margaretha Regina tuşind puternic şi zvîrcolindu-se neliniştită în pătuţul ei.

A doua zi în zori, părintele Paul Guldin porni mai departe la drum. Era o adevărată fugă, ştia prea bine. Dar mai ştia şi că, altfel, l-ar fi silit ea să plece. Merse cu butca pînă la Viena. La Praga se va întoarce abia după ce Kepler nu va mai fi acolo. Trebuia să-şi vină mai întîi în fire, pentru ca să poată privi în ochii prietenului său. La Viena va vorbi cu superiorul „Societăţii lui Isus" de care ţinea el. Şi îşi va despovăra cugetul.

Capitolul al unsprezecelea

Solul venit de la curte nu-l conduse pe Kepler în clădirea cea mare a castelului. Merse tăcut înaintea matematicianului împărătesc, urcă două trepte, apoi şi mai sus, pe un coridor

strîmt şi întunecos, alte cîteva trepte, şi din nou un coridor ; în sfîrşit, se opri în faţa unei uşi scunde, ferecate cu fiare grele. Kepler cunoştea uşa aceasta încă din timpul vizitelor făcute înaintaşului lui Matthias. Pe aici se pătrundea în făurăria pe care răposatul Rudolf şi-o rînduise în cea mai depărtată latură a turnului. În acele zile de odinioară, nu avea nimeni îngăduinţa să intre acolo în afară de Bürgi, mecanicul, şi de doi astrologi. Kepler fusese poftit adeseori aici şi-l aflase pe împăratul Rudolf totdeauna singur, stăpînit de frica lui de oameni, şi de stele, şi de Dumnezeu. Plin de-o nelinişte bolnăvicioasă, de neîncredere. Şi străduindu-se fără tihnă să dibăcească noi lucruri cît mai gingaşe la maşinăriile lui. Împăratul nu era văzut de nimeni săptămîni în şir, luni de-a rîndul. O vorbă muşcătoare umbla pe-atunci printre oamenii de pe uliţele oraşului Praga cu privire la această făurărie. „Unde este împăratul ?" se întrebau supuşii în vremea aceea. Răspunsul era : „În groapă. Îşi meştereşte acolo un om mecanic."

De rîndul acesta, cînd Kepler intră înăuntru solul se îndepărtase, iar el rămase o clipă uluit. I se părea că omul îmbrăcat într-un surtuc larg de casă de culoare galbenă ar fi Rudolf, aşa cum îl cunoscuse, înspăimîntat de superstiţii şi de frică. Lui Kepler nu-i rămăsese necunoscut faptul că lucrurile stăteau rău cu Matthias. Dar că stăteau atît de rău, asta n-o ştiuse.

Matthias lucra în faţa ferestrei, la o masă pe care se aflau, unele alături de altele, rîndele, dălţi, şurubelniţe, cuţite, sîrmă şi alte unelte de tot soiul. Kepler se îndreptă spre el şi, fără a face plecăciunea adîncă obişnuită la curte, rosti :

— Bună ziua.

Matthias privi în sus fără o vorbă ; se căznea să îmbuce două roţi dinţate. În faţa lui, pe masă, se afla o şină de fier îndoită ca o cunună de mărimea unei tipsii şi cu capetele încă neîmpreunate.

— Ce faceţi cu asta ? întrebă Kepler politicos, dar fără prea mult interes ; se ferea să i se adreseze cu obişnuitele cuvinte solemne.

Se aşteptase să fie întîmpinat altfel, să fie poftit a da lămuriri asupra lucrărilor sale. Adusese cu el însemnări privind progresul făcut la tabelele rudolfiene, încît ar fi putut să-i desluşească totul pe înţeles. Matthias ridică privirea spre matematician.

— Kepler, domnia-ta, cel puţin, te pricepi oarecum la asta. Ce noroc că eşti aici. Vreau să-ţi arăt cum merge maşinăria. În rîvna sa, uitase de ce poruncise să-l cheme pe matematician de la Linz. Asta e un sîngir, nou-nouţ, foarte mlădios, prinde bine gîtul, nu-i aşa, muncă de făurar dibaci. Acum vreau să pun sîngirul în legătură cu o maşinărie de ceas. Cu sîrmă. Sîrmă tare, subţire.

Kepler privi la fierul luciu, la încurcătura de sîrme şi la mecanismul de ceas, fără să priceapă nimic, apoi spuse în cele din urmă :

— O unealtă de caznă cu o maşinărie de ceas, pentru ce ?

Omul cu surtuc de casă larg zîmbi plin de îngăduinţă.

— Noi nu numim asta unealtă de caznă. Este un instrument pentru a înlesni cercetarea criminalicească. Uite, n-am nevoie decît să strîng legătura, pentru a face ca mişcarea maşinăriei orologiului să treacă asupra celor două şuruburi, care prind în jurul gîtului deschiderea sîngirului. Cînd o întorci, maşinăria ceasului merge de la sine, aşa că şi fierul trebuie să se strîngă tot mai mult şi mai mult. Fără să pună mîna vreun slujitor al justiţiei.

Matthias privi plin de aşteptare la matematicianul său, dar acesta nu rosti nici un cuvînt. Iar pe chipul lui nu se putea desluşi nimic.

Kepler văzu însă aievea fierul pus în jurul gîtului mamei sale, iar mecanismul orologiului mergea, mergea neîncetat.

Atunci Matthias îi explică mai departe născocirea sa :

— De cîte ori nu s-a dovedit, cu prilejul cercetării criminaliceşti, că tocmai în slujitorii justiţiei nu poţi avea încredere. Palavragesc pe uliţe ceea ce au auzit acolo. Un mecanism de ceas nu poate palavragi. Şi nici nu e nevoie să fie plătit. Ei, puţin lucru e asta ?

Întoarse mecanismul orologiului, care începu să meargă hîrîind. Atunci Kepler spuse :

— Mama mea este învinuită că ar fi vrăjitoare. Are şaptezeci de ani şi, din pricina asta, a plecat din Leonberg, unde are casă, şi stă acum la mine, la Linz. Toată viaţa ei a muncit cinstit şi ar avea dreptul la o bătrîneţe liniştită.

— Da, asta-i rău, spuse Matthias. Rău.

Îndoi sîrma cu mîinile. Iar gîndurile lui mergeau înainte. Îi arătă amănunţit matematicianului său ce anume îl muncea. Îi arătă un desen cu măruntaiele omului, pe care pusese să i-l alcătuiască anatomistul Johann Jessenius. Pentru a de-

săvîrşi procedura cercetării criminaliceşti — aşa socotea împăratul — trebuie să-l poţi munci pe om şi pe dinăuntru. Trebuie să pătrunzi în fiecare deschizătură a trupului omenesc, bunăoară cu o sîrmă. Iar aceste unelte de cazną, care trebuiesc încă născocite, trebuie de asemenea să fie înzestrate cu o maşinărie de orologiu. În felul acesta, totul va merge mecanic şi fără greutate.

— Iată cum mă îngrijesc eu de mersul înainte al judecăţilor noastre, spuse omul cu surtuc de casă galben şi lung.

— La ce bun ? întrebă Kepler, neplăcut impresionat. La ce bun toată străduania asta pentru un lucru, de fapt, lăturalnic — sînt oare atîţia răufăcători la noi ?

— La ce bun, îi întoarse întrebarea Matthias, la ce bun lucrezi domnia-ta ? Crezi oare că, între noi fie vorba, îndeletnicirea domniei-tale cu stelele îţi aduce mai mult decît o glorie de-o zi ? Dacă privim aşa lucrurile, străduania mea este mai folositoare decît a domniei-tale.

— Despre asta nu pot să-mi dau părerea, iertaţi-mă, maiestate, de altfel cu siguranţă că nu pentru acest lucru am fost chemat aici.

În sfîrşit împăratul îşi aminti de ce poruncise să-l cheme pe omul acesta din Linz şi, fără să mai lungească vorba, îi spuse de-a dreptul :

— Pe vremuri i-am luat cu sila toate coroanele fratelui meu, lui Rudolf, Domnul să-l aibă în pază. Pe cea a Ungariei, pe a Boemiei şi coroana împărătească. Şi asta, fiindcă stelele mi-au stat într-ajutor. Şi pentru că am socotit că aşa-i drept. Stelele sînt respingătoare. Cititorii mei în stele susţin că, în anul acesta, constelaţia planetelor n-ar fi deosebită de aceea din 1611. Spune-mi ce-i adevărat în asta ! În 1611 am luat coroana Boemiei. Un an mai tîrziu a murit Rudolf. A fost o moarte îngrozitoare, rîdea şi necheza ca un cal — aşa mi s-a spus. Şi făcuse spume la gură. Socoteşte, Kepler, socoteşte fără greş, compară ; smulge-le stelelor, prin şiretenie, taina viitorului. Cum stau stelele lui şi ce spun ? Aproape-şi pierduse răsuflarea, dar vorbi mai departe : Ştii despre cine vorbesc. Matthias cercetă amănunţit chipul lui Kepler. Văd că ştii, vorbesc despre iubitul văr Ferdinand. Nu vreau să mor, n-am ajuns nici pe departe la capăt, nici pe departe. Îl urăsc pe acest Ferdinand. Îl urăsc. Dar trebuie să taci, Kepler. Şi el o să mă împingă spre moarte. O să-mi ia coroana Ţării Boemiei. Pentru că aşa vor stelele. Schimbă aşezarea stelelor. Ţi-o poruncesc ! Nu, să nu schimbi nimic.

Ar fi minciună, înşelăciune. Vreau să ştiu adevărul, tot adevărul.

Kepler nu spuse nimic. Iar Matthias continuă să vorbească :

— Şi ce e cu Filip din Spania, şi asta trebuie s-o aflu, ce spun stelele în ce-l priveşte ?

În timp ce vorbea aşa, intră în sală un slujitor, anunţînd că domnul cancelar Clesel socoteşte nimerit ca maiestatea-sa să fie de faţă la o convorbire cu trimisul spaniol, Oñate. Matthias nu voia să meargă. Şovăi atît de mult, încît, pînă la urmă, veni Clesel. Avu loc o tîrguială foarte aprinsă. Cancelarul fu nevoit să se supună, şi convorbirea avu loc în făurăria din turn, iar Kepler, după dorinţa împăratului, trebui să rămînă de faţă.

— De el mai am nevoie după aceea, îi spuse Matthias încet cancelarului.

Cu o curiozitate plină de îngăduinţă, împăratul îl întrebă pe trimisul Spaniei :

— Ei, istoriseşte-mi cum îi merge iubitului meu văr Filip şi cum a fost povestea cu maurii ?

Don Oñate, un spaniol frumos, zvelt, cu părul negru, răspunse cu rîvna cuvenită :

— Totul s-a petrecut în deplină rînduială şi linişte. Aşa cum strămoşii noştri i-au izgonit pe evrei, noi ne-am descotorosit de ultima aşchie străină din trupul mamei noastre Spania. I-am izgonit din ţară pe mauri, pe aceşti necredincioşi, împreună cu cîţiva evrei, care mai rămăseseră.

— Şi femeile şi copiii ? Sau numai bărbaţii ?

— Pe toţi. Copii, bătrîni, femei. Acum, Spania a rămas curată. Curată de tot. Putem să respirăm iarăşi aer curat. Va fi o fericire să trăieşti.

— N-aţi întîmpinat greutăţi ?

— Cum asta, maiestate ?

— Vreau să spun, au vrut oare toţi să părăsească ţara, au fost cu toţii de înţeles ?

— I-am hotărît noi.

— Nici o răzmeriţă ?

— Nici o răzmeriţă.

— Nicăieri ?

— Nicăieri.

— Felicit ocîrmuirea voastră, pe iubitul meu văr Filip. Este o mare izbîndă de stat.

Ambasadorul Don Oñate făcu o plecăciune, mulţumind măgulit.

— Ce fel de oameni erau ? vru Matthias să afle.

— Am mai spus, maiestate, cîini necredincioşi, mauri şi încă o mînă de evrei, pe care strămoşii noştri îi uitaseră.

— M-aţi înţeles greşit, vreau să spun, ce fel de oameni erau, cu ce se îndeletniceau ?

— Ah, pricep, maiestate, erau în primul rînd meşteşugari şi ţărani, tot oameni mărunţi.

— Cine va munci în locul lor ? întrebă Matthias pe gînduri.

— Nu-i nici o greutate, răspunse ambasadorul iscusit, spaniolii vor pune mîna la lucru. Se va putea munci bine în aerul astfel curăţit.

Se întîmplă o mică scăpare din vedere, cum s-ar spune, o greşeală de regie. Cum cele patru zile se scurseseră, Don Daniel Gomez y Perez, omul din Spania, urma să vină la cancelar, aşa că fu adus în făurărie. Clesel, cardinalul şi cancelarul îndeobşte atît de dibaci, fu întrucîtva încurcat că, din cauza unei neatenţii a slujbaşilor curţii, avea loc această supărătoare întîlnire. Nu-i rămînea decît să tragă nădejde că ambasadorul Spaniei nu-l cunoaşte pe acest om. Îi cercetă cu grijă chipul, dar nu putu desluşi nimic pe el. De întrebat, nu putea întreba nici după aceea, astfel că lucrurile aveau să-i rămînă tăinuite pentru totdeauna. Împăratul se bucură că a mai venit cineva din Spania, aşa că îl îndemnă vesel :

— Povestiţi, cum s-a întîmplat în Spania cu maurii ?

Ambasadorul rămase locului, cu o faţă pe care nu se putea citi nimic. Nimeni nu băgă de seamă că se simţea ofensat, deoarece împăratul punea aceeaşi întrebare şi evreului. Şi nimeni nu observă uşoara nesiguranţă cu care privea la noul venit, aşteptînd, pîndind să vadă ce va povesti. Iar Daniel spuse :

— Totul s-a petrecut potrivit cu scopul, întocmai după cuvintele regelui Filip : „Pentru păstrarea împărăţiilor mele şi pentru mîntuirea bunilor mei supuşi de îngrozitoarea primejdie a ereziei şi a renegării, am hotărît, cu încredere în Dumnezeu şi spre slava lui, ca toţi maurii să fie izgoniţi din Spania".

— Toţi ? întrebă Matthias.

Trimisul spaniol, liniştit în urma spuselor lui Daniel, nu mai găsea că are motiv de teamă, ci se mira de nerozia împăratului, care nu ştia să pună decît aceleaşi şi aceleaşi întrebări.

Omul din Spania îşi clătină capul într-o parte şi-ntr-alta, apoi, după un răstimp, răspunse :

— Nu toţi.

Împăratul îl privi cu nespusă uimire, iar Clesel se arătă şi el nedumerit. Nu demult li se spusese altfel. Daniel îşi dădu seama doar cît de încordaţi sînt ascultătorii săi ; dar că se şi minunau, asta n-avea de unde să ştie. Vorbi mai departe :

— Bărbaţii mai tineri de treizeci de ani au fost opriţi acolo. Muncesc acum ca vîslaşi pe galere şi ca robi în mine.

Cancelarul îi veni ambasadorului într-ajutor. Cu un noian de vorbe el şterse impresia că Don Oñate n-ar fi dat lămuriri întru totul corespunzătoare. Îi era neplăcut că se afla de faţă şi acest matematician împărătesc. Daniel nu se putea dumiri de ce cancelarul se străduia atît să apere politica Spaniei. Istorisi mai departe :

— N-au fost surghiuniţi de-acolo nici toţi copiii. Cei sub şapte ani au fost opriţi, pentru ca unii creştini de încredere să facă din ei buni spanioli şi credincioşi de nădejde.

Kepler, care stătea deoparte, lîngă masa cu unelte de cazană, îşi ţinea mîinile la ochi şi gîndea un singur lucru, pe care-l repeta într-una : „furt de copii".

În sinea sa, Clesel îl blestema din răsputeri pe acest om din Spania ; băgă de seamă că ambasadorul, îmbrăcat în veşminte negre, strînse pe trup, şi o horbotă cu cute îngrijit rînduite în jurul gîtului, încremenise într-o ţinută ţeapănă. De unde să mai facă rost el, Clesel, de bani pentru Habsburgi, pentru imperiu, dacă acest Don Daniel Perez y Gomez îl jigneşte pe trimisul spaniol ? Nu cu bună-ştiinţă, fireşte că nu, omul doar n-avea de unde să ştie ce povestise ambasadorul mai înainte. „Doamne, dacă mai scapă şi împăratul acum vreo vorbă nepotrivită, e jale !"

Şi iată că Matthias s-a şi pornit să vorbească :

— Nu s-au ivit nici un fel de greutăţi ?

Clesel răsuflă uşurat, văzînd că împăratul nu face nici o comparaţie. Kepler observă cu multă curiozitate că aceeaşi întrebare mai fusese rostită o dată. Don Oñate se gîndi la Ferdinand, care nu l-ar fi pus într-o asemenea situaţie. Aici, în faţa împăratului şi a celorlalţi oameni, el nu va retracta nici un cuvînt din ceea ce tocmai a zugrăvit. Şi nici nu va uita că Clesel i-a ţinut partea, deşi fără multă căldură.

Daniel răspunse cu fapte precise :

— În ducatul Gandia, care a trimis 28.000 de oameni peste mare, în Africa, nobilii au întărîtat oameni din norod, ca să-i batjocorească. S-a întîmplat ca unii mauri să fie jefuiţi şi ucişi.

„Ar trebui să-i curm vorba", gîndi Clesel, dar tăcu, fiindcă era dornic să asculte mai departe.

— În Valea Júcar, garda regelui a fost nevoită să-i constrîngă cu forţa pe locuitori să părăsească ţara şi au fost şi cîţiva morţi. În Aragon, viceregele a socotit că drumul pînă-n porturile de unde plecau corăbiile spre Africa era prea lung ; aşa că a dat poruncă să-i ducă pe cei 7.000 de mauri ai săi în trecătorile de peste Pirinei. În urma lor, garda regelui a pus stăpînire pe drumurile din munţi. Maurii nu se mai puteau întoarce. Dar nici nu puteau înainta, fiindcă ocîrmuirea preacreştinei-sale maiestăţi, regele Franţei şi al Navarei, nu voia să îngăduie aşezarea în olaturile pustii ale Gasconiei decît a dreptcredincioşilor papistaşi. Acolo sus, în strîmtorile Pirineilor, cei şapte mii de mauri au îmbrăţişat islamismul. Se spune că vreo duzină dintre ei au pornit la vale, în Franţa.

Pe neaşteptate, Don Oñata izbucni în rîs. Clesel tresări uşor, gîndind că ar fi trebuit să împiedice acestea. Încă rîzînd, trimisul spaniol spuse :

— Acum mai povestiţi-ne şi istoria băjenarilor din Valencia, ca să întregiţi culegerea domniei-voastre. Spuneţi-ne cum aceşti mauri, care se botezaseră cîndva cu toţii, au lăsat deoparte prefăcătoria lor, de-ndată ce-au ajuns pe ţărm, de unde se vedea marea, peste care urmau să fie duşi în Africa, şi l-au implorat, făţiş şi cu glas tare, pe Mahomed al lor. Pretinşii creştini ascultau cu evlavie la acei *alfaki*, preoţii lor mauri, cum rosteau rugăciuni din *Coran*. Băjenarii din Valencia au întărit vechea înţelepciune populară : un cîine botezat tot cîine rămîne.

Toţi cei de faţă îşi dădură seama că voia să lovească în omul din Spania. Cei adunaţi în făurăria împăratului ştiau bine că Don Daniel Gomez y Perez se botezase.

Kepler trăgea nădejdea că prietenul său nu va întîrzia să răspundă. În locul lui Daniel, el ar fi ripostat cu cuvintele lui Horaţiu : *Caelum, non animum mutant, qui trans mare currunt*. Cine trece marea schimbă clima, nu şi felul de-a gîndi ! Cine-i batjocoreşte aici pe străinii care au îmbrăţişat credinţa creştinească îi jigneşte şi la el acasă. Şi n-are de ce să se mire cînd străinii simt creştinismul ca un lucru necreşti-

nesc şi-l leapădă ca pe-o mască ce nu le vine bine. A cui e vina dacă o sută şi mai bine de ani n-au fost de-ajuns pentru a-i face să se pătrundă de credinţa ţării?

Cu toate acestea, Daniel nu răspunse la cuvintele ambasadorului. După o lungă tăcere, în care timp ochii tuturor erau aţintiţi asupra lui, plini de aşteptare, ca să vadă dacă va arăta în vreun fel că s-a simţit atins, el spuse răspicat:

— Din cîte se ştiu, au fost 800.000 de mauri în întreaga Spanie. Acum, ogoarele, şi viile, şi făurăriile lor au căzut în paragină. Canalele pentru irigat ogoarele de orez şi plantaţiile cu trestie-de-zahăr şi bumbac au secat. De cinci ani multcăutatele şaluri pestriţe de Murcia au pierit din tîrguri, negoţul cu mătăsuri de Almeria şi Granada, cu piele de Cordoba, cu portocale şi lămîi de Valencia nu se mai face.

Don Oñate răbufni înţepat:

— Vom aduce în negoţ portocale şi mai mari şi şaluri şi mai pestriţe decît cele de mai-nainte, după ce mai întîi vom rîni necurăţenia lăsată în urma lor de băjenari.

Vorbele lui sunau a trufie. Sunau a îndoială.

Clesel era năucit, cu toate că nu voia să-şi mărturisească. Şi pierdu clipa în care ar fi putut rosti vorbele cu care să încheie audienţa ambasadorului. Matthias, vesel, pentru că petrecuse bine, îl însoţi pe trimisul spaniol pînă la uşa făurăriei sale.

— Mă bucur de pe-acum de portocalele cele mari, spuse el, vrăjit de semeţia celuilalt.

Plecă şi Clesel, poftindu-l pe Don Daniel Gomez y Perez să-l însoţească în odăile sale de lucru. Aceasta, pentru că-i făgăduise, cu cîteva zile înainte, o convorbire între patru ochi.

La dorinţa împăratului, Kepler rămase în făurărie. Matthias privi cu băgare de seamă în jur, dacă nu se mai afla nimeni în încăpere. Nu mai era de faţă nimeni decît matematicianul său. Cu toate acestea, pentru a fi mai sigur, omul cu surtucul de casă galben şi larg vorbi în şoaptă:

— Am nevoie de o prezicere amănunţită pentru toată luna iunie, cum stau planetele şi dacă zilele aduc cu ele noroc sau nenoroc. Şi cui îi sînt prielnice şi cui nu. Poţi să-mi faci asta? Trebuie să ştiu cînd pot să adun dieta Ţării Boemiei.

În această dietă urma să se statornicească cine avea să capete coroana regească a Boemiei. Dieta urma să dea coroana, după toate semnele de pînă acum, lui Ferdinand, îngrozitorului Ferdinand.

— Fireşte că poţ calcula şi stabili poziţia tuturor planetelor, atît de precis pe cît îngăduie valorile arătate în materialul observaţiilor lui Tycho Brahe. Dar nu pot şi nici nu vreau să afirm că o anumită zi aduce cu sine noroc sau nenoroc. Eu nu sînt prezicător. Şi spun lumii întotdeauna că trebuie să se ferească a avea încredere oarbă în stele.

— Asta mi-ai mai spus-o adesea, vorbi împăratul ostenit. De ce nu vrei ? Mulţi astrologi ar fi fericiţi dacă le-aş cere asemenea lucru.

— Iar voi, maiestate, aţi fi înşelat, de ce vreţi să vă lăsaţi tras pe sfoară ?

— Dar trebuie să fie, cu toate astea, o înrîurire dinainte stabilită a cerului şi a stelelor. Altfel de ce au clădit oamenii de veacuri o întreagă ştiinţă pe această înrîurire ? Doar nu-şi vor fi întemeiat cu toţii înţelepciunea pe o nălucire !

„Ce să-i răspund ? îi trecu lui Kepler prin minte. De fiecare dată cînd am fost chemat să mă înfăţişez înaintea împăratului, i-am spus că astrologia nu e o ştiinţă. I-am spus că astrologia este o tîrfă, fiica necinstită a unei mame cumsecade, a astronomiei, care, din păcate, nu mă poate hrăni îndestulător. Aşa că, din cînd în cînd, trebuie să mă ţin de această tîrfă, cu osebire în calendarele mele. Sau să încerc a-i desluşi cum că ideile pe care se întemeiază astrologia sînt cît se poate de îndoielnice, pentru că sistema lui Ptolemeu, în jurul căreia se încolăceşte această tîrfă, nu este adevărată ? ! N-o să înţeleagă lucrul ăsta, n-are nici un rost, ideile vechi sînt prea înrădăcinate în el. Trebuie să-i lămuresc în aşa fel, ca să priceapă de ce mă feresc să rostesc o prezicere."

— Mi-aţi pus o întrebare, maiestate, aşa că-mi este îngăduit, cu voia voastră, să vorbesc despre mine. Cunoscătorii îmi vor da dreptate cînd voi spune că am refăcut o parte nu tocmai neînsemnată a cunoştinţelor despre natură, că le-am îmbunătăţit, ba chiar că le-am pus la îndemîna oamenilor într-o formă definitivă. Şi atunci întreb, ce anume de pe bolta cerească a prevestit, chiar şi numai în treacăt, acest lucru ? Stelele mele n-au fost nici Mercur, stînd spre răsărit de soare, în casa a şaptea a zodiacului, şi nici Marte, aflat în opoziţie cu el, ci Copernic şi Tycho Brahe, fără al căror material de observaţii ar fi rămas îngropat în beznă tot ceea ce am putut pune eu limpede în lumină. Stele ? Nu Saturn, stăpînul lui Mercur, ci acei care mi-au poruncit s-o fac, răposatul întru Domnul

împăratul Rudolf şi voi, maiestate. Nu Capricornul, casa zodiacului care adăposteşte planeta Saturn, ci Austria de Sus, casa voastră, maiestate, care-mi răsplăteşte serviciile şi strădania mea. Nu întotdeauna pe cît merită... Kepler se înspăimîntă de felul cum îşi rostise cererea ; nu-i plăcu şi, de aceea, vorbi repede mai departe : Dar asta nu-şi are locul aici. Aici e vorba, aşadar, să caut unghiul — nu pe linia descendentă a horoscopului meu, ci pe Pămînt.

Îmbrăcat în surtucul lui comod, larg şi galben, Matthias clătină din cap nemulţumit :

— Dar nu vreau să ştiu dinainte atît de amănunţit desfăşurarea întregii mele vieţi. Acum vreau să aflu doar lămuriri despre o singură zi din iunie. Despre o singură zi ! Cer oare prea mult ?

Capitolul al doisprezecelea

— Ce doreşti, Don Gomez y Perez ? întrebă cancelarul şi cardinalul Clesel.

— Să nu aşteptaţi nici un fel de poveşti din partea mea. Nu sînt nici vreun înger, care să vă poată îmbia cu un ajutor neaşteptat din ceruri, nici vreun trimis al iadului, care ar vrea să încheie un pact cu voi. Am fost nevoit să părăsesc Spania. Acolo am fost prigonit, nu din cauza credinţei mele, că doar primisem botezul, ci din cauza obîrşiei mele. Erau acolo oameni — şi nu dintre cei fără carte, ci dintre cei de la curţile cele mai cultivate — care mă numeau nomad. Nomad ! Eu care puteam să le arăt casa mea din Madrid, în care locuiseră părinţii părinţilor mei şi chiar părinţii acestora. Ca şi mine, ei au fost sfetnici la curtea regelui, în chestiuni de negoţ. Dar să lăsăm asta ! Am fost primit cu ospitalitate la Veneţia, unde am locuit într-un *palazzo* al prietenului dogelui, *signor* Scolfaroso. Dar nu pot trăi toată viaţa la Veneţia, acolo nu afli nici un petic de verdeaţă, nici pomi, nici copăcei. Dar să lăsăm şi asta ! Trebuie să ştiţi însă de unde vin, trebuie să ştiţi că am şi eu avere. Şi trebuie să mai ştiţi că-i urăsc pe cei ce domnesc în Spania şi care s-au făcut stăpîni pe casa mea.

Clesel privi cu neîncredere la omul rotofei şi nu prea înalt din faţa sa.

Daniel băgă de seamă neîncrederea cancelarului, zîmbi în treacăt şi-şi urmă vorba fără avîntul dinainte, ci stăpînit :

— Dar nu v-am adus cu mine numai sentimente. V-am adus fapte.

Dintr-un buzunar interior al mantiei sale negre şi largi, căptuşită cu verde-măsliniu, scoase un pergament cu o pecete argintie. O întinse cancelarului Clesel. Acesta citi : *„Noi, Compania Reunită a Indiilor Răsăritene, împuternicim pe* mynheer *Daniel Gomperz din Amsterdam să negocieze în numele nostru.* Mynheer *Gomperz se bucură de ocrotirea noastră deosebită şi am dori să-l încredinţăm şi ocrotirii deosebite a acelora pe care-i va vizita în numele nostru.*“ Urmau semnăturile a şaisprezece persoane, printre care numele lui Oldenbarneveldt, mandatar al ţării şi cancelar al regentului Republicii Ţărilor de Jos Reunite.

Clesel privi hrisovul mai îndelung decît ar fi fost nevoie ca să citească rîndurile de la un capăt la altul. Se căzni să-şi ascundă uimirea. Şi totodată şi neplăcerea. Şi neîncrederea. Ştia că omul din Spania fusese îngăduit multă vreme la curtea din Madrid ; atelierul său de-acolo, în care se tăiau şi se şlefuiau diamante, fusese pricina pentru care nu-l izgoniseră. El, Clesel, mai ştia bine că împărăteasa Anna poruncise să i se aducă de acolo diamante ce preţuiau mai multe mii de guldeni. Dar datoria nu fusese plătită nici pînă astăzi.

De ce venise acuma omul din Spania ? Dar nu călătorise încoace de-a dreptul din Spania ; povestise singur, doar, că fusese la Veneţia. Purta cu el hîrtii de recomandare din partea Companiei Reunite a Indiilor Răsăritene şi venea de la Amsterdam şi nu se numea Don Daniel Gomez y Perez, ci *mynheer* Gomperz. Împărăteasa Anna îi era datornică, iar el, cancelarul Clesel, nu putea să acopere suma din vistieria ţării ; nu putea să plătească nici măcar datoria către Kepler, care nu-şi primise leafa. Vistieria era goală ; stările plăteau darea cînd li se năzărea.

„Ce este Compania Reunită a Indiilor Răsăritene ?“ vru să întrebe cancelarul, care nu primise ştiri amănunţite despre ultimele desfăşurări din Olanda.

În cele din urmă, Clesel îi dădu hrisovul îndărăt. Omul din Amsterdam îl primi cu o plecăciune. După un răstimp

de tăcere, Gomperz întinse cancelarului un sipeţel lat de două degete :

— Pentru maiestatea-sa, împărăteasa Anna.

Ăsta era, de bună seamă, diamantul poruncit încă pe cînd omul se mai afla în Spania, diamant care trebuia să împodobească diadema cea nouă, de aur. Cu un zîmbet abia mijit, Gomperz arătă că înmînarea acestui diamant se întîrziase o vreme, întrucît, o dată cu izgonirea silnică a maurilor, fuseseră alungaţi din ţară şi ultimii evrei şi pentru că mutarea într-ascuns a unui asemenea atelier, cum are el, de la Madrid peste Veneţia tocmai la Amsterdam, nu se putuse înfăptui de azi pe mîine.

Cancelarul se înspăimîntă la vederea giuvaerului care strălucea tainic. Era neobişnuit de mare şi trebuia să fie, fără-ndoială, şi neobişnuit de scump. Pe cardinal îl frămînta totuşi, în acelaşi timp, altceva, de aceea întrebă :

— Sînteţi papistaş, şi cu toate acestea ?...

— Da, răspunse Gomperz, şi cu toate acestea trimis al Companiei Reunite a Indiilor Răsăritene din Ţările de Jos protestante.

Clesel făcu o uşoară plecăciune în cinstea companiei, ce-şi putea îngădui să trimită în lume mandatari proprii care s-au mărturisit în altă credinţă. Cancelarul voise să spună altceva, anume că totuşi fusese izgonit de către fraţii săi întru credinţă din Spania. Dar nu mai stărui. Îi era neplăcut. Era prea uluitor pentru el. Întrebă acum ce înseamnă Compania Reunită a Indiilor Răsăritene.

— Întrebaţi ce înseamnă asta ? spuse Gomperz, cam uimit de neştiinţa atotputernicului cancelar şi cardinal. Înseamnă, vorbi el după o clipă de cugetare, cuişoare aromate şi nucşoare aduse de la Amboina, din insulele Moluce.

— Negoţul de-acolo se află în mîinile spaniolilor şi portughezilor.

— Se afla, îl îndreptă Gomperz. Compania Reunită a Indiilor Răsăritene înseamnă aşezări de negoţ în Malacca, în insulele Sonde, pe coasta Malabarului.

— Dar toate astea sînt în stăpînire spaniolă şi portugheză.

— Au fost, întoarse vorba Gomperz. Compania înseamnă stăpînirea mărilor pe calea dintre insulele Sonde, în strîmtoarea dintre Iava şi Sumatra.

De rîndul acesta cardinalul-cancelar nu mai spuse că pe acolo au navigat întotdeauna caravele spaniole, fiindcă ştia dinainte că Gomperz îl va corecta, aşa că ascultă mai de-

parte cum omul din Amsterdam îi zugrăvea înfăţişarea acestei noi companii.

— Asta înseamnă marea schelă de negoţ Bantam din Iava, înseamnă un tratat cu împăratul singalezilor din Ceylon, înseamnă scorţişoară şi fildeş, înseamnă nestemate, înţelegeţi domnia-voastră ?

Clesel zîmbi anevoie. Cîţi bani trebuie să aibă oamenii aceştia ! Iar el nu avea destui nici măcar pentru acest Kepler, ca să-i plătească truda lui la tabele. Tabelele rudolfiene, care pot fi folosite de corăbieri, pentru a se orienta după stele, ca ajutor la aflarea drumului. Poate că nici nu era vreo greşeală dacă munca la tabele nu înainta prea repede. În felul acesta ele nu le puteau fi de folos corăbierilor olandezi. Şi nici celor spanioli.

— Este aşadar o companie îndreptată împotriva Habsburgilor spanioli ?

Clesel apăsă în mod deosebit pe cuvîntul spanioli. Nu pe Habsburgi. Gomperz nu ştia în ce relaţii se afla cancelarul cu casa stăpînilor lui, aşa că fu prevăzător cînd răspunse :

— Compania Reunită a Indiilor Răsăritene este un aşezămînt de negoţ al Republicii Ţărilor de Jos Reunite, să spunem un fel de mic stat în sînul Statelor generale. Noi putem încheia alianţe, putem porni război, putem face învoieli în numele republicii. Posesiunile noastre de peste mări, agonisite de curînd, sînt ocîrmuite de slujbaşi ai companiei, sînt apărate de oşteni ai companiei, acolo trag la schele corăbiile companiei.

— Şi ce doreşte compania domniei-voastre de la mine ? întrebă Clesel.

Nu voia să se arate impresionat de avuţiile uriaşe ale acestor oameni noi. Sumatra, Iava, Ceylonul, India, desigur, da, un negoţ frumuşel, fără a fi, totuşi, miezul lumii. Prea îndepărtat. Miezul lumii rămîne împărăţia, Sfîntul Imperiu roman de naţiune germană. Buricul şi inima pămîntului.

— Noi privim cu atenţie încercările de a înfăptui o apropiere între Habsburgii spanioli şi cei austrieci. Am încetat — de fapt, vremelnic — războiul cu Spania. Dar încetarea vremelnică nu înseamnă pace, continuă Daniel Gomperz. Vă este ştiut oare că fiinţează o înţelegere tainică între arhiducele Ferdinand de Stiria şi Spania ?

Clesel clătină încet şi uimit din cap. Omul din Amsterdam vorbi mai departe :

— Această înţelegere vrea să spună că dacă Madridul, dacă Filip al III-lea îl ajută pe Ferdinand să dobîndească el coroana împărătească, atunci urmaşii spanioli au dreptul la această coroană, drept de moştenire. În cazul cînd Ferdinand ar rămîne fără urmaş.

Cardinalul îşi muşcă buzele ; va să zică, se şi duceau tratative pentru urmaşii lui Ferdinand, în timp ce urmaşul lui Matthias încă nu fusese hotărît.

— De unde ştii domnia-ta acest lucru ? vru el să afle.

— Asta încă nu-i tot, spuse Gomperz. Tocmai s-au încheiat învoieli între Don Oñate şi Ferdinand. Ferdinand a făgăduit Spaniei Alsacia austriacă, drum de trecere spre Ţările de Jos, spre provinciile de la Marea Nordului, care s-au rupt de Spania, cum spun ei. Noi trebuie să fim cuceriţi din nou.

— Dumnezeule, au ajuns atît de departe !

Cardinalul nu încercă să-şi ascundă spaima.

— Iar Spania, şi Ferdinand, şi arhiducele habsburgic din Bavaria, Maximilian, şi însuşi Vaticanul s-au înţeles ca, în cazul cînd prinţii evanghelici, mai cu seamă cei din Palatinat şi Brandenburg, nu se vor învoi la alegerea împăratului, atunci să socotească îndestulătoare voturile celor patru prinţi electori catolici.

— De unde ştii domnia-ta asta ? întrebă Clesel încă o dată.

— Un om de-aici de la curte mi-a vîndut ce ştia. Şi am mai primit anumite veşti încă pe cînd mă aflam în Republica Ţărilor de Jos Reunite, mai spuse Gomperz întemeindu-se pe fapte.

— Iar eu nu aflu nimic, nu aflu nimic, mie nu-mi vînd nimic porcii ăştia ! vorbi Clesel ca pentru sine, pierzîndu-şi calmul. Ce doreşti pentru veştile domniei-tale ? îl iscodi el pe Daniel.

— Puteţi să-mi vindeţi dangătul clopotelor bisericii San Marco din Veneţia ? Îmi place mai mult ca orice pe lume. Şi tot atît îmi place şi ciripitul păsărelelor din grădina mea de la Madrid.

Cardinalul îşi dădu seama cît de neîndemînatic fusese ; vestea că uneltirea împotriva lui Matthias şi, o dată cu aceasta, şi împotriva sa însuşi ajunsese atît de departe îl tulburase cu totul. Nu crezuse niciodată cu adevărat în forţa de acţiune a celorlalţi, socotind că el singur stăpîneşte puterea în imperiu, puterea neîngrădită. „Spania, gîndi el, să dau greş din pricina Spaniei ?"

Gomperz înţelese că pe celălalt îl rodea neîndemînarea de care dăduse dovadă, de aceea îi veni într-ajutor, arătînd în cîteva cuvinte rostul vizitei sale :

— Compania Reunită a Indiilor Răsăritene vă propune o înţelegere.

— O înţelegere cu Ţările de Jos ? Cu ereticii ? gîndi cardinalul cu glas tare. Ce va spune sfîntul părinte de la Roma ?

Gomperz tăcu.

Iar Clesel gîndi mai departe, dar de data asta nu cu voce tare : „Atunci cînd a sosit vestea din Spania, cum că Lerma, cancelarul, a încheiat sau încearcă să încheie înţelegeri cu ereticii din Franţa şi din Anglia şi cu rebelii din provinciile răsculate de la Marea Nordului, m-am bucurat că omul acesta a fost în sfîrşit doborît. Dar împrejurările din Spania sînt altele, ar fi nerozie să vrei să le strămuţi la noi. Eu voi fi mai înţelept decît Lerma ; de altfel, ţinta mea este cu totul alta. Poate că voi ajunge totuşi pînă acolo, încît să fiu nevoit a mă folosi de eretici pentru atingerea ei.“ Gîndul acesta îi era întrucîtva neplăcut, aşa că nu vru să-l ducă pînă la capăt, ci se întoarse către Gomperz şi spuse :

— Dieta din Boemia mă preocupă acum mai mult decît orice. Şi adăugă, ca într-o discuţie cu sine însuşi : Pot socoti fără greş că-l vor face pe Ferdinand rege al Boemiei. Aşa a început şi atunci. Aşa a pus mîna şi Matthias pe coroanele lui, una după alta. Cea a Boemiei vine totdeauna prima la rînd.

Se simţea parcă paralizat de veştile primite. I se părea că-şi vede munca de-o viaţă întreagă destrămîndu-i-se, şi nu putea împiedica acest lucru. Îl cuprinse deodată o ură fără margini împotriva celui care-i spusese aceste lucruri. „Ar trebui să-l las să piară de foame în tainiţa cea mai adîncă, gîndi el mîniat. Omul ăsta mi-a năruit încrederea că aş putea izbuti să ţin imperiul laolaltă, în pace, într-o singură mînă, în mîna mea. Dacă ar fi nevoie, m-aş putea hotărî să mă ridic împotriva casei stăpînului meu ; dar atunci ar trebui să ştiu că e spre binele împărăţiei. Socot că asta e menirea mea, şi pînă acum a fost totdeauna o menire plăcută.“

— Veţi îngădui să aduc la cunoştinţa norodului veştile despre înţelegerea dintre Spania şi Ferdinand ? întrebă Daniel.

— Ei, cum vrei domnia-ta să faci acest lucru ? Cardinalul se străduia să-şi regăsească tonul sigur, popular. Şi în ce scop ?

— O foaie care să umble din mînă în mînă, scrisă într-o germană pe înţelesul tuturor, cu două-trei imagini grăitoare, gîndită mai ales pentru evanghelici. Pentru a-i atrage împotriva lui Ferdinand.

Cardinalul se plesni cu podul palmei peste frunte ; erau prea multe pentru o singură dată, şi mintea nu mai era în stare să priceapă totul într-o clipită.

— Ce-mi ceri domnia-ta ? vorbi el, tulburat, către Daniel. Vrăjmaşii noştri să ajungă prietenii noştri ? Iar cei despre care gîndim că ne sînt prieteni să ne fie vrăjmaşi ?

— Asta n-are a face cu credinţa, domnule cardinal.

— Dar atunci ce-i ?

Clesel încă nu-şi venise în fire.

Gomperz nu dădu nici un răspuns. Nu se simţea cîtuşi de puţin jignit pentru că domnul cancelar îi vorbise atît de nestăpînit, dar îl cuprinse un simţămînt ciudat de tristeţe. „Ce fel de oameni mai sînt şi ăştia, care se folosesc de credinţa lor cum foloseşte un bărbier firma rotundă şi lucie de tablă, atît pentru a-şi dovedi meseria, cît şi ca mijloc pentru a o lăuda ?"

— Şi ce-aţi spune dacă însuşi papa ar chema în împărăţia domniei-voastre eretici, să spunem suedezi ? îl întrebă el pe cardinal cu voce scăzută, foarte scăzută.

Totdeauna, cînd ceilalţi strigau, el cobora vocea aproape pînă la şoaptă. Îi displăcea tot ce era zgomotos.

Clesel căută la omul din faţa lui, de parcă acesta şi-ar fi pierdut minţile.

— Ai în capul domniei-tale gînduri primejdioase, spuse el ameninţător. Nu eşti catolic ?

Gomperz desluşi ameninţarea din vorbele lui. Şi prinse a zîmbi.

— Cum vine moartea ? întrebă el, zîmbind încă, şi acest zîmbet nu era de loc o provocare. Era nespus de dispreţuitor. În Spania ea vine, de cele mai multe ori, prin cuţit, la Florenţa, prin otravă, la Veneţia, prin apă ; la voi, o singură frază, rostită sau scrisă într-o germană scîlciată, te poate ucide ; e supărător cînd cineva vădeşte atît de puţină preţuire faţă de limbă.

În această clipă, cardinalul îl ura din străfundul sufletului pe omul din Amsterdam, care nu numai că-i dispreţuia

amenințările, dar își mai bătea și joc de limba sa. Și Clesel n-avea nici o putere asupra lui. Compania Reunită a Indiilor Răsăritene îi dăduse o scrisoare de recomandare limpede, iar omul acesta din Țările de Jos va avea pînă la urmă, din păcate, dreptate ; el, Clesel, va fi nevoit să se înțeleagă cu ereticii. Pentru a nu se abate de la scopul său.

— Ce pot face pentru domnia-ta ? întrebă cardinalul, voind să încheie convorbirea.

— Dați-mi îngăduința să folosesc tiparnițele domniei-voastre, spuse Gomperz cuviincios.

— Pentru pamflete ? întrebă cardinalul.

— Da, fu răspunsul lui Daniel, care mai adăugă : Dar cu o condiție — fără iscoade.

Cardinalul se ridică din jilț, păși grăbit de colo pînă colo, chibzuind. Trecu cîtăva vreme pînă ce luă o hotărîre.

— Cine plătește hîrtia ? vru el să mai știe.

— Eu, vorbi Gomperz. Iar foile mele nu vor fi dăruite, ci vîndute. Nu-i vorba de vreun cîștig, știu bine, dar vă veți liniști aflînd că eu plătesc. Îl plătesc pe meșterul tiparniței, literele, dacă va fi nevoie să se facă altele noi, și, cum am mai spus, hîrtia.

Clesel se gîndi la dările care vor putea fi încasate în cazul cînd se vor tipări foile.

— Trebuie să te învoiești cu Kepler, îl lămuri el pe Gomperz, are un meșter bun de la Erfurt, pe care l-a adus la Linz. Aici, la Praga, ar trebui să te pun sub supraveghere. Dar ceea ce ai de gînd să tipărești la Linz nu-s nevoit să știu.

Apoi, cu o hotărîre grăbită, îi dădu îndărăt lui Gomperz caseta cu diamantul cel mare.

— Măria-sa împărăteasa Anna a noastră nu are putința, din păcate, să-și mai păstreze cererea făcută atunci, cînd vă aflați în Spania, de a-i găsi o nestemată pentru diademă. Între timp, împrejurările s-au mai schimbat. Ca să mărturisesc deschis, nu va voi s-o aibă, pentru a nu spori și mai mult datoria ce-o are în fața domniei-tale.

— O, maiestatea-sa nu trebuie să fie cîtuși de puțin îngrijorată, vă rugăm să-i înfățișați salutul preaplecat al colegiului Companiei Reunite a Indiilor Răsăritene. Ne vom socoti fericiți dacă maiestatea-sa se va îndura să accepte cu bunăvoință acest diamant, ca un mic dar din partea companiei noastre.

Clesel mulţumi aşa cum se cădea pentru un dar atît de preţios, apoi adăugă cu politeţe :

— Vorbiţi bine germana, *mynheer* Gomperz, unde aţi învăţat-o ?

— Am fost nevoit să călătoresc mult, răspunse acesta.

Capitolul al treisprezecelea

Matematicianul imperial Johannes Kepler întocmise, după cum i se poruncise, constelaţia planetelor în timpul lunii iunie şi o dusese la castel. Acum putea să plece acasă. Cu Daniel Gomperz se înţelesese : omul din Amsterdam putea veni oricînd la el, la Linz. Aveau să lucreze amîndoi în tipografie.

Cînd să-şi ia rămas bun, doctorul Johann Jessenius îşi pofti oaspetele în bibliotecă. Kepler văzu cu uimire cum anatomistul scoate din dulapul îngropat în perete, cu un gest aproape solemn, două pocaluri de cristal de Boemia măiestrit şlefuite. Unul din ele îl întinse lui Kepler, umplîndu-l cu vin rubiniu de Italia.

El, Jessenius, luptase îndelung cu sine însuşi, neştiind dacă-i este îngăduit sau nu să încredinţeze prietenului său gîndurile cele mai ascunse, cele mai tainice. Dar aştepta de la celălalt mai mult decît să-l asculte plin de înţelegere ; aştepta de la Kepler o hotărîre. Întrebarea era nespus de gingaşă, întrucît nici măcar nu ştia unde era locul celuilalt. Posibilităţile de a-ţi statornici un loc erau atît de numeroase, încît nu era cu putinţă să răspunzi fără înconjur : aici, neapărat aici, şi nu altundeva.

Erau unii principi protestanţi, care priveau la vecinii lor calvinişti mai neprietenos decît la cei papistaşi. Erau şi principi catolici, care-şi dădeau mai multă silinţă cu vecinii lor luterani decît cu propriii lor fraţi întru credinţă. Privind lucrurile din punctul de vedere numai al învăţăturii religioase, îi era aproape cu neputinţă, chiar şi doctului profesor de anatomie şi rector al Academiei, care era atît de cunoscător în problemele de credinţă, să tragă o linie despărţitoare limpede şi să pună faţă în faţă grupe de puteri,

Toate se dezbinau necontenit. Şi se părea, în chip ciudat, că luptau mai puţin pentru învăţătura propriu-zisă, cît pentru lucruri foarte pipăibile, ca averi şi moşii. Uneori, doctorul Johann Jessenius avea impresia că religia nu slujea decît ca simplu pretext.

„Dar să lăsăm astea deoparte, chibzui rectorul; acestea sînt consideraţii pentru ceasuri de restrişte, cînd eşti singur şi nu te cerţi decît cu Dumnezeu, întrebîndu-l de rostul lumii sale. Să ne închipuim aşadar — şi tot astfel să-i înfăţişăm lucrurile şi lui Kepler — cum că totul este mult mai simplu şi că cele două tabere se deosebesc limpede, anume, cam aşa: ici Habsburgii, cu tot ce e papistaş, dincolo toţi protestanţii. Şi atunci îl vom întreba pe Kepler: de care parte stai?"

Iar el va răspunde: „Eu sînt matematician al curţii".

Bine, îl vom întreba atunci ce spune el ca protestant, văzînd că, în unele locuri din Boemia, de curînd bisericile au fost închise sub nasul protestanţilor. Şi asta pentru că ceilalţi socotesc că numai ei au dreptul la lăcaşuri ale Domnului. Şi la mănăstirile care ţin de acestea. Şi la pămînturile care trec drept ale lor. Îl vom întreba răspicat:

— Dacă se va ajunge la luptă pe faţă cu Habsburgii — că doar nu ne vom lăsa siluiţi în vecii vecilor — ce vei face?

— Vrei să spui: răscoală împotriva împăratului?

— Vreau să spun: lupta sfîntă pentru credinţa cea adevărată.

— Lucrările mele sînt strîns legate de casa de Habsburg. Dacă aş ajuta la prăbuşirea Habsburgilor, ar însemna să-mi nimicesc propria mea operă.

— Asta înseamnă, aşadar, că te vei ridica împotriva noastră?

— Vei avea domnia-ta putinţă să tipăreşti tabelele, care urmau să fie închinate răposatului întru Domnul împărat Rudolf?

— Dacă învingem, de ce nu?

— Nu mă pot hotărî, nu-ţi pot spune nici da, nici nu. Mă cuprinde groaza. Urăsc nechezatul barbar, războiul. Aş vrea să duc la bun sfîrşit munca mea. Nestingherit.

— Avem atîta nevoie de domnia-ta!

— Ce-aş căuta eu în problemele zilei de care vorbeşti domnia-ta, în politica domniei-tale?

— E păcat, iubite Kepler, că întrebi una ca asta. Ai putinţa ca, prin greutatea glasului domniei-tale, prin persoana domniei-tale, să sporeşti însemnătatea taberei noastre. Domnia-ta însuţi vei avea mai mult preţ dacă te vei hotărî să stai fie aici, alături de cei de-aceeaşi credinţă, fie dincolo, lîngă ceilalţi.

— Aş dori să trudesc fără a fi stingherit.

— Aşa cum este situaţia domniei-tale acum, poţi oare să munceşti cu toată libertatea de cuget ? Ca supus luteran al ducelui domniei-tale, tocmit în slujba unui împărat papistaş, nu te afli sub o necontenită apăsare ? Amîndouă părţile sînt deopotrivă de neîngăduitoare. Cu ce te-ai ales din partea luteranilor ? Ei te opresc de la împărtăşanie. Iartă-mă că-ţi vorbesc atît de necruţător, dar domnia-ta eşti însemnat cu fierul roşu.

Kepler închise ochii şi gemu.

— Şi la ce te poţi aştepta din partea papistaşilor ? Nu trebuie neapărat ca lucrurile să sfîrşească totdeauna aşa cum s-a întîmplat cu Giordano Bruno. Deunăzi am văzut nişte copii jucîndu-se pe una din uliţele de la marginea oraşului. Prinseseră un cărăbuş ieşit prea curînd din găoace şi se sfătuiau, strigînd stîrniţi, ce să facă acum cu el. Băieţaşul cel mai voinic din ceata copiilor desculţi îşi impuse voinţa : „Să-l facem catolic", hotărî el. Şi astfel, sub ochii atenţi ai micuţilor mucoşi, a izbit pe îndelete capul cărăbuşului de caldarîm. Cu atîta grijă, încît biata gîză n-a murit, atîta doar că nu mai putea zbura, dar mai mişca puţin din picioare.

— Ei, scumpe doctore Jessenius, eu nu văd lucrurile ca domnia-ta. Nu cred că domnia-ta sau fraţii domniei-tale întru credinţă pot ridica pretenţia să asigure libertatea, libertatea de cuget, aşa cum ai spus. Îţi aminteşti de cele ce ne-a povestit Gomperz despre Republica Ţărilor de Jos Reunite ?

— Ce vrei să spui ? întrebă Jessenius foarte atent şi gata să răstoarne orice argument.

— Mă gîndesc la neîngăduinţa faţă de remonstranţi, faţă de oamenii care voiau să îndulcească aspra învăţătură a lui Calvin despre predestinare, despre supunerea fără condiţii faţă de voinţa lui Dumnezeu statornicită dintru început. Îţi aduci aminte ce ne-a povestit Gomperz despre întemniţarea preoţilor, care nu făcuseră nimic alta decît să tălmăcească din amvon memorandumul lor pentru justificarea unei în-

ţelegeri mai cumpătate a învăţăturii lui Calvin ? Unde mai este acolo libertatea domniei-tale, doctore Jessenius ?

— Trebuie să ne ferim a privi lucrurile prea simplist, mai înainte de-a le cunoaşte amănunţit cauzele.

— Oare cauzele schimbă faptele ?

— Nu, dar ne dau putinţa să le rînduim cum trebuie.

— Iubite Jessenius, această hotărîre pe care mi-o ceri nu există pentru mine. Pricepe, te rog, eu vreau să muncesc, să muncesc ! Trebuie să aflu ultimul adevăr despre planete. Cu nespusă trudă am descoperit cum sînt alcătuite orbitele pe care se mişcă. Sînt elipse. Am pus capăt pentru totdeauna, în rînduiala cerului, tuturor epiciclurilor adăugate altor cercuri. Cu ajutorul unor frînturi de suprafeţe, pot calcula timpul necesar unei planete pentru a parcurge o anumită distanţă. Trebuie să aflu, înţelege-mă te rog, Jessenius, trebuie să aflu, altcum toate cunoştinţele mele vor rămîne doar frînturi, trebuie să aflu ce relaţie, întotdeauna aceeaşi, există între timpul de revoluţie a două planete oarecare. Trebuie să aflu adevărul asupra tuturor înlănţuirilor din mecanica cerului. Trebuie să pot demonstra totul atît de limpede, încît orice om, chiar şi dascălul meu din Tübingen să-şi dea seama de adevăr. Şi trebuie, în cele din urmă, să duc la bun sfîrşit tabelele astronomice, aşa cum le-am făgăduit mai demult răposatului întru Domnul, împăratului Rudolf. Pentru asta trebuie să mai cercetez încă o dată cu băgare de seamă întregul material rezultat din observaţiile lui Tycho Brahe. Apoi aş vrea să pot tipări, în sfîrşit, efemeridele. Ai putea să-mi spui că există de pe acum un şir de asemenea anuare, în care se arată, întocmai, locul tuturor planetelor şi al Soarelui şi al Lunii, pentru orice zi. Ştiu, Giovanni Antonia Magini [1] din Bolonia şi Galilei au dat la iveală asemenea efemeride. Dar anuarele mele trebuie să fie dovada că teoria elipselor este întemeiată. Şi, iubite Jessenius, acum cîteva zile mi-a căzut în mînă o carte din Anglia, alcătuită de John Neper [2] ; anume, o tabelă care arată cum îţi poţi scuti un şir lung de calcule anevoioase ; îi spune logaritmi. Ştii ce ar însemna dacă ar fi cu putinţă ca, în loc de-a pierde zile la rînd calculînd, să cauţi pur şi simplu în ta-

[1] *Giovanni Antonia Magini* (1555—1647), astronom italian, prieten cu Kepler.
[2] *John Neper* (1550—1617), matematician scoţian, inventatorul logaritmilor.

bele? Cît timp am putea cîştiga, pentru a cerceta mai departe alte lucruri?

— O tabelă? întrebă atent profesorul de anatomie, furat de înflăcărarea lui Kepler.

— Din păcate, John Neper n-a tipărit altceva decît logaritmii gata calculaţi. Dar trebuie să cercetez cum i-a calculat. Nu pot să-mi însuşesc ceva fără să-i cunosc rostul. Ştii, asta e ca atunci cînd cu luneta lui Galilei. Nu mi-a folosit la nimic să ştiu că există o asemenea unealtă şi la ce anume foloseşte. A trebuit să cercetez temeinic ce amănunte se împletesc aici laolaltă. Cum trebuie să fie făcută fiecare lentilă şi de ce ochiul poate cuprinde imaginea care i se desfăşoară înainte-i prin lunetă. Te rog, iubite prietene Jessenius, înţelege-mă. Trebuie să plec acum acasă, la Linz, trebuie să merg mai departe cu munca mea.

Şi Jessenius, omul dibaci la vorbire, nu-l rugă pe prietenul său încă o dată să rămînă. Nu încuviinţa scuzele lui Kepler; dar preţuia motivele sale.

Capitolul al paisprezecelea

Ajuns din nou acasă, în mediul său obişnuit, în Hofgasse din Linz, Kepler îşi reluă cu uşurinţă munca, în ciuda lungii întreruperi. De fapt, Susanne îl primise oarecum cu fereală — aşa i se păruse — dar îşi dădea multă silinţă cu el, cu bătrîna, ducea gospodăria înainte, nu vorbea mult, nu-i cerea s-o alinte cînd el voia să lucreze. Se înţelegea bine cu mama lui Kepler. În casă domnea pacea. Doar copila tuşea. Micuţa Margaretha Regina. Bătrîna încerca să-i aline tusea cu zemuri de poame, cu lapte şi miere, Susanne înfăşura copila în cîrpe fierbinţi şi se ferea s-o spele prea mult. Iar Kepler calcula într-una. Aşa cum făgăduise la Praga, muncea la tabelele rudolfiene. Era o trudă anevoioasă. Unii oameni îi scriseseră, întrebîndu-l cîţi ani are şi dacă se mai poate nădăjdui că va mai apuca să-şi încheie munca.

La 31 iulie, Susanne îi dărui al doilea copil. Primi numele mamei lui Kepler, Katharina. Susanne îşi îndreptă toată gingăşia asupra micuţei. Putea privi ore la rînd în ochii ei negri, care semănau cu cei ai lui Johannes. Iar Kepler calcula mereu. Seară de seară şedea pînă noaptea tîrziu, la lumina feştilei cu ulei, în odaia sa de lucru, cuprins parcă de friguri ; dar munca trebuia să meargă înainte. Auzea alintările Susannei, încercînd s-o potolească pe micuţa Katharina, care ţipa. O auzea pe mama Katharina vorbind însufleţit cu micuţa Margaretha Regina, care tuşea într-una. Iar el scria necontenit. O auzea pe Susanna cea de cincisprezece ani, fiica mai mare din prima lui căsnicie, cum o întreba pe bunică dacă astăzi vor căuta iarăşi buruieni, dacă vor trece peste Dunăre, dacă se vor duce la Urfahrwänd, dealul pieziş şi împădurit de pe malul Dunării, şi dacă va putea merge şi ea. Îl auzea pe Ludwig, băiatul de zece ani, celălalt copil din prima căsnicie, spunînd latineşte pe de rost, cu glas tare, un capitol din *Războiul cu galii* de Cezar. El, Johannes, îi dăduse această lecţie ; îl învăţa în fiecare săptămînă, neabătut, latineşte. Ar fi trebuit să se ducă oare dincolo, la băiat, şi să-i spună să nu mai rostească atît de tare cuvintele ? Kepler renunţă şi scrise mai departe. Răzbătea pînă la el zăngănitul tacîmurilor din bucătărie şi miros de bucate, o auzea pe Susanne scuturînd rufele, în curte, sub fereastra lui, înainte de a le întinde pe frînghie. Femeile şi copiii tropăiau pe scară în sus şi-n jos, zarva nu mai contenea cît era ziua de lungă. Iar noaptea una din copile tuşea. Şi cînd aceasta tăcea, ţipa cealaltă. Atunci se întîmpla uneori ca Susanne, sleită de truda zilei, să intre plîngînd în odaia de lucru a soţului ei.

În clipa aceea se trezea din cugetările sale îndepărtate, cuprindea mîinile tinerei femei, o culca în pat ca pe-un copil, o învelea şi-o mîngîia pe frunte, liniştind-o. Şi aştepta pînă o fura somnul, apoi se întorcea încetişor la calculele lui, uitînd din nou de gospodărie şi de copii. În jurul lui se aşternea liniştea adîncă a nopţii.

Kepler cerceta foile sale şi, în taină, parcă ar fi vrut să se înşele singur, lua o coală albă, nescrisă, pe care o punea peste şirurile de cifre ale tabelelor rudolfiene, făcînd cîteva însemnări. O mică plimbare filozofică, se scuza el faţă de sine însuşi, apoi se adîncea, cu o plăcere nespusă, în speculaţiile sale, pe care le numea *Harmonice mundi*, armonia

lumii, o clădire a gîndurilor înălţată pe trei coloane : astronomia, matematica, geometria.

A doua zi însă, reîncepea lucrul la tabele, aşa cum se cuvenea. Şi munca lui înainta binişor ; ajutorul său, Janus Gringalletus din Geneva, făcea ispravă bună. Iar în casă domnea o înţelegere plină de pace. Griji îi pricinuia doar mica Margaretha Regina, pentru care chiar şi mama Katharina stăruia să cheme doctorul oraşului.

Doctorul le spuse că ar fi oftică, o tuse tare rea, şi că ar fi şi semne de boala copiilor. El cunoştea multe leacuri, dar nu ştia nici unul pentru asta.

În ziua de 8 septembrie muri micuţa Margaretha Regina, care avea abia doi ani şi opt luni.

Susanne se lăsă pradă unei desperări fără margini. „A murit fetiţa mea. Eu sînt de vină. Eu am ucis-o. M-am dus la celălalt şi mi-am părăsit copila. Am lăsat-o să tuşească toată noaptea. Şi nu mi-am îndreptat nici gîndul spre odaia copilei. Eram cu toate simţurile mele la celălalt. Şi l-am minţit pe Johannes. Fiindcă am vrut să merg la bărbatul acela. A trebuit să merg. N-am vrut decît să-i spun să mă ajute. L-am minţit. Dar Johannes nu trebuia să se tulbure. Ştiu, cu asta voiam să-mi înşel cugetul. L-am dorit pe celălalt. Of, de-aş putea să mă spovedesc cuiva ! Cui să mă spovedesc ? Pentru mine nu există nici un pastor în oraş, care să mă asculte. Nici un pastor. Dar este un păcat de moarte. Şi trebuie să-l spun cuiva. Tu trebuie să-l ştii, Doamne. Dar de izbăvit, trebuie să mă izbăvească cineva. Altfel cum să mai trăiesc ? În minciună ? Minciuna a ucis-o pe micuţa Margaretha. Nu cunosc nici un om la care să mă pot duce. Care să mă mîntuie. Johannes, iartă-mă pentru ceea ce ţi-am făcut. Johannes ? Da. Vreau să vin la tine, bărbatul meu. Şi tu să mă asculţi."

Kepler şedea în faţa pupitrului său de scris, la lumina feştilei cu ulei. Îl dureau ochii ; avusese iarăşi în ziua aceea supărări cu vederea ; trebuia să stea cu faţa aproape de hîrtie, pentru a putea desluşi buchile pe care le scria. Era o scrisoare către prietenul şi dascălul Maestlin din Tübingen. Te cuprindea jalea cînd îl vedeai cum stătea ghemuit. Un om mărunt şi firav, gheboşat asupra propriei sale scrieri. Arăta caraghios. Şi trezea totodată şi milă. Se chinuia acolo, noaptea, la feştila cu ulei. După ce-şi isprăvea truda zilei, mai trebuia să scrie şi epistole, pentru a împărtăşi prietenilor ce-avea de spus. Alţii, oameni de seamă, puteau dicta unor copişti.

Susanne văzu toate astea. Şi partea jalnică şi cea caraghioasă. De ce venise oare? Pentru a se mărturisi.

Kepler nu ridică ochii de pe hîrtie. Nu voia să fie întrerupt. Gîndi oarecum nemulţumit: „Lasă că ştiu, e tîrziu, Susanne. E noapte. Dar nu vreau să mă opresc din scris. Ceea ce spun aici trebuie dus pînă la capăt. Lasă-mă, te rog, lasă-mă astăzi singur. Trebuie să pot gîndi, gîndi. Cînd eşti aici, lîngă mine, nu izbutesc." Dar nu-i spuse acestea. Nu-i spuse nimic. Şi, prin tăcerea lui în care se însingurase, îi îngreună Susannei găsirea unui cuvînt de început.

— Johannes, porni ea să vorbească.

Kepler nu ridică ochii, ci scrise mai departe.

Ea îşi luă încă o dată inima în dinţi. „Dar ascultă-mă, se rugă ea în sinea ei, nu trebuie să mă goneşti cu tăcerea ta. Şi dacă plec de-aici, în noaptea asta, n-am să-ţi mai pot spune niciodată. N-am să mai am curajul să mă mărturisesc. Înaintea ta."

— Johannes.

— Da, spuse el, nici gonind-o, nici îmbiind-o la vorbă.

— Cînd te rogi lui Dumnezeu, el te aude? întrebă ea.

Kepler se ridică, smuls din cugetările sale. Se apropie de nevasta sa. O prinse de braţe. Susanne se feri. Kepler căta la ea descumpănit.

— Răspunde-mi, îi ceru ea, te aude Dumnezeu?

Kepler îşi lăsă capul în piept, închise ochii şi gemu. „De ce mă întrebi tocmai ceea ce-i mai greu, ceea ce nici eu însumi nu ştiu. Sînt atîtea lucruri pe care nu le ştiu. La ceea ce mă întrebi nu-ţi pot da răspuns. Ce cred eu oare, ce ştiu eu? Şi care-i adevărul?"

— Poate că întotdeauna nu ne auzim decît pe noi înşine, vorbi el. Şi nu ne dăm răspuns, totdeauna, decît nouă înşine. Poate că totuşi Dumnezeu aude şi răspunde. Dar numai prin urechile şi gura oamenilor.

— Da. Susanne îşi căută cuvintele. Da, vreau să mă mărturisesc ţie, acum şi aici.

Şi, cum sta înaintea lui, îşi acoperi faţa cu mîinile, îşi ascunse ochii şi-i spuse totul.

Noaptea, cînd nu erai aici, deşertăciunea mea. Bărbatul celălalt. Slăbiciunea mea. Poftele mele. Păcatul meu. Şi am minţit. Asta înseamnă moartea. A copilului. Vina mea. Am avut pofte în noaptea aceea. Era un om aici. Iar eu eram singură. Părăsită de Dumnezeu. Şi de tine de asemenea. Da.

Şi totuşi era un om aici. Un om bun. Cine sînt eu, bărbate, spune, cine sînt ? O vită ? Am ucis copila ? Părăsind-o ?

Johannes gîndi : „De ce-mi spui toate astea, Susanne ? Te-am socotit o fiinţă curată, neprihănită. De ce nu mă minţi mai departe, Susanne ? Neadevărul era uşor pentru mine. Mai uşor de îndurat. De ce-mi înfăţişezi toate astea înaintea ochilor ? Nu te-am rugat s-o faci, nu te-am întrebat despre asta. Este nesuferit lucru să ştii." Dar Kepler nu spuse nimic.

Ea luă mîinile de la ochi, căută spre el, încercînd să desluşească ceva în ochii lui. Dar Kepler îşi feri privirea.

— Dumnezeule, ce-am făcut ? spuse ea tare.

„N-am nici un drept să fiu duhovnic, gîndi Johannes. Să iert, să izbăvesc ? Cuvinte mari. Pot să le folosesc ?" Cu băgare de seamă, îi vorbi soţiei sale, care se frămînta. Dar nu era chip s-o liniştească. Rămăsese cu gîndul că e vinovată. Iar Johannes, matematicianul, care se pricepea să descurce şi calculele cele mai încîlcite, nu ştia acum ce-ar trebui să facă, ce să spună, pentru ca să le rămînă întreagă încrederea — încrederea unul faţă de celălalt. El o preţuise totdeauna pe Susanne. Mînia lui nu dăinui mult, simţind, într-un fel, că vina cădea şi asupra lui. Ştia bine că, de multe ori, dăruindu-se lucrului, îşi dăduse uitării soţia. Dar acum ce era de făcut ? Nu trebuia să păşească înaintea ei plin de trufie şi să-i spună : te iert. Nu putea nici s-o condamne, fiindcă o iubea. Dar asta nu putea să i-o spună acum. Nu acum. Pentru că încă îl durea ceea ce-i mărturisise. Fără să scoată un cuvînt, o mîngîie încetişor pe braţe. Iar ea nu se feri.

Din cauza durerii pricinuite de moartea primului ei copil, Susanne era în primejdie să-l lase în părăsire pe celălalt, abia născut. Nu-i mai păsa de nimic, îngăduia ca totul să treacă pe lîngă ea, fără să ia aminte la nimic.

Mama Katharina se străduia s-o scoată pe tînăra femeie din starea aceasta. Nu-i punea în faţă desfăşurarea propriei ei vieţi, nu-i spunea : priveşte, şi eu a trebuit să îndur toate astea. Îi înfăţişa ceea ce mai aştepta încă de la ea, de la Susanne.

— Gîndeşte-te, Susanne, ce se vor face toţi fără tine, Johannes are nevoie de tine.

— Te pricepi mai bine la toate, mamă, colţunaşii...

— Nu vorbi aşa, Susanne, e bărbatul tău şi te iubeşte. Las' că ştiu eu mai bine. El munceşte acum altfel decît înainte, mai statornic. Nu mai e atît de chinuit. Este prins de munca lui, firește, dar e mai bucuros. Asta ai făcut-o tu. Ai o mare răspundere, fiindcă Johannes nu e încă nici pe departe gata cu scrisul şi cu socotelile lui. Nu trebuie să te îngropi în durerea ta. E păcat. E greu ceea ce se cere de la tine, Susanne. Dar nu e mai mult decît poţi tu duce. Cei care au rămas în viaţă vor să mănînce şi să bea în fiecare zi. Copilul are şi el drepturi. Tot aşa şi Ludwig şi Susanna, cărora trebuie să le porţi de grijă. Şi Johannes. Şi tu. Şi eu.

— Crezi că Johannes bagă de seamă dacă sînt aici sau nu?

— Ai vrea să bage de seamă?

Şi iată că Susanne prinse a zîmbi uşor.

Iar mama văzu cum nora ei începea să se aştearnă pe treabă, încet, foarte încet, dar din zi în zi tot mai mult. La bucătărie, cu micuţa Katharina. Şi bătrîna bagă de seamă cum Susanne se îngrijea din nou şi de ceilalţi doi copii, de Ludwig şi de Susanna cea mică.

Acum, bătrîna Kepler îşi împreuna liniştită mîinile în poală, lăsînd grijile zilei tot mai mult în seama tinerei femei. Şi veniră ceasuri de tihnă pentru bătrînă. Vreme destulă pentru a gîndi. Gîndurile îi fugeau acasă, la Leonberg, la Heumaden. Firește, toamna trebuie să fie frumoasă aici, pe malul Dunării, şi blîndă. Totuşi — nu ştiu cît rod au dat merii acasă. Nu ştiu cum stau lucrurile la vie. Nu am văzut cum au crescut strugurașii. Trebuie să-i văd cum se pîrguiesc. Şi Margarethe, cum i-o fi mergînd? Dar Christoph? Trebuie să mă îngrijesc de copii.

Gîndurile ajunseră de nesuferit, simţi nevoia să vorbească.

— Hans, trebuie să mă duc acasă.

Kepler se înspăimîntă.

— Am fost fericită aici la tine, Hänsle, sigur că da. Dar ce-o să fie la iarnă? Iarna departe de casă. Mă tem atît de mult. Lasă-mă să mă-ntorn acasă, Hans.

Kepler o îmbună, spunîndu-i că n-o să sufere de frig la iarnă în casa lui.

— Sînt sigură de asta, dar nu pot trăi veşnic aici, pe socoteala ta. Acasă am toate ale mele.

Fiul o linişti, spunîndu-i că nici aici nu va duce lipsă de nimic, ceea ce agoniseşte el ajunge pentru toţi.

Dar bătrîna nu se lăsa îmbunată. De-o sută de ori îi spuse acelaşi lucru, se tîngui că va muri pe meleagurile acestea. Nu vrea să-şi trăiască aici ultimele zile ale vieţii. Trebuie să se ducă acasă. Cînd Johannes îi spuse limpede şi răspicat că, dacă porneşte la drum, o face împotriva voinţei lui şi că e foarte primejdios să se arate în Württemberg cîtă vreme pricina ei încă n-a fost judecată, bătrîna se mînie rău de tot. Răspunse că are voinţa ei proprie şi că potrivit ei şi-a întocmit totdeauna viaţa. Şi că în octombrie va pleca, pentru a ajunge acasă pînă nu se sfîrşeşte toamna. Destul cu vorbăria. Nimeni n-o poate opri.

— Hänsle, nu pricepi că am atîtea de făcut acasă, că trebuie să mă pregătesc de iarnă? Şi dorul de casă ce chinuitor e!

Nu ascultă nici de Johannes, nici de Susanne. Îşi luă rămas bun de la toţi, de la copii, de la feciorul ei, de la noră, de la pisică, de la bucătărie, de la Dunăre, de la biserica Sankt Martini, de la împăduritul deal Urfahrwänd, cel cu povîrnişuri piezişe. Îşi luă rămas bun de la Linz.

De cînd plecase mama, lucrul nu prea înainta aşa cum ar fi trebuit. Cu toate că ajutorul Janus Gringalletus din Geneva era un calculator priceput şi deşi Kepler avea totul rînduit în minte, aşa cum trebuia aşternut pe hîrtie, lucrarea nu propăşea de fel.

Era îngrijorat din cauza bătrînei. A făcut rău că a lăsat-o să plece singură la drum. Oare cum or fi primit-o acasă? Ea se arătase aici, la Linz, plină de o nerăbdare bucuroasă. Dar el, Johannes, nu se încredea în oamenii aceia de acolo, nici în judele Einhorn, nici în pastorul Binder, şi nici în fratele său. Cum vor fi primit-o?

Vorbi cu Susanne. Şi, spre marea lui mirare, ea îi spuse tocmai ceea ce îl frămîntase şi pe el în adîncul sufletului, tainic, foarte nelămurit şi încă nici măcar îmbrăcat în haina gîndurilor. Îl îndemnă să plece chiar el într-acolo, în Württemberg. Şi s-o aducă îndărăt la Linz, ca să nu i se întîmple ceva printre oamenii aceia răi. Şi Susanne văzu că prin răspunsul ei îl făcuse cu adevărat fericit. Văzu asta în ochii lui. Şi atinse în treacăt aceşti ochi cu buzele ei, pe negîndite şi sfioasă.

Kepler îi dădu îndrumări ajutorului său Janus Gringalletus cum să calculeze mai departe la tabele. Tînărul acesta

cu chipul lătăreț, șiret și blînd, îi răspunse cu glasul său tărăgănat :

— O să iasă bine, meștere ! Și mai adăugă, pentru a-l liniști pe stăpînul casei, care devenise nerăbdător din pricina frămîntării dinaintea călătoriei : Am să tai mărunt o buturugă de fag pentru doamna maistoriță.

În timp ce făcea semne cu mîna butcii ce se îndepărta pe Hofgasse, micul Ludwig o pizmuia pe soră-sa Susanna, care ședea în caleașcă alături de tatăl lor. Fetița de cincisprezece ani trebuia să-l însoțească pe Kepler, pentru că îngrijitorul mănăstirii din Walderbach, de lîngă Regensburg, ce aparținea evanghelicilor, îl rugase pe matematician s-o aducă și pe ea. Acest îngrijitor, Philipp Ehem, se însurase, cu nouă ani în urmă, cu Regina, copila pe care Barbara, răposata soție a lui Kepler, o adusese în căsnicie de la primul ei bărbat. Philipp Ehem din Walderbach o dusese la groapă pe Regina, fiica vitregă a lui Kepler, în primele zile ale lui octombrie. Abia împlinise douăzeci și șapte de ani. Cînd s-a văzut singur, cu copiii micuți, rămași de pe urma ei, n-a mai știut ce să facă. Și i-a scris lui Kepler să-l ajute.

Johannes se sfătuise cu soția lui. Iar aceasta îi spusese :

— S-o trimitem acolo pe Susanna. Cînd am fost bolnavă, acum o lună — Kepler știa bine ce vrea să spună, anume, cînd murise micuța Margaretha Regina — atunci fata i-a fost de mare ajutor mamei. Știe să gătească, să spele, se va descurca la treabă.

De la Walderbach mai departe, Kepler continuă drumul singur cu caleașca. În penultima zi din octombrie ajunse la Leonberg.

Dar bătrîna nu era acolo.

Se simți descumpănit că n-o găsi în casa fratelui său Christoph.

— N-a vrut să rămînă aici, spuse Christoph, a ținut să se ducă la Heumaden, la Margarethe.

Johannes citi pe chipul fratelui său că minte.

— Și cum îi merge la Heumaden ? întrebă Johannes.

Christoph ridică din umeri.

— Nu știu, că n-am fost încă pe-acolo. Și adăugă : De ce n-ai mai vrut s-o ții la Linz ?

Lui Kepler i se păru că fratele său ar fi un străin. Își luă curînd rămas bun de la el. Merse cu caleașca prin Stuttgart, apoi spre miazănoapte și răsărit de oraș, pe înălțimile dinspre Heumaden.

Margarethe îi ieşi alergînd înainte, pînă-n drum. Era mişcată, fericită şi, totodată, temătoare.

— Ce mai faci, ce face Susanne şi copiii? întrebă ea grăbită, vrînd să afle totul dintr-o dată.

— Cum îi merge mamei? îi curmă Kepler întrebările. Deodată tristeţea şi teama ei sporiră.

— Este bolnavă? întrebă Johannes îngrijorat.

— Nu, răspunse Margarethe şovăind, dar Georg nu vrea s-o vadă.

Johannes se sili să nu spună nici o vorbă de ocară, pentru a nu-şi răni sora.

— Nu eşti fericită? întrebă el încetişor.

Ea nu-i răspunse, ci porni înaintea lui spre casă. Ajunsă în tindă, se întoarse spre Kepler şi zise:

— Nu ştiu dacă Georg va voi să-ţi dea bineţe acum lucrează la predica lui de duminică. Mama e sus. Mă duc să-ţi rînduiesc odaia de locuit, rămîi la noi, hotărî ea.

Kepler zîmbi. În unele privinţe sora lui semăna cu maică-sa; îi era tare dragă, fiindcă nu era la fel cu Christoph.

Sus, în odăiţa de sub acoperiş, şedea mama. Firesc că se bucură să-l revadă, dar fu totuşi mirată că Johannes venise pentru ea, întrerupîndu-şi din pricina asta lucrul. Johannes începu să-i lămurească pe-ndelete cum Susanne şi cu el se înţeleseseră că ar fi mai bine pentru dînsa dacă s-ar întoarce la Linz, neîntîrziat. Mama nu fu de aceeaşi părere. Întrebă doar:

— De ce?

— Dar domnul Binder nici nu vrea să te vadă, mamă!

Johannes îi spuse în faţă, cu bună-ştiinţă, ceea ce bănuia că trebuie s-o mîhnească mai mult pe bătrînă.

— Ei, ştii tu, Hans, am ajuns la şaptezeci de ani şi nici eu n-am vrut să văd multe lucruri, dar a trebuit să le privesc. Nu mă vîr în sufletul lui la masă. Margarethe îmi aduce mîncarea în odaia mea. Dar încolo, ştii, Hans, e destul de bine aici. Cînd e cald afară, mă duc în via de pe costişa din spatele casei; acolo stau ore în şir şi simt pămîntul reavăn între degete şi mă gîndesc la tine, la voi toţi, copii, la viaţă. Eu nu mă supăr dacă cineva nu vrea să mă vadă.

Şi, întocmai ca la Linz, Kepler fu neputincios şi aici faţă de voinţa îndărătnică a mamei sale. Nu putu decît s-o roage să mai chibzuiască, dacă nu vrea totuşi să meargă

cu el. Acum va pleca cu butca la Tübingen, la dascălii lui de la Universitatea evanghelică. La întoarcere va mai trece o dată s-o vadă. Poate că, pînă atunci, se va răzgîndi. Şi toţi cei de la Linz, Susanne, Ludwig şi micuţa Katharina, ca şi ajutorul lui, vor fi bucuroşi dacă mama va veni din nou să stea în odaia ei din Hofgasse, ca un locatar obişnuit şi prietenos.

Capitolul al cincisprezecelea

În toamna anului 1617 apărură pretutindeni, în Boemia şi ţările învecinate, o sumedenie de pamflete. Nici cei mai pricepuţi în asemenea treburi dintre slujbaşii castelului din Praga nu-şi puteau da seama de unde veneau foile.

Trei fapte le băteau la ochi. Numărul pamfletelor era foarte mare, aşa că nu era cu putinţă să pună mîna pe toate. Foile erau vîndute mai ieftin decît altele, aşa că ajungeau şi în mîna oamenilor sărmani, din gloată. Iar textul era scris într-o germană clară, încît şi nenumăraţii oameni de rînd puteau pricepe totul.

Pamfletul istorisea despre răspunsul ce-l căpăta o fecioară nevinovată cînd întreba pe rînd un oştean, un nobil de ţară şi un preot iezuit: în ce chip a pus regele Ferdinand mîna pe coroana Boemiei?

Era înfăţişată şi fata (plăcută la vedere).

Oşteanul: A căpătat-o prin alegere nesilită (pe bani buni).

Nobilul de ţară: A pretins-o ca pe un vechi drept al său moştenit (pe degeaba).

Preotul: A luat-o silnic, dar cu duhul blîndeţii (la asta se adăugau şi desene).

Se vedea bine că trebuie să fi fost o tiparniţă cu litere bune. Omul care răspîndise aceste foi pretutindeni părea să aibă bani. Cine-l plătea? „Societatea lui Isus", şi anume superiorul provinciei de dincolo de Alpi, îl puse pe părintele Lamormain, care venise din Luxemburg, să cerceteze care ar putea fi tiparniţa acestui pamflet.

Precupeţele din pieţele de pe Vltava şi Dunăre, ucenicii brutari, calfele de fierar din oraşe, profesorii de la Collegium Carolini din Praga rîdeau de gluma cu coroana. Unii însă căzură pe gînduri. Şi nu mai rîseră.

Capitolul al şaisprezecelea

Matthias Hafenreffer ajunsese de curînd rector al Universităţii din Tübingen şi ţinea ca înalta lui dregătorie să se vădească şi din înfăţişarea casei în care locuia — atît pe dinafară, cît şi pe dinăuntru.

Îşi făcuse rost de mai multe covoare pentru odaia sa de lucru, pusese să-i întocmească dulapuri noi de cărţi, măiestrit încrustate, şi cumpărase, de la nişte negustori ambulanţi, pahare de vin din cleştar fin de Boemia. De asemeni, ceruse unui pictor iscusit să-i zugrăvească chipul, pe care-l atîrnase apoi deasupra pupitrului său de scris. Şi-n fiece zi, în timp ce lucra, privea în sus, la bărbatul cu înfăţişare aleasă şi cu ochi inteligenţi, încins cu lanţul de rector în jurul gîtului, şi sta de vorbă cu el. Pe portretul acesta se înfiripase o umbră de măreţie şi de asprime neîndurată. Hafenreffer era nespus de mîndru de acest tablou în ulei.

Sub portret şedea acum Kepler. Ochii lui Hafenreffer se plimbau, fără să vrea, comparînd pe cel de jos cu cel de sus. Şi un zîmbet abia mijit înflori pe chipul său. Cel de colo de jos, de sub tablou, n-avea înfăţişare mîndră de nobil, firea lui părea oarecum gînditoare, aproape umilă, întrucîtva plină de modestie. N-ai putea crede despre el că ar fi în stare să poruncească asemeni unui domn, că ar putea ajunge cîndva rector.

„Aşadar, bine, gîndi Matthias Hafenreffer, să vorbim cu Kepler, întrucît îl numeam cîndva prietenul meu şi nici astăzi nu mă simt departe de el, cu toate că grijile lui îmi sînt cam străine şi e păcat de timpul pe care-l pierd cu el."

Se interesă cu politeţe prietenoasă de soţia şi copiii lui Kepler. Apoi, oftînd adînc, spuse :

— Ce rău îmi pare că domnia-ta n-ai semnat formula concordiei ; ţi-ai fi scutit şi domniei-tale şi nouă multe neplăceri.

Kepler, care aşteptase cu încordare întîlnirea, fu dezamăgit de această primire rece. Simţea în chip dureros indiferenţa prietenului. Şi, pentru a înfrînge această durere, îşi interzise să arate cît de răscolit e acum, cînd se află din nou pe pămîntul patriei, chiar şi numai ca oaspete. Şi-i întoarse vorba mai aspru decît ar fi vrut :

— N-aş vrea să fiu făţarnic în chestiuni de credinţă.

Hafenreffer îi răspunse pe acelaşi ton :

— Vrei cumva să numeşti făţarnici pe sutele de preoţi şi de profesori care au semnat formula credinţei noastre ?

Kepler nu se putu stăpîni să nu dea frîu liber ironiei sale :

— Dar atunci, de unde vine faptul că oamenii de pe uliţe au făurit stihuri ca acesta în care o preoteasă spune : „Scrie, domnule dragă, scrie, ca să rămîi în parohie."

Matthias Hafenreffer duse un dialog mut cu portretul de pe perete. Pentru asemenea stihuri neroade, noi nici nu putem avea înţelegere şi nici nu le-am băga în seamă sau nu le-am cita.

— Formula concordiei e lege.

— Aşadar credinţa a ajuns să fie silnică ?

Hafenreffer îl privi pătrunzător pe omul de sub tablou.

— Îmi pare rău că sofisticăria domniei-tale merge atît de departe. Totuşi e bine de luat în seamă ce înţelegi domnia-ta prin libertatea de credinţă. În privinţa dogmei despre cumineCătură, împrumuţi de la calvinişti, în ce priveşte dogma despre predestinare, ne urmezi pe noi. Şi nu te sfieşti să preiei de la catolici calendarul gregorian papistaş ca demn de a fi imitat, uitînd cu totul că vechiul calendar iulian era în fiinţă încă din timpul lui Isus. Şi toate astea laolaltă alcătuiesc un Kepler plin de vanitate.

Johannes încercă să se apere, dar rectorul universităţii nu se lăsă întrerupt :

— Ia acum seama şi domnia-ta, o dată, la temeiurile noastre şi de ce trebuie să ne ţinem neapărat de formulă. Dacă fiecare dintre noi ar vrea să taie cîte ceva de ici sau de colo, atunci unitatea bisericii luterane s-ar destrăma.

— Aşa încearcă Dumnezeu Germania cea pusă pe certuri, fiecare tabără ţine cu îndărătnicie la părerea ei.

— Ce tot vorbeşti de Germania, Kepler ? Aici ne aflăm în Württemberg, aici e tărîmul bisericii luterane, iar noi,

teologii, sîntem puşi aici pentru a îngriji ca el să rămînă curat.

Rectorul se îndreptă în jilţ, vrînd să dea la iveală ţinuta din tablou, ca atunci cînd pusese să i se picteze chipul pentru veşnicie. Şi se strădui cu tot dinadinsul întru aceasta.

Kepler îi răspunse, iritat că nu fusese înţeles :

— Chiar şi în privinţa asta, teologii nu vor să aibă a face decît cu nişte lefegii germani, nestrămutaţi în credinţă. Şi, cînd omul primeşte bani de la un singur stăpîn, punînd în joc pentru el trup şi viaţă, nu trebuie să cate prea adînc dacă acela are sau nu dreptate.

Tot atît de iritat îi întoarse vorba şi Hafenreffer :

— Sînt unii oameni din consistoriul de aici care te privesc ca pe un ins ce ia totul în derîdere, ţinînd cel mai adesea cu două tabere împotriva celei de-a treia. Alţii te socotesc un înnoitor, ce vrea să întemeieze o religie a lui, în care să cuprindă ceva de la papistaşi, ceva de la luterani, ceva de la calvinişti, ba chiar şi de la evrei.

Kepler asculta cu uimire sporită şi se simţea ca înlemnit. Vru să răspundă că toţi au unul şi acelaşi Dumnezeu. Însă nu fu în stare să vorbească. Îl minuna şi faptul că rectorul universităţii vorbea de evrei. El, Kepler, era în legătură cu mulţi oameni învăţaţi şi înţelepţi, schimba epistole cu papistaşul Galilei şi cu anatomistul calvinist Jessenius. Niciodată pînă acum nu se ivise între ei pricină de dezbinare pentru chestiuni religioase. Se înţelegeau în toate problemele ştiinţei. Dar, mai înainte ca Johannes Kepler să poată rosti vreun cuvînt, Hafenreffer îşi urmă vorbirea :

— Sînt oameni care cred că domnia-ta eşti un eretic. Dar mai sînt şi alţii, care te socotesc un tăgăduitor al lui Dumnezeu, un ateu. Mi-ar sîngera inima dacă ar trebui să mă alătur acestora din urmă.

Făcînd o sforţare, Kepler spuse anevoie :

— Sînt creştin.

Vorbele acestea singuratice răsunară prea surd după lungul şir de învinuiri aduse. Prea rece. Nu se potriveau de fel cu atmosfera caldă şi îngrijită a odăii de lucru, aşternută cu scoarţe roşii, blînde. Kepler îşi dădu seama de aceasta. Dar inima îi bătea atît de puternic şi simţea o durere atît de tăioasă acolo unde se află fierea, încît tare ar fi vrut, acum, să umble de colo pînă colo, cum îi era obiceiul. Nu putea suferi să stea prea multă vreme

așezat într-un loc. Dar rămase mut în jilțul de sub tabloul cel mare.

— Cum vrei să dovedești asta? întrebă Hafenreffer pe un ton politicos, care voia să nu lase aspra acuzație să pară prea dură.

Kepler se regăsise. Nu luă seama la durerea care-l împungea în fiere, ci răspunse repede și foarte lămurit:

— Cu toate scrierile mele!

Hafenreffer se lăsă pe spate în jilț, apoi gemu:

— Dar scrierile domniei-tale sînt însuși punctul de plecare al învinuirilor. Ne învîrtim în cerc.

— Nu doresc nimic altceva decît ceea ce se acordă mirenilor de rînd, care n-au semnat nici o formulă: sfînta împărtășanie. Kepler nu mai putu să stea locului, ci sări în sus și umblă de colo pînă colo prin încăpere, vorbind între timp: Știu că este scris: „Nu dați cele sfinte pe mîna cîinilor". Dar nu-mi pot închipui că domnia-ta vrei să mă numeri printre cîini, numai pentru că sînt atît de cinstit încît să-ți spun că resping formula concordiei doar pentru un singur motiv.

Hafenreffer privi compătimitor la portretul în ulei de pe perete. Simțea bine durerea adîncă a celuilalt. L-ar fi ajutat, poate, cu dragă inimă, dar nu-și dădea seama cum. Așa că-i spuse, pentru a-l potoli în clipa despărțirii, că nu poate decide el singur și că urmează să hotărască întregul consistoriu. Îi va da de veste despre asta pastorului Daniel Hitzler din Linz.

Întorcîndu-se cu trăsura de la Stuttgart la Heumaden, Kepler nădăjduia că bătrîna se va fi răzgîndit între timp și că va merge cu el la Linz. Ar fi fost mai sigur pentru ea. Pentru că acum, cînd întorcea spatele Württembergului, Kepler nu știa cine-i va mai arăta prietenie. Și nici mamei lui.

Dar Katharina Kepler nu vru să meargă cu el.

Așa că trebui să plece singur. Și de Crăciun ajunse din nou acasă, la Linz. În acest răstimp al sărbătorilor, cel puțin, nu mai trebuia să dea lecții la Școala districtuală din Austria de Sus. Nu îndrăgea peste măsură slujba de dascăl de-acolo; nu era în firea lui să deslușească cu răbdare elevilor aceleași și aceleași lecții, pînă ce le price-

peau şi cei mai încetinei la minte. Uneori se întreba: „Sînt eu cu adevărat un dascăl atît de prost sau întîmplarea mi i-a hărăzit tocmai mie pe feciorii cei mai mărginiţi ai bunilor cetăţeni din Linz?"

Capitolul al şaptesprezecelea

În primele zile ale noului an, Kepler lucra de zor, împreună cu ajutorul său Janus Gringalletus, la tabele.

După întoarcerea din Württemberg, Susanne îi devenise mai apropiată, aveau mai multă grijă unul de celălalt. Ludwig învăţa cu uşurinţă latineşte. Viaţa în casă era tihnită. Margarethe scrisese de la Heumaden veşti liniştitoare despre bătrîna Kepler, care o ducea bine. Kepler se simţea mai liniştit. Dacă ar putea da în curînd la tipar manuscrisul pentru tabelele sale, i s-ar lua în sfîrşit o piatră de pe inimă! Ar mai fi nevoie încă de cîteva luni de muncă nestingherită.

Dar, la 7 februarie, Susanne îl chemă, plină de teamă, din odaia lui de lucru, îl luă de mînă şi-l duse la leagănul micuţei Katharina.

Johannes văzu cu groază cum trupul copilei de şapte luni se zvîrcolea cuprins de aceleaşi convulsii pe care le avusese şi Margaretha Regina. Pe deasupra, avea şi accese de tuse.

— Va să zică am să rămîn fără copil, murmură Susanne ca pentru sine.

Johannes îşi dădea seama că nu e potrivit să-i spună acum că şi Ludwig şi Susanna sînt tot copiii ei. Alergă în oraş la doctor. Acesta îi prescrise ba una, ba alta, dar fierbinţeala creştea. În timpul nopţii, Kepler veghea lîngă leagăn; hotărîse ca Susanne să doarmă, întrucît, din pricina supărării, nu mîncase nimic şi era istovită de tot, palidă şi slăbită.

Spre dimineaţă, starea micuţei Katharina se îmbunătăţi puţin; nu se mai zvîrcolea atît de neliniştit. Kepler îi pipăi mîna, fierbinţeala părea să fi dat înapoi. Cînd simţi

atingerea, copila se trezi, căută uimită la tatăl ei, cu ochişorii-i negri şi întunecoşi, şi-i zîmbi.

Lui Johannes i se păru că a primit un dar şi inima i se umplu de un simţămînt cald şi binefăcător pentru toţi, pentru copil, pentru Susanne, pentru maică-sa, pentru muncă, pînă şi pentru calculele seci ale tabelelor, pentru viaţă.

Încetişor, el părăsi odaia de dormit, ca să n-o trezească pe Susanne, se duse în bucătărie, aţîţă focul în vatră, puse lapte la încălzit, tăie felii de pîine şi aduse din cămară untură şi magiun. Cînd Susanne intră în bucătărie, masa era pregătită pentru toţi. Iar Johannes rîse binevoitor laolaltă cu ceilalţi cînd Ludwig constată că tata uitase să aducă brînza din cămară.

Apoi Kepler începu munca zilei la tabele, împreună cu ajutorul său Gringalletus. Era plin de încredere că Dumnezeu o va ţine pe micuţa Katharina în viaţă.

Dar după-amiază, tîrziu, fierbinţeala începu din nou, o dată cu accese de sufocare. Doctorul aduse uşurare micuţei, făcînd-o să verse de mai multe ori. În sfîrşit fetiţa adormi sleită. Doctorul le arătă amănunţit ce aveau de făcut în ceasurile următoare şi plecă, fiindcă îl aşteptau şi alţi bolnavi.

Seara, Susanne nu voi să meargă la culcare, ci rămase alături de Kepler, veghind lîngă leagăn. Nu vorbiră aproape de loc, pentru a nu speria copila. Ar fi fost şi greu, acum, să vorbească despre lucruri obişnuite.

— Doar o dată Susanne spuse :

— Nici un pastor n-o să vină.

Asta îl lovi în inimă pe Kepler. Şi pricepu ceea ce mama înţelesese de mult, cum că biata copilă trage să moară.

— Mă duc la el, spuse încetişor, pentru a o linişti.

Şi părăsi casa.

Deşi era aproape de miezul nopţii, nu se lăsase prea frig. Dunărea nu îngheţase, iar aerul era limpede şi plăcut. Străbătuse jumătate din drumul pînă la pastorul Daniel Hitzler, cînd se opri locului.

— Doamne, murmură el ca pentru sine, Dumnezeule veşnic, iartă-mă, dar nu pot.

Şi făcu calea întoarsă, alergînd spre casă ; dorea să mai audă copila respirînd, nu voia să-şi mai lase nevasta nici o clipă singură lîngă micuţa Katharina, care trăgea să

moară. N-ar fi putut îndura refuzul pastorului. Dar pastorul nici nu putea face altă, decît să-l respingă, de vreme ce consistoriul din Stuttgart nu-i trimisese nici o hotărîre, cum că Kepler ar fi fost socotit din nou enoriaş al parohiei.

Putea oare să-i ceară pastorului să facă un botez silit, împotriva cugetului său ? Şi ce-ar fi trebuit să răspundă Kepler dacă i s-ar fi pus întrebarea : Vrei să iscăleşti formula concordiei, ca să ţi se boteze copila după lege ? Matematicianul îşi dădea seama că nu putea înfrunta o asemenea întrebare, şi de aceea fugea de ea.

Cînd se reîntoarse singur, Susanne îl privi fără mustrare.

Kepler nu putu spune decît :

— N-am vorbit cu pastorul.

Ea dădu tristă din cap, în tăcere.

— Şi-acum ce se va întîmpla ? întrebă apoi atît de deznădăjduită şi trezind atîta milă, încît Kepler simţi împungîndu-l o durere vie în inimă. Se împotrivi durerii şi gîndului care-i încolţise în minte în acelaşi timp : s-o boteze el însuşi.

„Nu, îşi spuse el, asta nu mi-e îngăduit, n-am fost hirotonisit slujitor al Domnului. Ar fi o blestemăţie. N-am voie să săvîrşesc nici o sfîntă taină, sînt mirean. Nu mi-e îngăduit. Dar copila să moară ca un animal, nebotezată ? N-am putut învăţa la Tübingen decît temeiurile de început ale teologiei. Am plecat de acolo înainte de a mă iniţia în ale preoţiei. Acum sînt matematician. Nu teolog. N-am voie. Dar ştiu cum se săvîrşeşte actul sfînt, actul solemn, în care sufletul omului este înălţat, prin botez, pînă în preajma lui Dumnezeu."

Privi spre Susanne. La licărul feştilei cu ulei, chipul femeii îi păru stins, cenuşiu, năuc, jalnic.

Atunci se ridică de pe scaun, aduse cana cu apă şi săvîrşi botezul. Mîna-i era liniştită, deşi sufletul îi era zbuciumat. Iar chipul nevestei îşi pierdu expresia de năuceală, care părea şi mai copleşitoare decît jalea.

Gîndul la moartea micuţei Katharina şi la soţia sa, care-i spusese „va să zică am să rămîn fără copil", parcă-l paraliza. Nu mai avea răbdare pentru calculele fără sfîrşit ale tabelelor. Socotelile acestea erau uneori o treabă mecanică, în care timp gîndurile rătăceau pe alte căi, fugeau la

copilul mort, la mama care-l jelea. Munca la tabele îi devenise nesuferită, le punea deoparte, îşi trimitea ajutorul să se odihnească, lua însemnările pentru *Harmonice mundi* de pe raftul cel mai de jos al dulapului şi se cufunda în speculaţiile sale filozofice, pentru a-şi amăgi durerea. Kepler se cunoştea prea bine : lucrul la problemele mecanicii cereşti punea stăpînire pe el. Şi i se dăruia conştient, cu tot elanul cugetului său, scriind pe-o fiţuică, alături de celelalte însemnări : „Da, mă las în voia delirului sfînt şi scriu o carte pentru lumea de azi sau pentru cea care va urma. Mi-e totuna. Poate să aştepte o sută de ani pînă ce va afla un cititor, de vreme ce şi Dumnezeu a aşteptat şase mii de ani ca să fie văzut de om."

Kepler îl vedea aievea, în faţa sa, pe Hafenreffer, prietenul de odinioară. Poate că din nou nu-l va înţelege şi va lua iarăşi totul în înţelesul buchilor, aşa cum erau scrise pe hîrtie, şi va ajunge pînă la urmă la concluzia : Kepler se compară cu Dumnezeu. Huleşte.

Dar ar trebui să-şi dea seama totuşi că nu hulesc. E felul meu de-a sluji lui Dumnezeu, cînd încerc să arăt şi altora cît de desăvîrşită este armonia dintre lucrurile cunoscute prin simţuri — cărora eu le zic lucrările lui Dumnezeu — şi legile matematice, pe care le numesc gîndurile lui Dumnezeu.

Scrierea *Armonia lumii* era încheiată ; toată ştiinţa lui Kepler era împletită în ea, ca într-un covor mare, pestriţ. Nimic nu se pierdea în mijlocul arabescurilor ce păreau să n-aibă legătură între ele ; cele trei motive de temelie, geometria, matematica şi astronomia, fuseseră duse cu multă conştiinciozitate, prin toate variaţiile, pînă la o încheiere măiestrită.

Era prin luna lui mai, şi răcoarea înserării adia dinspre Dunăre, pătrunzînd în casă pe fereastra deschisă. Kepler puse pana deoparte şi rămase aşezat în faţa pupitrului de scris, cu ochii închişi. Un simţămînt ce nu putea fi rostit prin cuvinte îl stăpînea, astfel că nu încercă să se ridice. Doamne, ce muncă îngrozitoare a mai fost şi asta ! Mă simţeam mic şi deznădăjduit în faţa ei. Ce muncă minunată a fost ! Mă simţeam ca un uriaş, purtat pe aripile fericirii de a lucra. Şi cunoaşterea m-a călăuzit la lumina zilei. Da, scumpul meu prieten Jessenius, cînd ne-am luat rămas bun la Praga, ţi-am spus că trebuie să ştiu, altfel

toată munca mea rămîne doar frînturi, trebuie să ştiu ce potriviri, veşnic aceleaşi, există între perioadele de revoluţie a două planete oarecare. Acum ştiu. Iar munca mea nu reprezintă frînturi.

Era îmboldit să-i împărtăşească totul lui Jessenius. Cuprins de o bucurie fără margini, Kepler îi descrise într-o epistolă, încă o dată, principalele idei cuprinse în capitolul al treilea al cărţii a cincea din *Armonia lunii :*

„După ce, cu ajutorul observaţiilor lui Brahe şi printr-o muncă neostoită de foarte lungă durată, am aflat adevăratele distanţe dintre orbite, mi s-a arătat adevărata proporţie a perioadelor de revoluţie în legătură cu proporţia orbitelor. În ziua de 8 martie a acestui an 1618, dacă doreşte cineva să afle datele exacte, ea s-a desluşit în mintea mea. Dar n-am avut mînă norocoasă atunci cînd m-am apucat să o socotesc şi cînd am aruncat-o deoparte crezînd-o greşită. În sfîrşit, la 15 mai, ea mi-a apărut iarăşi şi, printr-un nou iureş, a învins întunericul din mintea mea ; cu acest prilej, a ieşit la iveală o potrivire atît de minunată între munca mea de şaptesprezece ani la observaţiile lui Tycho şi cugetarea mea de astăzi, încît, în prima clipă, am crezut că am visat şi că am aşezat cu mult prea devreme în rîndul dovezilor ceea ce căutam. Dar acum e sigur şi pe deplin dovedit că proporţia care există între perioadele de revoluţie a două planete oarecare este egală cu exact o dată şi jumătate proporţia dintre distanţele mijlocii.“

Apoi, deşi era seara tîrziu, o trezi pe Susanne ; simţea nevoia să vorbească, în clipa aceasta, cu un om. Susanne era culcată între perne, cu faţa dogorindă şi adormită ; ascultă vorbele lui, pricepu puţine, însă îşi dădu seama că venise la ea ca un învingător, după o mare bătălie, istovit şi mulţumit, mîndru şi însetat de iubire, fericit şi dornic să-i vadă şi pe alţii fericiţi.

— Doreşte-ţi ceva, o rugă el.

Susanne închise ochii, se gîndi, răsuflă printre buzele uşor întredeschise, apoi întinse amîndouă mîinile către el, îi atrase capul spre ea şi-i murmură la ureche, abia auzit :

— Aş vrea să am un fiu, un fiu mare şi frumos. Se lăsă din nou îndărăt pe perne şi spuse după o clipă : Şi să-l cheme — vreau să ţi-o spun — să-l cheme ca pe bunicul tău din Weil.

— Sebald ? întrebă el. Nu vreau, era atît de aspru cu mine !

— Ei, nu mai fi aşa ; să conduci un oraş întreg, ca burgmestru, nu-i lucru de glumă. Tot atît de mare vreau să ajungă şi feciorul meu. Şi la fel de deştept.

— Mai deştept decît taică-său ?

— Mult mai deştept. Şi să ajungă burgmestru într-un oraş împărătesc liber.

Cînd epistola lui Kepler sosi la Praga, doctorul Jessenius se aşeză la masa de scris din biblioteca sa. Răsuci bucuros pana între frumoasele lui degete subţiri, mai înainte de-a aşterne în grabă cîteva rînduri de răspuns. Se simţea şi el un învingător. Şi îi scrise lui Kepler :

„Te fericesc şi fericeşte-ne şi domnia-ta pe noi. Alaltăieri i-am azvîrlit pe fereastră pe guvernatorii împărăteşti. Ieri am alcătuit o comisie de treizeci de diriguitori din rîndurile stărilor. Printre ei am fost aleşi şi noi, Wenzel de Budowec şi cu mine, drept consilieri pentru religie. Acum stăpînim noi ţara, cu dreptate şi bine. Roagă-te pentru noi sau, mai degrabă, vino de ne ajută.“

Capitolul al optsprezecelea

Eu, Bertram, m-am abătut tot mai mult din drumul ce trebuia să mă ducă la mama meşterului.

Am vrut să mă îndrept spre Linz, dar n-a mers prea repede, întrucît trebuia să zăbovesc pe ici, pe colo, pentru a-mi agonisi pîinea. În oraşul Ulm am lucrat la un meşter bun, cositorarul Veit, care mi-a dat merinde de drum pentru o săptămînă întreagă. Dar la „Leul roşu“, nu departe de catedrală, locuiesc oameni răi ; cînd am întrebat acolo dacă au ceva de lucru, mi-au aruncat în faţă că-s cerşetor şi pierde-vară şi au asmuţit cîinii împotrivă-mi. Cînd am să ajung om avut şi meşter mare în turnatul cositorului am să cumpăr „Leul roşu“, şi la mine o să poată mînea peste noapte, fără plată, toate calfele sărmane care vor bate la uşă. La Augsburg nu mi-a plăcut, de

aceea am pornit-o mai departe, tot pe valea Dunării; am drumeţit toată noaptea şi a doua zi, pînă am dat de Pfaffenhofen. Acolo ţăranii mi-au spus că mai e cale lungă pînă la Linz şi m-au întrebat dacă nu vreau să rămîn la ei, că tot au nevoie de un argat peste vară. Am stat o săptămînă, dar nu mă pricepeam la cositul ierbii şi mă purtam cu gîndul s-o aflu pe mama meşterului. Oamenii mi-au dat un şiling, pe care era bătut capul arhiducelui Ferdinand. „De ce Ferdinand? am întrebat eu, că doar împăratul nostru e Matthias." Atunci mi-au spus: „Banii ăştia sînt mai buni, băncuţele atîrnă mai greu, au în ele argint din Spania".

Chiar pe şleaul cel mare, nu departe de Pfaffenhofen, a trebuit să dau din mînă şilingul. O trăsură cu nişte preoţi m-a prins din urmă. Am făcut semn cu mîna; au oprit şi m-au întrebat încotro vreau să merg; am spus: la Linz, iar dînşii mergeau chiar şi mai departe, pînă la Viena. Şi m-au luat cu ei. Dar m-au întrebat dacă am bani şi dacă-i pot da surugiului atît cît trebuie, că pe degeaba nu poţi avea pe lumea asta decît moartea, spuneau domnii. Ştiam şi eu asta, dar ei aveau nişte mantii lungi şi negre, care trezeau respect, şi nişte pălării negre cu marginile mari, încît spusele lor sunau de parcă erau ceva nou. Le-am arătat, fălindu-mă, şilingul meu. Ei m-au lăudat, mi l-au luat, spunînd că-l vor da surugiului la Viena. Astfel am ajuns iute la Linz. Căci doi cai laolaltă aleargă mai bine decît un om singur. Poate că, atunci cînd voi ajunge om avut, n-am să mai cumpăr „Leul roşu" din Ulm, ci mai degrabă o trăsură cu doi cai.

După ce am iscodit peste tot la Linz şi am găsit şi Hofgasse, acolo mi-a spus o femeie tînără şi prietenoasă că mama meşterului nu mai e la ei şi că a plecat cu butca acasă, la Leonberg.

Dar eu am jurat să nu mă mai întorc la Leonberg, cîte zile oi avea. Pentru că am fugit de-acolo şi or să mă bată iarăşi, iar judele o să-şi facă batjocură cu mine. Aşa că, trebuind să-mi ţin jurămîntul, n-am putut s-o caut mai departe pe mama meşterului. Am plecat la Viena, că şi trăsura se dusese tot într-acolo.

Dar n-am mai dat de cele două feţe bisericeşti care mi-au luat şilingul. Am văzut acolo tot soiul de oameni străini, cîntăreţi pe uliţe, milogi, geambaşi, preoţi, zarzavagii, ghicitorese, vraci, călugări şi oşteni cu nădragi

pestriţi, frumoşi. Cînd oi avea şi eu odată bani mulţi, am să-mi cumpăr nădragi frumoşi, pestriţi. Atunci s-or uita şi după mine fetele pe uliţă.

Toată lumea asta umbla cu treburi multe şi nimeni n-avea timp să-mi dea ascultare. Doream să muncesc puţintel undeva, ca să mai agonisesc un şiling, cu care să-mi pot lua un pic de pîine de la brutar. Am ajuns să cerşesc şi mi-am găsit un loc pe Marienbrücke, pentru că pe acolo trec doamnele de neam mare, cînd vin de la Hofburg ca să se ducă în parcul împărătesc cu animale, în Prater. Da' nimeni, în afară de domnii cei mari, n-are voie să meargă în Prater, fiindcă toate animalele de-acolo sînt ale împăratului, ca să aibă şi el o plăcere, pentru că trebuie să cîrmuiască atît de mult. Sînt unii oameni aici, la Viena, care glumesc pe socoteala asta, aşa cum v-aţi aştepta domniile-voastre să fac şi eu acum. Un bărbier, de pildă, pe care-l cunosc şi eu, spune că porcii o duc bine la împărat, şi tot astfel se întîmplă şi cu maimuţele, şi cu oile, şi cu măgarii, şi cu boii, şi cu cîinii. Dacă-l ia cineva la rost şi-i cere socoteală, le rîde în nas celor ce se stropşesc la el, se face că-i mînios, îl întreabă ce-şi închipuie şi dacă socotesc că animalele din Prater n-au hrană bună în iesle. Dar tare aş vrea să nu mai stau pe Marienbrücke şi să nu mai cer pomană, ci să pot arăta cum mă pricep la turnatul cositorului.

Capitolul al nouăsprezecelea

Convingerea nu s-a ivit deodată în mintea cancelarului împărăţiei, ci a fost dintotdeauna acolo. Numai că nu era atît de limpede. Întîlnirea cu Daniel Gomperz a ajutat-o să se transforme în certitudine: el, cardinalul Clesel, urăşte casa de Habsburg. De fapt el nu pe Habsburgi îi vrea, ci imperiul. Şi se foloseşte de îndobitocitul împărat pentru a conduce treburile după planurile sale. Pentru a-i avea în mînă atît pe principii catolici, cît şi pe cei protestanţi.

Era prin vara anului 1618, la Viena; după o zi mohorîtă şi ploioasă, seara adusese o căldură văratică. Se putea

sta afară, sub cerul liber, în parcul îngrijit al arhiducelui Maximilian de Bavaria. Arhiducele poftise la o petrecere în parc pe cancelar, nobilimea de rang mare a curţii din Viena şi tot ce era mai ales printre doamne.

Clesel se trăsese puţin mai la o parte de oaspeţii gălăgioşi şi se aşezase la umbra frunzişului des al unei sălcii plîngătoare, pe o bancă de pe marginea lacului din parc. Celor şase însoţitori ai săi le dăduse drumul ; avea şase zdrahoni de elveţieni — mîndria lui era să ţină o gardă personală alcătuită din elveţieni, ca a papei — dar de vreme ce toată lumea petrecea astăzi, îi lăsase şi pe ei să petreacă. Aici, sub ocrotirea Habsburgilor, Clesel se simţea sigur. Aici nu putea bănui nimeni ura care-l stăpînea.

Dus pe gînduri, rătăcea cu privirile pe oglinda lacului, în care se răsfrîngeau luminile lampioanelor atîrnate peste tot locul. Luminile din unde tremurau uşor, întrucît în lac curgea apă de undeva, şi faţa lui se încreţea. Era plăcut să stai aici şi să priveşti la zbuciumul neajutorat al luminilor. Păreau că vor să se apere de ceva şi că n-o pot face. Întocmai ca şi casa de Habsburg. Cardinalul se simţea înveselit de această imagine, şi se bucura din plin de ea.

Voia ca toate să se zbuciume înaintea ochilor săi ; el, Clesel, împiedicase pînă acum ca bătrîna casă de Habsburg să dea un urmaş sigur la tronul împărătesc. El îl sfătuise pe Matthias, bărbatul fără copii, să declare că orice discuţie cu privire la această problemă este o crimă de lezmajestate. Aşa că oamenii nu cutezau să-şi vorbească decît în şoaptă sau la ureche despre aceasta. Chiar şi Ferdinand, cît era el de rege al Boemiei şi Ungariei, nu izbutise să ajungă a fi recunoscut de Matthias ca urmaş al său. Cardinalul sorbea tihnit aerul curat al înserării.

Şi tot el, Clesel, nu luase nici o măsură cînd se alcătuise la Praga o comisie permanentă din treizeci de diriguitori, a doua zi după ce purtătorii de cuvînt ai protestanţilor îi aruncaseră de sus, de la fereastra cancelariei castelului, pe cei doi guvernatori ai împăratului, Slawata şi Matiniz, şi pe secretarul Fabricius. El, cancelarul, nu trimisese la Praga nici un pîlc de pedestraşi, atunci cînd cei treizeci de diriguitori începuseră să cîrmuiască peste ţara Boemiei.

El, cardinalul, nu trimisese nici un cuvînt de dojană supuşilor de-acolo, care erau gata să aleagă victorioasa credinţă evanghelică în locul celei catolice.

Aleile parcului, încă umede după ploaie, înfundau zgomotul paşilor ; totuşi Clesel băgă de seamă că se apropia cineva. Avea auzul ascuţit şi-i plăcea să se laude cu asta printre curteni. Se ridică şi o salută pe tînăra şi frumoasa dar din păcate cam prostuţa prinţesă de Hohenleben, dîndu-i locul său de pe bancă. Aşa cum cerea cuviinţa, el rămase în picioare.

— Sînteţi totdeauna atît de singuratic, spuse prinţesa.

El răspunse pe acelaşi ton :

— Asta-i soarta tuturor oamenilor de stat.

Şi gîndurile sale continuau să se îndrepte spre imaginea cu luminile ce se zbuciumau. Nu va clinti nici un deget, chiar dacă boemii, comisia protestantă a celor treizeci de diriguitori îl vor lipsi pe Ferdinand de coroana regală. Habsburgii se vor zbuciuma, iar el va sta să privească.

— Este greu să fii om de stat ? întrebă prinţesa cu chip rotunjor, ţuguindu-şi drăgălaş guriţa.

— Ce seară de vară frumoasă şi plăcută ! vorbi cardinalul.

Prinţesa nici nu băgă de seamă că nu i se răspunsese.

Cardinalul căta spre lac. Vor veni poate unii şi vor spune că el, Clesel, n-a condus cinstit treburile credinţei. El va şti însă foarte bine să arate temeiurile pentru care a intrat acum la tocmeli cu răsculaţii protestanţi din Boemia. Va trebui să explice de ce nu a luat măsuri pentru a izgoni pe cei treizeci de diriguitori din Praga. De ce nu a ridicat oaste. De ce vrea să ajungă la o înţelegere cu boemii. Nu le va spune, fireşte, că el socoteşte mai de preţ pacea împărăţiei, decît coroana Boemiei pierdută de către casa de Habsburg. Se va mai gîndi el ce va trebui să răspundă în cazul cînd îl vor întreba. Nu va împiedica însă ca duşmănia dintre Matthias şi Ferdinand să se adîncească, pentru că o socoteşte folositoare planurilor sale şi, din aceeaşi pricină, nu s-a împotrivit nici la răspîndirea pamfletelor.

Prinţesa oftă.

— Da, în serile acestea călduţe de vară simţi mai vîrtos singurătatea. Cum Clesel nu-i răspunse nimic, adăugă cu rîsul ei blajin şi nătîng : Să-i mulţumiţi părintelui Lamormain, fiindcă el mi-a spus să vă port de grijă.

Cardinalul Clesel însă nu rîse. „Lämmermann, gîndi el. Lämmermann, de ce m-a urmărit şi a văzut că şed singur pe malul lacului ?“ Neîncrederea i se strecură în inimă. „Mă

supraveghează. Îmi trimit o fiinţă în afară de orice bănuială, ca să mă ţintuiască aici." Luminile de pe lac îl stînjeneau.

— Ce răcoare e lîngă apă! spuse el fără nici o legătură cu vorbele dinainte. Nu mai stau. Să mergem, hotărî cancelarul.

— Oo! spuse ea, ţuguindu-şi buzele şi nepricepînd absolut nimic; era jignită.

Cardinalul porni repede înainte, atît de repede, încît prinţesa nu-l putu urma. Atunci ea alergă spre Lamormain, pentru a i se plînge de omul acesta nepoliticos.

Cardinalul Clesel îşi căută elveţienii. Dar, ciudat, nu-i putu găsi nicăieri. Cancelarul chibzui unde ar putea fi calul său. Seara nu-i mai era pe plac acum şi socoti că ar putea-o folosi mai bine lucrînd. Ar putea dicta cîteva solii tainice. Către Anglia, către regele protestant Iacob, socrul principelui elector Friedrich din Palatinat. Ar mai trebui aşternută pe hîrtie şi o scrisoare către Compania Reunită a Indiilor Răsăritene din Republica Ţărilor de Jos.

Nu-şi putu aminti unde îi era calul şi întrebă un slujitor, care nu se clinti din loc, ci doar strigă tare:

— Eminenţa-sa cardinalul Clesel doreşte un cal!

Strigătul trecu din gură în gură mai departe.

— Un cal pentru cardinal!

— Un cal!

Clesel nu avu mult de aşteptat. Cinci călăreţi veniră înaintea lui aducînd şi un cal pentru el. Printre aceştia era şi Lamormain.

— Domnilor, n-aş vrea să vă tulbur petrecerea, vorbi Clesel politicos, dar urmit, în timp ce încăleca, mai rămîneţi încă, seara este frumoasă.

— Vrem să vă însoţim, spuse Lamormain.

Acum, călare, Clesel se simţi mai în siguranţă.

— Nu vă osteniţi, spuse el poruncitor, găsesc drumul şi singur.

Şi porni în trap. Ceilalţi se urniră şi ei în trap după el. Nimeni nu scotea un cuvînt. Clesel se simţi strîmtorat, atît de aproape călăreau ceilalţi. Dădu pinteni calului, care porni în galop. Ceilalţi îl urmară şi ei în galop, fără a-l slăbi din ochi.

Acum drumul cotea la dreapta spre palatul său. Clesel călărea pe un cal străin, care nu-şi cunoştea grajdul şi care trecu în goană înainte, pe lîngă drumul spre palat.

— Ce-i asta! strigă cardinalul.

— O mică plimbare călare, îi strigă din spate Lamormain.

Cardinalul se strădui să-şi pună calul la pas.

— Nu vreau, spuse el supărat, am de lucru. Ei, dar voi nu vreţi să chefuiţi mai departe ?

Tonul lui popular, care-i izbutea îndeobşte atît de bine, sună de data asta fals.

— Vă vom însoţi călare o bucată de drum, spuse părintele Lamormain politicos şi făcu un semn cu mîna sa înmănuşată către însoţitori. Aceştia trăseseră săbiile lor scurte.

Spre marea surprindere a oamenilor, cardinalul se purtă cu totul altfel decît s-ar fi aşteptat. Nu strigă, nu făcu gălăgie, nu încercă să se arunce jos de pe cal, ci călări mai departe, mut.

Clesel înţelesese că orice încercare de fugă ar fi fost nesăbuită. Erau prea numeroşi. Se lăsase dus de nas şi încolţit ca un tinerel, care abia s-a desprins de fustele maică-si.

Nu se va apăra, nu le va da nici un prilej să-şi folosească săbiile, fie şi numai pentru a-i cresta pielea. Va încerca să-şi apere viaţa. Şi între timp îşi va munci mintea, să vadă cum ar putea să-şi redobîndească libertatea. Trei posibilităţi îi vor sta la îndemînă, îşi făcu el socoteala pe cînd călăreau în galop ; în vremea asta cerceta anevoie drumul şi văzu că ieşiseră de mult, în goană, pe porţile Vienei ; stelele îi arătară oarecum încotro se îndreptau ; drumul lor era către miazăzi şi apus. Aşadar, trei posibilităţi avea la îndemînă : bani, întrucît primise un împrumut de la o bancă din Amsterdam, papa şi împăratul Matthias. Îşi făcu singur curaj. Şi se rugă, mulţumind Domnului că un înger păzitor îl ferise de vreun ucigaş viclean. Şi cugetă la îngerul său păzitor. Se certă cu el, de ce nu i-a dat un semn, cît de mic, în parc ? De ce a îngăduit să fie prins ? Îl măcina îndoiala. Îşi aminti de discuţia cu astronomul Kepler despre îngerii păzitori. Omul acela îi spusese că va găsi poate cineva o explicaţie firească şi atunci nu va mai fi nevoie de îngeri păzitori. Încercă să aplice spusele lui la împrejurarea de faţă. O explicaţie firească a faptului că nu l-au ucis în parc ? Poate pentru că voiau să amîne pentru mai tîrziu. „Aceasta este o chestiune de credinţă", aşa spusese Kepler. M-a părăsit cumva îngerul meu păzitor, sau poate nici n-am avut vreunul ? Dar numai cei pierduţi

n-au înger păzitor, numai cei blestemați. Întunericul era nespus de apăsător, și acum nu mai știa încotro călăreau. Nu mai cunoștea tîlcul stelelor. Cînd încercă să privească în sus, ele începură să i se zbuciume înaintea ochilor, întocmai ca lampioanele în lacul din parc. Îl cuprinse frica, o frică nesuferită, dezgustătoare. Greața îi strînse gîtlejul. Îl trecură sudorile. Crezu că se va înăbuși. Vru să strige, dar își înghiți strigătul. Gîfîia tare de tot.

Atent la orice zgomot, Lamormain își apropie calul de cel al cardinalului.

— Acuși ajungem la Neunkirchen, vorbi el liniștitor către Clesel, acolo ne așteaptă o butcă.

— O butcă! repetă Clesel cu inima mai ușoară, dar totodată înfricoșat. De ce o butcă?

— O plimbare spre Tirol, răspunse părintele Lamormain.

— Unde? întrebă Clesel, care simțea nevoia să vorbească.

— Castelul Ambras, veni răspunsul scurt al lui Lamormain.

Clesel se simți batjocorit și umilit. Cît de bine s-au priceput să-l jignească, pînă și prin alegerea castelului, acești domni Habsburgi! Nimeni altul n-ar fi putut născoci una ca asta decît Maximilian, fratele împăratului Matthias. Maximilian, stăpînul Bavariei și Tirolului, îl trimitea la Ambras, unde hălăduise tîrfa. Tîrîtura de Philippine Welser, fiica bancherilor din Augsburg. Atunci cînd el, Clesel, nu-l recunoscuse ca moștenitor legiuit al Tirolului pe bastardul acesteia, făcut acolo cu unchiul împăratului Matthias, tîrfa aceea din casa Welserilor îl poreclise „nădragi mînjiți de făină". În felul acesta îl lovise unde-l durea mai mult, în mîndria lui, căci se lepădase de tatăl său, brutarul din Viena, de credința protestantă. În tot răstimpul cît avusese puterea în mînă, nu mai îndrăznise nimeni să-i spună „nădragi mînjiți de făină". Poruncea să fie înăbușit de îndată orice cîntec care se auzea pe ulițe.

Și acum, îl trimiteau la castelul tîrfei! Ca să simtă mai limpede ocara! Lui Clesel i se părea că tropotul copitelor cailor și voci nevăzute din văzduh chicoteau „nădragi mînjiți de făină". Și, în cele din urmă, avu impresia că pînă și stelele din cer se zbuciumau cîntînd: „Nădragi mînjiți de făină, nădragi mînjiți de făină".

Capitolul al douăzecilea

Pe la sfîrşitul lui noiembrie 1618, în faţa casei de pe Hofgasse din Linz a descălecat un călăreţ care voia să afle dacă e adevărat că *mynheer* Daniel Gomperz locuieşte acolo, în casa lui Kepler. Ludwig, care i-a deschis uşa, l-a privit plin de curiozitate pe cel sosit de la drum şi, înainte de a-i răspunde, l-a întrebat :

— De unde vii ? Arăţi altfel decît toată lumea de pe aici, n-ai nici un veşmînt vesel şi pestriţ.

Călăreţul cel străin i-a desluşit că vine din Republica Ţărilor de Jos Reunite şi a repetat întrebarea.

Intervenţia stăpînei casei l-a scos pe călăreţ din nesiguranţa sa şi l-a ferit de alte întrebări ale curiosului Ludwig ; acesta tare ar mai fi vrut să afle dacă străinul este tot din Amsterdam ca Gomperz, oaspetele venit de la Praga în casa lor şi cu care se ducea adesea dincolo, în tiparniţă. Şi dacă la Amsterdam mai există şi altceva decît Herrengracht[1] şi dacă...

Călăreţul străin îi aducea lui Daniel o scrisoare tainică din Dordrecht, pecetluită cu multă grijă. Gomperz, pe care Kepler îl găzduise în odaia de oaspeţi, răsplăti solul, îşi şterse ochii — în ultima vreme îi lăcrimau tot mai des, din care pricină şi-i mijea de cele mai multe ori — apoi desfăcu peceţile cu o grijă aproape pedantă şi citi :

„Advocatul general şi cancelarul Oldenbarneveldt către Daniel Gomperz.

Nimiceşte această epistolă a mea, de îndată ce-o vei fi citit. Nu povesti nici unui suflet de om cuprinsul ei.“

Pergamentul scorţos trosni cînd Gomperz îl despături de tot. Era o epistolă lungă, aşa că trebui să se aşeze. Nu putea îndura statul îndelung în picioare. Trebuie să fi fost hrănit prost, în fragedă copilărie, întrucît picioarele i se umflau adesea şi-l dureau.

„Aici, la Dordrecht, tocmai a început sinodul nostru cel mare, la care au fost poftiţi şi prietenii de credinţă din Anglia, Scoţia, Elveţia, Palatinat şi Boemia. Este lucru sigur că se vor purta tratative asupra memorandumului nostru privind întemeierea unei concepţii mai cumpătate despre învăţătura

[1] Cartier din Amsterdam.

lui Calvin, despre remonstranță. Nu se știe încă bine în ce chip se vor duce tratativele. Ni se va îngădui fie să vorbim liber, fie ne vor surghiuni pe banca pîrîților. Ce e în joc poți vedea dintr-o vorbă a prietenului meu de odinioară, regentul, Moritz de Orania, care spunea: «Nu știu ce e predestinarea, dacă e cenușie sau sinilie, știu doar atît, că fluierele mele și cele ale domnului advocat general distonează între ele, de-ți sfredelesc urechile». Pînă cînd vor fi înlăturate toate neînțelegerile, am fost împins, din păcate, și în vrăjmășie politică cu guvernatorul, datorită chestiunilor de credință; așadar, pînă cînd vor fi înlăturate toate neînțelegerile, am renunțat de-a mai fi membru în colegiul Companiei Reunite a Indiilor Răsăritene. De aceea, scrisoarea de recomandare, pe care ți-am dat-o, nu mai are deplină valabilitate. Te sfătuiesc așadar, stăruitor, să te reîntorci la Amsterdam. De altfel, desființarea sinodului va vădi, dacă guvernatorul mai pune atîta preț pe împrejurările din Boemia, încît să mai fie nevoie să rămîi la Linz."

Gomperz avu de furcă pînă să ardă pergamentul cel scorțos. Dar cu grija lui stăruitoare, aproape pedantă, izbuti să vadă îndărătnica piele de viței nimicită cu totul de feștila cu ulei care fumega. Apoi deschise fereastra, ca să poată ieși pîcla groasă a fumului.

Așadar, din nou rămas bun. Păcat. Proiectul unui nou pamflet îi umbla de cîteva zile prin cap. Despre folosirea puterii. Și nu tindea la ceva chiar atît de nepotrivit cu realitatea, pe cît părea. El, Gomperz, avea în minte ceva, pipăibil. Voia să le spună răsculaților din Praga, să-i roage, să le dea un sfat pentru drum, ca nu cumva ei, cei care cu cele mai bune intenții izgoniseră pe asupritori din țară — și Gomperz socotea că au deplină dreptate în privința asta — să ajungă la rîndul lor asupritori. Puterea este o mare ispită. Împotriva acestei ispite trebuiau să se arate dîrzi cei treizeci de diriguitori care cîrmuiau acum țara. Ei nu trebuie să înceapă a întoarce puterea în folosul lor propriu. Trebuie să le spună acest lucru. Cum să li-l spună? Nu se poate decît printr-o pildă.

Gîndurile prinseră să rătăcească. Acum va vedea în curînd Amsterdamul și va sorbi în piept, iarăși, aerul sărat al mării, în care se amestecă necontenit o miroznă ușoară de pește putrezit și de mirodenii de peste mări.

De ce trebuia să fie astfel în Republica Țărilor de Jos Reunite? Oamenii de-acolo știuseră cum să-și cucerească libertatea, dar nu se pricepeau, decît cu greu, cum să se miște în sînul acestei libertăți a lor. În loc să păstreze, și acum, cînd

zăngănitul armelor a încetat, unirea din timpul luptei împotriva spaniolilor, ei au început să se sfîşie unii pe alţii, din cauza celor spuse de Calvin despre predestinare.

Gomperz zîmbi amar, în timp ce aduna laolaltă însemnările privitoare la diferite pamflete, pentru a le da lui Kepler, cu rugămintea să le păstreze. Nici nu era adevărat : cei din această Republică a Ţărilor de Jos Reunite nu erau chiar aşa de curaţi şi de blînzi ca heruvimii, încît să le stea atît de mult la inimă problema predestinării, statornicirea necondiţionată dinainte a fiecărei vieţi omeneşti prin voinţa lui Dumnezeu. Ei erau altfel făcuţi. Oldenbarneveldt scrisese despre asta : *„Nu ştiu ce e predestinarea, dacă e cenuşie sau sinilie*, spunea guvernatorul, *ştiu doar atît, că fluierele mele şi cele ale domnului advocat general distonează între ele, de-ţi sfredelesc urechile*".

Împreună cu aristocraţii care alcătuiau îndeobşte colegiul Companiei Reunite a Indiilor Răsăritene, Oldenbarneveldt încercase şi el să stăpînească peste Republica Ţărilor de Jos Reunite, dar regentul Moritz de Orania nu voia să le încuviinţeze o putere atît de mare. Acesta voia să-şi ştie asigurat dreptul de succesiune prin moştenire.

Şi, asupra îndărătniciei de a se înţelege paşnic, ei aşterneau mantia predestinării. În ea învăluiau cuişoarele, scorţişoara, fildeşul şi tot ceea ce se arunca pe pieţele din Amsterdam, Rotterdam sau Middelburg. Sub ea se ascundeau schelele de corăbii şi mlaştinile secate, pe care păşunau acum vite arătoase, cu ea acopereau antrepozitele de grîne şi beciurile băncii din Amsterdam, care gemeau de lingouri de aur şi argint. Iar regentul spunea : *„Nu ştiu ce e predestinarea, dacă e cenuşie sau sinilie..."* Ascuns îndărătul unui sinod, care discuta tocmai despre predestinare, începea să-l înlăture pe cancelarul şi advocatul său general.

Da, el, Daniel, ar şti acum în ce fel trebuie să arate pamfletul despre folosirea puterii ; în timp ce mergea dincolo, spre odaia de lucru a lui Kepler, pentru a-i vesti plecarea, îi veni în minte : chipuri de animale.

Îi înfăţişă matematicianului gîndurile sale ; adeseori vorbise cu el despre întocmirea pe înţelesul tuturor a pamfletelor ; Kepler arăta totdeauna interes pentru acest lucru, pentru că şi el chibzuia la fel cînd îşi alcătuia calendarele : totul trebuie să fie lămurit, uşor de priceput, limpede ca o imagine şi spus într-o limbă pe înţeles.

Grija privitoare la folosirea nedreaptă a puterii nu se leagă numai de răsculaţii din Boemia, fu de părere Kepler. În primejdia aceasta se poate afla aproape orice om, care ajunge într-un loc, în care alţi oameni stau sub porunca sa. Şi se gîndi la prietenul şi profesorul său Hafenreffer, care, de cînd era rector al Universităţii din Tübingen, ajunsese neîngăduitor faţă de alţi semeni ai săi.

Gomperz nu se prinse în această discuţie, întrucît voia să-i desluşească celuilalt ideile sale despre noul pamflet.

— Între om şi animal există o tainică apropiere. Privind un animal, îmi poate veni deodată în minte ce trăsătură a firii sale mi-a arătat vecinul meu ; un porc, o oaie, un cîine, un lup, o vulpe, un măgar sau un bursuc îmi amintesc de el, poate de felul cum mănîncă, cum rîde, cum merge, cum priveşte. Pentru a-mi alcătui o imagine a acestui om, îmi amintesc imaginea unui animal. Orice om, chiar dacă nu cunoaşte buchile, ştie ce înseamnă chipul mielului, făptura gingaşă şi luminoasă, animalul de jertfă din *Vechiul Testament,* Cristosul din *Noul Testament.* Tot asemenea şi şarpele din rai. Pînă şi zeul zeilor la greci a apărut o dată cu chip de lebădă.

Kepler frămînta mai departe în mintea lui aceste gînduri. „Animalul. Animalul cu porniri vrăjmaşe omului. Ce creşte şi se preface într-o dihanie aducătoare de primejdii."

— Din păcate, spuse Gomperz, nu voi mai avea timp să întocmesc şi să tipăresc un asemenea pamflet, cu o imagine în care să apară lămurit felurite animale. Trebuie să mă reîntorc la Amsterdam. Şi nu ştiu cînd voi mai veni aici, îndărăt.

El desluşi spaima din ochii lui Kepler. Şi o părere de rău pentru că prietenosul oaspete, cu care se obişnuiseră toţi, voia să plece de la ei. Gomperz simţi că celuilalt îi venea greu să rostească ceva. Şi, pentru a-l înveseli, spuse :

— Îmi va fi îngăduit să iau cu mine prietenia domniei-tale, să mă însoţească în drumul către mare. Ca un semn al prieteniei mele îţi las aici animalul. Scrie domnia-ta ceva despre el. Vei scrie mai frumos decît mine.

Kepler, căruia nu-i plăcea să şadă multă vreme locului, se ridică şi prinse a umbla de colo pînă colo, prin odaia sa. Îl atrăgea nespus de mult gîndul de-a se face înţeles cu ajutorul chipului unui animal, de-a deschide astfel ochii oamenilor, în felul acesta ocolit, şi nu printr-un atac făţiş. Da, firește, asta ar fi ceva nimerit pentru calendarul său pe anul 1619.

Folosirea nedreaptă a puterii, înfăţişată sub chipul unui animal primejdios, înfricoşător. Pentru a-i preveni pe cei care-şi

folosesc puterea după bunul-plac, pentru a-i face să priceapă că au fost daţi de gol.

— Am găsit animalul ! Kepler se opri în faţa lui Gomperz şi-i zugrăvi cu însufleţire şi cu belşug de cuvinte dihania aceasta, care trebuia să fie simbolul unui om. Se lasă proslăvită ca Dumnezeu. Şi cine n-o proslăveşte este ucis. Le pune tuturor o pecete pe mîna dreaptă sau pe frunte, celor mărunţi, ca şi celor de seamă, bogaţilor, ca şi săracilor, robilor, ca şi oamenilor liberi. Şi nimeni n-are voie să cumpere sau să vîndă ceva, dacă nu poate arăta pecetea acestui animal.

Daniel Gomperz căută surprins în sus la Kepler. Da, asta era, asta avusese şi el de gînd, acesta era animalul străvechi din apocalipsă, fiara. Şi nici nu era atît de străveche, era aici, de faţă. Ea pîndea în guvernatorul Moritz de Orania. Putea să se dezlănţuie din directoriul celor treizeci de la Praga. Era o bucăţică din Ferdinand, care aştepta prilejul să pună mîna pe coroana împăratului Matthias. Sălăşluia în cancelarul Clesel de odinioară, acum surghiunit la castelul Ambras. S-a vădit în Filip de Spania, cînd a izgonit din ţara sa pe maurii şi pe evreii care mai rămăseseră. Nici măcar pe el, Gomperz, stăpînul unui atelier de diamante, nu-l putuse feri de izgonire această pecete a botezului, pe care regele o cerea de la toţi supuşii săi.

Kepler vedea altă pecete, pe care n-o putea arăta : iscălitura sa pe formula concordiei. Iar fiara pusese stăpînire pe Hafenreffer, fratele său întru credinţă.

Cu toate că rectorul Universităţii din Tübingen făgăduise în toamna anului 1617, nu-i scrisese lui Kepler dacă i se îngăduia să se împărtăşească. Un an întreg aşteptase matematicianul zadarnic să-i vină o hotărîre din partea consistoriului de la Stuttgart.

Johannes se duse la raftul de cărţi, scoase dintr-un top de hîrtii o foaie nouă, albă şi se aşeză la pupitrul său de scris.

— Aşteaptă, Daniel, aş vrea să-ţi spun cum îmi închipui eu felul în care voi deschide ochii fraţilor mei întru credinţă din Württemberg, în calendarul meu pe anul 1619. Scrise pe hîrtie, în timp ce vorbea tare de unul singur : Cunosc un animal, care stă şi se lăfăieşte între trandafiri şi nu se uită decît la duşmanul său, să vadă cînd va pieri, şi nu se teme de nimic.

Kepler se opri, cugetînd. Nu era uşor să formuleze concis şi pe înţeles ceea ce voia să exprime. Lucrul acesta cerea timp mai îndelungat. Îi spuse lui Gomperz pe scurt, în cîteva re-

plici, cum îşi închipuia că va fi textul : animalul răspunde cu dispreţ şi se sprijină pe drepturile sale străvechi, ori de cîte ori cineva îl mustră pentru trufia, samavolnicia şi greşelile sale. El spune că aşa a fost întotdeauna şi nu vede de ce s-ar schimba. Dar animalul ar trebui să se gîndească că, prin încăpăţînarea şi necumpătarea sa, îşi pregăteşte singur pieirea. Chiar şi fiara din apocalipsă, despre care povesteşte Ioan în vedeniile sale din *Noul Testament,* a fost înfrîntă.

Gomperz îşi şterse ochii, care îi lăcrimau tot mai des în ultima vreme. Printre pleoapele sale aproape lipite, cătă îndelung la Kepler, zîmbind. Îşi închipuia efectul acestei părţi din calendar. Chipuri jignite, mînioase, înciudate, temătoare sau care rîdeau, după cum fiecare se simţea sau nu atins.

— Vor veni mulţi şi vor întreba despre cine e vorba. Fiecare ar voi să ştie împotriva cui sînt îndreptate cuvintele domniei-tale, menite să le deschidă ochii.

Capitolul al douăzeci şi unulea

Vreţi să ascultaţi mai departe ce s-a întîmplat cu mine, Bertram ? Sînt de mai bine de un an la Viena şi încă nu mi-am găsit loc în nici o făurărie a vreunui meşter cositorar. Nici un meşter n-a vrut să mă primească, fiindcă n-am putut arăta o carte de calfă şi fiindcă am fugit de la meşterul Christoph Kepler din Leonberg. Dacă aş avea bani, aş putea să-mi cumpăr un astfel de zapis. Cunosc oameni care ar putea plăsmui asemenea lucru, în aşa fel, încît să pară adevărat.

Dacă m-ar întreba careva ce meserie am acum, i-aş spune că mă învîrtesc prin Michaeler Platz, mă învîrtesc pe Marienbrücke, mă învîrtesc pe la metereze, mă învîrtesc pe la bolniţa Fraţilor milostivi. Cititorul mă-nţelege, desigur : adăst oameni şi prilejuri pentru a mă dovedi de folos. Dar, fireşte, numai asemenea oameni, a căror înfăţişare vădeşte că pot plăti. Aşa, de pildă, duc acasă frumoaselor doamne, care au ostenit de atîta plimbare, căluşii sau copiii. Dacă roata trăsurii vreunui străin s-a slăbit, eu ştiu unde se află o fierărie.

Îmi dau seama numaidecît cine e străin, că doar arată altfel. Straiele lor sînt croite într-alt chip, iar ciubotele lor sînt mai din topor. Dacă un surtucar străin vrea să fie primit de vreun ministru, eu îl duc la niște oameni, care se pricep să întocmească cărți frumoase de recomandare de la oricine ar dori el, cît se poate de adevărate. Așadar, mă învîrtesc pe unde pot, întrucît cerșitul la pod nu mi-a adus mai nimic. Nenumăratele doamne darnice și de neam ales nu mai trec pe Marienbrücke, fiindcă bătrînul împărat Matthias nu mai vrea să îngăduiască asta. Calicii din Michaeler Platz, piața așezată în fața castelului imperial, calici care știu mai multe decît toți ceilalți din oraș, mi-au spus că Matthias și-a făcut veacul, în lunile februarie și martie, aproape fără întrerupere în Prater și că n-a mai vorbit decît cu animalele. De aceea n-au mai putut merge doamnele acolo. Acum împăratul Matthias a murit.

Așadar toate doamnele acelea frumoase nu mai puteau fi văzute ; în schimb, prin luna mai, pe cînd dădeam ocol prin Michaeler Platz, am văzut un bărbat care m-a uimit foarte. Era învești mîntat în negru de sus pînă jos, aproape ca un preot, dar nu era preot. La mîneca stîngă, care era foarte largă și răsfrîntă, purta o năframă de mătase roșie, dar nu de culoarea roșie aprinsă a garoafelor, ci mai curînd roșul întunecat și greu al bujorului. Pe cap nu avea pălărie. Și i-am văzut limpede de tot chipul încununat de un păr roșcat, tăiat scurt. Era uscățiv și cu pielița măslinie. Aș fi fost îndemnat să spun că e cam slăbănog, dacă nu i-aș fi zărit ochii luminoși și strălucitori, nespus de cutezători.

M-am dus la el, ca să-l întreb dacă n-are vreo treabă pentru mine. „Acum nu, mi-a răspuns el după scurtă chibzuială." Dar, în răspunsul său nu era nici urmă din disprețul pe care-l vădesc îndeobște domnii cei mari. Pe mine m-a izbit însuși faptul că mi-a răspuns la întrebare. „Pe domnul acesta trebuie să-l țin bine minte, mi-am zis eu, că el este întrucîtva altfel decît ceilalți". Poate fiindcă nu era îmbrăcat atît de pestriț, ci avea straie de o singură culoare, dacă nu luai în seamă năframa de mătase roșie de pe mîneca stîngă.

L-am întrebat pe Ștefan Chiorul, prietenul meu din tagma calicilor, cine-i omul ăsta. Și mi-a răspuns ceva ce nu am priceput de fel. „Un *novus homo*", a spus el. Și mi-a desluși că vorba asta a prins-o din zbor de la părintele Lämmermann și că înseamnă ceva cam ca „un om nou".

„Dar sînt pe lume atîţia oameni noi, pe care nimeni nu i-a văzut încă la Viena, de ce tocmai omul ăsta cu chipul verde-măsliniu i-a bătut la ochi părintelui Lämmermann ?“ l-am întrebat eu pe Ştefan Chiorul.

„Nu pot zice că eşti prea deştept, mi-a răspuns Ştefan. Ce te-a izbit la omul ăsta ?“

„Înfăţişarea plăcută“, i-am spus eu.

„Prostii, mi-a curmat vorba Ştefan Chiorul. Asta poate să tragă în cumpănă pentru muieruşti neştiutoare, dar în lume, în vremea noastră, vreau să zic în anul 1619, în astă lună mai...?“

„Straiele lui, am răspuns eu, omul bate la ochi pentru că nu bate la ochi.“

„Ce-i fi mai învăţat şi tu la viaţa ta ! ? mă întrebă Ştefan Chiorul cam necioplit. Nu-i decît un lucru pe lume care-i face pe oameni să-şi ascută auzul, şi anume : zornăitul gologanilor. *Novus homo* ăsta i-a adus lui Ferdinand, pe care vor trebui să-l facă împărat, de vreme ce n-au altă alegere, iar Matthias e mort de mai bine de o lună — omul ăsta nou i-a adus împăratului Matthias 90 000 de taleri. A luat cu el nici mai mult, nici mai puţin decît vistieria de război a Statelor morave. Statele din Moravia l-au pus căpetenie împotriva trupelor imperiale ale arhiducelui Maximilian din Bavaria ; el trebuia să le ajute Fraţilor boemi [1] răsculaţi.“

„A furat ? am întrebat eu înfricoşat. Şi a fugit la duşman, ca un trădător ?“

„Zău că nu-ţi iese deşteptăciunea prin căciulă, mi-a spus Ştefan Chiorul. Nimeni pe lume nu-i zice aşa. Lämmermann spune că a pus la adăpost vistieria de război. Şi că nu e trădător. Azi este un erou.“

„Cum îl cheamă pe omul ăsta ?“ am vrut eu să ştiu, gîndindu-mă că dacă are cumva vreun palat în oraş, atunci am să dau tîrcoale prin apropierea lui.

Ştefan Chiorul, care ştia mai toate cele, îmi spuse că Albrecht von Wallenstein nu stăpîneşte nici un palat la Viena, da că are, în schimb, moşii frumoase în Moravia, pe care le-a agonisit însurîndu-se cu o vădană cam bătrîioară, dar tare avută.

[1] Comunitate religioasă protestantă distrusă în timpul Războiului de 30 de ani (1618—1648).

„Atunci moşiile astea s-au dus pe apa sîmbetei", mă aflai eu în vorbă.

„Prostii, o să pună mîna din nou pe ele. Dacă a fost în stare, de dragul acestor moşii, să vină de hac unei văduve foarte trecute, o să iasă la căpătîi şi cu răsculaţii."

Întrucît nu prea îmi place să vorbesc despre treburi politiceşti, fiindcă nu mă pricep de loc, nu i-am mai dat nici un răspuns lui Ştefan Chiorul. Dar hotărîrea mea tainică a rămas în picioare, şi anume să nu-l pierd din ochi pe *novus homo*. Astfel m-am abătut tot mai mult din calea care ducea spre mama meşterului.

Capitolul al douăzeci şi doilea

Aşa cum era de aşteptat, calendarul pentru anul 1619 a stîrnit mare vîlvă.

În casa din Hofgasse de la Linz a sosit o scrisoare de la părintele Paul Guldin : omul acesta, care era acum profesor de matematică la Viena, osîndea chipul în care lucra Kepler. *„Te apuci de prea multe lucruri deodată. Mi-ai scris că ai întrerupt munca la tabelele rudolfiene pentru a pregăti de tipar* Armonia lumii ; *îmi trimiţi veste că ai de gînd să dai la iveală* Efemeridele ; *vrei să alcătuieşti o scriere despre elementele de bază ale astronomiei, pe temeiul învăţăturilor lui Copernic ; întocmeşti calendare şi te îndeletniceşti cu logaritmi. Eşti asemenea unei găini care face multe ouă, dar nu cloceşte nici măcar unul. De altfel, care e tîlcul noului calendar ? Aici, la noi, au început să te bănuiască, cum că s-ar putea să fi ţintit în «Societatea lui Isus»."*

Iar Jessenius îi scria de la Praga, întrebîndu-l dacă-i adevărat că a îndreptat o lovitură făţişă împotriva casei de Habsburg şi-i spunea că nădăjduieşte să poată saluta, într-o bună zi, pe prietenul său Kepler ca profesor de matematică la Collegium Carolini.

Hafenreffer nu-i dădu nici un semn de viaţă, dar Maestlin îl încunoştinţă că ar fi bine dacă Johannes Kepler ar arăta

— pentru Dumnezeu — mai limpede în cine a vrut să lovească cu animalul său, întrucît, în timp ce sta la masă, ducele a osîndit calendarul, iar înaltele feţe din consistoriu sînt uimite de tonul nestăpînit.

Kepler le răspunse tuturor : „N-am să dau pe faţă gîndurile ascunse ale mascaradei mele. Cei despre care este vorba se ştiu ei prea bine."

În cele din urmă sosi şi o epistolă de la Hafenreffer. Un răspuns la o scrisoare mai veche a lui Kepler, care-l întrebase de ce nu mai dă nici un semn de viaţă. Dar nu-i răspundea de ce tăcuse mai bine de un an. Era o plîngere împotriva calendarului pe anul 1619. Matthias Hafenreffer îl înţelesese.

Iar Kepler îi răspunse neîntîrziat :

„Dacă pe domnia-ta te-a durut cînd ai citit prorocirile nefaste privitoare la biserică, apoi şi pe mine m-a durut cînd le-am aşternut pe hîrtie. În amărăciunea cu care sînt scrise, văd un semn rău prevestitor. S-au împlinit şapte ani de cînd dăinuieşte îndepărtarea mea de la cuminecătură. Feţele bisericeşti din acest oraş mă asigură într-una că mă vor îngădui la împărtăşanie, dacă voi dobîndi admiterea din partea consistoriului sau a Facultăţii teologice din Württemberg. Dar nici pînă-n ziua de astăzi n-am primit de la teologi vreo veste limpede, din care să-mi pot da seama dacă sînt alungat pentru totdeauna de la cuminecătură, sau nu. De aceea, după atîta aşteptare, cer un răspuns."

Şi Kepler a primit cu adevărat un răspuns. O scrisoare a lui Hafenreffer, semnată de toţi cei ce alcătuiau consistoriul.

„Ori părăseşti nălucirile greşite şi cu totul neadevărate ale domniei-tale şi cuprinzi cu smerită credinţă adevărul dumnezeiesc, ori te lipseşti de comunitatea bisericii şi de mărturisirea credinţei noastre."

Această scrisoare fusese întocmită după o consfătuire amănunţită a tuturor înaltelor feţe din consistoriu, fiind acolo şi consilierul Thumm. Şi, în această adunare, se spusese : „În ce-l priveşte pe Kepler, destulă vreme şi zadarnic am tot purtat discuţii cu ăst creieraş năuc. Noi nu ne putem schimba părerea din pricina acestui singur om."

Cînd Kepler avu în mîini scrisoarea din Tübingen, înţelese că orice alte încercări ar fi întru totul fără sorţi de izbîndă.

Era îndepărtat din comunitate.

Capitolul al douăzeci şi treilea

Superiorul „Societăţii lui Isus" pentru provincia ce ţinea de Viena, un bărbat uscăţiv cu o faţă inteligentă, îşi luase în primire de-abia de o jumătate de an slujba din capitala Habsburgilor. Înainte de aceasta, fusese în partea de miazănoapte a Italiei şi dovedise, cu bune urmări, netemeinicia învăţăturilor eretice. Dar, împrejurările de aici, din provincia Habsburgilor austrieci, nu le cunoştea încă. După ultima dare de seamă a lui Guldin, privind, îndeobşte, starea de lucruri din Boemia şi cazul lui Kepler, mai ales, încă nu putea lua o hotărîre limpede.

În ce-l privea pe Galileo Galilei, ştia mult mai bine care era părerea despre el în Italia. Acela era un mădular al bisericii, era supus ei. Cît despre Kepler, era cu totul altceva. E drept că şi acesta era supus al împăratului catolic, dar se afla în afara singurei biserici adevărate.

Curtea lui Ferdinand ceruse sfat „Societăţii lui Isus" dacă se cădea ca Johannes Kepler să fie întărit matematician împărătesc. Un matematician şi astronom imperial nu era — fără doar şi poate — o figură lipsită de însemnătate, la curte. Socotirea crugului stelelor trebuia să fie făcută, în oarecare măsură, aşa fel, ca să te poţi încrede în ea.

Se putea avea oare încredere în Kepler ?

Superiorul provinciei ce cuprindea Viena nu ştia nici el singur. Nu ştia cît de greu atîrna în cumpănă păcatul lui Kepler : schimbul acela de scrisori cu Galilei, bărbatul căzut sub grea bănuială. Apoi legăturile cu răsculaţii din Boemia, cu profesorul Jessenius de la Praga.

Guldin, care tocmai isprăvise de făcut darea de seamă, întrebă :

— Să ne amestecăm în judecarea pentru vrăjitorie a mamei lui ?

— A rostit Kepler vreodată, faţă de domnia-ta, gîndul că s-ar putea întoarce la vechea credinţă ?

— Nu l-am întrebat niciodată despre asta, răspunse părintele Guldin.

— Atunci, iată prilejul, de rîndul acesta, fu de părere superiorul „Societăţii lui Isus".

— Ar fi cu putinţă să se îndrepte mersul unei pricini de judecată pornite de către evanghelici ?

Părintele Paul Guldin simţea nevoia arzătoare de a veni în ajutorul prietenului său. În felul acesta, l-ar fi împovărat mai puţin gîndurile în legătură cu Susanne, care tot îl mai munceau în nopţile fără somn. Ştia bine că era întrucîtva cam ocolită calea, dacă încerca să lege o împrejurare de cealaltă. Dar, oricum, l-ar apăsa mai puţin dacă ar fi putut merge la Kepler cu vesta : judecarea va fi oprită.

Superiorul „Societăţii lui Isus" din această provincie cătă spre părintele Guldin cu fereală, chibzuind. Apoi, în loc de răspuns, îl întrebă :

— Te pricepi bine la matematică ?

— „Societatea lui Isus" priveşte învăţătura mea ca îndestulătoare, pentru a mă folosi ca profesor de matematică.

— Nu la asta m-am gîndit ; domnia-ta pricepi ce vrea să dovedească Kepler cu calculele sale ?

— Cred că da. El şi-a dovedit matematiceşte speculaţia cum că toate planetele sînt supuse anumitor legi. Şi că aceste legi sînt valabile şi pentru Pămînt.

— Şi domnia-ta poţi urmări aceste calcule şi-ţi poţi da seama întrucît sînt întemeiate ? mai vru să ştie superiorul „Societăţii lui Isus".

— Da, ele nu sînt o taină doar a lui. A dat în vileag, prin tipar, toate descoperirile sale. Orice om, care vrea şi este în stare, poate să le cerceteze temeinicia.

— Atunci, asta înseamnă, nici mai mult, nici mai puţin, decît că...

Numele lui Copernic nu fu rostit.

Părintele Paul Guldin întregi, ceea ce voise să spună superiorul „Societăţii lui Isus".

— ...că, dacă poate fi dovedit prin calcule, trebuie să fie şi adevărat.

— Un adevăr matematic.

— Există oare adevăruri şi adevăruri ? întrebă părintele Paul Guldin.

Superiorul „Societăţii lui Isus" nu răspunse. Închise doar ochii, apoi privi cu hotărîre spre părintele Guldin.

— Ai fi domnia-ta în măsură să-i dai seama părintelui general despre aceste calcule ?

Guldin se stăpîni, pentru a nu arăta spaima ce-l cuprinsese. Întrebarea nu însemna altceva decît că urma să plece la Roma. Şi nu spre Johannes Kepler, la Linz.

— Da, răspunse el scurt şi smerit, aşa cum se cădea unui membru al „Societăţii lui Isus“ să stea înaintea mai-marelui său.

Călătoria pînă la Roma se vădi, pentru părintele Paul Guldin, şi mai neplăcută decît îşi putuse închipui. Superiorul „Societăţii lui Isus“ din provincia Vienei hotărîse să fie însoţit de părintele Lamormain. Între timp, Lamormain fusese întărit de „Societatea lui Isus“ ca duhovnic al lui Ferdinand. Al lui Ferdinand, care fusese încoronat împărat peste vară. În vremea aceea, cînd se punea încă întrebarea cine ar fi destul de dibaci pentru slujba de duhovnic al împăratului, Guldin nutrise speranţa că lui îi va dărui „Societatea lui Isus“ această încredere. Oare nu se dovedise îndestul de vrednic la curtea lui Matthias ? Fusese adînc mîhnit cînd îl preferaseră pe Lämmermann în locul lui. Dar nu spusese nimănui nici măcar un cuvînt despre aceasta ; slujise mai departe „Societăţii lui Isus“, însă nici pînă astăzi nu se lecuise de pe urma rănii pricinuite de acea jignire.

Cei doi părinţi călătoreau cu caleaşca. Pretutindeni, pe drumurile ce duceau spre Roma, în oraşe, la mînăstiri sau burguri, „Societatea lui Isus“ rînduise locuri de poştă, unde aşteptau cai gata pentru schimb. Călătoria spre Roma, trecerea peste Alpi prin pasul Brennerului, care era socotit cel mai puţin primejdios în acea vreme, nu mai era de mult o faptă de mare îndrăzneală. Calea de la Viena la Roma şi îndărăt era folosită mult prea des, pentru a se îngădui ca găsirea de cai odihniţi şi aflarea unui adăpost bun să fie lăsate la voia întîmplării.

Sămînţa cavalerilor tîlhari din legendarele vremuri ale cruciaţilor se stinsese, iar urmaşii lor aveau purtări mult mai alese : ei nu făceau altceva decît să ceară drumeţilor vama şleaurilor. Treaba aceasta nu mai avea înfăţişarea războinică de odinioară, dar aducea totuşi destule venituri, mai ales atunci cînd se bătea mult calea dintre Madridul habsburgic şi Viena habsburgică, cale care trecea pe la Roma ; adică în vremea cînd toate le mijlocea papa.

În mînăstirea benedictină de la Innsbruck, stareţul îi preveni pe cei doi drumeţi :

— Dacă aveţi de gînd să mergeţi în Italia, fiţi cu ochii-n patru la banii voştri : aici e încă Austria şi aici oamenii sînt cinstiţi ; şi-n Tirol e tot Austria, după lege, nici acolo nu sînt oamenii prea de spaimă. Dar, cu cît veţi merge mai spre miazăzi... Şi stareţul din Innsbruck le atrase mai departe

luarea-aminte : Iar cînd veţi ajunge pe şleaul de pe înălţimile strîmtorii, căreia noi îi zicem Brennero, fiţi cu băgare de seamă, că acolo calea este învăluită de nori zi şi noapte şi mulţi oameni au pierdut drumul cel drept şi s-au rostogolit jalnic prin hăuri. Dar dacă veţi fi sosit la Bozen, să fiţi cu grijă cînd beţi vinul, că vinul de acolo e altfel. Dulce şi greu. Înţelept lucru ar fi să-l îndoiţi cu apă. Şi stareţul din Innsbruck urmă : Dincolo de Bozen, drumul ajunge la o răscruce. Aveţi grijă să mergeţi pe cel din stînga, care şerpuieşte plăcut de-a lungul văii. Ştim noi bine că toate drumurile duc la Roma. Dar, ascultaţi ce vă spun eu, feriţi-vă de drumul anevoios prin strîmtorile Dolomiţilor. Căci, la urma urmei, chiar dacă toate drumurile duc la Roma, de ce să nu-l alegi pe cel mai uşor ? Şi stareţul din Innsbruck le mai spuse : Cînd vă veţi afla pe meleagurile din miazăzi, luaţi seama să nu vă fugă ochii. Femeile de-acolo sînt altcum. Mai frumoase, mai gingaşe...

Părintele Lamormain curmă vorba stareţului :

— Am fost pînă acum de trei ori la Roma. Şi n-am căzut niciodată nici în mîinile tîlharilor, nici în hăurile Alpilor şi nici în vreo altă ispită.

Stareţul fu jignit :

— Toţi cei care vin dinspre miazănoapte sînt trufaşi.

Părintele Lamormain privea ţinutul prin care trecea caleaşca ; îl privea cu ochii omului pentru care nu mai existau nici taine, nici lucruri noi. Cînd ajunse pe înălţimile de lîngă Bolonia, îşi citi propriile însemnări privitoare la viaţa împăratului Ferdinand. Istoriile pe care le alcătuise îl înduioşară iarăşi ; erau scrise ca un fel de legende despre un sfînt. Le găsi bune. Îşi vor atinge scopul, fără doar şi poate.

Astfel, adîncit în lectură, nu văzu tînăra femeie care mergea pe lîngă caleaşcă. Avea pe cap un ulcior cu apă, pe care tocmai o scosese din fîntînă. Chipul îi era încununat de păr lung şi negru. Purta veşminte sărăcăcioase. Dar, în ciuda poverii, umbletul ei era sigur şi mlădios. Privi curioasă înăuntru, în caleaşcă ; părintele Paul Guldin îi văzu ochii mari şi negri. Frumoasă femeie ! Deodată, aproape fără să-şi dea seama, vru s-o asemuiască Susannei Kepler din Linz. Dar nu izbuti. Se necăji. Şi fugi cu gîndul la stareţul din Innsbruck. Părintele Lamormain citea din istoriile lui. Intrară în oraş încă înainte de a se lăsa amurgul.

La colegiul „Societăţii lui Isus", unde li se pregăti cina şi loc de mas peste noapte, cei doi drumeţi se văzură curînd prinşi într-o dispută cu fraţii de-acolo privitoare la faptul

dacă politica împăratului Ferdinand era sau nu cea mai potrivită. Împăratul — spuneau aceia — era prea zăbavnic şi greoi. Ar fi trebuit să-i zdrobească neîntîrziat pe răsculaţii din Boemia.

Lamormain îl apără pe împărat, îşi apără sfaturile date. Înlăturarea cancelarului Clesel şi smulgerea puterii din mîna împăratului Matthias nu se putuse înfăptui atunci prea repede. Abia după aceea a fost cu putinţă să se continue tratativele neroade, începute de Clesel, cu o oaste de lefegii.

Părintele Paul Guldin nu vorbi prea mult ; privea neliniştit prin încăpere. Ceru iertăciune fraţilor, întrucît zdroncănitul caleştii îi suna încă în urechi. Voia să meargă la culcare. Nu-şi găsi drumul în clădirea cea mare, care aproape că semăna cu un palat. Nimeni într-un alt coridor, dar acesta nu ducea la camera de dormit, unde-şi pusese mai înainte sacul de călătorie. Ajunse în grădină. Printr-o portiţă strîmtă ieşi în stradă. Şi merse mai departe, fără nici o ţintă. Cele două turnuri piezişe, înalte şi întunecate, îl uimiră nespus. Doamne, Dumnezeule, ţara asta e plină de minuni ; poate că-i de vină şi toamna, cu ultimele ei flori, care răspîndesc o mireznă atît de aţîţătoare. Îşi urmă drumul pe străzile întunecoase şi pustii, gîndindu-se la femeia cu ulciorul de apă pe cap. Deodată, îşi dădu seama că pe ea o căuta.

Ciudat ! El, părintele Paul Guldin, rătăcea căutînd o femeie străină prin acest oraş Bolonia, ale cărui ziduri — ce alcătuiau cetatea, turnurile şi întăriturile — păreau în noapte atît de înspăimîntător de negre. Şi nici nu se gîndeau măcar la „Societatea lui Isus". La urma urmei, ce i-ar fi spus, dacă ar fi întîlnit-o stînd sub porticul acela, lîngă dughenele închise ?

— Bună seara, şopti deodată cineva chiar lîngă el.

Părintele Paul Guldin se sperie şi se opri locului.

— Eşti neamţ ? întrebă omul.

— Da, îngăimă Guldin uimit, de unde ştii ?

— Îmi dau seama, spuse celălalt, după mers şi după altele.

— Ce vrei ?

— Fii cu băgare de seamă ; n-are rost să colinzi noaptea singur. Femeia tot n-ai s-o găseşti.

— Care femeie ? întrebă Guldin înţepat.

— Una oarecare, grăi celălalt. Orice călugăr, care rătăceşte ca tine, singuratic, fără ţintă, o caută. De fapt mi-e milă de tine, te lipseşti singur de tot ce-i mai plăcut în viaţă. Dar ăi fi ştiind tu de ce te-ai făcut călugăr.

Părintele Paul Guldin, profesorul de matematică, se simţi tulburat.

— Cine eşti tu ? vru el să ştie.

— Ei, nu cine ştie cine, dar, dacă vrei să afli, golesc străzile de pe lîngă biserica Sfîntul Petru şi Palazzo Arcivescovile ; sînt în slujba sfinţiei-sale arhiepiscopul. Vezi, lucrurile stau aşa : milostivul nostru stăpîn, arhiepiscopul, nu poate suferi ca bieţii călugări să colinde noaptea fără rost, pe străzi, prin oraşul său. El e mai dibaci în treburile astea. Şi de aceea trebuie să umblu eu noaptea pe străzi, în sus şi-n jos, să le amintesc fraţilor să se ducă acasă sau... cei mai mulţi sînt nemţi.

— Sau ce ?

— Să le arăt casa cu pricina. Să nu umble pe stradă, spune arhiepiscopul. Vrei ? Fireşte...

Întinse mîna, aşteptînd ca Guldin să-l miluiască.

Părintele se-ntoarse şi se-ndepărtă jignit. Celălalt se luă după el.

— Chiar dacă nu mergi acolo, trebuie să-mi dai ceva.

— N-am nimic, se stropşi părintele şi porni mai departe, lăsîndu-l pe celălalt singur.

— Barbar, spuse necunoscutul ţinîndu-se scai de el. Nu vrei, măcar, să cumperi chipul papei, să-l porţi ca amuletă ? E tămăduitoare şi ţi-o vînd pe mai nimic. Însuşi sfîntul părinte, Paul al V-lea, a sfinţit-o. Poftim, nu vrei să cumperi chipul papei Paul al V-lea ? Costă doar un scud.

— Mulţumesc, răbufni Guldin, înciudat din pricina acestui pisălog, am una.

— Eretic, sudui celălalt. Toţi cei veniţi din miazănoapte sînt barbari şi eretici.

Părintele nu voia ceartă, de aceea scotoci mica pungă de bani de sub brîul său lat şi scoase o băncuţă.

— Dă-mi amuleta.

Celălalt încercă băncuţa cu dinţii, vrînd să vadă dacă-i din metal tare şi bun, apoi, mulţumit, o vîrî în pungă. Scoase din mantia sa largă, cenuşie, un sipeţel îngust, plin cu gemuleţe rotunde, pe care era zugrăvit chipul unui om.

— Sticlă bună, veneţiană. Din manufactura de la Murano.

— Păi s-a împăcat Republica Veneţiei cu papa ? întrebă Guldin mirat.

— Frate, gemuleţe de-astea se vînd cu miile, toţi se bucură să le cumpere.

Nu înţelesese întrebarea părintelui Guldin.

De fapt, toată lumea știa, doară, că Republica veneţiană se afla de ani de zile în vrajbă cu Vaticanul.

Cu toate acestea, cei care veneau în pelerinaj la Roma, cumpărau chipurile sfinte aduse de la Murano. Iar papa nu putea împiedica acest negoţ. Oricît se pricepea el de bine să facă socoteli şi să înfiripeze afaceri, veneţienii erau un pic mai dibaci, mai iscusiţi. Printre pelerini se bucurau de mai multă trecere chipurile pestriţe zugrăvite pe sticlă, decît cele zugrăvite în oraşul Vaticanului pe hîrtie tare.

De îndată ce fusese ales în 1615, ca urmaş al marelui Claudius Aquaviva, papa Paul al V-lea îl poftise pe Mutius Vitelleschi, părintele general al „Societăţii lui Isus", să locuiască în cetatea Vaticanului şi să-şi îndeplinească slujba acolo. Dar Vitelleschi fu destul de prevăzător să respingă, tot atît de prietenos, prietenoasa poftire a papei. Căci, în trecut, „Societăţii lui Isus", i se vădise adesea că politica papei nu putea fi sprijinită în toate împrejurările.

Aşadar Vitelleschi rămăsese mai departe în destul de puţin arătosul palat al „Societăţii lui Isus".

Fireşte că, pe dinăuntru, nu era tot atît de nearătos, întrucît trebuia să pună preţ şi pe măreţie şi fală, de vreme ce veneau aici trimişi din toată lumea, din India, din Africa şi din alte ţinuturi. De altfel, era nevoie şi de loc pentru arhive.

Una din arhive cuprindea colecţia dărilor de seamă lunare, ce soseau aci din toate provinciile. O altă arhivă cuprindea lista tuturor membrilor „Societăţii lui Isus", cu însemnări amănunţite asupra aptitudinilor lor şi a lucrărilor lor de pînă atunci. Pe această listă se întemeia părintele general, ori de cîte ori era vorba să încredinţeze o anumită treabă omului care părea cel mai potrivit. În ultimii ani, mai fuseseră întocmite încă două liste, care să fie folosite, în taină, numai de părintele general. Pe una din ele se aflau adunate nume de mireni din cele mai diferite stări sociale sau profesiuni, nume de negustători înstăriţi, de învăţaţi vestiţi, de prinţi ce stăpîneau ţinuturi întinse, ba chiar şi de protestanţi. Erau cu toţii oameni ce urmau să fie puşi sub supraveghere, ca să se vadă dacă se vor dovedi folositori sau dăunători. Pe cealaltă listă erau însemnaţi spiţeri, precum şi calici sau lotri care uciseseră vreun om cîndva în viaţa lor. În toate ţările cunoscute ale pămîntului trebuiau ştiuţi anumiţi oameni, pentru a putea fi folosiţi la nevoie.

Aici, în palatul „Societăţii lui Isus", îi primi Vitelleschi pe cei doi călători, pe părintele Lamormain şi pe părintele Gul-

din. El nu pusese să dureze în jurul reşedinţei sale un zid la fel de înalt şi de trainic ca acela înălţat de papa Leon al IV-lea în veacul al nouălea — după spusele istoricilor — împotriva sarazinilor. Cu toate acestea, nu se simţea în casa sa mai nesigur decît papa într-a lui. Oricine voia să fie primit de el, de părintele general, trebuia să se anunţe cu două zile înainte, apoi listele erau cercetate, iar cei chemaţi, căutaţi cu mare băgare de seamă, dacă n-au cumva asupra lor cuţite sau alte arme ucigătoare. De cînd un meşter fierar din Veneţia făurise prima armă de foc cu mai mult de zece ţevi, din care se putea trage în acelaşi timp, nu era peste putinţă ca asemenea oameni să născocească şi alte arme de foc, destul de mici, pentru a le ascunde într-un buzunăraş.

Cei doi călători veniţi din Viena, ca membri de vază ai ordinului, fură lăsaţi să intre de-a dreptul.

Lamormain era mai iscusit la vorbă decît matematicianul Paul Guldin. Întrebat de către părintele general cu privire la situaţia din Boemia, el desluşi de îndată lucrurile. Nu, răzmeriţa din Boemia nu trebuie să dea prea mult de gîndit. Este adevărat că o mînă de eretici au pus vremelnic mîna pe cîrmuire, şi chiar l-au proclamat rege pe prinţul elector Friedrich al V-lea din Palatinat. Cu toate acestea, el, Lamormain, nu vede nici o pricină de îngrijorare. Casa de Habsburg şi-a dovedit destoinicia în zilele lui iunie din acest an 1619, cînd lefegiii protestanţi, conduşi de contele von Thurn, au împresurat Viena şi cînd şaizeci de baroni austrieci, sprijinitori ai răsculaţilor din Boemia, au năvălit la Ferdinand, vrînd să smulgă de la el o înţelegere cu aceştia. Încă în spiritul lui Clesel. Atunci Ferdinand nici n-a fugit, nici n-a dat îndărăt. Şi Dumnezeu l-a ocrotit, întrucît i-a trimis la timp într-ajutor un colonel cu un pîlc din călărimea grea. Şi cum, în acelaşi timp, comandantul oştilor împărăteşti, contele Buquoy, luase nu departe de Budweis de la trupele lui Mansfeld [1], care luptau de partea răsculaţilor, o mie două sute de prinşi, tot calabalîcul şi arhiva domnului conte von Mansfeld, nu i-a mai rămas contelui von Thurn altceva de făcut, decît să se retragă din jurul Vienei şi să se întoarcă în Boemia. Atunci, în sfîrşit, Ferdinand a avut libertatea de mişcare şi a putut să pornească împotriva Frankfurtului. Iar, acolo, s-a putut desfăşura nestingherit alegerea împăratului, în ciuda tuturor uneltirilor protestanţilor,

[1] *Ernst von Mansfeld* (1580-1626), conducător protestant de oşti în Războiul de 30 de ani.

care-l suduiau pe Ferdinand, că e o slugă a iezuiţilor şi un rob al Spaniei. De bună seamă — el, Lamormain, nu vrea să ascundă nimic părintelui general — bucuria victoriei a fost întunecată de faptul că, tocmai în ziua alegerii împăratului, a sosit vestea din Praga cum că răsculaţii din Boemia l-au deposedat pe Ferdinand de coroana regală, socotindu-l duşman al religiei şi libertăţii boemilor, şi au dat-o lui Friedrich din Palatinat. Dar, aşa după cum socoteşte el, Lamormain, situaţia generală nu este proastă pentru casa de Habsburg.

Părintele Vitelleschi mulţumi părintelui Lamormain pentru darea de seamă amănunţită şi dori acum să-l asculte pe celălalt părinte.

— Eu am stat la Praga mai multă vreme decît fratele Lamormain, începu matematicianul şovăind. Şi văd lucrurile puţin mai altfel. Nu atît de trandafirii. Au acolo, în sfatul celor treizeci de diriguitori, oameni înţelepţi, cum e doctorul Johann Jessenius, un bărbat care stăpîneşte unsprezece limbi şi pe care l-au făcut consilier pentru problemele religioase. Domnii protestanţi de acolo par să fie dispuşi a începe tratative pentru împrumuturi de bani chiar şi cu Franţa cea catolică.

Lamormain se simţi jignit :

— Te vei fi pricepînd tu la problemele tale matematiceşti, dar mă-ndoiesc de pătrunderea ce o ai pentru cele ale diplomaţiei.

— Iubiţi părinţi, fără ceartă. Vom cerceta amîndouă părerile. Acum, însă, te rog, părinte Guldin. Despre ce treburi matematiceşti este vorba ? întrebă părintele general, care se pricepea şi în chestiuni de ştiinţă.

Lamormain se potoli ; izbutise să-l pună la locul lui pe Paul Guldin.

Părintele Guldin îl blestemă în gînd pe acest Lämmermann. Din pricina lui se afla acum la strîmtoare. Ar fi vrut să aducă vorba despre Kepler de departe. Cazul lui nu trebuia să pară că are vreo însemnătate prea mare. Voia să-i fie de folos prietenului său. Acum însă, Paul Guldin îşi schimbă planul : nu va vorbi pe ocolite despre învăţatul din Linz, ci va înfăţişa faptele de-a dreptul.

— Părintele superior din Viena ar vrea să aibă dezlegare, dacă-l poate propune împăratului Ferdinand spre nouă întărire pe Johannes Kepler, care a fost matematician imperial sub Rudolf al doilea şi sub Matthias.

— Cine mai e, în afară de el ? întrebă părintele general.

— Un doctor de şaizeci de ani, recomandat de arhiepiscopul din Köln, şi un magistru de vreo treizeci de ani din Tirol. Amîndoi buni catolici.

— Se pricep la ceva ?

— Ştiu să adune şi să scadă.

— Şi încolo ?

— Kepler gîndeşte.

— Pricep. Cîţi ani are ?

— Patruzeci şi opt de ani.

— Are vreun cusur ?

— Este protestant.

— Asta se poate schimba.

— Nu ştiu, îngăimă Guldin şovăind, nu e numai cu mintea, e din inimă — deşi propriii lui fraţi de credinţă luterană l-au oprit de la împărtăşanie, pentru că ar înclina spre calvinism.

— Astea-s prostii, iubite frate Paul Guldin, văd că n-ai ştiut cum să-l iei. De ce ţii atît de mult seama de simţămintele lui ? Cu cine are legături ?

— Cu profesorii de la Universitatea din Tübingen.

— Şi cu cine încă ?

— Cu fraţi de-ai noştri. Fratele Scheiner de la Colegiul nostru de la Ingolstadt i-a făcut o lunetă. Eu port schimb de scrisori cu el, am fost adesea la Kepler şi ştiu cum trăieşte.

— Mai departe.

— *Mynheer* Gomperz, un evreu trecut la catolicism, despre care se spune că ar avea la Amsterdam un atelier de tăiat diamante. Şi se mai spune că ar fi în strînse legături cu Compania Indiilor Răsăritene.

— Mai sînt şi alţii ?

— Da, doctorul Johann Jessenius şi...

— E acelaşi Jessenius, pe care l-ai amintit adineauri ca pe un om înţelept dintre diriguitorii de la Praga ?

Guldin încuviinţă din cap.

— După legile în fiinţă este învinuit de înaltă trădare, spuse părintele general.

— Dacă împăratul va ajunge la împăciuire cu Boemia, Jessenius înseamnă că-i recunoscut printre dregători, răspunse părintele Paul Guldin.

Lämmermann ridică din sprîncene ; abia acum înţelegea de ce părintele Guldin voise să-şi înceapă darea de seamă vor-

bind despre Praga. Părintele general nu statornicise încă nici un fel de îndrumări, cum trebuia să se poarte „Societatea lui Isus" în legătură cu împrejurările din Boemia. Guldin voise să vadă mai întîi cum suflă vîntul.

— Şi se află în schimb de scrisori cu Galileo Galilei, înfăţişă Guldin lucrurile mai departe.

— Nu se mai află, îl vesti Vitelleschi fără-nconjur.

— Oo ! se înspăimîntă părintele Guldin.

— Toate scrisorile lui Galilei către Kepler au fost — ca să spunem aşa — oprite de noi, îi explică părintele general. În felul acesta, un schimb de scrisori adoarme de la sine. Şi, pe deasupra, vrem să şi aflăm dacă Galilei îşi ţine întru totul făgăduiala că nu va mai încerca, sub o formă oarecare, să se întoarcă iarăşi la sistemul lui Copernic, pe care biserica l-a osîndit ca eretic. Că n-o va face nici pe-ascuns, în vreo scrisoare, nici printr-o oarecare ipoteză strecurată în vreuna din scrisorile sale. Iar noi nu vrem să îngăduim un schimb de păreri între un învăţat protestant, care poate tipări cele mai rătăcite păreri cu privire la imaginea lumii, şi un învăţat catolic.

— Şi luteranii au o cenzură, se vîrî în vorbă părintele Lamormain.

Iar părintele Paul Guldin întregi :

— Şi ei osîndesc învăţătura despre mişcarea Pămîntului împrejurul Soarelui, pentru că Luther a respins-o — de rîndul acesta pe bună dreptate — pentru că nu se potriveşte cu *Sfînta Scriptură.*

— Da, da, îmi amintesc, spuse părintele general.

Poate că cei trei bărbaţi se gîndeau cam la acelaşi lucru : la strădaniile asemănătoare ale celor două învăţături, evanghelică şi catolică, de-a păstra Pămîntul la locul lui, în centrul Universului. În orice caz, părintele general spuse, fără a apăsa pe vreun cuvînt :

— Ştim că lucrurile sînt aşa cum le-au calculat şi dovedit Kepler şi Galilei, ştim că sistemul lui Copernic este întemeiat.

Părintelui Paul Guldin i se făcu deodată rău. Trebui să-şi încleşteze puternic dinţii. Totul i se învîrtea înaintea ochilor. Răsuflă adînc, încet şi simţi că-şi vine în fire. Încercînd anevoie să zîmbească, spuse :

— Asta-i tot ce ştim în provincia noastră despre Kepler. Şi mai adăugă : Şi mama lui Kepler a fost trasă în faţa judecăţii pentru vrăjitorie.

— Vă mulţumim şi pentru această ştire, spuse Vitelleschi, şi ne vom ruga Domnului, peste noapte, să ne lumineze. Vă rog să veniţi mîine la prînz, ca să luaţi cu voi sfaturile noastre pentru provincia noastră de dincolo de Alpi.

Viaţa de la Roma îl îngrozi pe părintele Paul Guldin. Neguţători pe străzi, în faţa bisericilor, ba chiar şi în pronaosul Sfîntului Petru. Şi, pretutindeni, te îmbiau să cumperi gemuleţe cu chipul papei. „Atunci de ce au mai fost izgoniţi odinioară zarafii din templu", se întrebă el. Fu bucuros, în ziua următoare, cînd părăsi străzile înfierbîntate, înţesate de norod, şi putu păşi în palatul mare, răcoros şi tăcut al „Societăţii lui Isus".

Părintele general le dădu de veste să-l ierte, dar în ziua aceea n-avea timp pentru cei doi părinţi. Le trimise însă pe ajutorul său, cunoscător al treburilor germane. Iar acesta le citi, de pe o piele mare de viţel, pe care n-o lăsă din mînă, îndrumările pe care cei doi urmau să le ia cu ei peste Alpi.

— Boemia trebuie să fie izolată — adică prinţul elector din Palatinat, pe care l-au pus rege acolo — de restul ţărilor cuprinse în Uniunea principilor evanghelici.

Şi li se arătă cum trebuie încercat acest lucru :

— Aceasta o putem înfăptui numai dacă Liga, adică coaliţia iubiţilor noştri principi catolici, şi Uniunea principilor evanghelici încheie un tratat, în care să se spună că ambele tabere vor păstra pacea. Pacea să nu se întindă, însă, şi asupra Boemiei.

Cu mintea lui ageră, părintele Lamormain prinse îndată ce era esenţial în această îndrumare. Aceasta însemna, aşadar, că trebuie să determine Uniunea principilor evanghelici să nu sprijine cu arme pe propriii ei aliaţi din Boemia.

Cunoscătorul treburilor germane le mai făcu cunoscut că Franţa ar trebui să mijlocească între Ligă şi Uniunea principilor evanghelici. Ca întregire, le atrase luarea-aminte că fraţii „Societăţii lui Isus", aflători în Franţa, au şi primit îndrumări corespunzătoare. Cunoscătorul treburilor germane le mai împărtăşi că „Societatea lui Isus" se străduieşte a hotărî Spania să pornească cu oşti împotriva Palatinatului. Ar fi deci de trebuinţă să se arate curţii de la Madrid, lămurit, că e nevoie de micul ocol prin Palatinat, pentru a ajunge în provinciile desprinse de la Marea Nordului.

— De asemeni trebuie să se ţină seamă şi de opinia norodului de rînd — aşa citi mai departe, din pergamentul cel

mare, cunoscătorul treburilor germane — şi cel mai bun lucru e să se publice foi volante, în care să se arate că aşa-zisul rege Friedrich al Boemiei duce tratative cu turcii. În aceste foi, să se înfăţişeze deosebit de amănunţit, în imagini lesne de priceput, firea neomenoasă a turcilor, aşa încît să-i înspăimînte deopotrivă şi pe evanghelici şi pe catolici.

— Noi ştim bine, nu este adevărat, tratativele n-au început, dar norodul va înghiţi şi scornitura asta.

Părintele Paul Guldin întrebă, după ce ascultară amîndoi îndrumările pînă la capăt :

— Şi care sînt sfaturile, în ce-l priveşte pe Kepler ?

Cunoscătorul treburilor germane răspunse cu glas prietenos, nepăsător :

— Vom aştepta. Vom lua seama. Avem timp.

Guldin răsuflă tare de tot : nu era mulţumit cu hotărîrea aceasta. Şi întrebă aproape stăruitor :

— Şi cu procesul ce va fi ?

Primi acelaşi răspuns :

— Vom aştepta. Avem timp. Ne vom aminti despre aceasta la vremea potrivită.

Capitolul al douăzeci şi patrulea

Era în vara anului 1620. Margarethe cobora dealul dinspre Heumaden către oraş. Cu o zi în urmă o vecină îi povestise cum că ar fi sosit nişte neguţători din Italia cu lucruri îmbietoare, oglinzi, piepteni, pungi de piele, cheutori şi alte asemenea mărfuri.

Păstorul Georg Binder nu se împotrivise cînd îl întrebase dacă poate pleca în zori cu vecina la oraş. Îi spuse doar că nădăjduieşte ca treburile gospodăriei să fie rînduite pînă seara, pentru că atunci avea de gînd să înceapă a lucra la predica de duminică.

Cînd se văzu jos în oraş, printre atîţia oameni veniţi la tîrg, Margarethe se simţi ca un copil care-a primit un dar. Faţă de scurgerea veşnic aceeaşi a zilelor şi săptămînilor din casa parohială, ziua aceasta era cu totul diferită.

În piață, fuseseră durate dughene. Jur împrejur se aflau care cu boi, cai, vaci. Curioșii veniseră din oraș și de prin satele învecinate ; erau mai cu seamă femei, țărănci. Zarva era mare, oamenii erau veseli, rîdeau și-și strigau măscări. Venise și-un cîntăreț din caval. Cea mai mare îmbulzeală era dinaintea unui măscărici, care, cu vocea lui răsunătoare și puternică, cînta tot felul de cîntece. Vecina o trase pe Margarethe într-acolo ; omul îi plăcu și vru să-l asculte.

— Ei, jupîneselor și domnilor, ce anume ați vrea să ascultați ? Vreți să rîdeți, vreți să plîngeți ? Vreți să auziți cîntece sau vreți povești ? Am de toate aici !

Cîțiva îi strigară :

— Un cîntec.

— Bine, am să vă cînt unul nou, frumos, căruia-i zice : *Bietul Michel*[1]. Este închinat tuturor celor care ne pocesc graiul.

Măscăriciul se suise pe un podeț de scînduri, în fața dughenei. Dete ușor pe spate clopul său siniliu, cu margini late și cu o pană verde ce se semețea în văzduh, și prinse a cînta cu glasul lui puternic, ce răsuna departe :

Eu, Michel, biet de mine, nu pot pricepe bine
Cum biat' țara mea, mai mare rușinea.
Pe tot croitorul, prinsu-l-a zorul
Să știe-a vorbi, lătinește-a grăi :
Juma-talienește, juma-japonește.
Argatul Matthies zice „bona dies",
În zori, dînd binețe la-a slujnicelor mîndrețe.
Voi, domni luminați, totul suciți și stricați,
Și-n tot ce vorbiți, minciuni doar croiți,
Faceți harababură, lături și scursură.
Voi, nemți prea smeriți, ați trebui biciuiți,
Despre graiul străbun ziceți că nu mai e bun.
Ce-nseamnă armează și ce avizează ?
Ce avansează și ce blasfemează ?
Ce-i îmbălsămează și ce oare campează ?
Ce-i aia armadă și ce-i cavalcadă ?
Un biet comandant, ce soi de trabant ?
Al de-i zice maior, ce neam de dihor ?
Ce fel de golan o mai fi și-un căpitan ?
Și ce-i un cornet ? Vreun biet geanabet ?

[1] *Michel* înseamnă în limba germană Mihai și totodată omul din popor, neamțul tipic.

Dinspre castel se lăsară la vale cîţiva argaţi de-ai ducelui şi, fără să prindă lumea de veste, porniră a iscodi prin viermuiala din tîrg. Traseră cu urechea şi la măscărici. Ce tot cînta ăla despre ofiţeri ? Despre ce armată îndruga acolo ? Toate astea trebuiesc arătate fără zăbavă ducelui, fiindcă măriei-sale îi place şaga, dar cu măsură. Măscăriciul cîntă mai departe :

Armonie-o fi-nsemnînd vreun cotoi mieunînd ?
Şi ce fiară spurcată o fi şi cartier de armată ?
Oare unde-i proviantul ? Secat-a-n tot olatul ?
Iar favorit cine e ? În el nu te-ncrede,
Că are un credit de adevărat bandit !

Vecina o ghionti pe Margarethe, chicoti şi-i şopti :

— În cine-o fi vrînd să izbească ? Consilierul Thumm ? Margarethe ridică din umeri. Era întrucîtva înfricoşată. Nu ştia dacă ceea ce cînta omul acela era obraznic, sau nu era obraznic de fel.

Ce-nseamnă mărşăluia ? Şi ce lichida ?
Ce-o fi calitate ? O fi-n zori, pe-nserate ?
Neutralitate oare ce-o fi, nici un ţăran nu poate şti.
Dar ce este Liga ? Cine plăteşte speza ?
Şi ce-i un patriot, Doamne Savaot ?
Ce este-a guverna şi ce-nseamnă a ruina ?
Ce-i a se rebela ? Şi ce a reforma ?
Ce-o fi un Gran Prior ? O fi vreun slujitor ?
Şi oare-un potentat ? Se-nghite cu salat ?
Dar avocat ? Ce-i aia ? Sfinţească-i Domnul baia !
Aţi priceput voi bine ? Ce-ocară şi ruşine ?
Cum graiul răsucesc, de tot că mi-l stîlcesc ?
Eu, Michel, biet de mine, nu pot pricepe bine,
În sărman'ţara mea, mai mare ţi-e ruşinea !

Margarethe dădu să plece ; dar vecina mai voia să asculte şi altele. Aşa că rămaseră mai departe.

— Aicea am, cinstite jupînese şi cinstiţi domni, zugrăvirea amănunţită a păţaniilor unei muieri, căreia, în urma unei preamilostive osînde pentru înspăimîntătoare şi groaznice farmazonii, i-a fost smulsă carnea cu cleşte înroşit în foc, apoi i s-a tăiat capul, după care trupu-i a fost ars şi prefăcut în cenuşă.

Măscăriciul înalță o tablă mare și luă o nuia lungă în mînă, cu care arătă spre cele șase poze prinse pe tablă. Atrasă de strigătele lui răsunătoare, lumea se bulucea într-acolo, înghesuindu-se și ghiontindu-se, întrucît fiecare voia să vadă.

— Aici, pe prima poză, vedeți cum muierea e dusă de către diavol la danț. Diavolul era un boier cu înfățișarea aleasă, îmbrăcat cu straie frumoase și avînd o sabie de cavaler la șold. Pe cealaltă poză vedeți sabatul vrăjitoarelor, în miez de noapte. Ele șed și benchetuiesc la mese îmbelșugate, zboară prin aer călare pe mături, călăresc pe țap și dănțuiesc cu satana. În poza aceasta diavolul nu mai avea înfățișare atît de aleasă. Era zugrăvit cu chip de animal și avea picioare de țap. În poza a treia vedeți cum muierea aceasta este cercetată de trei judecători pentru farmazoniile ei.

Vecina privi pe furiș, iscoditor la Margarethe ; aceasta observă, dar se stăpîni și nu se clinti, cu toate că abia mai putea răbda să stea locului. Iar măscăriciul tălmăci mai departe pozele. Arătă cu bățul toate amănuntele, cum muierea legată la ochi este dusă la judecată într-o căruță, cum îi pun o cruce în mîini, cum îi smulg carnea cu clești înroșiți în foc, cum gîdele repede securea, cum preotul îngenunchează alături și își împreunează mîinile, cum arde în vîlvătaie rugul. Margarethe ascultă totul pînă la urmă, pentru ca vecina să nu poată pălăvrăgi, spunînd că a luat-o la fugă pentru a nu vedea pățaniile unei vrăjitoare, de parcă s-ar fi simțit vinovată și ar fi avut cugetul încărcat din pricina maică-si, care locuiește în casa ei.

Rîse, ori de cîte ori și lumea cealaltă făcea haz de glumele măscăriciului, bătu din palme cînd băteau și cei din jur. Ședea în mijlocul gloatei, care căsca gura, și i se părea că toți se holbează la ea, privind-o amenințător, întrucît adăpostește o vrăjitoare.

Deodată o cuprinse spaima și vru să se întoarcă acasă, la bătrîna sa mamă ; oare ce s-o fi petrecut în lipsa ei de acolo ? Poate că cei doi s-au întîlnit față-n față — bărbatul ei și mama. Poate că s-a iscat vreo ceartă aprigă. O zori pe vecină, ca să pornească împreună îndărăt spre casă. Vecina se bosumflă, fiindcă tare-i mai plăcea în furnicarul acela pestriț de la tîrg. La urma urmei, ai atît de rar prilejul să mergi la oraș ! Dar, pînă la urmă, voia Margarethei se împlini. Așa că porniră la deal, spre casă. Pe drum nu vorbiră prea multe.

O dată ajunsă în casa parohială, Margarethe cercetă cu teamă prin tindă. Dar nu văzu nimic bătător la ochi. Astfel, intră cu inima mai uşoară în odaia de lucru a bărbatului ei. Acesta şedea aplecat asupra *Bibliei* şi citea *Evanghelia* pentru predica de duminică.

Îi răspunse la bineţele ei, dar nu-ntoarse capul, nedorind a fi tulburat. Ea alergă în bucătărie, unde totul era frumos rînduit ; desigur că bătrîna trebăluise pe acolo în lipsa ei, că doară de ani de zile nu-şi mai putea îngădui să ţină o slujnică. Margarethe era frămîntată de nelinişte, se temea să se ducă sus, la maică-sa ; încă mai vedea înaintea ochilor pozele măscăriciului. Fusese înspăimîntător cum chipul femeii străine de pe pozele de carton se prefăcuse, sub ochii ei, în chipul mamei. Urcă scara spre cămăruţa bătrînei, bătu la uşă şi intră.

Odaia se afla deasupra camerei de lucru a pastorului Georg Binder. Nu se putuseră rîndui lucrurile altfel, întrucît în odăiţa cealaltă, de alături, acoperişul era stricat şi bătea ploaia înăuntru.

Pastorul auzea paşii de deasupra. Necontenit doar paşi. Asta îl tulbura. Îi amintea în fiece zi ocara ce-i copleşise. Se sili să nu asculte într-acolo. Şi, pentru a acoperi zgomotul paşilor şi a-şi aduna gîndurile, citi cu glas tare *Evanghelia* din duminica a opta de după sărbătoarea Sfintei Treimi : Matei 7, versetele 15-23 :

— „Feriţi-vă de profeţii mincinoşi, care vin la voi în haine de oi, iar pe dinăuntru sînt lupi hrăpitori.

După roadele lor îi veţi cunoaşte. Au doară culeg oamenii struguri din scaieţi, ori smochine din ciulini ?

Aşa că orice pom bun face roade bune, iar pomul rău face roade rele.

Nu se poate pom bun să facă roade rele, nici pom rău să facă roade bune.

Iar orice pom care nu face roadă bună se taie şi se aruncă în foc.

Drept aceea, după roadele lor îi veţi cunoaşte.

Nu oricine, care îmi zice : «Doamne ! Doamne !» va intra întru împărăţia cerurilor, ci care face voinţa Tatălui meu celui din ceruri.

Mulţi îmi vor zice în ziua aceea : «Doamne, Doamne, au nu în numele tău am profeţit şi cu numele tău am scos demoni, şi în numele tău minuni mari am făcut ?»

Atunci, însă, voi mărturisi lor : «Niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtaţi-vă de la mine, cei ce lucraţi fărădelegea !»"

Georg Binder trase cu urechea în sus. Le auzi pe cele două femei sporovăind. Nu putea scrie, gîndurile nu voiau să se închege. Se ridică înciudat. Era ostenit. Nu mai aşteptă pînă să se întoarcă Margarethe, de la bătrînă. În drum spre iatac mai aruncă o privire în cămara de merinde, rupse o bucată din cozonacul copt pentru duminică şi se urcă în pat, încă mestecînd. Cînd soţia lui intră în iatac, el răsufla adînc, întors cu faţa la perete. Adormise. Margarethe era pe de o parte bucuroasă, pe de altă parte era tare îngrijorată. Ar fi vrut să-i istorisească despre pozele cu vrăjitoare de la tîrg. Dar n-avea cum să-i mai povestească nimic. Îşi trase fusta de pe ea, îşi desfăcu bumbii ilicului şi-şi descopcie poalele de dedesubt. Apoi îşi dori singură noapte bună. Bărbatul ei nici nu se clintise. Era o noapte ca nenumărate altele din viaţa ei. Georg avea somnul foarte bun.

Încercă să adoarmă, dar sări speriată : zăngănise ceva-n bucătărie ; se linişti singură : o fi sărit pisica înăuntru pe fereastră. Se cufundă iarăşi în visele treze, ce fac trecerea de la viaţă la somn. Măscăriciul avea o voce frumoasă, răsunătoare. Deodată îşi ţinu răsuflarea, trase cu urechea. „A scîrţîit scara, se lămuri ea singură, se duce mama, bîjbîind, spre umblătoarea din curte." În cele din urmă Margarethe adormi, în casă se aşternuse liniştea.

În miez de noapte se auziră bătăi în poartă. Bătăile se-nteţiră, pînă ce toată casa se trezi. Lovea cineva atît de stăruitor, încît pastorul Georg Binder se sculă gemînd şi-şi aruncă pe umeri pelerina lui lungă şi neagră.

— O fi trăgînd cineva să moară, vorbi el singur. Nepotrivită vreme.

Bătăile erau atît de puternice, încît Margarethe îl rugă să întrebe mai întîi pe fereastră cine e, mai înainte de a deschide poarta. El întrebă prin fereastra închisă. I se răspunse de-afară, tot prin fereastră :

— Judele Marx Walther din Stuttgart cu aprozii săi.

— Dumnezeule mare ! exclamă Georg Binder înspăimîntat, ai auzit, Margarethe, judele. E pentru mama. Privi în jur, dar nu-şi putu desluşi soţia prin întunericul din încăpere. Aşa că ieşi să deschidă poarta. Stai deoparte, îi mai spuse el neveste-si, fără a auzi însă vreun răspuns.

Afară, trase în lături zăvoarele de la poarta mare.

„Stai deoparte", i-a poruncit bărbatul soției sale încă de cînd s-au luat. Iar ea i-a dat totdeauna ascultare. Dar acum nu-i mai dă. E rău cînd bărbatul doarme ca un butuc, în timp ce femeia stă trează. Și asta este o pricină mai mult ca hotărîrea femeii să fie potrivnică soțului. Ea, Margarethe, soția pastorului Georg Binder, vîră amîndouă picioarele deodată în fustă, pune mîna pe ilic, îl îmbracă din fugă și iat-o, între timp, ajunsă pe scară. Desculță, cu părul despletit, stă înaintea patului maică-si.

Aceasta doarme însă.

Margarethe iese ca fulgerul în capul scării, îi aude pe bărbați vorbind jos în tindă, dă cu ochii, alături de ea, de o ladă cu rufe, ridică degrabă capacul, apucă rufele dinăuntru și le aruncă în lături, prin întuneric. Apoi aleargă în cămăruță, o apucă în brațe, cu cearceaf cu tot, pe bătrîna mamă speriată și geme sub povara neobișnuită, care-i pricinuiește dureri ce-o săgetează prin trup. După care, lasă lada deschisă, ca să nu se înăbușe mama. Îi spune apoi bătrînei înspăimîntate că, atunci cînd aprozii vor veni sus, va închide lada, iar ea să stea liniștită. Și se îndreptă de șale, cu fața înfierbîntată, strîngîndu-și găitanele ilicului. Apoi își dădu în lături părul de pe frunte și coborî scara jos, unde erau bărbații.

— Eu respect cîrmuirea, spunea acolo, în tindă, pastorul către jude, domnia-ta împlinește ceea ce îți poruncește slujba. Nu vreau și nu te voi împiedica s-o faci.

Margarethe se apropie de ei.

— Ce e ? întrebă ea.

— Domnul cu voi, spuse judele prietenos ; femeia aceasta supărată îi părea tare frumoasă. „Norocos bărbat, pastorul ăsta", gîndi el.

— Poruncă de popreală, răspunse Georg Binder soției sale.

— Unde e ? întrebă judele.

— Sus, fu răspunsul lui Georg Binder.

— Nu e sus, întoarse liniștit vorba Margarethe.

Oamenii se holbară la ea, uimiți, întrebători.

— Nu-i aici, mai spuse Margarethe.

— Ce-nseamnă asta ? întrebă Georg Binder.

Ea nu-i răspunse.

— Atunci trebuie să pun să caute prin toată casa, vorbi judele și, întorcîndu-se spre femeie, mai adăugă : O să vă răscolească totul cu susu-n jos.

Ea nu răspunse nimic, fugi sus pe scară, se întoarse numaidecît jos, se duse în iatac, îşi trase ghetele în picioare, se aşeză pe pat şi aşteptă.

Aprozii tropăiră prin odaia unde stăteau peste zi, prin odaia de lucru a pastorului, prin odăiţa de baie, prin bucătărie, prin chiler, prin staulul vacilor, unde erau aruncate de-a valma tot felul de troace. Căutară pretutindeni cu de-amănuntul, după care se urcară şi pe scară, unde găsiră cămara bătrînei goală, iar patul în neorînduială. Apoi dădură cu ochii de lada din capul scării, săltară capacul şi o văzură pe bătrînă ; apucară atunci lada amîndoi şi o tîrîră trudnic pînă jos în tindă.

Dintr-o privire aruncată-n fugă, judele îşi dădu seama că bătrîna părea să fi leşinat de spaimă. Atunci, n-are decît să rămînă în ladă, că e destul loc în căruţă. Aşa, cel puţin n-o să ţipe.

— Plecăm, Domnul cu voi, spuse omul legii către pastorul care parcă încremenise în uşa deschisă a încăperii sale de lucru.

— Domnul cu voi, întoarse Georg Binder fără să-şi dea seama, în timp ce un verset din *Evanghelia* de duminică îi veni în minte, fără nici o legătură, punînd stăpînire pe el : „...au nu am scos în numele tău demoni ?"

„Da, îşi răspunse el însuşi. Am scos în numele tău demoni. Am făcut multe în numele tău. Am scos în numele tău demoni. Acum oamenii aceştia scot lada peste pragul casei mele. Acum, casa mea e curată."

Din iatac, Margarethe veni către el.

— Mă duc şi eu cu ei, spuse femeia.

— Încotro ? întrebă pastorul aspru.

— Cu ei, răspunse Margarethe, dînd să iasă pe uşă.

— E noapte, icni bărbatul mînios.

— Mama e singură, veni răspunsul ei.

În cele din urmă pastorul se urni din pragul uşii.

— Dar încotro, în miez de noapte ? răbufni el zbuciumat.

Părîndu-i-se că întrebarea i-a fost îndreptată lui, judele răspunse :

— La Leonberg, de unde e de fel.

— La Lutherus Einhorn, auzi ! strigă Georg Binder Margarethei. Rămîi aici, nu poţi schimba nimic. Stai deoparte.

Afară, lîngă căruţă, omul legii vorbea cu aprozii săi.

— Lutherus Einhorn ? repetă ea şovăind.

Îşi dădea seama ce-nsemna asta. Să se roage de bărbatul care o peţise în zadar. Scîrbavnic lucru. Rămase o clipă în cumpănă.

Un aprod se mai întoarse o dată în casă.

— Judele a zis că femeia cea bătrînă ar trebui să aibă o broboadă, un rînd de straie şi o pereche de ciubote, că n-o să se întoarcă mîine acasă.

Fără să scoată un cuvînt, Margarethe alergă în cămăruţa maică-si şi adună lucrurile. Cînd veni iar în tindă, nu-şi mai găsi bărbatul în pragul odăii lui de lucru. Uşa era închisă cu cleampa. Margarethe se opri în faţa ei cu hainele în braţe, nehotărîtă. Poate că totuşi o va striga să vină înăuntru ? Dar pastorul n-o strigă. Aşa că ea plecă. La bătrîna-i mamă.

Georg Binder auzi uşa casei trîntindu-se, auzi căruţa urnindu-se din loc, îndepărtîndu-se. Aşteptă ca Margarethe să vină îndărăt de-afară. Ştia bine că nu va veni. Plecase cu ceilalţi. Pe un drum primejdios. La Lutherus Einhorn.

Se aşeză la pupitrul său şi citi din *Evanghelia* pentru duminica a opta de după sărbătoarea Sfintei Treimi :

„Mulţi vor veni şi-mi vor zice în ziua aceea : «Doamne, au nu în numele tău am scos demoni ?» Atunci, însă, voi mărturisi lor : «Niciodată nu v-am cunoscut pe voi, depărtaţi-vă de la mine, cei ce lucraţi fărădelegea ?!»"

Îl izbi înţelesul pe care-l luau pentru el cuvintele în împrejurarea de faţă. Şi se mînie împotriva lui, zguduit. „Ăsta doară nu sînt eu." Îl muncea suferinţa, chinul. „Am fost totdeauna drept." Simţi că-l cuprinde neliniştea. Şi se-ntrebă : „Cum să predic duminică despre asta ?" Duminică — şi văzu, aievea, cum se va desfăşura totul.

Margarethe se va întoarce din nou în casă, mîine, poimîine. Va întinde afară talarul lui de duminică. Apoi va şedea sub amvon. În faţa tuturor, va şedea pe locul îndătinat. Şi nimeni nu va cuteza să spună că a fugit de la bărbatul ei. Fireşte, viaţa alături de Margarethe nu va mai fi tihnită, oricum s-ar sfîrşi pricina mamei. A plecat de lîngă el ca o străină. Şi nu se va mai întoarce ca o fiinţă apropiată.

Ieşi din odaia sa de lucru. Trecu prin casa pustie şi văzu cum aprozii aruncaseră toate de-a valma, în timp ce o căutau pe bătrînă. Şi începu să facă rînduială.

Capitolul al douăzeci şi cincilea

Omul trimis de Kepler trebui să facă mari ocoluri, ca să poată răzbate cu scrisoarea pînă la Praga. De aceea ceru doctorului Johann Jessenius de două ori preţul răsplatei obişnuite.

Doctorul Jessenius citi cele ce-i istorisea Kepler despre cearta sa, privitoare la împărtăşanie, cu Facultatea de teologie din Tübingen şi cu consistoriul din Stuttgart. Citi cum că profesorul şi potrivnicul său Matthias Hafenreffer murise între timp, fără a-şi schimba ultima hotărîre, şi că nu-şi retrăsese afirmaţia că Johannes Kepler ar fi un creieraş năuc.

„Nu poate ieşi nimic bun — îşi frămîntă mintea doctorul Jessenius — dacă lipsa de înţelegere este atît de mare din toate părţile. Certurile în jurul credinţei sînt o boală înspăimîntătoare. Şi nici măcar n-ar fi nevoie de ea."

După amiază trebuia să se afle la primărie, pentru a se sfătui cu diriguitorii. Îşi luă mantia largă, cenuşie şi se înfăşură în ea. Era o după-amiază ploioasă de vară tîrzie.

„Dacă oamenii ar putea fi aduşi laolaltă, la o singură credinţă creştină — cugetă el — dacă şi-ar folosi raţiunea şi s-ar înţelege paşnic asupra deosebirilor, atunci viaţa ar putea fi cu totul alta. Că doar e acelaşi Dumnezeu, la care se închină fiecare tabără." Doctorul Jessenius simţi dorinţa unei dispute filozofice, îşi alcătui în gînd argumentele, în timp ce trecea pe uliţele Pragăi. De pornit, ar trebui să pornească de la Dumnezeul comun.

Deodată, doctorul Jessenius rămase ţintuit locului. Undeva se auzeau împuşcături. Trase cu urechea. Ţipete sălbatice. Dar nu undeva. Asta se întîmpla pe uliţele alăturate, nu departe. Dumnezeule mare, oşteni împărăteşti în oraş! Nu era cu putinţă, fiindcă Tilly [1], comandantul oştilor catolice, se afla încă în partea de miazăzi a Boemiei, împreună cu bavarezii săi, aşa se spunea în ultima ştire de azi de dimineaţă.

Trădare?

Doctorul Jessenius, vestitul învăţat, omul înţelept şi omul de lume, stătea nehotărît. Simţea un puternic imbold să se

[1] *Johann Tserclaes Tilly* (1559-1632), unul dintre conducătorii Ligii catolice în Războiul de 30 de ani.

ducă acasă, să zăvorască bine toate uşile, să se retragă în biblioteca lui cea dragă şi să citească, să citească şi să uite de toate.

Strigătele şi împuşcăturile nu mai conteneau.

Doctorul Jessenius, unul dintre cei treizeci de diriguitori care purtau răspunderea ocîrmuirii, vorbitorul îndemînatic din comitetul statelor, scutură la o parte dorinţa de tihnă, de linişte. Se îndreptă cu băgare de seamă spre locul unde oamenii răcneau atît de îngrozitor şi trăgeau unii în alţii. Merse într-acolo, nu pentru că el, Jessenius, ar fi avut cumva de gînd să se amestece în încăierare ; voia doar să vadă ce se petrece, să-şi dea seama chiar cu ochii săi.

Şi văzu oameni cu chipuri schimonosite de ură, care loveau unii într-alţii. Uliţele strîmte erau înţesate de trupuri omeneşti, mirosea a sînge şi a scîrnă, a sudoare şi a praf de puşcă.

Erau oşteni lefegii, dar doctorul Jessenius nu putu desluşi de-ai cui. Un călugăr caputin ţîşni grăbit pe lîngă el, ţinînd cu amîndouă mîinile o cruce neagră.

— Ce fel de oameni sînt ăştia ? îi strigă Jessenius.

— De-ai lui Mansfeld, veni răspunsul caputinului.

Jessenius îl prinse de braţ şi-l opri locului.

— Spune-mi, pentru Dumnezeu, de ce se bat în inima oraşului ? Sînt doar aliaţi.

Călugărul se smulse, oţărîndu-se :

— Domnule, nu mă opri din drum. Lefegiii au pornit sfadă cu căpeteniile lor. Trebuie să stau între ei şi să-i împac.

Doctorul Jessenius nu înţelese totul pe dată. Întrebă despre ceea ce-l înspăimînta mai tare :

— Oamenii luptă, doară, pentru cauza noastră evanghelică, nu-i nici un pastor evanghelic la îndemînă ?

Călugărul caputin îl bătu grăbit pe umăr, vrînd parcă a-l îmbuna pe învăţat :

— Linişteşte-te, domnule, alde Mansfeld a primit şi papistaşi în oastea lui.

Învăţatul întrebă buimăcit :

— Pentru Dumnezeu, dar de ce trag lefegiii în căpeteniile lor ?

Călugărul nu-i dădu răspuns, ci porni grăbit mai departe, pierzîndu-se în învălmăşeală. Doctorul Jessenius se îngriji să se pună la adăpost. Stînd ferit în umbra unei porţi acoperite, privea din semiîntunericul ei, iscodind în josul uliţei. Văzu

cum călugărul se ivi deodată peste capetele mulţimii. Ţinînd sus de tot crucea cea neagră, se căţărase pe o fîntînă, pentru a se face luat în seamă de toţi. Şi vorbi tare şi limpede, către lefegiii ce porniseră răzmeriţa :

— Hei, slugi de tîrfe şi porci puturoşi, capul vostru nu-i bun de altceva decît să purtaţi pe el o cîrpă pestriţă cu o pană lungă de cocoş la ea ! Mintea v-a căzut în fundul nădragilor. Nu vă gîndiţi decît la înfulecat, la beţii şi la tîrfe. În loc să umblaţi prin casele tîrfelor, mai bine duceţi-vă la biserică ! Cinstiţi-i pe mai-marii, care vă dau pilde bune şi pe care n-o să-i întîlniţi prin casele puturoase ale tîrfelor voastre. Ce-i un oştean care nu dă ascultare mai-marilor săi ? Un oştean care nu dă ascultare este ca un om fără dos. N-are pe ce să se aşeze. Trebuie să stea în picioare pînă i-o trece os prin os. Şi la ce-i foloseşte, atunci, dacă are bani ? La nimic, v-o spun eu. Şi nici nu va mai agonisi bani, fiindcă nici un recrutor de oşti nu-l va mai lua vreodată în leafă. Aveţi dreptul la leafa voastră, şi stăpînii voştri trebuie să v-o dea. Şi au să v-o dea. Dar dacă v-aţi pierdut dosul, atunci o să putreziţi prin şanţuri ca nişte cîini rîioşi. Stăpînii voştri vă datorează leafă. Iar voi le daţi ascultare !

Lefegiii tăcură o clipă buimăciţi. Poate că avea dreptate călugărul şi fusese o prostie din parea lor să se ridice împotriva căpeteniilor oastei.

Nu departe de grupul căpeteniilor, care puseseră în faţa lor, ca un meterez viu, pe trabanţi şi pe corneţi, se afla, alături de toboşar şi fluierător, un muschetar din Hessa mai răsărit la trup. Muscheta lui era încă rezemată în crăcana din vîrful vergii de fier, pe care greaua ţeavă de foc odihnea în timpul ochitului. Şi-şi îndreptă muscheta către călugăr, strigîndu-i :

— Nefîrtate, de ce minţi ca un porc ? Cine te plăteşte pentru asta ? Hai jos de acolo sau ai s-ajungi ca hoit în fîntînă. Cine-i duşmanul nostru ? Acela care nu ne dă leafa. Un călăreţ de neam capătă cincisprezece guldeni. Iar noi ce căpătăm ? Nu ne rămîne decît să ne mîncăm propria scîrnă.

— Dar călăreţul de neam este de neam, veni răspunsul călugărului.

— Îndrăzneşte să mai sufli o vorbă ! Ne mai şi batjocoreşti ! Nefîrtate !

Muschetarul luă cornul de pulbere şi turnă din el în tigăiţa muschetei.

În clipa aceea un trabant zvîcni spada cea lungă şi tăioasă, pe care-o ţinea cu amîndouă mîinile, şi sfîrtecă braţul drept al muschetarului. Alături de căpeteniile lefegiilor şedea armaşul. Acesta-şi însemna în minte chipurile celor care se vădeau mai înverşunaţi. Îi va aduce pe toţi înaintea judecăţii de război. Cel mai uşor de descoperit va fi vlăjganul cu braţul ciuntit.

În clipa în care lefegiii conteniseră lupta, pentru a putea desluşi ce voia să le spună călugărul caputin, căpeteniile lor puteau socoti că izbînda e de partea lor. Şi iată că, în sfîrşit, se apropiară în galop dragonii lui Mansfeld, care erau mai bine plătiţi decît pedestraşii, şi pe care ofiţerii îi chemaseră într-ajutor. Veniră din două părţi, dinspre castel şi dinspre Karlsbrücke, îi înghesuiră pe răsculaţi la mijloc, împingîndu-i cu vîrful lăncilor, şi le luară armele.

Doctorul Johann Jessenius, vestitul învăţat, bărbatul înţelept, care se pricepea să îndeplinească cu îndemînare treburile diplomaticeşti, sta încă sub poarta care-i slujise de adăpost. Era năucit. Toate astea nu le ştiuse. Şi încă nu le pricepea nici acuma. Încercă să-şi limpezească lucrurile. Cu obiectivitatea sa obişnuită, se strădui să cîntărească întîmplarea pînă în cele mai mici amănunte. Se întrebă: „De ce n-am bănuit asta nici măcar pe departe?

Am întocmit epistole pentru Englitera, către regele protestant Iacob, şi m-am străduit să-l cîştig de partea noastră. Am fost între acei care au adus pe ginerele regelui englez, prinţul elector Friedrich din Palatinat, în ţară. Am fost printre cei care l-au înscăunat ca rege. Am trimis scrisori grabnice către toate mărimile din Uniunea principilor germani, ca nu cumva să se prindă în vreo alianţă cu Liga. Am tălmăcit în franţuzeşte, cît m-am priceput mai bine, chiar şi epistole tainice către curtea Franţei, cerînd, împotriva voinţei mele, ajutor Mariei de Medicis, regenta ce ţine de credinţa cea veche. M-am lăsat convins de domnii din directoriu că ar fi mai bine ca banii francezi să ne folosească nouă, şi nu Habsburgilor. Nu m-am împotrivit cînd domnii din directoriu au spus că n-are însemnătate din ce izvoare curg banii încoace, ci mai important lucru e cine-i are în mînă. Astfel privite lucrurile, spuneau ei, banii n-ar avea nimic a face nici cu credinţa şi nici cu convingerea. Iar eu am visat la o unire largă a tuturor principilor evanghelici — şi nu numai

că am visat, dar am muncit, treaz, pentru înfăptuirea ei. Şi acum ce se întîmplă ?

Lefegiii tocmiţi pentru cauza evanghelică pornesc răzmeriţă împotriva propriilor lor căpetenii. Un frate catolic îi domoleşte pe răsculaţi. Doamne, Dumnezeule, cum s-a învălmăşit lumea ! Şi de ce ? Din pricina celor cîţiva guldeni leafă ?" Cînd, cu o clipă înainte, un lefegiu glotaş ridicase muscheta, ochind în călugărul care voia să mijlocească împăciuirea, Jessenius socotise că a ridicat-o împotriva marelui său plan de alianţă, „pentru libertatea curatei cauze evanghelice", cum scrisese el, în numele întregului directoriu din Praga, către Republica Ţărilor de Jos Reunite, către Danemarca, către Englitera, către Suedia ; a ridicat-o împotriva acestui plan sfînt, care trebuia să scoată din joc pe Habsburgii papistaşi şi Spania habsburgică.

„Cum a ajuns călugărul în treaba asta ?" Doctorul Jessenius se necăji, pentru că această întrebare lăturalnică îi abătea iarăşi şirul gîndurilor. Dar s-o luăm de unde am rămas. „Cunosc pricina răzmeriţei lefegiilor. Asta se poate înlătura. Trebuie înlăturată. Este de mare însemnătate să ştim : glotaşul nu este de partea noastră decît atîta vreme cît este plătit ? Dar să vedem mai departe. Ce-i cu omul de rînd de aici, de la noi, cu ţăranii din Boemia ? Poate că, trăgînd învăţătură din încăierarea de adineauri de pe uliţă, ar trebui să-i facem pe oamenii aceştia să ni se alăture la marea luptă pentru cauza evanghelică. Să-i plătim ? Sau dracu ştie cum ! El, Jessenius, va înfăţişa toate acestea directoriului, care cîrmuieşte treburile ţării."

Nici unul dintre domnii din directoriu, care erau de faţă în primărie, n-au luat prea în serios întîmplarea de pe uliţă.

Contele Solms, consilierul regelui Friedrich, venit o dată cu el din Palatinat, un om care bătea la ochi prin pantalonii săi pestriţi, largi şi înfoiaţi, era veşnic de faţă, oricînd ţinea sfat directoriul. El îl linişti pe Jessenius, cu oarecare îngîmfare şi privindu-l de sus pe învăţatul din rîndurile burghezimii :

— Iubite doctore, vezi, domnia-ta, lefegiii n-au cuget.

Jessenius îl întrebă, mai aspru decît ar fi vrut :

— Şi de ce s-a trimis un călugăr caputin la evanghelici ?

Contele Solms cătă cu un zîmbet mirat la acest bărbat nesuferit, ce-şi ieşise din fire.

— Dar, la urma urmei, în asemenea împrejurare, este totuna cine potoleşte oamenii, dragă doctore. Şi, în afară de asta, le-a vorbit bine. Un pastor evanghelic n-ar fi putut spune lucrurilor mai pe nume. A vorbit despre ascultarea neapărat trebuincioasă faţă de căpeteniile de oşti.

Doctorul Jessenius îşi strînse buzele şi se îndepărtă, fără a spune nimic. Doamne, Dumnezeule, unde am ajuns? Asta e lupta noastră pentru credinţă, lupta la care am chemat lumea? Ăştia sînt aşadar oamenii din Palatinat? Contele cu pantalonii săi scumpi, cum nu se poate mai pestriţi şi înfoiaţi?

În timpul discuţiei generale, doctorul Jessenius aruncă vorba despre ţărănimea din Boemia. Domnii ciuliră urechile: rectorul vorbea astăzi altfel ca de obicei, parcă nesigur, îşi rostea gîndurile cu oarecare neîndemînare, amintind de mai multe ori despre plata lefegiilor.

Wenzel de Budowec, moşierul, sări ca ars:

— Nu-i ştii pe oamenii ăştia, dragă prietene. Să-i cumperi! Ce puţin cunoşti lumea! I-ai uitat pe husiţi[1]? Erau oameni de teapa celor pe care vrei să-i atragi în joc, ţărani şi meşteşugari. Şi ce-au vrut să facă atunci oamenii ăştia? Să desfiinţeze iobăgia. Şi să aibă pămîntul lor. Vrei să dezlănţui din nou acelaşi lucru, iubite doctor Jessenius? Eu cred că astăzi sîntem mai înţelepţi decît oamenii de acum două sute de ani.

Prinţul Wenzel de Budowec fu sprijinit de cei mai mulţi dintre compatrioţii săi nobili, mai ales de moşieri. Iar domnii din Praga se arătară de asemenea neîncrezători. Să nu se dea norodului arme pe mînă, spuneau ei. Treburile au fost pornite atît de bine! Se trimit recrutori la ţară, se cheamă căpitanii cu leafă, există preot al oastei, felcer, potcovar, vivandieră, ispravnic, care să păzească avutul oştilor, armaş, crainic, stegar, toboşar, fluierător, vistiernic, ispravnic cu proviantul, ispravnic cu cvartiruirea. Toate astea pentru lefegii. Dintre ei nu se va purta nimeni cu gîndul să încerce a desfiinţa iobăgia sau să ceară pămînt.

— Rămîi cu treburile domniei-tale, iubite domnule doctor Johann Jessenius, spuse binevoitor contele Solms. Dom-

[1] Între 1419 şi 1434 a avut loc în Cehia o puternică mişcare de eliberare naţională, antifeudală şi anticatolică, dusă de către husiţi, adepţii lui Jan Hus, ars pe rug de catolici pentru erezie.

nia-ta te afli în directoriu ca răspunzător de chestiunile credinţei. Noi te preţuim ca învăţat. Ne ajuţi cu ştiinţa domniei-tale pe tărîmul limbilor străine. Epistolele către curtea Franţei le-ai tălmăcit minunat. Dar poţi fi pe de-a-ntregul liniştit, scumpe doctore, treburile conducerii războiului se află în mîini încercate.

Şi doctorul Johann Jessenius tăcu din nou.

Capitolul al douăzeci şi şaselea

Înaintarea oştilor Ligii în Linz nu întrerupse lucrul lui Kepler. Cineva anume de la curtea împărătească dăduse — pare-se — poruncă să fie cruţată casa din Hofgasse. Poate că — chibzuia Kepler — întărirea lui ca matematician al împăratului o fi pe drum. În casa lui n-a fost cvartiruit nimeni. Putea lucra în linişte.

Dar nu era în stare să lucreze în linişte. Sosise o scrisoare de la Margarethe care-i dădea de veste că maica lor a fost întemniţată.

Kepler se gîndi: „Trebuie să fac ceva s-o scap. Şi asta nu-i cu putinţă decît la faţa locului. Aşa că trebuie să pornesc la drum spre Leonberg. Fără zăbavă."

O căută pe Susanne, pentru a se sfătui cu ea. Aceasta şedea afară, în curte, şi se juca cu Sebald, băieţaşul lor în vîrstă de şase luni. Chibzuiră îndelung ce aveau de făcut. Johannes nu voia să-şi lase familia de izbelişte în urma lui, în oraşul ocupat. Astfel se apucară, ca în puţine zile, să desfacă gospodăria din Hofgasse. Kepler primise de la statele din Austria de Sus îngăduinţa să plece.

În oraşul imperial liber Regensburg, el rîndui o locuinţă bună pentru soţia sa şi pentru cei trei copii: Ludwig, Susanna, pe care o aduseseră îndărăt de la Walderbach, şi micul Sebald. Ajutorul Janus Gringalletus se despărţi de familia Kepler. El s-ar fi învoit să facă ani de-a rîndul cele mai grele calcule alături de matematicianul împărătesc, s-ar fi învoit să citească toate corecturile cărţilor aflătoare în tiparniţă, dar nu se învoia să slujească mai departe maistrului său, acum cînd ieşise la iveală că mama acestuia sta sub

bănuiala de vrăjitorie. Dacă mama era o vrăjitoare, ce putea fi atunci fiul ? Dacă maistrul era un om bănuit, ce părere ar fi avut lumea despre calfa lui ? Rămîi cu bine, învăţate Johannes Kepler.

De la Regensburg mai departe, Johannes porni călare, singur, către Nürnberg. Nu acesta era drumul cel mai drept spre Leonberg. Dar el socoti că aşa trebuie să meargă, din pricina lucrărilor sale.

Ocolul peste Nürnberg se dovedi zadarnic : în tiparniţele de acolo nu putu afla literele care-i trebuiau grabnic pentru lucrarea sa. Va trebui să se-ngrijească să le afle la Ulm — sau, dacă nu, vor trebui să pună să i se toarne litere noi, aşa cum va arăta el.

Îndată după prînz, porni călare de la Nürnberg mai departe. În grabă. Voia cu tot dinadinsul să ajungă pînă-n seară la Schwäbisch-Hall. Era nemulţumit de sine. N-ar fi trebuit să facă ocolul acesta, de dragul lucrărilor sale. Iartă-mă, mamă ! Dar aşa era el, de-o nemaipomenită conştiinciozitate : întîi trebuia să cerceteze temeinic, dacă nu se ivea totuşi vreun prilej să dobîndească literele gata făcute, mai înainte de-a pune să fie turnate printr-un meşteşug greoi şi costisitor.

Îl cuprinseră curînd dureri în pîntece, dureri care se-nteţiră tot mai mult. Nemaiputînd îndura să stea pe cal, descălecă şi merse pe jos, alături de el. Încercă apoi să încalece din nou, pentru a înainta mai repede. Încleştă dinţii şi vru să se silească a călări forţat pînă la Hall. Îl durea acum şi stomacul şi-l copleşea răul.

„Vreau să ajung, astăzi încă, la Hall, vreau neapărat ! Trebuie să-mi silesc trupul !"

Dar nu izbuti. Trupul fu mai tare decît voinţa lui. Nu va ajunge pînă-n seară la Hall. Şi, cum era cît se poate de sigur că va găsi un loc bun de mas la Rothenburg, binecîntăritul oraş imperial liber de pe rîul Tauber, se-ndreptă călare într-acolo şi întrebă pe paznicul barierei de la poarta Klingen care han ar fi mai acătării. Acesta îi vorbi de „Cerbul de aur" şi de „Miel", dar nu-i greu de aflat nici „Cocoşul roşu" de la capătul de sus al lui Schmiedgasse, aproape de piaţă, în faţa bisericii Sfîntului Jakob. Alături, în casa cea mare şi cenuşie din colţ, locuieşte consilierul Nusch din sfatul oraşului, căruia un cititor în stele, în trecere prin oraş, i-a prevestit lucruri mari : nu numai că va ajunge burgmestru, nu

numai că se va însura în curînd cu o muiere frumoasă, pesemne o franţuzoaică, nu numai că va avea de la ea şi copii, copii deştepţi, nu numai că va sta la masă cu un împărat ; nu... astrologul a citit în stele lucruri şi mai mari. El a spus fără înconjur că Nusch va mai fi pomenit dintr-o singură răsuflare — să zicem peste trei sute de ani — ca „mîntuitor al oraşului său de baştină", alături de cel mai mare conducător de oşti, nu din toate vremurile, dar din anii de la începutul acestui veac al şaptesprezecelea, binecuvîntat de Dumnezeu. Încolo astrologul n-a mai dezvăluit altele, şi acum nimeni din oraşul Rothenburg nu ştie dacă e vorba de un conducător de oşti papistaş sau evanghelic ; căci amîndouă taberele au ridicat oşti mari, iar o oaste mare cere un comandant mare. Dar — îşi dădu cu părerea guralivul paznic al porţii — cei care scriu cronicile vor şti să aleagă pe adevăratul mîntuitor al oraşului. Rothenburg este încă un oraş evanghelic. Însă, adăugă el, cu multă naivitate, s-a răspîndit tot mai mult moda ca omul să-şi schimbe, din cînd în cînd, credinţa, aşa fel încît un stăpînitor papistaş să se poată lăsa şi el o dată, fără să aibă cugetul prea încărcat, salvat de unul evanghelic sau viceversa. Cu asta n-a vrut să spună, însă, că domnii se înţeleg, pînă la urmă, mai bine între ei decît s-ar înţelege un domn cu un calic. El, paznicul porţii, nu-i decît un om neînsemnat, cum s-ar spune un nimic, iar pe mîna stîngă, lîngă casa din colţ a domnului Nusch — care, în treacăt fie spus, nu e un neguţător lipsit de dibăcie, că doar, pe ascuns, are de-a face chiar şi cu evrei, e drept că-s de-ăia din Worms şi că evreii din Worms sînt cumsecade, căci se zice că au trăit acolo încă dinaintea morţii Domnului nostru Isus şi că, aşadar, nu sînt de loc părtaşi la istoria aceea — numaidecît pe mîna stîngă, lîngă casa cenuşie din colţ, se află „Cocoşul roşu", şi acolo se găseşte cea mai bună şuncă ţărănească.

— Ei ! Dar Cel-de-sus să v-ajute şi bun venit la Rothenburg. Dacă domnul mai binevoieşte cumva să fie încă atît de îndatoritor şi să-şi spună numele şi cît timp va şedea în oraş şi cu ce treburi, că te miri cîţi vîntură-ţară bat drumurile, încît este poruncă straşnică de la dregătorii oraşului să scrie la catastif orice străin, fie că vine călare, fie pe jos. Mulţămim frumos. Drumul o să-l găsiţi acum.

Kepler se simţi ostenit şi bolnav. Plăti înainte hangiului de la „Cocoşul roşu" popasul peste noapte. Rîndaşul casei se îngriji de cal. Hangiul îl conduse sus, în odaia lui la pri-

mul cat, puse feştila cu oloi pe mesuţa de lîngă pat şi mai rămase în uşa întredeschisă, să schimbe o vorbă, două, întrebînd dacă oaspetele a auzit cumva de domnul Nusch şi de istoria cu împăratul. Dacă va veni într-adevăr un rege în oraş, atunci va trebui să coboare la „Cocoşul roşu", şi nu la „Cerb" sau la „Miel". Asta din cauza vecinătăţii lui Nusch. Şi o dată cu el întregul alai.

— Să nădăjduim că vor ajunge încăperile, zise el. Domnia-ta, domnul meu, n-ai nevoie decît de una, că doar călătoreşti fără însoţitori. Şi nu rămîi decît o noapte. „Şi pentru atîta lucru albituri proaspete, gîndi hangiul. Un împărat este, vezi bine, un împărat. Dacă trebuie să slujeşti pe cineva, atunci mai bine slujeşti un domn de neam mare, decît unul care călătoreşte singur şi care nici măcar nu-i îmbrăcat ca lumea."

Dar asemenea gînd hangiul nu-l spuse oaspetelui, că doar acesta îi plătise înainte.

— Noapte bună, domnul meu, vă doresc odihnă plăcută, îi ură el cu multă bună-cuviinţă.

În zorii zilei, Kepler sări speriat dintr-un somn adînc. Visase ceva îngrozitor şi uitase îndată ce anume. Nu-şi îngădui răgazul să se spele. Nu-şi afla tihnă şi mulţumire. Şi simţea nevoia lăuntrică să îndrepte o rugăciune către Dumnezeu. Îşi lăsă calul în grajdul hanului şi se duse la biserica Sfîntul Jakob, unde se rugă, fără a găsi însă împăcarea cu sine.

„Ce pot face, Doamne, spune-mi ce pot face ? Este mama mea. În temniţă. După lege. După legea ta. O vor ucide. După lege. Asta e legea ta ? Iar eu ce-am făcut ca s-o scap ? Mi-e teamă, Doamne şi Stăpîne Atotputernice, că mintea mea e prea slabă. Iar sminteala oamenilor e prea puternică."

„Ce pot face ? Ce ?"

Nu află răspuns.

Şi vru să plece. Atunci dădu cu ochii de un altar, cioplit din lemn luminos de tei, care se-nălţa în absida cu galerie dinspre soare-apune. Cu ochii lui miopi nu putu desluşi chipurile înfăţişate pe el, aşa că păşi mai aproape şi privi cu băgare de seamă. Iată masa Domnului. La ea stau treisprezece oameni. Pentru cina cea de taină.

Ce fel de rînduială la masă o mai fi şi asta ? Unde este Domnul ? Unde-i cel ce-l va vinde ?

Kepler clătină din cap, nepricepînd această orînduială. Domnul... aşezat mai spre stînga — asemenea lucru n-a mai

văzut nicăieri. Domnul trebuie să stea în mijlocul celor aşezaţi la masă. A putut vedea, odinioară, înfăţişări făcute de mîna multor maeştri, prin şcolile de la Adelberg, Maulbronn, ba chiar şi la Tübingen, şi toţi respectau rînduiala, pînă şi marele Leonardo din Italia : Domnul trebuie să fie la mijloc.

Iar învăţăcelul Iuda undeva la masă, de obicei spre stînga, stînd mai în faţă şi singur. Foarte singur. Şi urît, foarte urît, respingător de urît.

Dar ce se petrece aici, în „Cina cea de taină" din Rothenburg ?

Învăţăcelul Iuda se află aşezat la mijloc. Chiar la mijloc, de neclintit ! Şi-ncolo nimeni.

Kepler se înspăimîntă adînc. Ce vrea să spună sculptorul cu asta ? Să-mi spună mie ?

Cine-i omul ăsta din mijloc ?

E însemnat ?

Sau un om — ca toţi ceilalţi din jurul mesei. Un om uscăţiv, cu barbă. Şi oricare privitor l-ar numi frumos, pe bună dreptate, dacă n-ar şti şi totodată n-ar vedea...

...că a şi apucat cu mîna stîngă punga de bani,

...că şi-a sumes, cu mîna dreaptă, poala veşmîntului, gătindu-se să plece. Să plece de sîrg. Nestînjenit. La cei ce-l plătesc.

Da, chipul lui încununat de păr lung, ce cade unduind, cu nasul uşor avîntat, cu ochii mari cătînd întrebător spre Domnul, este înfricoşător de frumos.

Înfricoşător ! Dar, la urma urmei, ce-nseamnă asta ? Cel ce-l vinde pe Domnul e frumos. Nu-i respingător, nu-i scîrbavnic, nu-i ticălos.

Pur şi simplu — un om ?

Ca să-ţi fie milă de el ?

Cui să-i fie milă ?

Mie ?

Kepler se aşează pe o bancă, în faţa altarului Sîngelui sfînt. Nu putea să plece, ceva îl ţintuia locului şi-l silea să gîndească.

„Pentru Dumnezeu, cine-i omul ăsta din mijloc ?"

Cioplitorul în lemn mă face să-l simt atît de aproape ...ca pe fratele meu.

Fratele meu e meşter cositorar la Leonberg. Ar vrea să fie căpetenie a rezerviştilor. Asta aduce cîţiva guldeni mai mult în casă. Dar o căpetenie a ducelui trebuie să aibă un

nume — să zicem — nentinat. Maică-sa nu trebuie să fie bănuită de... „Lasă, Johannes, nu vorbi cu ură, nu gîndi dispreţuitor. Poate el, fratele tău, să fie altfel ?“

Omul acesta din mijlocul mesei e atît de aproape de mine — ca bărbatul sorei mele. Pastorul Georg Binder din Heumaden — pentru a-şi dovedi credinţa dreaptă şi pentru a-şi păstra slujba de paroh — nu trebuie el oare să recunoască existenţa vrăjitoarelor, chiar dacă e vorba de mama, de mama nevestei lui ? Aşa e ? Este oare atît de uşor, atît de simplu să pricepi rostul rînduielii de la masă ? Celălalt este cel ce-l vinde pe Domnul. Dar se află în mijlocul nostru. Iar eu şed de-a dreapta Domnului şi mi-am ridicat mîinile înaintea pieptului, afirmînd solemn : „Nu eu. Nu, nu eu sînt acela care săvîrşeşte vînzarea.“

Poate că eu sînt cel ce şade de cealaltă parte, lîngă Domnul. Mi-am odihnit capul în poala lui ! Sînt nevinovat. Nu văd vînzarea, nu vreau s-o văd.

Nu vreau s-o văd ?

Cred oare că prin asta împiedic vînzarea ?

Doamne, Doamne, Dumnezeul meu, dacă cioplitorul în lemn o fi vrînd să spună că eu sînt omul din mijloc ?

Eu ?

Kepler se ridică anevoie, copleşit. „Ăsta să fi fost visul care m-a speriat din somn ? Dumnezeule, apără-mă de mine însumi, ca să nu ajung mic înaintea feţei tale. Şi ticălos în faţa oamenilor.“

Şi Kepler plecă mai departe. Sănătatea lui şubredă tot îi mai îngreuna mersul călare. Multe părţi din drum le străbătu pe jos, întrucît durerile ajunseseră de nesuferit.

Capitolul al douăzeci şi şaptelea

Mama lui Kepler zăcea în turnul lotrilor din Güglingen, într-o încăpere rece şi umedă. Fusese prinsă cu lanţuri de zid. Zăcea astfel de multe zile. Nu mai era în stare să le numere. Timpul îşi pierduse pentru ea orice măsură.

O cuprinsese nepăsarea, era toropită. Nu se mai împotrivea. Nu mai încerca să intre în vorbă cu paznicii. În prima

seară făgăduise unuia dintre ei o sută de guldeni dacă îi dă drumul să fugă. Acesta nu făcuse altceva decît să-i spună judelui. Iar întîmplarea aceasta fu pusă alături de celelalte capete de acuzare din dosarul pricinei.

Erau însă clipe cînd bătrîna asculta cu atenţie încordată, încercînd să desluşească firul celor ce se petreceau în odaia paznicilor. Dar speranţele ei se dovedeau totdeauna zadarnice. Nu venea nimeni s-o scoată de acolo.

Astăzi era ziua de naştere a ducelui. Paznicii primiseră vin de la jude, aşa cum era obiceiul în fiece an.

Mama îi auzi vorbind tare, cîntînd şi rîzînd. Se ridică în picioare. Da, dacă e pe lume cineva care să vrea s-o slobozească de acolo, atunci ar trebui s-o facă acum, cu acest prilej. Doi, trei bărbaţi zdraveni le-ar veni uşor de hac celor doi paznici beţi.

Ascultă cu încordare în întunericul de afară. Cu nici un preţ nu trebuia să adoarmă cînd aveau să vină s-o slobozească. Putea desluşi ce vorbeau lefegiii. Erau cam făcuţi şi foarte gălăgioşi.

Unul dintre ei povestea cu glas gros şi gîlgîitor; după vorbă părea să fie un om vîrstnic, de treabă şi grăsuliu.

— Ascultă ce-ţi spun eu, Martin, poate să vină oricine-ar fi. Pe asta n-o scoate de aici. Vrăjitoarea asta nu va mai ieşi de aici decît o singură dată. Cînd va fi dusă în piaţa oraşului să fie arsă.

Paznicul Martin i se împotrivi :

— Dar dacă are să vină feciorul, matematicianul împăratului ?

— Prostii, răspunse cel cu vocea groasă şi gîlgîitoare. Să nu se vîre în treaba asta şi să stea acolo unde se află. Am auzit de la judeţ că nici fiul nu-i mai breaz decît maică-sa.

Paznicul Martin îi întoarse vorba :

— Dar dacă vine vreunul din sfatul cel mare al bisericii noastre şi spune : a fost greşeală ?

— Ohoho, da' tare mai eşti neştiutor ! Cum o să le treacă prin cap tocmai asemenea lucru, cînd Kepler vrea să sminteasă poporul cum că *Biblia* minte ? Ăsta e un adevărat fiu de vrăjitoare. N-ar fi de mirare ca bătrîna să se fi procopsit cu el chiar de la diavolul în persoană.

Cei doi paznici izbucniră în rîs. Şi dacă or să vină iezuiţii să vorbească, să-i tălmăcească bătrînei că...

Katharina Kepler nu mai pricepu ce spuneau. Era în mare fierbere. „Acum s-au înfiinţat, aşadar, şi iezuiţii. Vor să vină

aici. Dar ce poftesc ? Să-i făgăduiască ceva, dacă va trece la legea lor ? Pot ei oare asta, pot ei să deschidă această temniță ?"

„Dar nu vreau. Toată nenorocirea vine de acolo că bărbatul meu a purces atunci în război alături de papiștași, luptînd pentru spanioli, împotriva oamenilor din Țările de Jos. De aceea nu s-a mai sinchisit omul meu nici de mine, nici de copii. A fugit de la mine. Pentru că s-a lăsat momit să intre în slujba acelora. Așa a început toată nenorocirea. La începutul vieții mele mi-au cumpărat bărbatul ca pe o vită. Nu, să nu-i mai prind pe-aici. Și n-au decît să făgăduiască orice-or voi. Am să spun nu."

Astfel se pregătea, veghind sau visînd, să-l primească pe cel ce-ar veni s-o ispitească. Se gîndea cum ar fi dacă s-ar afla aici, în fața ei ?

N-ar fi poate totuși bine dacă ar ieși în sfîrșit de-aici, dacă s-ar putea întoarce la Heumaden, în vie, și i-ar citi cineva o scrisoare de la Hans, din Linz ?

Nu era sigură ce i-ar fi răspuns celui venit s-o ispitească. O răzbise frigul. Și foamea. O chinuiau cătușele. O dureau oasele din pricina culcușului tare de scînduri. Și duhoarea era de neîndurat.

Trebuia să mai chibzuiască totul încă o dată în amănunt. Așadar, ce-ar trebui să spună dacă ar veni ispititorul ?

Atunci n-ar mai putea răspunde cu „dacă" și „însă". Atunci va trebui să știe bine care este răspunsul potrivit.

Capitolul al douăzeci și optulea

Tîrziu, în seara zilei de 25 aprilie 1620, Kepler ajunse la Leonberg. Află de la fratele său, meșterul cositorar Christoph, că mama nu era ținută în temnița din Leonberg.

— De ce ? Unde e ? Pe Kepler îl scuturau fiori de spaimă. Vin prea tîrziu ?

— E mai bine pentru noi toți să fie poprită acolo, la Güglingen.

— Mai bine ?

— Îţi închipui cumva, Johannes, că e grozav de bine să te arate oamenii pe uliţă cu degetul, să şoptească în urma ta : mama ăstuia e închisă în temniţa lotrilor. Tu, fireşte, ai scăpat uşor de toate astea. Eşti departe. Matematician al împăratului. Eu am trudit din greu, am deprins un meşteşug cinstit. Şi nu trăiesc de pe urma cititului în stele. Eu mi-am înjghebat aici, cu mîinile mele, o făurărie. M-am însurat. Şi nu m-am însurat prost. Toată lumea din tîrg mă cinsteşte. Am...

— A, da — ai şi ajuns căpetenia rezerviştilor oraşului ?

— Da, cu ajutorul lui Dumnezeu şi întărirea ducelui. Încă de acum cîtăva vreme. Nu vrei să mîi la noi peste noapte, Johannes ? Nevasta mea îţi va aşterne un pat.

Kepler mulţumi şi plecă din nou călare. Îndărăt la Stuttgart. Acolo, găsi porţile oraşului închise. Aşa că merse toată noaptea mai departe, spre miazănoapte, către Güglingen. Se mai linişti puţin la gîndul că o dată cu revărsatul zorilor va fi acolo ; însemna că noaptea asta, cel puţin, n-o pierduse zadarnic.

Îi fu greu să găsească drumul prin întuneric, cu toate că îl cunoştea mai demult. De cîteva ori se încrucişă cu călăreţi, pesemne oşteni lefegii. Nimeni nu-i vorbi, şi nici el nu-ntrebă dacă era pe drumul bun, pentru că — îşi mărturisi el făţiş — se temea ca nu cumva, în loc de răspuns, să se trezească cu un cuţit înfipt în spate. Nimeni nu putea spune cu siguranţă dacă se ţinea seama de neamestecul în război al Württembergului, la vreme de noapte, şi încă pe o şosea mai lăturalnică, asemenea celei de la Stuttgart la Güglingen.

Fusese desigur nesocotinţă din parte-i să pornească astfel prin beznă, împotrivindu-se să fie găzduit sub acoperişul fratelui. Dar nici n-ar fi putut îndura să rămînă acolo.

În zori, cînd se îngînă ziua cu noaptea, îi ieşi înainte o cireadă de vaci şi boi.

— Domnul cu tine, îi spuse văcarul.

Atunci Kepler descălecă şi se aşeză, pentru un scurt popas, pe marginea şanţului dinspre imaş. Teama nu-l mai chinuia atît de nesuferit, ca în întunericul smolit al nopţii. Scoase pîine din traista de călătorie, îi întinse văcarului o bucată din ea şi, liniştit că se ivise ziua, vorbi senin :

— Ăst an se pare că nu staţi prost cu cele trei bogăţii ale Württembergului. Toate s-au înfiripat bine, şi viişoarele, şi cerbii, şi boii.

Văcarul mesteca privind iscoditor la străin ; îi răspunse scurt la vorbă :

— Şi boul de aur creşte.

Kepler înţelese încotro bătea şi-i răspunse :

— În *Biblie* e vorba despre un viţel.

Văcarul costeliv şi cu faţa încreţită pungă, cu mîini bătătorite şi ochi isteţi, cam de vîrsta lui Kepler, prinse a zîmbi, dar zîmbetul acesta nu răsună şi în glas :

— Dară în Württemberg sînt boi. Apoi mai adăugă : Boi graşi.

Se scurseră cîteva ceasuri bune pînă ce Kepler putu să dobîndească, la judele din Güglingen, încuviinţarea de a vorbi cu bătrîna sa mamă. Doi paznici posomorîţi îi descuiară temniţa din turnul lotrilor. Şi iat-o în faţa lui, pe jumătate zăcînd pe jumătate cinchită. În cătuşe, înlănţuită de zid. Era frig în încăperea aceasta aflată aproape sub pămînt şi era umezeală. În aer plutea un miros greu de putreziciune şi scîrnă.

De cum părăsiră paznicii ocniţa, Kepler se porni să vorbească şovăind. Era înspăimîntat, văzînd cît de mult îmbătrînise maică-sa şi cît de prost arăta, aşa slăbită şi cu părul coliliu răvăşit. După ce-i dete bineţe, îi spuse :

— Nu ştiu dacă am să te pot scăpa — aşa cum stau acum.

— Ce vrei să spui cu asta, „aşa cum stau acum“ ?

Kepler nu ştia dacă nu cumva trage cineva cu urechea. De aceea trebuia să ia aminte ce vorbeşte.

— Cuvîntul meu nu atîrnă greu, mamă.

— Ei, şi tu, vorbi ea cu duioşie şi mîndrie. Pentru mine doar eşti micuţul Johannes — şi, cu toate astea, atît de mare. Mai adăugă sfios : matematician al împăratului.

— Şi, totuşi, prea puţin. Căci cine se află în spatele meu ?

— Stăpînul nostru, împăratul ? Dac-o fi nevoie ? zise mama.

— Eu... nu ţin de credinţa veche, răspunse Kepler şovăind.

— Aha ! Aşa stau lucrurile.

Mama pricepu. Şi încrederea ei neţărmurită, care se întemeiase pe puterea stăpînului şi împăratului ei, se topi.

— Dar lucrurile ar putea sta şi altfel, zise Johannes, coborînd glasul.

— Cum ? întrebă bătrîna bănuitor, desluşind în glasul lui Johannes nesiguranţă şi stinghereală.

Cînd rosti răspunsul, vocea lui răsună însă altfel. Mai sigură şi mai hotărîtă.

— Pentru tine, mamă, aş face şi asta.

— Ce, pentru Dumnezeu, ce ?

— Să mă întorc la ei. Privind chipul supt al mamei şi văzînd-o suferind atît de mult, hotărîrea nu-i mai păru prea grea. Să mă întorc la ei.

— Nu te-nţeleg, Hänsle.

— Da, asta ar fi calea, întări el spusele pentru sine şi înaintea bătrînei. Atunci m-ar respecta. Atunci ar avea şi cuvîntul meu greutate.

Mama tot nu-l înţelegea. De aceea se mînie şi se supără de-a binelea.

— Hans, nu vorbi cu bătrîna ta mamă în bobote. Despre ce cale e vorba ?

— Calea la vechea matcă. Îndărăt, spuse el rostind cuvintele solemn, hotărît, ameninţător şi totodată trist.

Atunci pricepu şi ea. Feciorul ei, iubitul ei Hans, el să fie oare ispititorul ? Şi vorbi cu ură, cum Kepler n-o mai auzise niciodată :

— Nu. Cu nici un preţ.

— Mamă !

— Nu, îţi spun încă o dată. Cu nici un preţ.

— Ştiu bine că în felul acesta ţi-aş dobîndi libertatea. Numaidecît, stărui el.

— Da, dacă o să le spui că toată viaţa ta a fost... o greşeală. Că tot ce i-ai învăţat pe oameni şi tot ce-ai scris a fost greşit. Asta aşteaptă ei. Totul greşit.

Bătrîna se împotrivea ispititorului.

— Ţi-aş dobîndi libertatea numaidecît ! stărui el.

Bătrîna era pregătită să-l întîmpine pe ispititor şi, cînd îşi dădu seama că era propriul ei fiu, îi răspunse aşa cum ar fi făcut-o şi faţă de celălalt — cu nestrămutată hotărîre :

— Mi-ar părea rău că te-am născut. Nu te-aş mai iubi. Ba nu, te-aş iubi. Da' n-aş mai fi mîndră de tine. Şi mai adăugă încet de tot, aproape în şoaptă : Pentru că ţi-ai vinde legea.

Johannes gemu, o amintire îl copleşea. Rothenburg. Cina cea de taină. Şi el în mijloc. Vorbi ca pentru sine, nu prea lămurit :

— Într-un fel sau altul. Tot vînzare e.

Dar mama, care asculta cu luare-aminte, îi înţelese spusele :

— Vrei să spui, ori mama, ori învăţătura, nu-i aşa ?

Trist şi ostenit, el răspunse :

— Nu învățătura mea, ci viața mea.

Acum nu-l mai avea înaintea ei pe ispititor, ci pe micul ei Hänsle, căruia trebuia să-i vorbească înțelepțește :

— Ascultă-mă, atunci cînd trebuia să te naști, m-am chinuit tare mult cu tine. Toate mijloacele care să-mi vină în ajutor nu mi-au fost de nici un folos. Nici măcar moașa nu mai știa ce să facă și da din colț în colț. În ceasul acela, mintea îmi era încă limpede. De aceea, moașa voia să împartă răspunderea cu mine. Și, astfel, mi-a spus că, la naștere, poți să-ți pierzi viața. Dacă Dumnezeu va rîndui astfel lucrurile, s-ar putea să stea în puterea ei, a moașei, să scape pe unul și să-l apropie pe celălalt de moarte. Ori mama, ori copilul. Eu trebuie să hotărăsc.

— Și ai hotărît ?

— Da, răspunse mama, fără să mai adauge ceva.

— De ce-mi povestești asta acum ?

„Pentru că și tu mi-ai pus aceeași întrebare. Și pentru că vreau să dau tot același răspuns.

— Și... era într-adevăr vorba de viață sau de moarte ?

— Da, Hans.

— Și tu știai asta ?

— Da, și am spus : copilul trebuie să trăiască.

— Asta este... împotriva orînduirii dumnezeiești. Înseamnă să-ți dai singur moartea.

— Nu, Hänsle, ăsta e un lucru pe care-l mai ai de învățat. Eu m-am hotărît atunci pentru viață.

— Viață — și totuși să te stingi, nu, nu asta e scăparea pe care o caut, mamă. Nu trebuie să-mi ușurezi într-atît hotărîrea. Trebuie să mai existe și altă cale. Nu doar aceasta singură, pentru tine. Trebuie să existe una pentru noi amîndoi. O a treia cale.

— Cînd n-ai de ales decît între două căi, nu-ți poți croi singur o a treia.

Kepler gemu :

— Nu pot să te jertfesc.

— Dacă-ți spun eu, trebuie s-o faci.

— Mamă, n-aș mai putea îndura viața, dacă te-ar ucide... și dacă ar trebui să-mi spun în fiecare zi : eu sînt vinovat, pentru că n-am împiedicat aceasta. Mi-e nespus de teamă. Poate că sînt și fricos.

— Dar ai putea oare să-nduri a-ți spune în fiecare zi că ai știut ce-i adevărul, dar că l-ai tăinuit ? Și că, prin tăcerea

ta, ai făcut şi pe alţii să fie nefericiţi, pentru că rămîn neştiutori ?

— De unde ştii tu toate astea ? Cît eşti de înţeleaptă ! Şi cu toate acestea nu-mi poţi ajuta !

— Împotriva cui ?

— Împotriva mea.

Unul dintre paznici veni înăuntru şi-i spuse lui Kepler că a sporovăit destul cu maică-sa. Dacă ar sta mai mult, ar însemna să calce rînduiala. La aceasta, Kepler nu se putu împotrivi.

— Rămîi cu bine, Hänsle, copilul meu, rosti mama.

Kepler se mai întoarse o dată, se duse la ea şi o rugă :

— Mamă, spune : să ne vedem cu bine !

Bătrîna surîse dureros, încercînd să întindă spre el mîna cetluită.

— Dumnezeu să te ocrotească, Johannes !

Capitolul al douăzeci şi nouălea

Pe şoseaua de munte înainta o caleaşcă. Nu era însoţită de slujitori înarmaţi, ceea ce însemna o lipsă de înţelepciune din partea călătorului, un bărbat înfăşurat într-o dulamă neagră, căptuşită cu atlaz verde-măsliniu. Ar fi trebuit să ştie că un drum de-a lungul Rinului şi mai departe nu mai este o călătorie de plăcere, de cînd contele Friedrich din Palatinat a fugit de la Praga.

Dar *mynheer* Gomperz se pricepuse să-şi convingă surugiul, cu vorbe bune şi cu guldeni buni, că, în drumul de la Amsterdam la Viena, cea mai straşnică pază este o scrisoare de trecere din partea Companiei Reunite a Indiilor Răsăritene. Şi, pe deasupra, piperul.

Legătura dintre scrisoarea ocrotitoare şi piper, ca pavăză împotriva oricăror întîmplări neaşteptate, n-o prea pricepuse bine surugiul. Ca să fie mai sigur, avea lîngă el, pe capră, un pistol. O sculă nouă, ieşită de curînd dintr-o făurărie de arme de la Amsterdam.

Surugiul aflase cum că marchizul Spinola se urnise în susul Rinului cu o mare oaste spaniolă, pentru a-l ajuta pe

împăratul Ferdinand să împlinească izgonirea contelui Friedrich al Palatinatului, tîlharul imperial şi fostul rege al Boemiei. Aceasta însemna că în Palatinat trebuiau să fie aduşi lefegii spanioli. În acelaşi timp, însă, pe cînd căpitanii de încartiruire spanioli dădeau foc satelor din jurul oraşelor Mainz, Oppenheim, Gelnhausen şi Wetzlar, căpitanii de încartiruire ai contelui Mansfeld, care venea tocmai din Boemia într-ajutorul stăpînului său, contele Friedrich, aţîţau focurile lor în satele din Palatinatul de Sus. Iar Tilly încerca să grăbească trecerea oastei sale prin ţara de baştină a contelui palatin. Şi, după ce dete ordin ca jaful şi pîrjolul săvîrşite de trupele sale să fie îngrădite, el îşi văzu mai departe de drum.

— Isuse Cristoase! strigă surugiul şi opri caleaşca.

Din ascunziş dădeau buzna cinci, şase, ba chiar şapte călăreţi. Nu putea deosebi dacă sînt lefegii spanioli, sau oameni de-ai lui Tilly ori Mansfeld. Dar era totuna, întrucît, oricum, pistolul lui va fi de mai mare ajutor decît piperul lui *mynheer* Gomperz.

Înainte ca lefegiii să fi putut smulge în lături uşa caleştii, Daniel Gomperz coborîse cu multă sprinteneală, în ciuda trupeşiei sale. Liniştit şi cu purtări alese, el întinse scrisoarea de trecere, cu pecete groasă de argint, celui care tocmai se pregătea să zdrobească cu securea roata stîngă de la spatele caleştii. De aci ajunse la încheierea că oamenii ştiau bine ce au de făcut, şi caleaşca lui nu era prima care căzuse în mîinile lor. Cu glas sîcîitor de stins, el ceru :

— Citeşte mai întîi asta. Trebuie măcar să ştii a cui caleaşcă o fărîmi în ţăndări.

Dar nu era atît de sigur pe cît părea. Era neplăcut faptul că nu ştia din oastea cui făceau parte aceşti călăreţi. Şi, spre nespusa lui groază, băgă de seamă că lefegiul nici nu ştia să citească. Începu îndată să-i vorbească grăbit, de rîndul acesta cu glas mai tare. Ceilalţi cinci oameni se adunaseră în jurul lui, dar feţele lor nu prea trezeau încredere. Primul lucru pe care-l făcuse unul dintre ei fusese să azvîrle cît colo, cu o lovitură, pistolul din mîna surugiului.

Gomperz vorbi :

— Aceasta este o scrisoare din partea Companiei Reunite a Indiilor Răsăritene din Ţările de Jos. Aici este şi semnătura ocîrmuitorului Moritz de Orania. Trebuie să mă laşi să trec. Trebuie să-mi văd de drum.

Din păcate nu putea spune — precum era adevărul — că vrea să ajungă la împărat. Dacă oamenii de faţă ar fi fost de-ai lui Mansfeld, atunci adevărul acesta n-ar fi slujit drept o bună recomandaţie.

— Unde vrei să mergi domnia-ta ? întrebă cel cu securea.

Gomperz strînse tare de tot pleoapele şi, în timp ce chibzuia în grabă, împinse buza de jos înainte :

— Trebuie să duc piper stăpînului vostru, spuse el, ştergîndu-şi ochii, care lăcrimau necontenit, apoi se întoarse către ceilalţi cinci oşteni : Dacă nu ajung cu bine la el, mîine n-o să mai aveţi nimic de mîncare.

Cel cu securea nu-i pricepea vorbăria. Omul ăsta cu dulamă neagră, cu căptuşeala de culoare măslinie, părea tare serios, dar îndruga, în schimb, nişte palavre atît de neroade ! Lefegiul era totodată şi supărat şi curios.

Gomperz băgă de seamă şi îi vorbi stăruitor :

— Poate trăi un om fără piper ? Nici cel care poartă de grijă pentru hrana voastră nu poate pune numai cu sare şunca cea grasă la saramură. Trebuie să-i aducem cu toţii piper.

— Da unde-i piperul tău ?

Lefegiii îşi dăduseră seama că în caleaşcă nu sînt lucruri de preţ.

Gomperz le întinse scrisoarea de trecere.

— Piperul vine pe corăbii mari, vezi bine, şi asta ar trebui s-o ştii tu, că doar te tragi de prin părţile Ţărilor de Jos, vorbi Gomperz, împungînd cu degetul spre omul cu securea. După graiul tău, deslușesc că eşti din Nymwegen.

— Nu, nu chiar de-acolo, domnule, sînt din Arnheim, răspunse oşteanul zelos, măgulit că străinul îi arătase atîta atenţie în faţa tuturor oamenilor săi.

Daniel zîmbi. I se luase o piatră de pe inimă. Izbutise, în sfîrşit, să cîştige de partea sa pe unul din ceată, fiindcă ştiuse să-i amintească de locurile unde se născuse. Ascultase cu băgare de seamă să vadă ce grai vorbeau. Norocul lui a fost că a nimerit pe-aproape.

De altfel, spusese şi adevărul, cum că trebuia să ducă piper stăpînului acestor călăreţi. El mijlocea procurarea piperului către toţi : către împăratul Ferdinand, către contele Friedrich din Palatinat, către Tilly, către contele Mansfeld, către căpeteniile de oşti şi principii mari şi mici.

Din această pricină, de fapt, îi era totuna în leafa cui se găseau oştenii de faţă.

Politica dusă de Compania Reunită a Indiilor Răsăritene era să-şi păstreze bunăvoinţa tuturor, făcînd negoţ cu fieştecare.

— Sînteţi de fel din Ţările de Jos ? întrebă cel cu securea. Fratele meu este faur potcovar la curtea regentului. Cum mai merg treburile pe acolo ?

— Ne îngrijim să păstrăm pacea în ţara ta.

— Ce mai face Oldenbarneveldt ? Are caii cei mai frumoşi de pe lume, aşa-mi spune totdeauna frate-meu.

— Ei, Oldenbarneveldt a murit. Era prea cinstit pentru vremurile de azi. Dar era un om bun. Era prietenul meu. Treaba regentului nu-i tocmai uşoară. Pentru a apăra pacea în ţară, trebuie să fie uneori crud. Lucrul ăsta nu prea l-am priceput la început. Dar, mai bine să osîndeşti cu tăierea capului un nevinovat, decît să se pustiască o ţară întreagă.

Lefegiul cu securea vorbi către oamenii săi, c-un gest măreţ, de stăpîn :

— Daţi-i drumul domnului să plece mai departe, e de pe meleagurile mele.

Capitolul al treizecilea

Ianuarie 1621. Sala de judecată din primăria tîrgului Güglingen, lîngă Stuttgart. Deasupra mesei judelui, pe perete, atîrnă chipul împăratului Carol al V-lea. Cel care a întocmit legea criminalicească, singura în fiinţă astăzi. Chipeş şi prietenos, el împrăştie în jur dragoste de oameni, are o înfăţişare cavalerească, dar, din păcate, cam grăscior. Pe peretele lung din stînga mesei judelui se vede chipul stăpînului şi împăratului Ferdinand, prins într-o cadră de lemn lată, cafenie. În ultima vreme, cei din Güglingen au avut necazuri cu cadra aceasta. Abia au desprins din ea vechiul chip al răposatului împărat Rudolf, şi nici n-au apucat oamenii să se deprindă cu noul cap al lui Matthias, cînd iată că n-au putut lăsa tabloul nici măcar şapte ani pe perete ; iarăşi au trebuit să-l înnoiască. Dea Domnul ca stăpînul şi împăratul Ferdinand să poată privi vreme mai îndelungată, de sus din perete, la cele ce se petrec în scaunul

de judeţ din Güglingen. De altfel, ar fi şi spre folosul vistieriei obştii. Binecuvîntat fie, de bună seamă, răposatul Carol, cel mai înălţat, cel mai puternic şi cel mai nebiruit împărat. Fie ca rînduiala legii sale să dăinuiască în vecii vecilor, pentru ca măcar acest singur chip să rămînă atîrnat neatins pe perete, ca un reazim odihnitor.

Milostivul stăpînitor al ţării, înălţimea-sa ducele Johann Friedrich, ţină-l Dumnezeu, este atîrnat şi el, frumos, într-o cadră cafenie, drept în faţa împăratului de azi; numai de nu i-ar da prin gînd să tulbure legiuita rînduială ce dăinuia de aproape o sută de ani. Dar şi el priveşte atît de prietenos, atît de bărbăteşte şi frumos, aproape nefiresc de senin! De acolo, din perete, face aceeaşi plăcută impresie ca şi noul împărat, aşa încît nu e nici o primejdie: chipurile lor nu vor stînjeni cu nimic.

Intrară martorii, iar un aprod al judelui îi pofti pe băncile menite lor. Lutherus Einhorn se aşeză lîngă ajutoarele sale de judecată din Leonberg, Ludwig Bilfinger şi Hans Josenhans, care fuseseră de faţă în mai 1618, la ascultarea martorilor în pricina de astăzi. Lîngă ei, îşi află loc şi copistul Werner Feucht. Singura femeie care se afla de faţă era nevasta cam vîrstnică a şelarului Severin Stahl, înveşmîntată în straie de sărbătoare.

Puţin mai departe de aceştia se adunaseră oamenii din Güglingen: caraula oraşului, Martin Frankh, şi Stoffel Frankh cel tînăr, paznicii bătrînei întemniţate, cum şi cetăţeanul Jakob Biedermann.

Cu toţi aşteptau să se ivească înaltul judeţ.

De afară, din tindă, se auzea pînă-n sala de judecată un schimb aprig de cuvinte.

— Nici măcar la înaltul consiliu de la Stuttgart nu se cunoaşte legea.

— Vreţi să spuneţi că nu se respectă?

— Şi asta se-ntîmplă uneori, dar eu spun ce cred. În zilele noastre, din cauza prostiei şi a uşurătăţii, oamenii judecă fără a cumpăni temeinic. Uite, am să-ţi povestesc o pricină, pe care am avut-o deunăzi la Stuttgart. Un om, de meserie tăbăcar, este învinuit de către un copist de la curtea ducelui cum că ar fi hulit pe Dumnezeu. Judecătorul, un membru al consiliului suprem de la Stuttgart, care a învăţat la Facultatea juridicească din Tübingen, avea totul adunat laolaltă: mărturii destule, învinuirea întemeiată, bănuiala adeverită de toţi martorii; dovada era aşadar

făcută. Nu lipsea decît mărturisirea tăbăcarului. Cu toate acestea, dat fiind că mărturisirea avea să fie dobîndită în timpul schingiuirilor lui, hotărîrea era dinainte asigurată, în temeiul articolului 106 : „Cine huleşte atotputernicia lui Dumnezeu să fie pedepsit cu moartea". Între timp izbutisem să descopăr pricina pentru care copistul uneltea să-l înlăture pe tăbăcar. Din pricina unei femei. Puteam să aduc şi dovadă că tăbăcarul se bucura de faima unui om cu frica lui Dumnezeu. Cu toate astea, n-am răzbit împotriva mărturiilor unanime. Tăbăcarul părea pierdut.

În împrejurarea asta, nu-mi mai puteam pune nădejde decît într-un singur lucru, în prostia şi în ticăloşia judelui. Am spus atunci, în timpul judecăţii : „Dacă judele poate aduce dovadă, că în afară de articolul 106 sînt împlinite şi condiţiile articolului 205, atunci vina este dovedită fără putinţă de tăgadă". Judecătorul a tălmăcit spusele mele ca o capitulare, a dat numaidecît din cap şi a răspuns : „Bineînţeles, judeţul poate aduce dovezi îndestulătoare şi pentru acest articol". Între timp, răsfoi pe furiş în Criminaliceasca lege, întrucît, aşa cum îmi închipuisem, nu ştia articolul pe dinafară. Dar pîrîşul, care, ca slujbaş al ducelui, cunoştea bine legea, răbufni îndată, fără să-şi dea seama, suduind cu glas tare şi limpede : „Aşa-mi trebuie ! Nu te poţi bizui pe judeţ !"

„Mulţumesc, atît am vrut să aud", am spus eu. Iar judele era legat de mîini şi de picioare, din pricina propriei sale mărturisiri. Articolul 205 zicea : „Judeţul n-are voie să ceară vreo răsplată deosebită de la pîrîş".

Einhorn se ridică din jilţul său şi merse să vadă cine rîdea afară de povestea asta. Zărindu-l pe cunoscutul avocat Rueff din Stuttgart, cu nume rău la toţi vrăjmaşii săi, se mînie. Omul acesta izbîndea în toate pricinile ce le apăra în ducatul Württemberg. Prea izbîndea mereu. Era viclean, dar din păcate nimeni nu izbutea să descopere a cui parte o ţinea. Se ştia doar că se îngrijea de treburile unor negustători putrezi de bogaţi şi că plata pe care le-o cerea nu era mică de loc. Dar se mai ştia, deopotrivă, că nu se da îndărăt să vină într-ajutor şi unor amărîţi de nevoiaşi, de la care nu pretindea, în schimb, nici o lăscaie.

Nu cumva prin meşteşugul său avocăţesc se împotrivea în taină dregătorilor ? Ei, dar nu se poate, asemenea lucru nu există. Şi cu atît mai puţin în binecuvîntata ţară a

Württembergului! Dar îi era oare îngăduit acestui Rueff să-şi bată joc de jurisdicţie? Şi cine rîdea cu el?

Kepler, fireşte, tocmai Johannes Kepler, care se înfiinţase şi de astă dată să ia parte la judeţ.

Cei doi bărbaţi intrară în sala de judecată, fără a-l lua în seamă pe Lutherus Einhorn, care venise să fie şi el de faţă. Acum nu mai rîdeau. Rueff îi spuse lui Kepler:

— Îmi trece pofta de rîs cînd mă gîndesc că nerodul e dintre ai mei. Aşa spunea întotdeauna maică-mea.

— Nerod, spui? E un cuvînt prea blînd.

— Sînt oameni de pe meleagurile mele, vezi bine. Şi din păcate mi-s dragi.

— Toţi? întrebă Kepler.

— Nu, răspunse cu aprindere avocatul. Duşmanul trebuie să-l plesneşti peste bot. Iartă-mi cuvintele prea aspre, dar nu se poate altfel.

Einhorn cătă, nu fără oarecare pizmă, la avocatul arătos şi bine hrănit, care era iarăşi îmbrăcat după moda cea mai nouă. Purta pantaloni largi şi cu cute, care băteau la ochi, aşa cum va fi purtat contele Solms din Praga. Fireşte, lui Rueff îi da mîna să facă aceeaşi risipă de atlazuri ca şi acela.

Se deschise uşa din dreapta mesei; judele împreună cu opt juraţi, îmbrăcaţi toţi în robe, intrară înăuntru. Se înşirară toţi îndărătul mesei. Judele, care se afla în mijlocul juraţilor, se aşeză primul. Înaintea lui se afla Criminalicească lege a împăratului Carol. Alături de ea, judele puse toiagul său făcut din lemn de fag, vopsit în negru. El îi pofti prin semne pe juraţi să ia loc şi aşteptă pînă ce aceştia încetară a mai hîrşîi scaunele. Faţa lui rotofeie, aproape fără creţuri, cărnoasă şi rasă ca-n palmă, lucea de parcă era unsă, pentru că asuda peste măsură. Împotriva acestui lucru nu-i ajuta decît zvîntatul pielei cu o năframă. Şi felul cum se ştergea, temeinic, pînă la gulerul încreţit, făcea o impresie nespus de liniştitoare, a unui om conştiincios, pe care te poţi bizui. Desigur că tot atît de temeinic va fi săvîrşind toate treburile tihnitul şi bătrînul jude. Tot astfel şi-o fi iubind şi nevasta, cu simţul datoriei şi îndrumat de vorbele lui Luther, cum că deopotrivă de nesănătos este şi ce-i prea mult şi ce-i prea puţin. La fel şi-o fi crescînd şi copiii, în frica lui Dumnezeu, şi de bună seamă că tot astfel respectă şi legea, în chip cinstit şi în slova ei. În slujba sa de jude, se vădise destul

de deştept. Răsfoi actele, apoi, fără a ridica ochii de pe ele, puse celor opt juraţi întrebarea :

— Vă întreb dacă judeţul pentru criminalicească judecată este bine alcătuit ?

De opt ori la rînd primi acelaşi răspuns, de la fiecare dintre juraţi.

— Domnule jude, după legea împăratului Carol al V-lea şi a Sfîntului imperiu, criminalicescul judeţ este bine întocmit.

Judele se mai ridică o dată în picioare, ca să rostească jurămîntul de a judeca asupra vieţii ; în puterea obişnuinţei, el jură solemn să judece şi să condamne pe cei sărmani deopotrivă cu cei avuţi şi să nu se lase înrîurit de dragoste, suferinţă, răsplată, daruri sau alte lucruri, ci să respecte cu credinţă, fără gînd rău şi cît va putea mai bine, rînduiala de judecată din Criminalicească lege a Sfîntului imperiu. Şi aşa să-i ajute Dumnezeu. Apoi se aşeză şi porunci să fie adusă înaintea judeţului întemniţata.

Gîdele şi doi aprozi o aduseră pe mama lui Kepler înăuntru ; pe uşa din stînga. Ea strînse pleoapele, iar capul îl ţinu plecat. Nu căta cu privirile spre nimeni. Nici spre Hans.

Kepler se sculă repede de la locul lui, se duse la apărătorul mamei sale, avocatul Rueff, şi vorbi cu el în şoaptă, după care se aşeză din nou.

Mai înainte ca judele să dea cuvîntul procurorului ducelui, care luase loc pe latura îngustă a mesei judeţului, avocatul ceru voie să vorbească.

— Rog înaltul judeţ ca, ţinînd seamă de bătrîneţea şi nevolnicia femeii pe care o apăr, să poruncească scoaterea cătuşelor în timpul dezbaterii şi să-i îngăduie să rămînă aşezată.

Judele privi întrebător la juraţii săi şi la procurorul ducelui.

— Vă învoiţi cu toţii, domnilor ?

Juraţii încuviinţară din cap, iar procurorul ducelui făcu o mutră nepăsătoare.

— Vă mulţumesc, spuse Rueff.

Se purtau deosebit de cuviincios unii cu alţii.

Judele citi din acte :

— Domnul Johann Ulrich Aulber, jude de Güglingen şi procuror al ducelui, aduce învinuire împotriva văduvei Katharina Kepler din Leonberg, răufăcătoarea aflată acum înaintea judeţului, cum că a săvîrşit prin vrăji şi farmece,

fapte ce se pedepsesc de lege. Vă rog, domnule jude, să înfăţişaţi aici învinuirea, pentru ca întemniţata să fie pînă la urmă pedepsită criminaliceşte cu legiuita judecată şi dreptate.

— Vă rog, porunciţi copistului să citească.

Aulber se folosea de dreptul său de a nu citi el însuşi învinuirea. Judele dădu poruncă copistului să citească.

— Adevărate şi întărite de martori sînt următoarele capete de învinuire : mai întîi, cu toate că femeia Kepler, ca văduvă ce se află, ar trebui să trăiască singuratică, ani de-a rîndul ea a umblat prin locuri unde n-avea ce căuta şi unde a ajuns să fie bănuită că este vrăjitoare.

Avocatul Rueff bătu în tăcere darabana, cu degetele, pe actele rezemate de genunchi. Înjura în sine ca un surugiu. Acest blestemat articol 25, cu cele şapte puncte ale sale, care sînt de ajuns pentru a pîrî pe cineva ca să fie supus la cazană. Acesta a fost punctul doi : dacă persoana a păşit în locuri primejdioase, sub bănuiala faptei. Şi de bună seamă că vor citi învinuirile pînă la punctul şapte : dacă cineva porneşte fugar din pricina unei fapte rele. Căci, firește, vor răstălmăci călătoria întemniţatei la fiul ei, la Linz, ca o fugă.

Dar el, avocatul Rueff, li se va împotrivi cu acelaşi articol, şi anume cu punctul patru : dacă persoana bănuită locuieşte la oameni care făptuiesc asemenea fărădelegi sau are legături cu ei. Vreţi poate să învinuiţi de astfel de lucruri un slujitor al bisericii evanghelico-luterane, pastorul din Heumaden, sau poate chiar o căpetenie a rezerviştilor ducelui ? Ori poate că-l bănuiţi — deşi nu de-a dreptul — chiar pe împărat de meşteşug vrăjitoresc, de vreme ce Kepler a vorbit cu el adeseori, iar mama a trăit şi a locuit în casa fiului ?

Dar Rueff ştia bine că nu va fi chiar atît de simplu să le vină de hac. Nici nu vor simţi batjocura lui. Ce păcat că, într-o treabă atît de serioasă, trebuie să fii şi tu cum nu se poate mai serios. „Dar îmi trece pînă şi pofta de rîs, cînd mă gîndesc că nerodul e dintre ai mei", aşa spunea totdeauna maica-mea.

— Al doilea capăt de învinuire este şi el adevărat, cum că mulţi oameni n-o vedeau pe întemniţată cu ochi buni în casă şi-i spuneau să nu le mai calce pragul.

În timp ce copistul citea, judele răsfoi prin acte : douăzeci şi trei de capete de învinuire. Pentru asta trebuie vreme, nu glumă. Îndată ce va termina de citit, voi rîndui o între-

rupere. Să zicem : patru sferturi de ceas. Omul mai trebuie să şi mănînce. Pentru un jude, e nepreţuit lucru să ştie cînd poate opri judeţul la timp potrivit.

Dar mai însemnat lucru este să cunoască în amănunt oamenii care sînt amestecaţi în pricina care se judecă. Nimeni să nu spună că hotărîrea lui depinde cîtuşi de puţin de acest fapt, de vreme ce noi, cei de aici, sîntem un bun judeţ württemberghez şi respectăm rînduielile Criminaliceştii legi a împăratului Carol. Dar, oricum, trebuie ştiut : că îndărătul lui Kepler poate sta împăratul Ferdinand. Dacă el, judele, osîndeşte pe văduva Kepler, atunci împăratul îl poate întreba — fără milosîrdie — să spunem pe duce, de ce a îngăduit să se înfăptuiască acest lucru. Apoi ducele l-ar dojeni pe înaltul său sfetnic din Stuttgart. Iar înaltul sfetnic l-ar trimite pe el, pe jude, copist în vreun sat, departe de tot de Stuttgart. Şi atunci să vedem, cum o să mai facă rost zilnic de năframe de atlaz noi, bune, răcoritoare.

Dar dacă n-o osîndeşte pe văduva Kepler, el, judele, poate ajunge de asemenea în vreun sat, întrucît, din cîte ştie, matematicianul Kepler nu prea e bine văzut de duce, care, altcum, l-ar fi putut chema de mult la curtea sa.

Lasă, n-o să ajungem noi în cine ştie ce sat, că doar avem destulă minte. În afară de asta, cunoaştem destul de bine rînduielile Criminaliceştii legiuiri. Iar dacă femeia mărturiseşte, atunci nu-i mai poate ajuta nici împăratul, nici ducele. N-avem nevoie de altceva, decît de mărturisirea ei de bunăvoie. De ce să arătăm lucrurile mai negre decît sînt. Aşadar vom ţine judeţ fără părtinire.

— Al treilea capăt de învinuire : este de asemenea adevărat că întemniţata a vătămat unii oameni prin fierturi, atingere cu mîna sau în alt chip, atît în casa ei, cît şi în alte locuri, aşa fel încît acei oameni sau au murit, sau pot fi văzuţi încă şi astăzi într-o stare jalnică.

Aulber, procurorul ducelui, îşi privea vîrfurile degetelor, gîndind că toată pricina asta e cît se poate de neplăcută. Numai fiindcă bătrîna de aici are întîmplător un fiu, care este tot întîmplător matematician al împăratului, se umblă cu ea cu mai multă grijă decît cu toate vrăjitoarele din Württemberg la un loc. Şi, doară, pricina este cît se poate de limpede şi de frumoasă. Se potriveşte de minune cu articolul 44 : „Despre îndestulătoarea învinuire de vrăjitorie. Dacă cineva se arată gata să înveţe vrăji şi pe alţii sau dacă ameninţă să facă farmece cuiva", şi aşa

mai departe, şi aşa mai departe — este temei destul de puternic pentru a trece la întrebarea prin caznă. Da, în cazul acesta nu ajută decît schingiuirea. Iar după mărturisire, rugul. Ar trebui să nu i se dea prilej acestui Johannes Kepler să se înfumureze atît de tare, pentru faptul că sînt gata să-l asculte vorbind aici. E neplăcut cazul, pentru că nu ştii bine dacă ducele din Stuttgart se va amesteca în vreun fel sau altul.

— Al patrulea capăt de învinuire: Este adevărat că femeia Reinbold a primit o fiertură de la întemniţată, din pricina căreia a avut dureri cumplite în pîntece şi mari cheltuieli. Al cincilea: e adevărat că întemniţata a întărît singură că a încurcat cănile între ele; numitei Reinbold i-a dat să bea din cana greşită. Al şaselea: e adevărat că întemniţata a dat fiertură învăţătorului Benedikt Beittelspacher şi că a silit-o şi pe femeia lui Bastian Meyer să bea...

Bătrîna Kepler şedea ghemuită pe banca învinuiţilor: mărunţică şi firavă, şi tuşea din cînd în cînd, după care apăsa cu mîinile coastele, care o dureau. Da, atunci alergase în grabă, cu multă bucurie, la învăţătorul Beittelspacher, fiindcă-i scrisese Hans o scrisoare de la Linz şi voia ca acela să i-o citească. De cînd fiică-sa Margarethe se măritase cu pastorul Binder şi se mutase la Heumaden, bătrîna se înţelesese cu învăţătorul să-i citească el scrisorile. Şi, firește, trebuia să-şi arate într-un fel recunoştinţa. Drept mulţumită îi adusese un rachiu de măceşe, pregătit de mîna ei. „Ce i-a scris atunci Hans? Hans!" Şi inima ei rănită se umplu de mîndria de-a avea un asemenea fiu. Acum el a venit la judecată. „Este aici, şade pe laviţă în spatele meu şi va aduce mărturie pentru mine, mă va apăra şi nu mă va vinde ca toţi ceilalţi, toţi." Gîndurile îşi urmau firul lor; cuvintele citite cu glas tare nu găseau calea pe unde să pătrundă în mintea ei; nu auzea decît frînturi din actul de învinuire:

„Beittelspacher... după ce a băut... dureri mari... pierdut virtutea bărbătească şi... ologit. Numita Meyer, moartă. Al şaptelea: ...adevărat... Heinrich Kepler, al doilea fiu... spus, întemniţata... nu... femeie cumsecade... stăpînită de diavol."

Mama clătină din cap: Heinrich n-a vrut să spună asta, dar voi n-aveţi de unde să ştiţi că el a fost bolnav de cap. Cum se poate pune temei pe cuvintele lui rele.

Mai departe, se arăta în învinuire:

„Al optulea capăt de acuzare : lui Oswald Zahnen i-a murit un viţel, numita Kepler bănuită, viţelul... vătămat, pentru că a trecut pe lîngă staulul vitelor. Al nouălea : vaca lui Michel Stahl apucată la ora unsprezece noaptea... furii, numita Kepler bănuită, fiindcă e vecină. Al zecelea : întemniţata a avut de gînd să înveţe meşteşugurile vrăjitoriei pe Barbara, fetiţa lui Bastian Meyer. I-a spus că nu se află nici rai, nici iad, ci, cînd moare omul, totul se sfîrşeşte. Şi i-a mai spus că atunci cînd se adună laolaltă vrăjitoarele şi vracii, ele au cei mai frumoşi ibovnici şi mîncare atît de aleasă şi băutură atît de bună şi asemenea plăceri, cum nici un om n-ar putea să le înfăţişeze prin grai, să le laude cît se cuvine. Al unsprezecelea : întemniţata a pus mîna pe coapsa femeii cărămidarului pe cînd era lehuză. Numita cărămidăreasă mai are şi azi de pătimit din pricina aceasta. Al doisprezecelea : învinuita Kepler i-a dat o băutură calfei bărbierului din Leonberg, care i-a luat sînge ; dacă numitul n-ar fi icnit, dînd afară totul, băutura ar fi lucrat cum nu se mai află. Al treisprezecelea : pe măcelarul Stoffel Frick a prins să-l doară coapsa în clipa cînd numita Kepler a trecut pe lîngă butucul lui de măcelărie. Al paisprezecelea : întemniţata i-a făcut tot soiul de necazuri răposatului Jörg Baltzer cînd acesta i-a adus un car cu lemne, drept care aceluia i-a murit un porc. Al cincisprezecelea : întemniţata a lovit-o pe copila pastorului din Gebersheim peste picior, din care pricină aceasta n-a putut fugi mai departe. Al şaisprezecelea : întemniţata a omorît, prin rostirea unui descîntec, pe unul din copiii croitorului Daniel Schmidt, dacă nu cumva chiar pe amîndoi. Al şaptesprezecelea : întemniţata a cerut de la groparul din Eltingen tigva părintelui ei."

„Pentru mine a vrut ea să capete tigva, se gîndi Kepler, a vrut să pună să-mi facă din ea o cană de băut, aşa cum auzise din poveştile străvechi despre oameni învăţaţi." Acum, Kepler şedea în sala de judecată din Güglingen şi se vedea jalnic de singur şi de pierdut. Nu se simţea de loc în putere să poată ţine piept duşmanilor săi. Venise de hac celor mai grele demonstraţii matematice şi calculelor celor mai de nepătruns. Dar aici se simţea lăsat în voia soartei, fără ajutor. Atît de neputincios !

Doi împăraţi îl numiseră „iubite prietene" şi „scumpe sfătuitor". Dar acum nu mai avea calea deschisă la împărat. Oameni atotputernici din societate îl înconjuraseră cu atenţie. În clipa de faţă, nu i-ar fi folosit cu nimic nici măcar

întoarcerea la vechea credinţă. Acum, învinuirea era adusă şi întărită de nişte oameni care, cu mintea lor strîmtă şi poate chiar cu rea-voinţă, îşi făuriseră o idee preconceputâ şi nu ar renunţa la ea.

Va izbuti el oare să-i convingă pe oamenii aceştia că, la toate capetele de învinuire, nu fusese vrăjitorie la mijloc şi nici nu putea fi, întrucît pentru fiecare din acuzaţiile aduse se putea dovedi o cauză firească ? Dar ei nu se vor lăsa convinşi.

Poate că nici nu vor putea fi convinşi, de vreme ce sînt stăpîniţi de credinţa în asemenea lucruri absurde, de vreme ce această credinţă a prins rădăcini în viaţa lor. Poţi cere, oare, de la ei să-şi scurteze singuri viaţa şi să smulgă rădăcinile acestea ?

Doamne, Dumnezeule, ce să fac ? Să le spun oare, acum şi aici, ceea ce n-am îndrăznit să cuget decît în cea mai mare taină, anume că nu există nici vrăjitorie, nici vrăjitoare, şi că toate lucrurile pot fi tălmăcite printr-o cauză firească ? Dar sînt eu chiar atît de sigur de lucrul acesta ? Nu le pot da în vileag cele mai tăinuite cugetări ale mele, pentru că nici eu însumi n-am ajuns la cea mai deplină certitudine cu privire la legătura dintre Dumnezeu şi oameni, şi dintre Diavol şi oameni.

Dacă spun că nu se află Diavol, care să intre în om şi să-l muncească groaznic, atunci spun totodată că nu se află nici Dumnezeu, care să poată să se vădească prin om.

Dar eu cred în Dumnezeu. Cred în singurul făcător al tuturor lucrurilor. Iar toată munca mea, întreaga mea ştiinţă nu-i altceva decît o preamărire a lui Dumnezeu, pentru a arăta oamenilor cît de infinit şi de necuprins este Dumnezeu, făcîndu-le calculele lucrurilor finite şi de cuprins. Şi pentru acest mare calcul nu există decît o singură limită, mintea omenească.

Eu însă, sărman şi nefericit matematician, dau greş chiar de la prima întrebare pe care mi-o pun oamenii astăzi :

E mama ta o vrăjitoare ?

Atunci spune şi mărturiseşte, tu în cine crezi ?

În Dumnezeu şi în Diavol ?

Sau în nimic ?

În nimic altceva decît în propria ta vanitate ? Nu, aşa nu merge. Aşa nu mă veţi prinde. N-am să vă dau nici o lămurire în privinţa asta. Nu-mi voi tîrî dumnezeul înaintea acestui judeţ şi nici în faţa voastră. Eu sînt slăbănog din

fire şi n-aş putea îndura nici măcar strivirea degetului mare de la mînă, care e prima treaptă de tortură. Iar glasul meu nu răzbate departe. Mi-aţi putea acoperi strigătele cu glasul vostru. Sînteţi mai voinici decît mine. Ştiu asta. Dar, pentru că aveţi de partea voastră puterea unui jude şi judecata, asta nu înseamnă că sînteţi totodată mai îndreptăţiţi decît mine.

Dacă mă întrebaţi vă răspund că eu cred în viaţă. Şi viaţa aceasta o voi apăra cu ghearele şi cu dinţii. Împotriva silniciei voastre eu pun să lupte raţiunea.

Mamă, sînt alături de tine. Dumnezeu să ne stea într-ajutor.

Copistul citi punctul al optsprezecelea şi al nouăsprezecelea din învinuire, cum că întemniţata a lovit peste braţ pe fiica lui Jörg Haller şi că a fost pusă numaidecît faţă în faţă cu fata.

„Al douăzecilea capăt de învinuire este de asemenea adevărat, cum că văduva Kepler l-a îmbiat pe judele Lutherus Einhorn din Leonberg să primească în dar o cupă de argint, pentru ca să nu aducă pricina ei înaintea cancelariei ducelui din Stuttgart."

Lutherus Einhorn asculta cu ochii închişi. Acum izbutise în sfîrşit. Va fi a şaptea vrăjitoare pe care a trimis-o pe rug de cînd face el slujbă la Leonberg. Cînd va arde bătrîna, se va şterge şi ocara de a nu-l fi vrut de bărbat pentru fiica ei. „Atunci ne vom socoti răfuiţi, Katharina Kepler. Atunci Dumnezeu mă va fi răsplătit. Casa, cu ogoarele şi cu via, împreună, preţuiesc mai mult decît vor costa cheltuielile judecăţii. Iar nevastă-mea nu va mai putea să-mi arunce mereu în faţă că sînt un molîu, că nu-s bun de nimic. Îmi voi rîndui o locuinţă mai bună. O casă mare. Voi cumpăra hambarul de la castel. Va fi o casă pe cinste. Şi-mi voi face la croitorul curţii din Stuttgart pantaloni aşa cum poartă avocatul !"

„Capătul de învinuire douăzeci şi unu : fugară la Heumaden. Douăzeci şi doi : în bejenie la Linz. Şi ultimul capăt de învinuire : este adevărat că s-a lăsat închisă într-o ladă, pentru a se ascunde, atunci cînd judele de la Stuttgart a vrut s-o poprească la Heumaden, în casa pastorului." Copistul ajunsese la capătul învinuirilor.

Judele strînse actele. Simţind că i se luase o piatră de pe inimă, el îşi şterse palmele umezite pe năframa de mătase. Ceru cuvîntul procurorul ducelui.

— Sînt de părere să-l ascultăm pe martorul Beittelspacher înainte de odihna de prînz. E bolnav şi ar trebui să ţinem seamă de asta.

Nemulţumit, judele privi întrebător spre juraţii săi. După oarecare codeală, aceştia dădură din cap afirmativ.

Aşa că-l aduseră înăuntru pe învăţătorul Beittelspacher. Doi aprozi purtau ologul pe sus. La un semn al judecătorului îl aşezară jos, pe podea, înaintea mesei judeţului.

Ologul se tînguia de ţi se rupea inima. Juraţii, judele şi martorii simţeau că se topesc de milă. Femeia şelarului din Leonberg izbucni într-un hohot de plîns. Învăţătorul simţi că ochii tuturor erau îndreptaţi asupră-i şi, fără să vrea, îşi potrivi purtarea, ţinînd seamă de acest lucru. Îşi rostogoli trupul într-o rînă, aşa fel încît s-o poată vedea pe bătrîna Kepler aşezată pe banca învinuiţilor.

— Uite-o colo, muierea dracului, puturoasa asta de vrăjitoare, care...

— Vă cer să nu întinaţi cinstea cuvenită judecăţii. Sudălmile îşi au locul la troacă.

— Iertaţi-mă, domnule jude, dar nu-i pot spune altfel acestei fiinţe proclete. Mi-a nimicit viaţa. Priviţi !

Ridică cerga, pe care-o aşternuseră peste el, aşa încît ieşiră la iveală picioarele-i ţepene, înfăşurate în cîrpe cenuşii. Şelăreasa sughiţă şi mai tare. Copistul, un tînăr firav, care ocupa cea mai de jos dintre slujbele prin care poţi ajunge jude, îşi şterse ochii. Juraţii ar fi vrut şi ei să dea dovadă de mila ce-i cuprinsese, dar renunţară. Nu cumva să poată spune cineva, mai tîrziu, că apărătorii numiţi ai sfintei dreptăţi s-au arătat părtinitori.

— Acoperă-te, grăi judecătorul, neplăcut impresionat, căci era un om tare simţitor.

Nu putea îndura să vadă lucruri urîte, fără ca sila să nu-i sugrume numaidecît gîtlejul.

— Să rosteşti acum jurămîntul că nu vei aduce mărturie vicleană. Înţelegi ?

— Da, domnule jude.

— Îţi aduc cu osebire aminte, martor, că sperjurul este pedepsit cu tăierea degetelor cu care a jurat şi cu smulgerea limbii, de asemenea că acela ce jură strîmb nu mai poate avea nici slujbă, nici să ia parte la treburile obşteşti, să fie sfetnic, iar cel lipsit de cinste va cădea sub osîndă veşnică, pentru că a călcat porunca lui Dumnezeu : „Să nu mărturiseşti strîmb".

Uneori, judele se străduia să facă pe învăţătorul celorlalţi şi simţea o deosebită plăcere, mai ales atunci cînd avea în faţa sa oameni din tagma dascălilor sau a altor cinuri cu oarecare ştiinţă de carte.

Avocatul Rueff ceru să vorbească :

— Aş vrea să atrag atenţia preţuitului domn judecător că porunca a opta glăsuieşte în întregime : „Să nu mărturiseşti strîmb împotriva aproapelui tău". Ţin mult să se amintească întreg înţelesul cuvîntului „aproapele".

— Îi sînt recunoscător domnului avocat pentru această adăugire, dar vreau să cred că toată lumea aici de faţă cunoaşte porunca a opta. Ştim cu toţii ce înseamnă „aproapele". Şi ţinem seamă de asta.

Şi Bittelspacher îşi rosti jurămîntul.

— Martor, ia povesteşte-ne, cum a fost cu băutura aceea ? întrebă judele.

— Aşadar, mă aflam în casa mea, în odaia de zi. Toate uşile erau bine zăvorîte, căci se lăsa înserarea. Deodată mă trezesc în faţa mea cu scroafa asta de tîrfă, cu vrăjitoarea, vreau să spun cu bătrîna Kepler.

— Te-ai speriat tare ? întrebă judele.

— Fireşte, că doar eram singur în casă şi încuiasem toate uşile. Numai o vrăjitoare poate intra prin uşile zăvorîte.

— Ce s-a întîmplat apoi ?

— Ei, ce să se fi-ntîmplat ? Ca-ntotdeauna, am luat scrisoarea de la Hans Kepler, i-am citit-o cu glas tare, apoi am întrebat-o dacă mi-a adus ceva.

— Întemniţata a venit deseori la dumneata ?

— Fireşte. De cînd a chivernisit-o pe Margarethe, în anul 1608, la Heumaden, bătrîna venea totdeauna cu scrisorile lui Hans Kepler, iar eu i le citeam cum se cuvine.

— Aducea uneori, ăă... lucruri cu ea ?

— Cel mai mult îmi plăcea să-mi dea bani.

— Nu asta vreau să ştiu, vorbeam despre băuturi.

— Din cînd în cînd, cîte-un rachiu de măceşe.

— Acum povesteşte mai departe. Cum a fost apoi, după ce ai luat băutura de la ea, în seara aceea ?

— Din seara aceea, domnule judecător, milostivi-s-ar bunul Dumnezeu de mine, m-am simţit cu fiece zi tot mai beteag ; m-au săgetat întîi dureri în piciorul stîng, apoi în cel drept. La început mai puteam să merg în cîrje, aş, ce spun eu să merg, mai puteam să şchiopătez, să şchiopătez jalnic. Iar acum, nu mai pot nici să mă mişc singur. Şi du-

rerile, Dumnezeule mare, ce chin. Uitați-vă, spuse el, dînd din nou cerga în lături. Și s-a isprăvit și cu muierile.

Își răsuci din nou trupul spre partea cealaltă, amenințînd-o cu pumnul pe bătrînă.

— Asta mi-ai făcut-o tu, vrăjitoareo, și doar îmi plăcea atît de mult să...

Judele porunci martorului să tacă, să nu jignească din nou cinstea cuvenită județului. Apoi se întoarse către apărător, vrînd să știe dacă acesta mai are întrebări de pus. Avocatul Rueff se ridică din jilț, nu fără a cerceta dintr-o aruncătură de ochi dacă pantalonii săi se vedeau bine de sub roba de avocat, așezată la întîmplare pe umeri. Puse întrebările cu voce limpede, nepărtinitoare. De altfel, se știa despre el că era în stare, cu glasul său, să facă oamenii să plîngă, și anume, în două chipuri : fie vorbindu-le aspru, aproape tăios, cînd le punea întrebări, fie încercînd să convingă părinteşte vreun încăpățînat.

— Ai spus că te-ai înspăimîntat, întrucît ai fost singur în seara aceea. Erai într-adevăr singur ?

— Nu știu bine.

— N-a fost la domnia-ta femeia lui Bastian Meyer ?

— Nu-mi amintesc.

— Ai spus că ai închis cu grijă ușa casei și ușa odăii. Ai tras și zăvoarele la uși ?

— Asta este scris în acte.

— Ai simțit dureri îndată după ce ai băut, sau mai tîrziu ?

— Asta am mai spus-o.

— Dacă în seara amintită ai avut simțămîntul limpede că văduva Kepler ți-a făcut de betegeală, atunci de ce-ai mai mîncat și ai mai băut cu ea în ziua următoare ?

— Asta n-o știu. Asta n-o știe decît singur Dumnezeu.

— Mulțumesc, e de ajuns. Nu mai am de pus alte întrebări martorului.

Judele privi către procurorul ducelui.

— Mai aveți întrebări ?

Acesta însă nu puse nici o întrebare. Cei doi aprozi îl scoaseră pe olog pe sus din sala județului. Șelăreasa încetase să mai plîngă, cu toate că bolnavul gemea și se văita la fiecare pas al slujitorilor. Ea rătăcea cu gîndul aiurea : „Oare să fi avut învățătorul ceva cu femeia lui Bastian Meyer ? Să fie cumva ea de vină că el nu mai poate ?...“

Din păcate, cu răspunsurile pe care le dăduse avocatului, învăţătorul nu izbutise să convingă în aceeaşi măsură în care o făcuse cu înfăţişarea sa. Iar lui Lutherus Einhorn îi pierise voia bună. Fireşte, apărătorul voia să dovedească precum că oaspetele care se afla la el, nevasta lui Bastian Meyer, nu zăvorîse uşile. Dar acum femeia era moartă. Păcat. Sau poate mai bine, altfel ar fi spus şi mai multe nerozii decît zăpăcitul ăsta de învăţător. Şi cînd te gîndeşti că avocatul nici n-a slobozit cine ştie ce artilerie, aşa cum era obişnuită lumea din partea lui. Dar, oricum, olog înseamnă olog. Şi în ce alt chip îşi poate pierde un bărbat virtutea decît prin meşteşuguri vrăjitoreşti ? Trebuie să-l întrebe odată despre asta pe decanul Buck.

Capitolul al treizeci şi unulea

Afară, pe uliţă, în faţa casei judeţului, se buluciseră de mult toţi cei dornici să vadă. Unii dintre ei se aflau acolo încă de cînd slujitorii judeţului o duseseră pe bătrîna Kepler înăuntru. Cînd s-a ivit Beittelspacher într-o căruţă cu cai şi l-au cărat apoi pe sus în casă, lumea a simţit, în sfîrşit, că a meritat osteneala. Acum aşteptau cu nerăbdare, în soarele de ianuarie, luminos, dar cu dinţi, vrînd să vadă dacă nu se mai petrece ceva neobişnuit. Nu erau răuvoitori, desigur că nu.

Dar, cînd aveau şi ei o dată o vrăjitoare în tîrgul lor, voiau măcar s-o vadă. Şi mai voiau s-o vadă şi arzînd. Dacă ar fi nevoie, în ziua împlinirii osîndei, vor face drumul pînă sus la Leonberg, pentru a putea vedea rugul în piaţă. Şi o femeie bătrînă, pe jumătate goală, în vîltoarea flăcărilor. E dreptul lor, netăgăduit de nimeni, de-a fi de faţă.

Aprozii scoaseră ologul pe sus din casă şi-l purtară îndărăt la căruţă. Învăţătorul văzu gloata care adăsta, femei tinere şi bătrîne, moşnegi, copii. Şi pentru a doua oară în ziua aceea, se simţi în miezul atenţiei tuturor.

— Oameni buni, strigă el, de cum simţi sub el fundul căruţei şi se putu ridica în capul oaselor. Uitaţi-vă la mine cum m-a betegit vrăjitoarea. Mi-a făcut farmece să zac !

Slujnica Anna, din casa unuia dintre domnii dregători ai tîrgului, se apropie cu îndrăzneală de căruţă.

— Ce fel de bărbat eşti dacă o bătrînă atît de mărunţică şi de slabă are putere asupra ta?

Celelalte femei auziră batjocura şi-i ţinură isonul Annei, hlizindu-se şi luîndu-l în rîs. Ologul le acoperi glasurile, strigînd:

— Nu le face ea, cu mintea ei. Ea nici nu ştie măcar să citească. Dar se sprijină pe cineva care ştie să scrie şi să citească.

Slujnica Anna vorbi din nou, cu iscusinţă şi răutate:

— Nu mai îndruga verzi şi uscate, ologule, vrei să ne duci de nas. Crezi că noi nu ştim de ce unii bărbaţi trebuie să umble-n cîrje?

Învăţătorul ridică amîndouă mîinile:

— Vă spun, vă jur pe Dumnezeu, e o vrăjitoare! Pentru că la noi, în Leonberg, a betegit oameni, şi porci, şi vaci cu meşteşugul ei drăcesc.

Era o amiază luminoasă, rece, în ciuda razelor soarelui de ianuarie. Aerul era limpede; de aceea fata Anna nu se simţea copleşită acum de taine întunecate ca noaptea, ci era ispitită să întărîte, cu vorbele ei, pe omul care ocăra cu glas ascuţit din căruţă.

— Dacă bătrîna e într-adevăr vrăjitoare, atunci de ce stă zi şi noapte cetluită în temniţa din turnul lotrilor? De ce nu iese, călare pe o mătură, pe coşul casei de lîngă turn?

— Fiindcă trebuie să rămînă pe pămînt, alături de prăsila ei drăcească.

Fata Anna căută cu ochi mari, întrebători către olog. Beittelspacher observă, cu mulţumire, cu cîtă încordare ascultau oamenii din jur.

— V-am spus, doară, că nu e singură. Ea a născut pe lume un fiu, care vrea să clintească soarele din crugul lui. Acesta e tartorul.

— Soarele? întrebă Anna încurcată.

— Vă jur pe Dumnezeu că asta are de gînd să facă!

— Să-l clintească din crugul lui?

— Da, v-am spus doară, bătrîna face vrăji aici pe pămînt. Fiul vrăjitoarei trebuie să ajungă, însă, firesc, mult mai sus.

Argatul veni cu calul, îl înhămă fără a lua seama la mulţimea întărîtată din jur, lovi cu biciul în mîrţoagă şi-o porni în galop afară, pe poarta oraşului.

Un oștean ciung, prăpădit și nespălat, care, de cînd cu răzmerița din Praga a soldaților lui Mansfeld împotriva căpeteniilor lor, nu mai găsise adăpost statornic și răzbătuse cerșind din Boemia pînă-n Württemberg, o prinse de umăr pe Anna, cu mîna stîngă, ce-i rămăsese întreagă.

— Ei, ascultă ce-ți spun, o să-ți treacă pofta de rîs. Și mai află pe deasupra că ologul are dreptate. Eu sînt oștean. Și am văzut cu ochii mei tot ceea ce poate vedea o ființă pe pămînt. Oamenii morți, pîngăriți, ciumpăviți, pîrjoluri, jafuri, porcării de tot soiul. Dacă poftiți, doamnelor și domnilor, vă povestesc cu plăcere totul, în amănunt.

Anna îi zvîrli mîna de pe umăr.

— Și tu ești un porc!

— Puteți spune tot ce vreți, dar un singur lucru n-am văzut încă, și ologul are dreptate: niciodată n-a fost soarele atît de spălăcit. Și atît de rece!

Un călugăr franciscan se alăturase femeilor.

— Credeți voi oare, dragii mei, că un om poate clinti soarele din crugul lui, și prin asta poate aduce neorînduială pe pămînt? Din ziua a treia a facerii lumii, totul stă neclintit, așa cum e acum. Și, pe deasupra încă, un om atît de nearătos?

Printre strigătele celor întărîtați, se auzi glasul oșteanului ciung:

— Bine că te întîlnesc iarăși, nefîrtate, în tine se poate încrede omul ca-ntr-un oștean bun. Vrei să asmuți muierile, sau vrei să le liniștești? La fel ca atunci, la Praga, cînd ne aflam pe uliță. Nici acolo nu lipseau niciodată nefîrtații!

Pentru oșteanul ciung toți călugării erau o apă, cu toate că atunci, la Praga, avusese de-a face cu un capuțin.

— Vrei să-mi batjocorești veșmîntul sfînt, oștene?

— Veșmîntul nu, nefîrtate, poate ceea ce se află sub el.

Rîsetele se curmară dintr-o dată cînd bătrîna Kepler fu scoasă din casa județului. Îndată se tălăzuiră toți spre ea, uitînd cearta dintre călugăr și oștean. Aprozii trebuiră să se apere, să împingă îndărăt femeile, care se vîrau în față. Fiecare voia să poată spune că a scuipat-o în obraz pe vrăjitoare, sau că i-a dat, măcar, un picior. Chiar în urma ei, mergea Kepler singur. Avocatul rămăsese încă la județ. Fără să priceapă ceva, Johannes privea cu ochi larg deschiși la viermuiala întărîtată a oamenilor din jurul său. Își dorea ca totul să fie doar o nălucire iscată de fierbințeală. Femeile îmbrăcate îngrijit scuipau, cu chipuri schimonosite de furie; moșnegii,

cu venerabil păr coliliu, suduiau cu cele mai josnice cuvinte ; băieţii şi tinerii de nădejde adunau pietre de pe jos ; iar preacinstitul călugăr îşi făcea cruce, rugîndu-se cu glas tare :

— Sfîntă născătoare de Dumnezeu, apără-ne de vrăjitoare, de vrăjitoare.

Iar oşteanul ciung întindea braţul stîng şi zbiera, de parcă ar fi trebuit să urle înaintea unui pîlc întreg de oşteni ordinul de zi.

— Uitaţi-l, acolo-i fiul vrăjitoarei !

Nimic din ce se petrecea în jur nu era vis, toţi oamenii aceştia erau cît se poate de adevăraţi şi cît se poate de vii. Iar aprozii se grăbiră să meargă înainte şi fură bucuroşi cînd ajunseră la căsuţa de lîngă turnul porţii, unde o împinseră, în grabă şi cu asprime, pe întemniţată înăuntru ; bătrîna scoase un strigăt, fiindcă o duru cînd o apucară vîrtos de braţ. Fu cetluită din nou în fiarele ei. Johannes era de faţă, dar nu putea ajuta cu nimic.

Unul dintre slujitori se întoarse către Kepler.

— Ei, domnule, i-am scăpat viaţa mamei domniei-tale.

— Ştiu, Dumnezeu să vă răsplătească.

— Bine, domnule, ai rostit cuvînt cuvios. Dar Dumnezeu vrea s-o facă prin domnia-ta.

Şi întinse către Kepler mîna larg deschisă.

Acesta îi dădu un creiţar.

— Dumnezeu nu-i atît de zgîrcit, domnule, nu-l face de ocară.

Kepler mai adăugă încă un creiţar.

— Domnule, în oarecare măsură ţi-am scăpat viaţa şi domniei-tale.

Kepler scoase al treilea creiţar.

— Domnule, sîntem doi, putem tăia o băncuţă în două cu un cuţit de pîine ?

Patru creiţari, şi cu asta, basta.

De-ndată ce se aşeză bătrîna căzu, din pricina ostenelii drumului, într-o piroteală soră cu leşinul.

În faţa casei de lîngă poarta oraşului, lumea aştepta, cu răbdare, pe fiul vrăjitoarei.

— Am să-l sfîrtec cu o singură mînă şi-am să-l azvîrl cît colo ! se umfla în pene oşteanul cu ochii scînteind de poftă să şi treacă la faptă.

— Unu, doi, trei.

Femeile ţipau de-ţi ţiuiau urechile, pline de teamă şi de plăcere. Erau gata să dea şi ele o mînă de ajutor.

— Dumnezeule, îl vor ucide, grăi slujnica vorbindu-i călugărului. Vei îngădui una ca asta, cuvioase frate?

— Îţi pare rău, copilă?

— Are ochi atît de frumoşi, atît de mari, atît de întunecaţi. Toată viaţa nu mi-ar pieri din minte dacă oşteanul l-ar lovi.

— Oşteanul e voinic şi bălai, copila mea, ce-ţi pasă ţie de omul acela mărunţel, firav şi cu părul negru. Cine ştie dac-o fi bun de ceva la pat!

— Nu de asta-i vorba, cuvioase frate, doar la atîta-ţi umblă gîndul. Întrebarea e: te simţi în stare să ţii piept oşteanului?

— Gloata e de partea lui.

— Atunci fă-o să treacă de partea dumitale, cuvioase frate.

— La ce bun?

— Ca să mănînci o supă caldă la mine, în bucătăria stăpînilor mei, împreună cu bărbatul acela ciudat.

— Mă nelinişteşti, copilă, fiindcă te încrezi prea mult în puterile mele.

Dar îşi dădu silinţa şi vorbi cum se pricepea mai bine, aşa încît femeile ce suduiau tăcură, moşnegii îl ascultară, copiii se adunară roi în jurul lui şi chiar şi oşteanul ciung îi dărui toată atenţia.

Fata Anna era însă numai ochi pentru omul cel ciudat.

— Vino cu mine, domnule, hotărî ea de îndată şi-l prinse de braţ.

— Ce înseamnă asta? întrebă el uimit.

— Ai mîncat? veni răspunsul ei pe dată.

— Nu, spuse el.

— Mi-am închipuit, vorbi Anna. Biet om, mai adăugă Anna, mi-e milă de dumneata.

Şi cum Kepler mergea alături de ea, tăcut şi copleşit de toate cîte se petrecuseră mai înainte, fata vorbi:

— Stăpînii mei nu sînt aici, pot pofti la mine pe cine vreau. O să vină şi călugărul.

Kepler dădu din cap cu gîndurile aiurea. În sufletul lui se făcu iar stăpîn simţămîntul că totul nu e decît un vis ciudat, neliniştitor. Şi era ostenit, zdrobit parcă, deşi nimeni nu se atinsese de el. Toate întîmplările din dimineaţa aceea se şterseră în negura depărtării; nu mai era acolo, alături de el, decît cineva, un om oarecare, de undeva, care se îngrijea de dînsul. Oricît ar părea de necrezut, Doamne, e atît

de bine! Şi te milostiveşti scăpîndu-mă de la pierzanie. Şi de-a nu fi ajuns nici pradă altcuiva, nimănui. Nici măcar nemîngîiatei singurătăţi din mine însumi.

În bucătărie era cald; lîngă vatră, şedea surugiul Heinrich. Anna scoase blidele din dulap. Afară se auzi pasul îndesat al călugărului. Îl aducea cu el şi pe oşteanul ciung. Iată-i şezînd toţi cinci în jurul mesei mari şi late din bucătărie şi sorbind supa cu lingura.

Anna îl întrebă pe călugăr:

— Cine a avut dreptate pînă la urmă, dumneata, cuvioase frate, sau oşteanul?

— Dreptate în ce privinţă? vru să ştie oşteanul.

— Cu soarele, spuse Anna.

— Ce anume cu soarele? întrebă surugiul Heinrich, cerînd să-i mai umple o dată strachina cu supă.

— Lasă, întoarse vorba călugărul, fără sfadă, sîntem la masă. Şi întinse mîna după bucata de pîine, din care-şi tăie o felie bună. Apoi se puse pe mestecat. De altfel, îşi dădu el cu părerea, nici nu-i pricină de sfadă. Sîntem legaţi de slova *Sfintei Scripturi*, n-avem ce-i face.

— Mă îndoiesc, spuse oşteanul, întinzînd piciorul pe sub masă în căutarea celui al Annei.

— Domnule, spuse Anna lui Kepler, cu felul ei fără ocol şi vioi de-a vorbi oamenilor, răspunde-ne domnia-ta, e adevărat că ai clintit sau umbli să clinteşti soarele din crugul lui şi că ţi-ai pus ceva în gînd şi cu pămîntul?

— Da, domnule, răspunde-ne!

Oşteanul îşi aminti de sfada dinainte şi smulse cuţitul de pîine din mîna călugărului. Dar Anna îi luă cuţitul.

— Oşteanule, poartă-te ca oamenii, altminteri te azvîrl pe uşă afară!

— Ce ştiu eu despre soare, îngînă Kepler, căci nu voia să răspundă.

— Dar ologul spune despre dumneata...

— Se spune, se spune. Nu vreau. Supa e gustoasă. Mai dă-le cîte o porţie oaspeţilor dumitale şi lasă soarele în pace.

Surugiul Heinrich se ridică de la masă şi se aşeză din nou la locul lui, pe scăunelul de lîngă vatră.

— Nu sîntem destul de deştepţi pentru domnul, de aceea nu vrea să ne vorbească. Nu sîntem destul de aleşi.

Kepler ridică ochii şi văzu pe chipul surugiului de lîngă vatră dezamăgire, şi tristeţe, şi resemnare. Şi nu mai putu îndura să privească la faţa omului aceluia neştiutor şi trist,

dar nu știa nici cum să le desluşească, în cinci minute, tot ceea ce-i ceruse o viaţă întreagă de muncă ; de aceea plecă dintre ei şi se duse să aştepte la ocîrmuire pînă după amiază cînd judeţul avea să înceapă iar.

Judele ascultă pe ceilalţi martori. Şi ieşi la iveală că toţi erau de aceeaşi părere : „Nu se putea întîmpla decît prin vrăjitorie".

Împotrivirea şi întrebările avocatului nu se bucurară de prea multă atenţie.

Einhorn mai istorisi o dată povestea cu cupa de argint, şi în mărturia lui apăsătoare răzbătu, fără să vrea, mînia fără margini ce-l cuprinsese împotriva bărbatului, care, prin sprijinul său, împiedicase pînă acum sfîrşitul sigur al procesului, adică moartea vrăjitoarei prin foc. În timp ce-şi rosti lunga mărturie, care semăna mai degrabă a cuvîntare de procuror, Einhorn stătu în picioare înaintea mesei judeţului şi încheie astfel :

— Şi nici măcar Johannes Kepler, marele matematician, nu va izbuti să mă facă a crede că maică-sa m-a îmbiat să primesc în dar o cupă de argint numai pentru a nu trimite înştiinţare la Stuttgart despre cele petrecute. Prin asta, bătrîna s-a dat singură de gol şi a dezvăluit cugetul ei necurat.

Martorul Josenhans, jurat din Leonberg, veni cu o singură întrebare — grea împovărare şi totodată o dovadă.

— Dacă ai avea în trupul dumitale doar o singură picătură de sînge cucernic, atunci ţi-ar lăcrima ochii măcar o dată. De ce nu plîngi ?

Mama lui Kepler nu spuse nimic.

— Răspunde, femeie ! îi ceru judecătorul.

— Atît de mult am fost nevoită să plîng în viaţa mea, că mi-au secat lacrimile.

Îşi ridică puţin mîinile descărnate, de parcă ar fi vrut să ceară iertare, apoi ostenită şi descurajată le lăsă din nou să cadă în poală.

— Nu pot plînge, repetă ea, cătînd spre masa judeţului, ca pentru a implora înţelegere.

Judeţul se amînă.

— N-am înaintat de loc, vorbi avocatul Rueff către Kepler, pe cînd părăseau împreună încăperea. Nici un pas.

— O socoteşti pierdută pe mama ?

— Nu trebuie să le spui lucrurilor astfel pe nume, Kepler. Fireşte că nu socotesc nimic pierdut. Dar legea împăratului Carol lasă prea mult loc liber pentru samavolnicia

neîngrădită a judecătorului. Ia, de pildă, articolul 30, despre dovada pe jumătate. Pentru pîra care atrage după sine cercetarea prin cazną este nevoie de cel puţin doi martori de temei ; dar, dacă nu există decît unul singur, atunci se socoteşte dovada făcută pe jumătate şi poate fi temei îndestulător pentru pîra adusă.

— Aceasta înseamnă că şi un singur om poate face ca altul să fie supus la tortură ?

— Nu trebuie să vorbeşti chiar aşa, fără-nconjur, Kepler. Ţi-am mai spus-o şi adineauri. Am vrut doar să-ţi atrag atenţia că îngrămădindu-se capetele de învinuire, pentru care de altfel există, în parte, martori demni de încredere, s-ar putea întîmpla să nu fim în stare să dăm deoparte toate învinuirile. Că doară, din păcate, şi mama domniei-tale a făcut o mulţime de prostii...

— Ştiu, cupa de argint şi faptul că a venit la mine, nu-i aşa ? Mult aş da să fi rămas la mine. Cea mai mare nechibzuinţă a fost plecarea ei din Linz.

— Iubite Kepler, acum nu mai putem schimba nimic din toate astea. Trebuie să punem toată greutatea apărării noastre pe dărîmarea capetelor de învinuire numărul 4 pînă la 18. Vreau să spun, cazurile de boală a căror ivire e pusă la toate, pînă la unul, în seama mamei domniei-tale. Sînt încredinţat, şi am mai vorbit despre acest lucru, că toate poveştile astea cu îmbolnăviri pot fi lămurite prin cauze naturale. Şi voi aduce dovada pentru aceasta. Pentru fiecare caz în parte. Din păcate, mai mult nu pot face.

— Asta e foarte mult, domnule avocat. Dar va fi destul ?

— Voi cere de la unul din doctorii Facultăţii de medicină de la Tübingen să-mi întocmească lămuriri amănunţite, făcute cu pricepere. Şi totul se va potrivi cum trebuie. Le voi mai spune fraţilor evanghelici care se află printre juraţi şi cîteva adevăruri privitoare la credinţă. Le voi dovedi că aduc drept martor principal pe un pastor, care s-a purtat atît de aprig, de parcă ar fi fost ani de-a rîndul inchizitor de-al catolicilor, un om care şi-a îndeplinit slujba făcînd nedreptăţi. Pe mama domniei-tale a înlăturat-o cu desăvîrşire de la împărtăşanie, cu toate că domnul pastor a adeverit în scris buna ei purtare. Şi le voi spune fraţilor evanghelici, care stau ca juraţi, că, dacă s-a strecurat cumva vreo umbră de superstiţie într-un capăt de acuzaţie, asta se datoreşte tradiţiilor papistaşe.

Kepler dădu din cap.

— Eu văd punctul principal de atac altundeva. Însuţi domnia-ta ai vorbit despre el. Samavolnicia judecătorilor. Şi lucrul acesta trebuie spus în cuprinsul apărării.

— Bagă de seamă, Kepler, bagă de seamă. Asta poate aduce încurcături. Dacă ataci judecătorii, ataci şi rînduiala legilor.

— Oare ducatul Württemberg va fi cuprins de neorînduială din pricina unui jude care a fost mustrat ?

— Asta e o întrebare, iubite Kepler, la care n-aş vrea să-ţi răspund. Acum, că judecata s-a întrerupt, cînd te vei duce la Regensburg, la familia domniei-tale, caută să găseşti argumente şi sprijin mai de nădejde. Eu îţi voi trimite a doua copie a actului de apărare, ce-l voi întocmi. Şi vei avea veşti de la mine de-ndată ce se va relua judecata în pricina mamei domniei-tale.

— Cam pe cînd ar putea să fie asta ?

— Poate în luna lui martie. Ştiu prin mijlocitorii mei că vor să amestece în treaba asta şi Tübingenul, Facultatea Juridică de acolo. Trebuie să ai răbdare. Poate îţi va fi cu putinţă să te foloseşti de răstimpul acesta.

De la Regensburg, Kepler încercă să intre în legătură cu părintele Paul Guldin. Îi întocmi o scrisoare şi plăti cît se poate de bine un om, ca s-o ducă de sîrg la Viena.

Iar Guldin îi răspunse îndată. Din păcate nu-i sta în putinţă să-şi ajute prietenul. N-ar fi nimerit să supună împăratului Ferdinand tocmai acum această chestiune, de vreme ce el, Kepler, încă n-a fost întărit ca matematician imperial. Poate că, dacă împăratul ar afla povestea mamei lui Kepler, nici nu l-ar mai întări în slujbă. Iar speranţele ca Johannes Kepler să fie primit de către împăratul Ferdinand în vremurile acestea sînt foarte slabe ; împăratul nu-şi vede capul de grijile războiului.

Iar „Societatea lui Isus“ are, din păcate, în această privinţă, mîinile legate. Kepler ştie doară din ce pricină. Dacă s-ar ivi pe tărîmul matematicilor vreo problemă oarecare, el, Guldin, ar fi gata şi foarte bucuros s-o dezbată cu prietenul său. Să nu-şi piardă însă curajul din cauza mamei sale, să găsească mîngîiere în muncă. Şi nădăjduieşte că, în curînd, Kepler se va putea întoarce din nou la Linz ; fie ca slujba lui de dascăl la Şcoala districtuală din Austria de Sus să-i aducă mulţumire.

Capitolul al treizeci şi doilea

Doctorul Johann Jessenius se afla în biblioteca sa. Căuta în cărţi răspunsul la o întrebare care-l muncea de cînd cu răzmeriţa ostaşilor lui Mansfeld împotriva căpeteniilor lor. Atunci cînd îi tăiaseră muschetarului braţul drept chiar sub ochii săi şi cînd omul se purtase într-un fel cu totul de neînţeles, răspunzînd printr-un rîs răsunător ce părea batjocură, atunci se născuse în el, fără să vrea, gîndul : cum s-ar purta în aceeaşi împrejurare un ofiţer de neam nobil. Altfel decît omul din gloată ? Jessenius pusese atunci să-l aducă pe muschetar la el acasă, cercetase în amănunt vinele legate în pripă de felcer, pipăise grijuliu, cu degetele sale lungi şi subţiri, carnea sîngerîndă a ciotului şi trebuise să se mulţumească, pînă la urmă, cu constatarea că durerea peste puteri de mare îl făcuse într-o oarecare măsură nesimţitor. Cea mai mare grijă a oşteanului lefegiu fusese gîndul cum va trăi de aci înainte cu o singură mînă. Un locotenent de neam nobil pe care-l întîlnise în noiembrie 1620, după bătălia de la Weisser Berg [1], cu o rană asemănătoare, fusese bucuros că trăieşte. Locotenentul nu-l întrebase atît de stăruitor pe el, profesorul de anatomie, *cum* va trăi. Dar cu asemenea comparaţii nu va ajunge niciodată la temeiurile întrebării ce şi-o punea, anume, dacă răspîndirea şi urmările durerilor sînt altele la omul de rînd, poate cumva cam ca la animale. Căută răspunsul la Aristotel, la Hipocrat, la Galenus [2], căută şi la Paracelsus.

Era spre sfîrşitul lui februarie 1621, cînd încă se întuneca devreme. Doctorul Jessenius strigă pe servitorul său Franz, un bătrînel uscăţiv, mărunt, îndemînatic şi de care nu se putea lipsi, o fiinţă atît de tăcută, încît nici un om din Praga nu putuse iscodi şi afla ce obiceiuri are doctorul, dacă de pildă primeşte doamne acasă. Franz se afla în slujba lui Jessenius de cînd acesta locuia la Praga. Şi chiar atunci, cînd deschisese, seara, unei doamne şi cînd adusese, în miez de noapte, ceai şi zaharicale în bibliotecă, nu spusese nici măcar

[1] Înălţime la apus de Praga. În 1620, Friedrich al V-lea al Palatinatului a fost învins aci de oştirile imperiale.

[2] *Galenus* (aprox. 130-200) vestit medic al antichităţii greco-romane.

bucătăresei că oaspetele noptatic semăna tare mult la chip cu doamna Anna, împărăteasa.

Franz se dovedise totdeauna, cu prisosinţă, la înălţimea cerinţelor. Acum, cînd puse feştila cu ulei pe masa de lucru a doctorului, mîinile lui tremurau. Jessenius băgă de seamă. Dar nu întrebă nimic. Clătină doar din cap. Franz vorbea rareori neîntrebat. De astă dată însă o făcu.

— La noapte va fi frig. Aş aprinde focul în cămin. Poate aveţi niscai hîrtii de prisos prin vreun sipet.

Franz ştia foarte bine că în întreaga casă nu se afla decît un singur sipet şi că în acesta erau puse la păstrare copiile scrisorilor către curtea regală a Franţei, către Englitera şi Danemarca. Bătrînelul nu voia să-şi jignească stăpînul şi nici să-i vorbească prosteşte de familiar.

Doctorul Jessenius nu-i răspunse, ci îşi văzu mai departe de citit, făcînd cîteva însemnări cu privire la durere. Slujitorul rămase lîngă uşă aşteptînd. Fără a ridica ochii de pe tomul din faţă, doctorul Jessenius spuse :

— N-am nevoie de foc, îţi mulţumesc, Franz.

Păşind cu grijă, bătrînul se apropie iar de pupitrul la care citea Jessenius, chipurile ca pentru a mai îngriji o dată de fitilul feştilei. Între timp vorbi ca pentru sine :

— Pe vremuri, sub Matthias, ştiai prea bine că, dacă nu ciocănea afară la poartă dimineaţa între cinci şi şase, nu mai venea toată ziua nimeni de la curte să te ridice de-acasă ; pe-atunci nu tremurai decît un ceas pe zi. Acum, însă, de cînd Ferdinand e din nou aici, trebuie să tremuri ziua-ntreagă.

— Acum nu mai tremuri. Acum totul e liniştit.

— Prea liniştit, domnule doctor.

— Doamne, Franz, acum nu mai trebuie să ne temem de nimic. Aici, la Praga, am supravieţuit bătăliei pierdute pe Weisser Berg. Am văzut cu ochii noştri fuga contelui Friedrich al Palatinatului, omul care a fost rege la noi. A trecut peste noi retragerea ostaşilor lui Mansfeld şi intrarea oştilor Ligii. Am luat la cunoştinţă că vechile noastre privilegii, printre care şi cel al libertăţii credinţei, n-au mai fost recunoscute de împăratul Ferdinand. Iată că s-au scurs trei luni peste Boemia şi, în afară de cîteva jafuri şi încartiruiri, ce-au avut loc în oraşul nostru şi la ţară, n-am simţit în nici un alt fel noua stăpînire. Iar universitatea este cu totul şi cu totul în mîinile „Societăţii lui Isus". Ei da, au învins.

— Se povesteşte prin oraş că ar fi fost găsite deunăzi toate actele, chiar şi cele mai tainice, cu privire la tratativele

duse de către Directoriul celor treizeci de odinioară cu ocîrmuirile ţărilor străine. Cică le-ar fi uitat contele Solms în graba fugii sale. Se mai spune că domnia-sa ar fi avut deosebită grijă să-şi strîngă în lăzi şi să ia cu el toţi pantalonii peste măsură de pestriţi şi de înfoiaţi. Dar lista celor treizeci de diriguitori, cu însemnări amănunţite asupra menirii fiecăruia dintre ei, a rămas la locuinţa sa, povesti slujitorul.

— Eu socot că domnilor din Viena numele lor le sînt cunoscute şi fără asta. Nu văd însă de ce să nu mă încred în cuvîntul împărătesc. Ferdinand ne-a făgăduit iertare deplină dacă ne supunem. Iar noi ne-am supus, căci nu mai avea nici un rost să apărăm o poziţie pierdută. Şi Wenzel de Budowec s-a întors din nou la Praga.

Franz sta smerit alături de pupitru. Era cuprins de îndoieli şi de teamă.

— Poate că ar fi bine dacă am mai face rînduială o dată prin bibliotecă, vorbi el ca pentru sine. Lăzile de odinioară se mai află încă sus în pod. De cîte ori au venit oamenii, primul lucru a fost să se uite prin bibliotecă. Ar fi păcat de frumoasele tomuri. De două ori ni le-au răscolit pînă acum.

— N-am simţămîntul unei primejdii apropiate, Franz. N-am lucrat încă niciodată pînă acum atît de bine şi fără întrerupere. Nădăjduiesc să trezesc oarecare uimire în lumea oamenilor de ştiinţă cu scrierea mea despre durere. Sînt foarte aproape să desluşesc de ce omul de rînd rabdă mai uşor suferinţa...

Deodată, din uliţă, se auziră strigăte pline de ură. Se auzi şi tropăitul mulţimii. Franz, bătrînelul, tresări înspăimîntat.

— Vin, şopti el.

Jessenius fu cuprins de frică. „Doar nu mă vor lua de acasă tocmai acum, cînd sînt atît de aproape de-a afla dezlegarea ? ! Lăzile de cărţi din pod, se gîndi el, acolo se poate ascunde bine un om."

Mulţimea striga chiar în faţa porţii. Jessenius păşi la fereastră şi ascultă încordat, cu triunchiul uşor aplecat înainte. Auzi vocea bucătăresei sale care se certa. Deodată se linişti totul. Apoi cineva urcă în fugă scara spre bibliotecă. Nu mai avea răgazul să se ascundă. Şovăise prea mult.

Ocărînd, bucătăreasa intră în odaie, cu două pamflete în mînă :

— Omul ăla voia să mă tragă pe sfoară, un creiţar pentru amîndouă foile astea. Mai avea la el şi alifii pentru faţă şi i-am cerut să-mi dea pe deasupra şi-o cutiuţă. Dar tocmai

cînd ne-am învoit, vede, javra, creiţarul meu cu chipul contesei palatine Elisabeth şi zice că nu mai e bun. Că ea n-ar mai fi regină aici. Toată uliţa s-a adunat la sfada noastră. Cum e drept, domnu doctor, mai sînt bune băncuţele cu chipul Elisabethei, au ba ?

— Se prea poate ca pe la noi să nu mai fie bune, spuse destul de nepăsător doctorul Jessenius şi întinse mîna după pamflete.

— Atunci a avut totuşi dreptate ticălosul ăla. Şi eu l-am bătut cu lingura de bucătărie !

Franz şi bucătăreasa plecară. Jessenius se aşează la pupitru şi cercetă, cu multă băgare de seamă, foile. Poate că din ele va putea desprinde vreun semn de la prieteni. Vreun îndemn. Privi imaginea, deasupra căreia sta scris cu buchii mari : „Norocul şi nenorocul fostului conte palatin". În mijlocul unei privelişti cu copaci, mare şi corăbii, cu dealuri şi oraşe, era înfăţişată o roată mare cu spiţe. Un om încerca să se cţăre pe ea dinspre stînga. Purta o mantie de conte palatin. Doi bărbaţi, care se aflau în faţa roţii, puneau mîna pe spiţe ajutînd roata să se învîrtească. Unul era înfăţişat cu pantaloni largi, peste măsură de înfoiaţi, cum purta contele Solms. În altă imagine, omul se afla în vîrful roţii şi avea pe cap o coroană, iar în mînă un sceptru, care arăta ca o prăjină dintr-acelea folosite de saltimbanci cînd joacă pe funie. Dincolo, în altă imagine, omul se rostogolea de pe roată. Cădea cu capul în jos în apă. Coroana şi sceptrul de care voia să se agaţe nu-i erau de nici un folos, nu se putea sprijini de ele. Pe ţărm se aflau oameni, care-l trăgeau la mal pe înecat cu ajutorul unui năvod mare.

Doctorul Jessenius ridică din umeri. Nimic nou. Batjocură pe seama regelui care dăduse greş. Iar slovele ? Ar putea, oare, găsi ceva în ele ? „...Poate că s-ar fi înecat, Ţările de Jos de nu l-ar fi ajutat... — Apoi, din năvod cînd a ieşit, alt lucru n-au făgăduit, decît că poate sta la ei." Da, fireşte, nu era altceva decît povestirea simplă, cum regele de odinioară al Boemiei a aflat adăpost în Republica Ţărilor de Jos. Numai că totul era spus în stihuri. Doctorul Jessenius luă foaia cealaltă :

Întristare,
Fugi din cărare.
Leul din Palatinat
Şi Boemia-au scăpat.

Toate cele fiare
Le-am gonit în zare.
Noi de dreptate
Toţi avea-vom parte.
Mîndra libertate
Nu-i nici ea departe.
Cu ram de măslin,
Iată, spre noi vin.

Doctorul Jessenius privi gînditor înaintea lui. Asta se putea înţelege în două feluri. Foaia putea veni de la învingător, dar tot atît de bine, şi din rîndurile Uniunii principilor protestanţi. În cazul acesta ar fi neînţelept din partea lui s-o lase pe pupitru, în văzul tuturor.

Totuşi, imaginea pe care, în partea stîngă, erau cei doi lei cetluiţi în fiare şi leagănul cu ramura de măslin — simbol că aici trebuie să sălăşluiască şi să crească pacea — cu o spadă aşezată ocrotitor deasupra şi cu bucoavna deschisă te îndreptăţea să crezi că a fost tipărită de prieteni ai Habsburgilor. Omul simplu din josul foii, la mijloc, care-şi smulgea cu deznădejde părul, nu fu luat în seamă de doctorul Jessenius. El nu se potrivea cu slovele care i se înfipseseră în minte :

Mîndra libertate
Nu-i nici ea departe.
Cu ram de măslin,
Iată, spre noi vin.

Voia să se adeverească aceste stihuri şi să creadă în ele. Voia să lucreze acum în linişte şi, după ce dăduse greş în privinţa politicii sale, să aştearnă pe hîrtie rezultatele cercetărilor sale în ramura medicinii. Lăsă pe pupitru foaia, pe care nu luase în seamă nici soarele din mijloc, cu buchiile ebraice, apucă feştila cu ulei şi trecu în cămara de dormit. Pe Franz îl trimisese să se culce. În noaptea asta nu aştepta nici un oaspete.

Pamfletul îl înseninase. Găsi pentru slovele lui şi o melodie, pe care o îngînă încetişor, în timp ce se dezbrăca ; era coralul

Ce frumos sclipeşti, luceafăr de zi.
Cu ram de măslin, iată spre noi vin.

Mîine va cerceta încă o dată să vadă ce poate găsi la Paracelsus asupra durerii. Un pasaj din scrierea despre ciumă l-a făcut să-şi însemne : „Ce vrei să ştii despre durere, omule, cînd n-ai încercat-o tu însuţi ?"

Nu, asta era greşit ; cel care observă şi cercetează trebuie să rămînă în afară. Numai ceea ce afli prin cercetare poate avea preţ. Despre asta ar trebui să poată vorbi cu prietenii, cu Budowec, cu Gomperz, cu Kepler. Dar ei nu erau aici. Jessenius adormi.

Trecuse, de bună seamă, cu mult de miezul nopţii, cînd slujitorul Franz îl trezi deodată, scuturîndu-l.

— Sînt aici !

— Cine ? întrebă doctorul Johann Jessenius, încă buimăcit de somn.

— Domnii iezuiţi aşteaptă alături în bibliotecă.

— Dă-mi pantalonii, spuse anevoie doctorul Jessenius. În timp ce se lăsa ajutat de servitor la îmbrăcat, el chibzui : „Îi voi încurca pe domnii de-alături într-o discuţie ştiinţifică. Se spunea cîndva despre mine că eram cel mai îndemînatic vorbitor din Directoriu".

Cînd intră în bibliotecă, Jessenius văzu acolo patru bărbaţi : doi oşteni înarmaţi şi doi iezuiţi. Unul cerceta hîrtiile din sipetul spart, celălalt ţinea în mînă o foaie.

Învăţatul îşi dădu numaidecît seama că era pamfletul. Şi lucrul acesta îl tulbură mai mult chiar decît prezenţa străinilor. Cum a putut să se înşele atît de amarnic şi cu atîta uşurinţă în presupunerile sale asupra tiparniţei de unde a ieşit foaia ? Dacă ar fi fost un pamflet scos de împărăţie oamenii Habsburgilor nici nu s-ar fi uitat la el.

Toate gîndurile sale înţelepte, cu care voia să-i încurce îndată într-o discuţie pe domnii din „Societatea lui Isus", se destrămară încă înainte de a putea deschide gura. Rămase cu ochii aţintiţi asupra foii, fără a se clinti din pragul uşii. Şi nu putu rosti decît ceea ce se înfipsese în mintea sa. Rosti mecanic, aproape ca un copil care-şi spune poezioara de Sfîntul Nicolae :

Mîndra libertate
Nu-i nici ea departe.
Cu ram de măslin,
Iată, spre noi vin.

Domnii din „Societatea lui Isus" tălmăciră aceste cuvinte ca o batjocură făţişă.

— Nu-i nevoie să mai vorbim cu el, spuse într-o latinească stricată unul dintre ei, cel care spărsese sipetul, scrisorile îl învinovăţesc îndeajuns.

— Şi pamfletul.

— Chiar dacă n-am fi găsit nimic — tot era pus la socoteală.

— La cărţi ne vom uita mai tîrziu.

— Acum vom pune doar peceţi peste tot.

Doctorul Johann Jessenius, omul învăţat, care putea vorbi unsprezece limbi, pricepu latineasca lor scîlciată şi renunţă să mai discute cu ei.

Înainte ca oştenii să cetluiască mîinile prelungi şi îngrijite ale doctorului în medicină, slujitorul Franz ceru voie să-i pună pe umeri stăpînului său mantia de postav cenuşiu, pentru că pe uliţă era frig.

Abia în clipa cînd simţi înfigîndu-i-se în carne fierul rece al cătuşelor, Jessenius se trezi pe deplin, dar, în acelaşi timp, spaima, care-l cuprinse dintr-o dată, îi tulbură şirul limpede al gîndurilor. Se lăsă dus fără împotrivire. Iar cînd bătrînul Franz, îndeobşte atît de stăpînit, strigă tare şi după aceea în şoaptă : „Doamne, îndură-te de noi !" Jessenius vru să-i spună „să ne vedem cu bine". Dar nu izbuti să îngaime decît frîntura de cîntec care-i venea în minte :

Cu ram de măslin,
Iată, spre noi vin.

Într-o temniţă sub pămînt zace Johann Jessenius, odinioară profesor de anatomie la Collegium Carolini şi *rector magnificus* al Academiei din Praga, învăţat vestit, care înţelege şi vorbeşte unsprezece limbi, odinioară iubit al împărătesei Anna, fost cel mai îndemînatic orator al Directoriului celor treizeci şi cunoscător al problemelor religiei, prieten al matematicianului Kepler. Johann Jessenius zace acolo nespus de singur, învinuit de înaltă trădare şi de crimă de lezmajestate. Şi nu se află nimeni pe lume care să plîngă după el. Gîndul acesta îl face să încremenească. De ce să moară înainte de a fi avut răgazul să găsească şi el un om ? Un om care să se roage pentru el, din iubire.

A încercat de două ori să aştearnă pe hîrtie o scriere de apărare, un fel de jalbă, ca să-i fie iertată pedeapsa. N-a putut găsi însă cuvintele potrivite cu care să arate ce-a căutat în Directoriul celor treizeci.

„Vorbiţi despre trădare de ţară. Se ştie de cînd lumea că puteţi spune asta pentru că aţi învins voi. Nu noi. Fiecare om, care a pierdut o luptă, va ajunge la acest adevăr. Dar ce-am căutat eu, Johann Jessenius, în treaba asta? M-au numit consilier în probleme de religie. Am crezut în puritatea învăţăturii evanghelice, n-am putut face nimic împotriva dezbinării dintre luterani şi calvinişti. Şi am cerşit bani de la doamna papistaşă, Maria de Medicis, regenta Franţei. Pot fi înţelese toate acestea?

În primăvara anului trecut, încă n-ar fi fost prea tîrziu dacă l-am fi chemat într-ajutor pe ţăranul din Boemia — atunci, cînd mi s-au deschis ochii asupra legăturilor ce există în viaţa de toate zilele, cînd, în apropiere de Karlsbrücke, lefegii lui Mansfeld au pornit răzmeriţa împotriva căpeteniilor lor. M-am lăsat ameţit de palavrele înfumuratului conte Solms. Mi-am pledat prost cauza."

Care cauză? Toate astea, Johann Jessenius, să le aşterni pe hîrtie, întru apărarea ta, pentru a-ţi fi iertată pedeapsa.

„Iar eu cred că e însăşi cauza lui Dumnezeu."

Nu va fi de ajuns, Johann Jessenius, întrucît pretenţia aceasta o ridică toţi cei care au vreun amestec. Iar acum Dumnezeu locuieşte, aşa cum îţi va putea adeveri oricine, în casa de Habsburg.

„Nu acesta e Dumnezeu."

Vrei să spui că mai există şi un altul?

Johann Jessenius rupe hîrtia care i-a fost dată pentru a-şi scrie apărarea. Nu ştie ce să scrie.

În a cincea lună de cînd se găseşte în temniţă, în zorii zilei de 21 iunie, este trimis la el un preot din „Societatea lui Isus".

Jessenius află că peste două ore va fi dus la locul împlinirii osîndei, el şi încă alţi douăzeci şi şase de bărbaţi învinuiţi şi dovediţi de înaltă trădare. Printre ei, şi prietenul său Wenzel de Budowec. Află că acum se poate spovedi, că poate trimite salutări, că poate să-şi spună ultima dorinţă. Şi mai află că poate mînca încă o dată ca lumea, tot ce pofteşte.

Jessenius clătină din cap şi se uită la părintele din „Societatea lui Isus" ca la ceva neobişnuit de străin. Apoi îi pune întrebarea uluitoare, marea lui întrebare, în faţa căreia dăduse greş el, care era atît de priceput în problemele religiei:

— Aveţi alt Dumnezeu decît noi?

Zîmbind plin de îngăduinţă, părintele îi dădu răspuns, reîmprospătînd în memoria lui tulburată temeiul cel dintîi al credinţei.

— Este un singur Dumnezeu. Şi o singură biserică.

Dar omul acela bine ras şi îmbăiat proaspăt nu poate veni atît de uşor de hac întemniţatului, profesorului de anatomie, savantului care înţelege şi vorbeşte unsprezece limbi.

— De ce Dumnezeu se poartă cu voi altfel decît cu noi?

— El îşi revarsă lumina soarelui deopotrivă asupra celor buni şi asupra celor răi.

— Tu eşti bun? Eu sînt rău?

— Sîntem cu toţii oameni şi păcătuim înaintea lui Dumnezeu.

— Furi ideile lui Luther şi mai spui că faci parte din „Societatea lui Isus".

— Fiecare foloseşte ceea ce i se pare mai priincios.

— Şi unde vreţi să ajungeţi cu asta?

— De ce pui întrebarea asta, Johann Jessenius? Vezi-ţi de propriul tău sfîrşit. Te căieşti de viaţa păcătoasă pe care ai dus-o? Spune!

— Ei, domnul meu, viaţa mea n-a fost chiar atît de păcătoasă. M-am bucurat de mîncare, şi de băutură, şi de dragoste. Şi mi-a mai plăcut să disec, după toate regulile, un cadavru în faţa studenţilor, ce-şi holbau ochii de uimire. Îmi simţeam vanitatea măgulită cînd vedeam cum admirau siguranţa şi îndemînarea degetelor mele. Da, am fost vanitos. M-am avîntat cu drag şi pe tărîmul celor unsprezece limbi pe care la stăpînesc. A fost şi asta o adevărată plăcere. Nu, pe dumnezeul meu, viaţa pe care-am dus-o n-a fost păcătoasă. Şi acum, fii bun, părinte, lasă-mă singur în puţinele clipe care mi-au mai rămas. Aş vrea să mă rog.

Părintele plecă. Era oarecum jignit, dar n-avea rost să ia în nume de rău ceva unui om care curînd va fi mort.

Johann Jessenius nu strigă. Nu mai este nici buimăcit, nici nu mai întreabă de celălalt Dumnezeu. Ştie că este adevărat ceea ce a spus părintele: „Este un singur Dumnezeu". Un Dumnezeu pentru toţi oamenii, păgîni, evrei, evanghelici, papistaşi.

Jessenius zace pe pardoseală, cu faţa plecată pe lespedea rece. Acum şi aici trebuie să se ţină judeţ. „Dumnezeule,

spune-mi tu că viaţa mea a avut un rost. Spune-mi că n-am vărsat sîngele altora ca un răufăcător. Spune-mi că există un om care plînge după mine, şi atunci voi şti că nu mi-am trecut viaţa doar mîncînd, şi bînd, şi iubind." Piatra este rece.

Cineva îl apucă de braţ.

— Ridică-te, profesore Johann Jessenius, şi vino cu mine.

Afară este viaţa. Înalţii dregători ai împărăţiei: generalii, ducii, doamnele, toţi îmbrăcaţi pestriţ, cu veşminte bogate, aşteaptă să vadă un spectacol îngrozitor, dar care, totuşi, îi vrăjeşte. Călugării capuţini, franciscani, dominicani, părinţi din „Societatea lui Isus" sînt plini de zel şi serioşi. Iar o gloată de curioşi îmbrăcaţi ca vai de lume — omuleţi şi femeiuşti — rîd şi strigă, îşi fac semne cu mîna şi aşteaptă. Sînt setoşi de viaţă. Mai ales acum, cînd moartea urmează să fie chemată în faţa lor, îşi dau seama cît de frumos este să trăieşti.

Eşafodul a fost înălţat. Alături de el stă gîdele. Mai trece o dată cu degetul mare peste tăişul paloşului pentru a cerceta dacă-i bine ascuţit. Parcă ar sta de vorbă cu el, nu cumva să dea greş şi să-l facă de ruşine în faţa atîtor oameni de seamă.

E strigat numele doctorului Johann Jessenius. Acesta nu ştie la cîţi alţii le-a venit rîndul înaintea sa.

Străbate cei cîţiva paşi pînă la eşafod. Şi cugetă: „Tu, Dumnezeule cel viu". Şi cugetă: „Cu ram de măslin, iată, spre noi vin". Şi cugetă: „La durere, la durerea peste măsură de mare, pe care n-o mai poate descrie. Cum o fi cînd i se taie cuiva degetele de la mîini?" Omului celui învăţat îi sînt retezate degetele mîinilor sale atît de îndemînatice. Şi-i este smulsă limba din gură celui mai îndemînatic orator din Directoriul celor treizeci, care putea vorbi şi pricepe unsprezece limbi. Şi el nu mai poate întreaba nimic. Căci e mort.

În biblioteca doctorului Johann Jessenius, rînduită cu atîta grijă, au intrat călugării. Li s-a poruncit să aleagă doar opurile de ştiinţă. Şi să le azvîrle fără zăbavă pe foc. Umblă cu multă băgare de seamă, aleg cărţile. Dar asta durează mai bine de o zi. Şi nu sfîrşesc. A doua zi vin alţii. Aceştia nu-şi dau osteneala să mai aleagă. Omul ăsta a fost unul dintre cei treizeci ai Directoriului, aşadar toate

cărţile lui sînt spurcate. Ei smulg tomurile cu cotoare legate în piele neagră, fie că au foi din pergament, fie că sînt de hîrtie, şi le aruncă pe fereastră, jos, în curte. Pe toate. Acolo le adună într-o stivă şi dau foc tuturor cărţilor. Era nespus de vesel să priveşti cum flăcările se prelingeau de-a lungul filelor, mistuindu-le una cîte una. Doar fumul înecăcios şi usturător le strică plăcerea. Şi mai trebuiau să aibă grijă ca nu cumva focul să cuprindă şi casa. Căci, de bună seamă, nu voiau să pricinuiască nici o pagubă.

Capitolul al treizeci şi treilea

„Învinuită pentru fărădelegi, din păcate, la ultima zi de judeţ, s-a înfăţişat asistată de domnul fiul dumisale", astfel îşi începea procesul-verbal copistul judeţului din Güglingen.

Era prin august 1621. În odaia de judecată, sub chipurile cunoscute şi neschimbate al împăratului mort şi al celui viu şi al ducelui de Württemberg, înşiruiţi în legiuită rînduială, erau aşezaţi judecătorul cu cei opt juraţi ai săi, procurorul ducelui şi copistul. Pe banca învinuiţilor, bătrîna Kepler. Ca apărători ai ei: Johannes Kepler şi avocatul Rueff. În numele părţii pîrîtoare, judele Lutherus Einhorn şi parohul Buck.

După răspunsul juraţilor, cum că judeţul criminalicesc este întrunit pe deplin, nu se mai petrecu nimic. Judele răsfoi în tăcere actele, plictisit, fără chef, nehotărît. De cîte ori întorcea cîte o filă îşi umezea degetul arătător, plescăind din buze. Faţa lui aproape rotundă, roşie şi rasă ca-n palmă, era, ca întotdeauna, uşor lucioasă, pentru că asuda necontenit. Faptul acesta îl stînjenea nespus, întrucît trebuia să aibă veşnic o năframă în mînă, cu care să se şteargă pe faţă, pe gît şi pe sub tichia de judecător.

Să nu care cumva să se spună că nu era pregătit pentru această zi de judeţ, dimpotrivă, se pregătise foarte bine De la ultima zi de judecată, din ianuarie, toate merseseră în pricina de faţă pe căile lor îndătinate.

În februarie trimisese procesul-verbal înaltului consiliu din Stuttgart. În martie primise de acolo poruncă să înmîneze copie după acte ambelor părţi şi să aştepte ce jalbe se vor face, şi apoi să ceară sfatul Facultăţii juridice din Tübingen.

„La dracu, parcă noi, cei din Güglingen, n-am fi destul de deştepţi să ţinem judeţ drept, ca totdeauna, pe temeiul capetelor cuprinse în Criminalicească lege a lui Carol al V-lea." Însă, bineînţeles, pusese să înmîneze copiile celor două părţi. Iar în luna mai fusese înaintată apărarea întocmită de Rueff. Dar atunci el, judele, se ridicase cu hotărîre împotriva poruncii înaltului consiliu, de-a cere îndrumări de la Universitatea din Tübingen. Trimisese o ştafetă la Stuttgart, care să spună din partea lui : „Ne doare în suflet că trebuie să ne lăsăm dădăciţi de cei din Tübingen în privinţa împărţirii dreptăţii".

Cu toate acestea, înaltul consiliu rămăsese neclintit. Se ceruse încă o ascultare cu martori a bătrînei, pentru a se putea ajunge la sentinţa definitivă. Ei bine, dacă vor aşa, fie ! Cheltuielile nu vor fi cîtuşi de puţin mai mici, dacă se merge pe calea aceasta. Bătrîna şedea în temniţă de-un an. Lucrurile s-ar fi putut rîndui şi altfel. Dacă ar fi fost supusă la cazne, bătrîna ar fi mărturisit fără întîrziere, căci fără mărturisire nu se poate da sentinţa. Iar aceasta nici n-ar fi fost greu de aflat. În alte pricini asemănătoare ne-am dovedit prea bine priceperea.

Îl amăra tare mult faptul că domnii din Stuttgart se îndoiesc de priceperea lui judecătorească. Dar le-ar fi dovedit el ce poate. De fapt, mai neplăcut îi era însă altceva. Că aici, în faţa sa, se afla din nou el. Acest potrivnic încăpăţînat. Fiul vrăjitoarei. Iar el, judecătorul, nu era tocmai sigur că va fi în stare să-i ţină piept, dacă doar simpla lui prezenţă era de ajuns pentru a-l tulbura. Procurorul ducelui tuşi uşor. Nici aşa nu merge, fireşte. Poftim, începe, domnule jude ! Oricum, este o pricină despre care — aşa cum am aflat în chip neîndoios — a vorbit deunăzi la masă chiar înălţimea-sa, ducele Johann Friedrich. Dacă n-ar fi decît atît, şi ziua aceasta de judeţ va fi amintită, într-o vreme viitoare, în toate scrierile istoriceşti. Ce vor putea scrie atunci cronicarii, dacă judele, ca unul ce trebuie să îndrume mersul judecăţii, nu face nimic altceva decît să frunzărească tăcut, minute în şir, prin acte.

— Ei bine, spuse judele, înclinînd capul într-o parte, pentru a-şi zvînta gîtul asudat. Katharina Kepler, te întreb dacă te căieşti de faptele pe care le-ai săvîrşit.

Bătrîna nu scoase nici un cuvînt. Judecătorul dădu năframa deoparte.

— Katharina Kepler, ridică-te în picioare, rogu-te, cînd vorbesc cu domnia-ta.

Kepler, voi să-l îndemne din nou pe apărător să binevoiască a cere îngăduinţa ca bătrîna să şadă. Rueff îi făcu semn cu mîna să se lase păgubaş. Bătrîna se ridică : mădularele ei erau înţepenite, dar se strădui să-şi ascundă durerile faţă de feciorul ei.

— Ei, Katharina Kepler, cum s-a întîmplat cu descîntecul acela îndrăcit, pe care l-ai rostit pentru cei doi copii bolnavi ai croitorului Schmidt ? Parohul Buck spune că te-a prins în cimitir tocmai cînd îl rosteai.

Bătrîna nu răspunse nimic.

— Nu mă înţelegi, Katharina Kepler ? Vorbesc despre aşa-numita binecuvîntare rostită pentru cei doi micuţi, care au murit scurtă vreme după aceea. Copist, citeşte, rogu-te, descîntecul, pentru ca pîrîta să-şi aducă aminte mai bine.

Copistul citi cu glas tare :

— Domnul binecuvînteze-mi
Soare şi duminecă.
Vii spre noi călare,
Iată pe drum un om,
Dă-i, Doamne, ascultare,
Tată-Dumnezeule, Fiule, Duhule sfînt !
Şi Sfînta treime îi dădu
Omului carne şi sînge,
Iar el lecuit plecă.

— Ai rostit asta în odaia unde boleau copiii, sau la cimitir ?

Avocatul Rueff se aplecă spre Kepler şi-i spuse destul de tare, ca să poată auzi şi pricepe toată lumea :

— Sînt amintite aici şi chemate într-ajutor Sfînta treime, Dumnezeu-Tatăl, Fiul şi Duhul sfînt. Ar trebui să te prăpădeşti de rîs că tocmai acest descîntec creştin, evlavios este răstălmăcit ca un lucru drăcesc, dacă n-ar fi atras atenţia asupra primejdiei lui chiar o faţă bisericească... Avocatul privi în clipa aceea spre parohul Buck. Oare se pot face

vrăji în numele Sfintei treimi ? Cine pretinde lucrul acesta este, poate, el însuşi apucat de ducă-se pe pustii.

Judecătorul îşi zvîntă cu năframa chipul roşu, rotofei şi prietenos, apoi îşi săltă puţin peruca şi îşi şterse chelia.

— Domnule avocat, îi vorbi el cuviincios lui Rueff, îmi îngădui a vă ruga să nu tulburaţi mersul judecăţii.

— Iertaţi-mă, spuse avocatul Rueff, n-am avut de gînd să tulbur, mă sfătuiam doar cu fiul clientei mele. Nu m-am amestecat în desfăşurarea judecăţii.

— Ei bine, răspunse judele, atunci v-aş ruga în viitor să nu mai vorbiţi atît de tare. Ne stînjeneşte. Aşadar, Katharina Kepler, răspunde ! Unde ai rostit descîntecul vrăjitoresc ?

Mama lui Kepler stărui în muţenia ei.

— Ei bine, vorbi judecătorul, răsfoind mai departe actele şi gîndind că nici şiretlicul acesta nu-i va folosi avocatului. „Cunoaştem noi d-alde astea, cînd îl învaţă pe pîrît să nu răspundă la nici o întrebare. Dacă ar merge după apărători, atunci judele ar trebui să-şi scuipe plămînii tot punînd la întrebări. Dar am să te prind eu în propriile tale mreje, onorate domn apărător."

Şi judecătorul întrebă răbdător mai departe, luînd la rînd fiecare capăt de învinuire.

Bătrîna Kepler sta acolo tăcută, subţirică şi firavă, cu rochia ei neagră, roasă şi ponosită.

Apoi, ajungînd la ultimul punct de învinuire, judele făcu semn din cap apărătorului, zîmbind abia văzut :

— Criminalicescul judeţ ia la cunoştinţă că bătrîna Katharina Kepler, prin tăcerea ei, recunoaşte de fapt toate învinuirile. De aceea încuviinţez cazna.

Johannes îşi încleştă degetele unele într-altele. A pierdut ! Apărătorul a greşit bizuindu-se pe prostia, mărginirea şi nepriceperea juzilor şi crezînd că tăcerea neîntreruptă îi va pune în încurcătură. Astfel a pierdut jocul. Kepler fu copleşit de amărăciune. Acest proces nu e un spectacol, nu e o piesă tragică sau veselă, în care să poţi străluci în roluri. Nu este o scenă pe care să-ţi desfăşori eleganţa vorbirii şi belşugul de şiretlicuri. Este lucrul cel mai dezgustător, pe care l-a trăit vreodată. Un animal trupeş, avînd aproape o sută de ani, stă ciucit acolo, şi mestecă, şi rumegă. Şade acolo, ca o forţă a naturii, la fel de firesc, la fel de lipsit de omenie. Şade şi înfulecă oameni. Şi oamenii îi împing hrana dinainte, aşa fel ca să aibă ce rumega în

vecii vecilor. Şi alături de animal au pus un sfînt ocrotitor, un mort, cu care nu te mai poţi răfui. Pe împăratul Carol al V-lea.

— Domnule procuror al ducelui, vă rog să înfăţişaţi argumentele domniei-voastre !

Aulber se ridică şi citi cu o voce foarte bărbătească, ce nu suna de loc neplăcut :

— Onorate jude al criminalicescului judeţ din Güglingen, binevoitori juraţi. În speţă. Potrivit îndrumărilor din rînduiala Criminaliceştii legi a lui Carol al V-lea la capul 28...

Kepler nu era în stare s-asculte pe Aulber. Gîndurile lui lunecau aiurea, se roteau în jurul acestui om Carol, în numele căruia se împărţea dreptatea. Pretutindeni în împărăţie. Îl cuprinse o ură neputincioasă. Ca atunci, în tîrgul Weil.

Carol al V-lea se află în piaţa oraşului. Mort şi cioplit în piatră, deasupra fîntînii. Cu o pălărie cu pene, mare şi rotundă, în jurul gîtului cu un lanţ gros, ce-i ajunge aproape pînă la cingătoare, cu o spadă lungă şi dreaptă pe şoldul stîng. Priveşte cutezător în depărtare. Are pîntecele rotunjit şi poartă o dulamă strîns arcuită pe trup, cu cutele frumos rînduite. Un om de seamă, războinic, arătos, slujind drept pildă tuturor, frumos zugrăvit în culori pestriţe. Piatră neînsufleţită. Dar pentru Hans, micuţul de cinci ani, el pare chinuitor de viu.

Tata a plecat la război în Ţările de Jos, slujeşte la papistaşi. Mama nu mai poate îndura cearta nesuferită cu cei doi bătrîni de acasă, pleacă şi ea în lume, după tata. Iar Hans rămîne singur cu bunicul Sebald, burgmestrul cel semeţ, şi cu bunica.

Deodată intră bunicul în odaie. Mînios şi aprig, şi cu gura mare ; faţa lui cărnoasă, înconjurată de o barbă bogată, e stacojie. Orice face sau vrea să facă Hans, bătrînul îl dojeneşte, suduie şi ţipă. Hans e un nătărău şi nu-i bun de nimic, un ţînc de prisos.

— Niciodată n-ai să ajungi ca acela de colo !

Iar „acela de colo" e omul cel mare şi gras de afară, de pe fîntîna din faţa casei : împăratul Carol.

Bunica iute, veşnic în mişcare, îl ia deoparte, la fereastră, îi arată omul de piatră şi-l roagă stăruitor, aproape scîncind :

— Hans, micuţule Hans, ia pildă de la el. În felul ăsta ai să ajungi şi tu cîndva burgmestru, ca bunicu-tău.

Şi în fiecare zi aude acelaşi lucru : „Niciodată n-ai să fii ca acela de colo !“ Apoi : „Ia pildă de la el !“

Iar în visele copilului se iveşte omul de pe fîntînă, cu spada lui mare, cu burduhanul rotunjit, şi urlă la el : „Ia pildă de la mine, eu sînt eu ! Iar tu ce eşti ?“

Şi tot aşa, pînă cînd micul Hans nu mai poate îndura. Într-o zi la chindie, cînd începe să se întunece de-a binelea, se furişează afară din casă ; în grădina casei adună trei pietre cît pumnul şi aleargă cu ele în piaţă. Acolo stă vrăjmaşul lui. Omul cel mare şi îmbrăcat pestriţ. Şi Hans aruncă cu o piatră în pîntecele lui rotunjit, spunînd : „Să-mi dai pace !“ Şi încă o piatră : „Nu vreau să ajung la fel ca tine !“ Şi a treia piatră : „Te urăsc !“ Ce-i mai pasă acum lui Hans — micuţul care are în faţă o bătălie — dacă fostul burgmestru îi cîrpeşte o palmă şi-l dă pe mîna bunicului, plîngîndu-se de neruşinarea fără margini a acestui băieţaş, care întinează şi huleşte cele mai sfinte bunuri ale oraşului ; el, Hans, a învins, totuşi, chiar dacă acasă nu-i vorbeşte nimeni nici un cuvîntel vreme de o săptămînă. S-a semeţit să ridice mîna asupra puterii sinistre şi apăsătoare.

Atunci, da, atunci, fireşte, nu s-a schimbat nimic : omul de pe fîntînă a rămas la locul lui ; doar în sufletul lui Hans s-a înstăpînit un curaj care a făcut să-i rîdă inima, căci, după cum socotea el, aceasta fusese singura cale dreaptă pentru a lupta împotriva omului de piatră.

Kepler se dezmetici din temerile lui Hans cel de cinci anişori, din tîrgul Weil. Acum vorbea procurorul ducelui.

— ...învoirea pentru caznă. Avem în faţa noastră cazul unei fărădelegi tăinuite, înfiorătoare, scîrbavnice — vrăjitoria — care întrece cu mult orice altă fărădelege, chiar şi crima de lezmajestate. Aici este hulit, cît se poate de greu, împăratul ceresc. De aceea, în pricina amintită, judeţul poate cere cazna cu mai multă îndrăzneală decît în altă pricină. Nu trebuie să ţină seama de nici o rînduială.

Pîrîta se sprijină pe faptul că e înaintată în vîrstă şi că n-ar fi vinovată. Dar nu poate dovedi acest lucru. O fi poate adevărat că, de regulă, nu este îngăduit a pune bătrînii la caznă ; dar într-o împrejurare de vrăjitorie atît de îngrozitoare, pot fi torturate şi fiinţe care sînt apărate de caznă după legiuita rînduială. Obiecţiunea apărării, cum că unii dintre martori sînt nevîrstnici, nu poate fi luată

în seamă. În asemenea împrejurări nu pot avea alţi martori. Nimeni nu-i atît de îndrăcit, încît să-şi făptuiască vrăjile faţă de persoane cu vază. De aceea, cu atît mai vîrtos trebuie ţinut seama de martori, fie ei bătrîni sau tineri, care au văzut totul cu ochii lor. Întrucît întemniţata este împovărată de atîtea pîri, dintre care unele ar fi de ajuns, şi singure, ca să justifice cazna, cu atît mai vîrtos toate laolaltă, şi întrucît ea nu poate pune împotrivă nimic demn de crezare şi în stare a o spăla de bănuiala îngrozitorului şi scîrbavnicului meşteşug vrăjitoresc, de vreme ce cauzele bănuielilor sînt mult mai puternice decît justificările apărării, însăilate în pripă şi neadevărate, atunci se poate folosi cazna în temeiul rînduielii Criminaliceştii legi, pentru ca, după mărturisire, să puteam hotărî pedeapsa, aşa cum spune capul 109 : „Dacă vericine aduce prin vrăjitorie pagubă sau năpăstuire asupra oamenilor, să i se ia viaţa, iar pedeapsa aceasta să se făptuiască prin foc".

Aulber se aşează. Judele spuse :

— Pîrîta are ultimul cuvînt.

Dar mama adormise sleită de puteri şi nu auzea nimic. Un aprod o ghionti. Ea se trezi şi căută nedumerită în jur ; rătăcise pe foarte departe. La Linz, la Hans. Tocmai îi arătase Susannei cum se pregătesc colţunaşii.

Apărătorul Rueff îi spuse desluşit că acum mai poate vorbi o dată în pricina ei, şi poate cere îndurarea judeţului.

Kepler o cerceta cu privirea, înspăimîntat, plin de încordare.

Bătrîna clătină din cap. Apărătorul ridică din umeri.

Judele strînse actele.

— Ei bine, întemniţata renunţă la ultimul cuvînt.

— Nu ! sări Kepler ca ars. Nu renunţăm !

Judecătorul îi atrase luarea-aminte asupra respectului ce se cuvine judeţului : nimănui nu-i este îngăduit să strige acolo. Kepler se stăpîni. Nu luă seama la Rueff, care voia să-i şoptească ceva. Vorbi încet, apăsat şi hotărît.

— În numele mamei mele cer eu ultimul cuvînt.

Judele îi spuse :

— Preţuite domnule Kepler, v-aţi gîndit bine ?

Kepler putu să vorbească acum din nou liniştit :

— Cer patru zile răgaz pentru întocmirea ultimului cuvînt. Pentru aceasta, rog să mi se îngăduie a citi actul de învinuire întocmit de procurorul ducelui, întrucît domnul

procuror a siluit faptele în această scriere şi l-a dus în eroare pe jude.

Judecătorul cătă nehotărît spre procurorul Aulber, acuzatorul.

Aulber se ridică şi vorbi lui Kepler :

— Domnule, poate că acum ar trebui să iau partea pîrîtei împotriva domniei-tale. Cînd sfîrşitul, la care ne putem aştepta, este atît de limpede, domnia-ta vrei să sporeşti suferinţele întemniţatei printr-o amînare a judecăţii ? Nu-mi pot închipui că vrei, ca bun creştin şi fiu ce eşti, să te porţi atît de neomeneşte cu mama domniei-tale. Crede-mă, este mai bine pentru Katharina Kepler dacă întrebarea sub caznă îi va fi pusă cît mai curînd cu putinţă, pentru ca adevărul să iasă la lumină. Este calea cea mai bună şi cea mai plină de omenie. Renunţă şi domnia-ta, aşa cum a renunţat şi mama domniei-tale.

Johannes Kepler privi cu coada ochiului într-o parte spre apărător. Rueff nu se uita însă la el. Kepler înţelese. Slabă speranţă.

Cei opt juraţi îl priviră mustrător. Copistul clătină din cap în semn că nu-l încuviinţează. Judele bătea darabana pe hîrtii cu degetele ambelor mîini. Din cadra sa, împăratul Carol îşi pierdea privirea în zare, fără să-i pese de ceea ce se petrecea în sală.

Bătrîna gemu. Se înfioră. Tremura cu toate că se aflau în plin august şi nu era cîtuşi de puţin frig.

Kepler chibzui : „E oare de preferat un sfîrşit repede, cumplit ? Sau nădejdea de-a amîna sfîrşitul, poate chiar de a-l împiedica ? Dar pînă atunci să sufere, să sufere fără margini ?“

Să arunce cu o piatră, o piatră zdravănă, în acest animal fioros care tot mestecă, în acest animal care înghite oameni şi-l are pe Carol drept sfînt protector. Dumnezeule ! Să nu se lase pradă desperării. Să fie cuprins ca atunci de curaj şi însufleţire. Să fie convins de temeinicia singurei căi pe care se poate duce lupta. Doamne atotputernice, ia de la mine această îndoială fără margini, măcinătoare, această descumpănire.

În tăcerea ce se lăsase, se ridică glasul procurorului Aulber :

— Cer să nu mai fie primite alte jalbe sau vorbe din partea pîrîtei sau a apărării ei. Mai departe, cer să i se pună de-ndată întrebarea sub caznă.

Mama se văicări încetişor, ca pentru sine. Judele îi văzu frica şi vorbi cu ea de la locul lui, prieteneşte, cu-nţelepciune.

— Nu trebuie să-ţi fie teamă, Katharina Kepler, nu ţi se poate întîmpla nimic, totul se petrece întocmai după lege. Vezi bine, noi nu vrem decît binele, vrem să aflăm adevărul şi, pentru asta, avem nevoie de mărturisirea domniei-tale. Fără această mărturisire nu putem face nimic. Tot timpul, cît ne-am străduit să te întrebăm, domnia-ta nu ne-ai arătat decît împotrivire. Dacă te vom întreba acum sub caznă, aceasta se săvîrşeşte întocmai după rînduiala Criminaliceştii legi a împăratului Carol. Nu ţi se poate întîmpla chiar nimic. Are să fie acolo un duhovnic. Şi, mai ales, va fi de faţă un felcer, un chirurg dibaci, care se pricepe să pună la loc scrîntiturile şi să vindece oasele frînte. Aşa hotăreşte legea. Căci după cum scrie acolo nu e îngăduit ca un om să moară în timp ce e căznit. Îndeobşte cazna este potrivită cu puterea de îndurare a omului care este supus la ea, iar pe cît se ştie, puterea de-a îndura a omului este uimitor de mare. Crede-mă, Katharina Kepler, vom face totul întocmai după lege, poţi fi într-adevăr fără grijă.

Mama tot se mai tînguia, părînd că nu mai e în stare să poată pricepe înţelesul vorbelor.

Avocatul Rueff se ridică, se duse lîngă ea şi-i şopti atît de limpede şi apăsat, încît nu numai urechea mamei putu desluşi ce spunea :

— Dacă eu aş fi supus la caznă, aş vorbi. Numele altor vrăjitori şi spirite rele sînt totdeauna binevenite. L-aş arăta pe gîde, care e un vrăjitor, fiindcă vinde seu de vrăjitoare ; i-aş arăta pe jude, pe pastor, pe aprozi. Dacă vor fi bănuiţi cu toţii, n-or să mai poată ţine judeţ, nu le va mai fi îngăduit să pună pe nimeni la caznă.

Judele îşi şterse cu mîna faţa roşie şi înfierbîntată ; de mînie nu-şi mai luă răgazul să scoată năframa.

— Vă atrag luarea-aminte ! strigă el la avocat şi ochii lui, de obicei prietenoşi şi paşnici, căutară cu răutate şi întărîtare : Ne tulburaţi din nou !

Avocatul Rueff se duse la locul său şi-i vorbi judelui cu obişnuita-i cuviinţă :

— Nu văd nici o pricină, domnule judecător, pentru care să vă mîniaţi. Am ţinut seama de sfatul domniei-voastre şi n-am vorbit tare. Iar dacă aţi înţeles, cumva, ceea

ce i-am şoptit Katharinei Kepler, nu-mi pot închipui, domnule judecător, de ce cuprinsul comunicării mele a putut să vă scoată într-atît din fire. N-am vorbit de domnia-voastră. Dumnezeu mi-e martor, că nu văd nici o pricină de mînie.

— Aşadar, o neînţelegere, vorbi judele cumpănit ; îmi pare rău, mai adăugă el.

— Şi mie-mi pare rău, răspunse Rueff îndatoritor.

În timpul acestei întîmplări Kepler nu se aşezase. Aşteptă pînă ce sfada juriştilor se potoli, apoi spuse foarte liniştit şi nu prea tare.

— Stărui să mi se dea ultimul cuvînt.

Judele căută o clipă cu totul uluit la Kepler. Un om părtinitor poate ar fi categorisit această privire lipsită de înţelegere, ar fi socotit-o drept o holbare prostească. Dar starea oglindită pe chipul preacinstitului jude, bunul părinte de familie, n-ar putea fi descrisă chiar atît de uşor. Mai ales că el părăsi locul său, unde putea fi iscodit cu privirile.

— Judeţul se retrage pentru a se sfătui, vesti el.

Judele şi cei opt juraţi ai săi se ridicară şi părăsiră odaia. Plecă şi Aulber. De asemenea şi Einhorn.

Kepler se aşeză pe banca pîrîţilor, alături de mama sa. Aprodul şedea între ei. Avocatul Rueff se apropie şi el.

Mama arăta jalnic, mîinile încă îi mai tremurau, părul cărunţit îi atîrna în şuviţe pe ochi.

— Hans, vorbi ea scîncind, Hans.

— Da, mamă.

— Eşti aici, Hans ?

— Sînt aici, lîngă tine.

— Şi dacă mă vor ucide, vei fi şi atunci aici ?

„Să-ţi răspund ? Ce să-ţi răspund ? O mîngîiere deşartă ? Da, voi fi aici, totdeauna. Sau să te liniştesc făgăduindu-ţi că n-au voie să te ucidă. Sau o încurajare care însufleţeşte : Dumnezeu nu ne va părăsi. Vorbe, vorbe ! Toate spun prea puţin. Aici e mama mea care şade pe banca pîrîţilor."

Avocatului Rueff îi păru tăcerea prea apăsătoare şi, întrucît fiul nu vorbi nimic, răspunse el :

— Ai auzit doară, măicuţă, ce-a spus judele. El zice că nu-i poate trece cuiva nici măcar prin gînd cum că ai putea pieri pe scaunul de caznă. Legea cere să fie de faţă un felcer pentru orice împrejurare, chiar şi acolo se spune

că gîdele, sub mîna căruia moare un om la caznă este pedepsit. Aşa a spus judele.

Mama cătă nedumerită spre avocat. Nu pricepuse nimic. Neputincioasă, ea îngăimă :

— Iartă-mă, domnule, îmi pare rău dacă gîdele o să fie pedepsit din pricina mea. N-am făcut eu legea.

„Nu mai pot îndura, gîndi tăcutul aprod, care şedea între mamă şi fiu. Hai, vino o dată, jude, nu mai face atîta pe grozavul. Totul e atît de simplu. Ori i se încuviinţează omului ultimul cuvînt, ori nu. Aş vrea să plec şi eu acasă. Mă aşteaptă nevasta."

Înaltul judeţ se întoarse, în sfîrşit, în sală. Toţi domnii se aşezară după multă foială. Procurorul ducelui nu se mai arătă. Atunci, multştiutorul avocat Rueff îşi dădu seama cum stau lucrurile, îl atinse pe Kepler cu cotul şi-i şopti :

— Şi ce vrei să mai aduci nou peste patru zile ? Că doară am arătat aici totul. Ei, da ce-aş mai rîde, dacă nerodul n-ar fi dintre ai mei, aşa spunea maică-mea totdeauna.

Apoi se întoarse, dînd să plece, dar se răzgîndi şi mai rămase aşezat, pentru a asculta cuvintele judelui. Judeţul încuviinţa un răgaz de trei zile şi îngăduia lui Kepler să citească şi dovezile aduse de procurorul ducelui. Avocatul Rueff se apropie din nou şi-i spuse.

— Ascultă, iubite Kepler, dacă mai e ceva, dacă mai ai cumva nevoie de mine la întocmirea jalbei domniei-tale întru apărare, ştii unde mă găseşti.

Capitolul al treizeci şi patrulea

De vreţi să ascultaţi au ba, doamnelor şi domnilor, eu, Bertram, am avut totuşi dreptate atunci în anul 1619, cînd mă învîrteam prin Michaeler Platz din faţa Hofburgului. *Novus homo*, ăsta e viitorul.

Fireşte, el şi-a primit îndărăt toate moşiile din Moravia. Dar, fiţi fără grijă, asta nu-i totul, a mai cumpărat şi cele mai bune dintre moşiile răsculaţilor trimişi

la moarte. Pe acelea ale lui Wenzel de Budowec şi ale altora. Pămînturi care preţuiesc vreo cinci milioane de guldeni, el le-a luat cu un milion. Şi are legături bune cu cele mai mari case de negoţ şi bănci din Ţările de Jos, din Italia şi din Ţările nemţeşti! Este socotit un om nespus de avut. Şi a primit, drept feudă, olatul Friedland şi îi este îngăduit să se numească „de Waldstein şi Friedland".

Iar eu? Uitaţi-vă la mine, doamnelor şi domnilor, eu port pantaloni pestriţi, mai buni decît cei ai domnului conte Solms.

Am început ca ajutor de argat la cai, la *novus homo*. Acum fac de mult parte din pîlcul celor treizeci şi şase de slujitori ai săi. Aţi fi crezut asta despre mine atunci, cînd m-am speriat la Leonberg de cei doi aprozi ai lui Lutherus Einhorn? Ehei, astăzi nici măcar nu le-aş fi dat drumul în casă. Astăzi le-aş fi arătat eu, judelui Einhorn şi bărbierului. Azi am şi eu o sabie.

Poate că socotiţi, cumva, cam nătîng felul meu de a vă istorisi despre lucruri şi despre mine? Să luaţi aminte, astăzi facem papistaşă întreaga Boemie, iar mîine vom merge mai departe. Cine e împotriva noastră, îl facem răposat întru Domnul. Priviţi, vă rog, la Universitatea din Praga. Aici nu mai sînt dascăli decît din rîndurile „Societăţii lui Isus". Tot duhul necurat al calviniştilor a fost stîrpit. Tinerii, care învaţă acolo, vor fi de-ai noştri.

Vă îndoiţi că vom cîştiga de partea noastră norodul, ţărănimea din Boemia? Greşiţi cu asemenea îndoieli. Nu-i cunoaşteţi pe dragonii lui Lichtenstein? Cînd vreun om de undeva nu merge la liturghia catolică, atunci vin oamenii lui Lichtenstein şi-i fac fericiţi întru Domnul. Pe cei care se împotrivesc îi calcă în picioare, sub cizmele cu tureatca împintenată. Şi, astfel, ajung toţi să fie fericiţi cu de-a sila.

Credeţi poate că semeţia tinerească mă face să umflu lucrurile? Dumnezeu să vă apere în nevinovăţia voastră. Dar nu vreau să vă mai înspăimînt şi să vă povestesc mai departe despre dragonii lui Lichtenstein şi despre soţii lor.

Totuşi, mulţumesc lui Dumnezeu, că nu sînt ca oamenii lui Lichtenstein. Se spune despre ei, că sînt fioroşi cu bunăştiinţă.

Poate socotiţi nepotrivită ivirea mea aici. N-aveţi grijă, plec. Se vorbeşte cum că prinţul elector Friedrich din Palatinat, regele de odinioară al Boemiei, este călcat în ţara

lui de o oaste spaniolă şi de una a Ligii. Se aude că Friedrich din Palatinat ar fi fost declarat proscris. Şi proscrierea trebuie dusă la îndeplinire. Poate că vor fi şi acolo, în Palatinat, moşii ieftine, pe care să le cumpere stăpînul meu. Poate că vom pleca în curînd la drum. Atunci va trebui să mă duc şi să aleg straiele, pe care le vom lua cu noi. Se mai vorbeşte însă şi că stăpînul meu Wallenstein va ajunge maimarele oraşului Praga. Asta pentru că se pricepe atît de bine să pună rînduială în toate cele. Atunci voi rămîne şi eu aici la Praga.

Dar să fie cu iertare. Ştiu că nu vă mai sînt pe plac. Însă nici nu pun preţ pe asta. *Novus homo* mi-e mai aproape de inimă decît mama. Şi în ciuda tuturor lucrurilor ăstora, lumea mi se pare frumoasă.

Capitolul al treizeci şi cincilea

Matematicianul imperial Johannes Kepler întocmi în două zile ultimul cuvînt întru apărarea mamei sale. Pe şaizeci de file. Judele trimise totul, în bună rînduială, înaltului consiliu de la Stuttgart, aşa cum primise poruncă. Înaltul consiliu înmînă actele mai departe Facultăţii juridice de la Tübingen, cerîndu-i părerea.

Domnii din Tübingen dezbătură pricina. În jurul mesei şedeau domnul decan, domnul profesor, domnul magistru şi domnul consilier de la Cancelaria din Stuttgart.

Decanul era socotit pretutindeni un om cinstit, dintr-o bucată ; unii oameni spuneau chiar că ştiu sigur, cum că-i este deschis drumul spre însuşi scaunul de cancelar al ducelui. Se pricepea să poarte discuţii cu multă mlădioşenie, dar totodată necruţător. Era un bun şvab. Şi era mînă strînsă. Ani de-a rîndul purta aceeaşi perucă şi nu putea suferi haine bătătoare la ochi. Se ducea la ibovnica lui doar de două ori pe an, pentru ca nimeni să nu afle prilej a răspîndi vorbe rele despre felul lui de viaţă. Dacă nevastă-sa ar fi ştiut ce anume înseamnă „iubirea", iar fi spus că e un barbar. Dar ea nu cunoscuse pe altcineva, decît pe

el, decanul, care călca peste viaţa ei îmbrăcat curăţel, fără cusur şi foarte învăţat. În afară de ştiinţa legilor, mai studiase cu mare zel şi artele frumoase. Iar uneori citea din Ovidiu. Părul îi era încă tot bălai-închis. Dar peste el îşi aşternea peruca lui cu bucle argintii.

De altfel, în ce priveşte tăiatul bărbii, se potrivea întru totul pildei ducelui. În vremea despre care vorbim, ducele purta o barbă în formă de cochilie, adică spre vîrf era tăiată ascuţit şi uşor încovoiată, iar mustaţa avea cărare deasupra buzei.

— Domnii mei, începu decanul, v-am înfăţişat cum stau lucrurile în pricina Katharinei Kepler. Vă rog să vă spuneţi părerea.

Magistrul, un bărbat tînăr, promiţător, fusese chemat pentru prima oară la un asemenea sfat. Se simţea măgulit şi plin de însemnătate, dar şi nesigur. Nu ştia ce părere trebuie să aibă. Îl admira pe isteţul şi mlădiosul decan, tot la fel de mult ca şi pe bătrînul şi înţeleptul profesor, pe care uneori nu-l înţelegea. Amîndoi îi fuseseră dascăli. Dar habar nu avea de a cui părere trebuia să fie astăzi. De vorbit, bineînţeles că va trebui să vorbească, şi asta numai-decît, altfel domnii ar putea crede că este un nerod stîngaci.

— Eu socotesc toată împrejurarea aceasta cu Katharina Kepler cît se poate de limpede, vorbi magistrul, dîndu-şi aerele unui om sigur de el. Sînt dovezi care atîrnă greu în cumpănă şi care îndreptăţesc cererea procurorului ducal de a o supune la cazne.

Profesorul era omul cel mai în vîrstă de la Universitatea din Tübingen. Ştia lucrul acesta, şi trăgea cît mai multe foloase de pe urma lui. Trebuiau să umble cu el cu deosebită grijă, pentru că pe cît de domol şi de prevenitor era de obicei, pe atît de repede putea deveni cu totul altfel — cînd nici nu gîndeai — plin de rîvnă tinerească, atacînd pe neaşteptate. Şi spre deosebire de ceilalţi el avea şi experienţa unei vieţi lungi. Şi învăţase totdeauna. Mulţi îi spuneau că e înţelept, spre marea lui nemulţumire, întrucît nu se simţea încă destul de bătrîn pentru asta. Unii nu-l prea mai luau în serios socotind că va muri în curînd. Dar, deocamdată, încă trebuia să i se asculte părerea, deoarece era un om vestit în toată lumea. Şi mulţi îi doreau o viaţă lungă.

Profesorul spuse domol:

— Vă înşelaţi, domnule magistru. Aţi citit cu băgare de seamă ultimul cuvînt al lui Kepler? Îţi dă mult de gîndit. Ar trebui să ne ferim de-a judeca lucrurile cu uşurinţă. De altfel, aş vrea să întreb, domnule decan, dacă este o discuţie a Facultăţii juridice?

Decanul răspunse politicos:

— Da, domnule profesor, înaltul consiliu de la Stuttgart vrea să afle părerea noastră neînrîurită de nimeni.

Profesorul întrebă:

— Atunci, de ce ne cinsteşte cu prezenţa sa domnul consilier al cancelariei curţii ducale din Stuttgart?

— Aşa este obiceiul. Întotdeauna se procedează astfel, răspunse decanul.

Profesorul arătă printr-o uşoară plecăciune, că a luat cunoştinţă de răspuns.

— Aşadar n-aveţi nimic împotrivă, întrebă el mai departe, ca Stuttgartul să ne ţină sub tutelă? Nu aşteptă nici un răspuns, ci îşi continuă vorba: Vreau să aflu acest lucru, ca să ştiu ce am de făcut. Căci, dacă aşa stau lucrurile, nu-mi pot spune părerea neînrîurit, cînd ştiu că toate părerile mele vor fi trîmbiţate la curtea ducelui. Sîntem aşadar stînjeniţi. La urma urmei, vreau şi eu să-mi păstrez catedra.

Tînărul magistru care făgăduia atît de mult se văzu nevoit să-i desluşească, plin de răbdare îndatoritoare, fostului său dascăl:

— Domnule profesor, sînteţi prea simţitor, este doar un lucru formal.

Profesorul îl privi pe tînărul om îndelung, fără ironie, mai degrabă puţin întristat, apoi rosti:

— Din păcate, dragul meu, te înşeli, dar n-ai de unde s-o ştii. Am fost dascăl aici încă de acum douăzeci de ani. Să fi îndrăznit pe atunci un slujbaş al ducelui să se amestece în hotărîrea vreunei facultăţi! Universitatea era de sine stătătoare. Şi ce sîntem astăzi? Păpuşile ducelui.

Decanul se îndreptă în jilţ, cu o mişcare repezită, întrucît tot ceea ce spusese profesorul îl atingea neplăcut, mai ales pentru că se petrecea în faţa consilierului cancelariei. Foarte rece, el vorbi:

— Vă rog, să lăsăm acum disputa în privinţa asta. Îmi pare rău, domnule profesor, că judecaţi astfel. Dar ţin seama

de vîrsta domniei-voastre. Fapt este că noi, Senatul universităţii, am încuviinţat statului dreptul de control, aşadar este de la sine înţeles ca statul să se folosească de acest drept.

Tînărul magistru care făgăduia atît de mult dădu din cap în semn de aprobare. La decan se putea vedea, cel puţin, o linie limpede, pe care te puteai bizui. Dacă profesorul n-ar fi fost atît de înţelept, ai fi putut spune de-a dreptul că e un bătrîn cîrcotaş.

— Cenzură, spuse profesorul.

Decanul trecu această obiecţie cu vederea, făcîndu-se că n-a auzit cuvîntul. Consilierul cancelariei, care semăna la înfăţişare cu decanul, nu socoti că este nevoie să se amestece în discuţie. Toţi îl cunoşteau pe profesor. Era, în ramura sa, un om de seamă. Şi, pentru a păstra faima universităţii, nu-l dădeau afară, ba chiar îi îngăduiau să vorbească uneori deschis. Dar nu-l mai luau întru totul în serios. Doar cînd socoteau că le e de folos, atunci recurgeau la cuvîntul învăţatului cunoscut şi preţuit pretutindeni în lume. Ba chiar i se încuviinţase din rodul viilor universităţii aceeaşi măsură ca şi rectorului. După ziua de Sîn-Martin [1], îi era îngăduit să aducă vin pentru nevoile casei, fără a plăti vreo dabilă. Se ştia, de bună seamă, că pe deasupra mai cumpăra vin la preţ ieftin, pentru a-l vinde în urmă mai scump. Dar şi alţii făceau acelaşi lucru. Pe aceia îi dojeneau din cînd în cînd ; dar pe bătrînul dascăl îl lăsau, cu bunăştiinţă, în pace. Căci fusese chemat chiar de universităţi din străinătate.

Decanul se străduia să abată discuţia de la neplăcuta împotrivire a profesorului. Bătrînul părea să fi rămas, totuşi, întrucîtva în urma vremurilor, socotind ocîrmuirea de către stat ca o cenzură. Nici un om cuminte n-o mai numea astfel.

Să trecem la obiect, domnilor. Eu, personal, vorbi decanul, înclin tot către părerea domnului magistru, anume că, întrucît întemniţata n-a mărturisit încă nimic, este cazul să se purceadă la întrebarea sub caznă.

Magistrul se îmbujoră pentru că fusese pomenit pe neaşteptate, se aşeză mai ţeapăn în jilţ, întinse mîinile cu degetele răşchirate pe tăblia mesei şi se simţi îndemnat să întărească faptul, că a fost chemat pe bună dreptate la acest consiliu. El, tînărul magistru, zelos şi promiţător, puţin cam gălbejit, se îndeletnicise în ultima noapte încă o dată cu toate actele,

[1] Ziua de 11 noiembrie.

citind îndelung din ele. Acum ştia pe de rost cazul „său". Şi începu să dea lămuriri pe un ton de dascăl :

— Uneltele de caznă trebuie folosite în primul rînd pentru că avem în faţa noastră o primejdioasă îngrămădire de dovezi. Femeia este o vrăjitoare şi trebuie arsă. Tot ce a arătat procurorul ducelui este cît se poate de limpede. Iar preotul Buck, un luteran evlavios, nu este oare un martor cu greutate ? Şi n-a recunoscut oare propriul ei ginere, pastorul Georg Binder, că nu-şi poate tălmăci faptele petrecute în jurul bătrînei decît prin vrăjitorie ? Eu socot deosebit de preţioase glasurile acestor două feţe bisericeşti.

Profesorul închisese ochii, aşa cum îi era obiceiul. Magistrul fu tulburat de asta, întrucît crezu că bătrînul dascăl adormise, tocmai cînd să-şi desfăşoare şi el observaţiile lui inteligente şi întemeiate. Se necăji şi-şi lăsă mîinile cu degetele răşchirate pe tăblia mesei.

Profesorul nu dormea însă, îi plăcea doar să-şi odihnească ochii. Acum vorbea, privind între timp iscoditor şi puţin uimit la bărbaţii care şedeau cu el la masă.

— Păcat, păcat, că nu pot fi de părerea domniilor-voastre, domnii mei. Ar fi atît de uşor, nu-i aşa ? Sînteţi în majoritate, domnilor. Şi domnul consilier al cancelariei se va rîndui tot alături de domniile-voastre. Eu însă mă împotrivesc. Nu socot că trebuie ca această femeie să fie întrebată sub caznă, să fie schingiuită. Căci mi-este frică. Da, căutaţi la mine uimiţi, domnilor. Am o temere întemeiată, că o plîngere foarte aspră şi foarte gravă din ultimul cuvînt al lui Johannes Kepler ar putea fi adevărată.

Magistrul se simţi atacat personal, îşi luă mîinile de pe masă, le împreună peste pîntec şi se întoarse bătăios către toţi şi către nimeni :

— Ultimul cuvînt în sus, ultimul cuvînt în jos ; domnul Kepler o fi un matematician multdăruit, dar cred că nu se prea pricepe în treburi juridice. Fac o propunere. Să fie chemat pentru această discuţie a noastră şi un domn de la Facultatea teologicească. Să-l întrebăm pe acel domn, de pildă, dacă se poate ţine în vreun fel seama de cuvîntul unui om care, dacă ştiu eu bine, încă este îndepărtat de la sfînta cuminecătură.

— Protestez împotriva unui amestec al Facultăţii de teologie, sări profesorul.

Decanul, care, după cum bine se vedea, nu voia să îngăduie izbucnirea unei neînţelegeri între colegii de breaslă, îşi

dădu osteneala să mijlocească între ei. De asemenea nu trebuia să lase ca discuţia să se prefacă într-o ceartă tocmai cînd era de faţă domnul consilier al cancelariei. Se aplecă înainte şi întrebă nespus de îndatoritor.

— Doriţi, într-adevăr, domnule profesor, să se dea toată însemnătatea ultimului cuvînt al lui Kepler întru apărarea mamei sale ?

Profesorul întoarse vorba deopotrivă de îndatoritor :

— Fireşte că asta vreau. Omul acesta este un învăţat cunoscut peste mări şi ţări. Nu ne e îngăduit să ne închidem în noi înaintea obiecţiunii sale, mai ales cînd este raţională.

— Bine, atunci trebuie să auzim şi un domn de la Facultatea de teologie, răspunse decanul cu hotărîre.

Profesorul căută spre el scos din fire :

— Bine, atunci plec eu. Nu mă fac părtaş la acest joc de marionete !

Şi dădu să se ridice.

Decanul întrebă mai aspru decît ar fi vrut, pentru că se temea că profesorul va pleca într-adevăr şi atunci el, decanul, ar fi pus într-o situaţie neplăcută înaintea consilierului cancelariei :

— Sîntem o universitate creştină, sau nu ?

Profesorul se opri şi rămase aşezat în jilţ :

— Pentru Dumnezeu, doar nu sîntem păgîni. Dar juristul să-şi vadă de ale lui şi tot asemenea teologul !

Consilierul cancelariei din Stuttgart socoti că a sosit vremea să-şi spună cuvîntul. Dar, cum nu primise porunci amănunţite de la curtea ducelui, vorbi cu oarecare temeri. Cu nici un preţ nu trebuia să lase să se simtă că Stuttgartul vrea să înrîurească părerea oamenilor de legi din Tübingen.

— Aici se împletesc lucrurile, spuse el cu fereală, cele teologice cu cele juridice.

Profesorul chibzui cu ochii închişi apoi întrebă de-a dreptul :

— De vreme ce domnul consilier al cancelariei tot se află printre noi şi împlineşte dreptul de control, n-ar putea să-şi rostească părerea în privinţa aceasta ?

Consilierul cancelariei răspunse cu băgare de seamă, măgulit, şovăitor :

— Aş putea, dacă domnii mă împuternicesc s-o fac.

Profesorul tăcu, decanul şi magistrul încuviinţară.

— Aveţi majoritatea, domnule consilier al cancelariei, vorbi profesorul rece. Ce preţ puneţi pe cuvîntul unui bărbat,

care a făcut ca lucrările sale să trezească luarea-aminte în întreaga lume şi care a fost matematician şi sfetnic în chestiuni de astrologie la curtea a trei împăraţi ?

— Nu e nevoie să mai reamintiţi împrejurări cunoscute, răspunse înaltul slujbaş de la Stuttgart. În afară de asta pînă acum încă n-a fost întărit de împăratul Ferdinand ca matematician al curţii. Vă rog, asta nu trebuie să ne preocupe aici. De altfel, calităţilor, pe care credeţi că le vedeţi, le stau, din păcate, tot atîtea cusururi împotrivă. Cu toate că el nu este un fiu adevărat al bisericii noastre luterane, pentru ca nimeni să nu spună după aceea despre noi că am urmărit altceva decît dreptatea, numai dreptatea, eu spun — poftim — să primim cuvîntul lui şi să-l cercetăm.

Tînărul magistru găsi la consilierul cancelariei şi de rîndul acesta o atitudine limpede, vrednică de-a fi luată în seamă şi încuviinţă pe de-a-ntregul spusele lui.

— Aşa-i, aceasta este dreptatea noastră.

Dar, în mijlocul încuviinţării înflăcărate a tînărului, profesorul îl întrerupse şi vorbi :

— Poate că e de folos să ne reamintim despre ce e vorba în discuţia noastră : cu cazna sau fără cazna.

Decanul observă ivindu-se pe chipul consilierului, chiar la rădăcina nasului, o cută înciudată. I se păru că e vremea să poarte discuţia mai departe.

— Îmi îngădui să vă rog, domnule profesor, să ne arătaţi acel anumit loc din scrierea de apărare al lui Kepler.

Profesorul deschise actul la fila cuvenită. El citi cu grijă şi limpede ; totuşi nu se vedea că ar fi apăsat mai cu deosebire pe vreun cuvînt sau vreo frază.

— Citez cuvînt cu cuvînt : Dacă în ciuda dovezilor nu îndeajuns de întemeiate ar urma să aibă loc întrebarea sub cazna, dacă afirmaţia, cum că în cazul bănuielii de vrăjitorie pot fi îndestulătoare şi dovezi nu îndeajuns de întemeiate, este în măsură să înlocuiască această lipsă, dacă judeţul găseşte că aceste învinuiri sînt chiar atît de înspăimîntătoare, atunci pîrîta ne face să ne gîndim cu cît ar fi mai îngrozitor să primejduim trupul şi viaţa unei fiinţe nevinovate, pe temeiul unor asemenea palavre nechibzuite. Dacă doar umbra unei bănuieli de hulire a lui Dumnezeu este îndestulătoare pentru a justifica schingiuirea, dacă samavolnicia judelui poate fi atît de fără margini încît să nu-l îngrădească nici rînduiala Criminaliceştii legi a împăratului Carol, atunci în curînd nu va mai fi nici o femeie bătrînă care să scape de

cazna, cînd vreun dușman oarecare ar învinovăți-o din cine știe ce pricină. De aceea, judele este rugat cu adîncă supunere să cîntărească dacă îndemnul cutezător la răzbunare, așa cum e susținut de procurorul ducal, nu deschide cumva poarta la orice cruzimi. O experiență multilaterală ne învață cît de primejdios este ca — pe temeiul unor asemenea învinuiri, căutate pe ocolite și rostite de oameni superstițioși și nepricepuți — o ființă creată asemenea chipului Domnului să fie atacată prin cazna și nimicită din pricina unor lucruri ascunse, în privința cărora se pot lesne înșela, chiar și oamenii cei mai chibzuiți.

Tînărul magistru promițător privi în jur întrucîtva tulburat ; nu observase toate acestea atunci cînd citise actele.

Chiar și decanul fu vădit impresionat și, pe jumătate întrebînd, pe jumătate constatînd, spuse :

— Asta înseamnă, nici mai mult, nici mai puțin, cum că în pricina de față este călcată rînduiala Criminaliceștii legi a împăratului Carol.

Magistrul repetă cu aceeași intonație :

— Nici mai mult, nici mai puțin.

În sfîrșit, profesorul ajunsese acolo unde voise să aducă discuția încă de la începutul ei, dar nu-și arăta mulțumirea, ci vorbi foarte rece :

— Eu pretind că Johannes Kepler are dreptate. Să ne amintim de articolul 218, privitor la abuzuri și obișnuințe prostești în jurisdicție : se întîmplă uneori, ca și persoane onorabile să fie ridicate de către dregători, din pricina clevetirilor mișelnice și a unor pîri neîntemeiate, și să fie trimise criminalicescului județ. Împăratul Carol spune că asemenea lucruri nu trebuie să se săvîrșească.

Decanul era, însă, în stare să-i țină piept.

— Ei bine, asta e altă chestiune. Asta îi privește pe judecători, pe acuzatori, îndeobște rînduiala judecătorească. Lucrul acesta va trebui să-l cercetăm cu toată luarea-aminte. Dar nu are nimic a face cu pricina aceasta a vrăjitoarei.

— Așa gîndesc și eu, sări tînărul magistru parcă mulțumit și bucuros că izbutise să-și învingă uluiala.

Nu se îndepărtase de părerea decanului și a consilierului din Stuttgart. Dar nu se simțea prea sigur. Poate că totuși bătrînul dascăl avea mai multă dreptate decît ceilalți.

— Și de aceea eu rămîn la părerea mea, pe care am arătat-o de la început : să se încuviințeze întrebarea sub cazna, vorbi decanul cu hotărîre.

— Şi eu, spuse magistrul.

— Iar domnia-voastră, domnule profesor? întrebă consilierul cancelariei.

Profesorul închise ochii, toată străduinţa atacului său direct fusese zadarnică. Respinseseră, fără nici un fel de sfială, referirea lui la folosirea abuzivă a dreptului.

— Nu mai protestez, domnii mei, şi nici nu mai fac apel la raţiunea domniilor-voastre.

Decanul întrebă grăbit:

— Aşadar toată lumea îngăduie cazna?

— Nu, spuse profesorul.

— Dar atunci ce vreţi? întrebă consilierul cancelariei scos din fire.

— Dreptate. Şi dacă nu se poate, măcar să cădem la o înţelegere.

Decanul îl privi pe bătrînul dascăl înciudat şi oarecum de sus.

— Nu vă înţeleg.

— Vreau să-mi păstrez neîntinat cugetul, spuse bătrînul profesor.

Tînărul magistru pluti din nou într-un vîrtej al nedumeririi. Se hotărî să tacă şi să aştepte pînă cînd se vor limpezi lucrurile şi va şti încotro bate vîntul.

Slujbaşul din Stuttgart veni în ajutorul decanului.

— Nu despre asta vorbim, domnule profesor. Sînteţi doar un om în toată firea, nu un copil. Aş vrea să pot vesti cancelariei ducelui o hotărîre primită de toţi. Aceasta ar înlesni cursul judecăţii. Gîndiţi-vă că universitatea evanghelică v-a orînduit o viaţă plăcută şi încă v-o pune la-ndemînă.

Profesorul tresări, de parcă ar fi primit o lovitură.

— Înţeleg. Ceea ce-i mai dureros e că îmi puteţi vorbi astfel.

Vru să urmeze, dar renunţă, închise ochii şi tăcu. Şi ceilalţi tăceau. Consilierul cancelariei ducale trebui să lupte cu sine însuşi ca să nu i se aştearnă pe faţă o expresie prea batjocoritoare. Decanul privi cu încordare spre vîrstnicul său coleg şi, dus pe gînduri, îşi săltă cu degetul mare şi cel arătător peruca cu bucle argintii, aşa încît se putu zări sub ea părul său încă bălai-închis. Magistrul nu-l pizmuia cîtuşi de puţin pe bătrînul profesor.

Atunci acesta se ridică şi vorbi tare, de parcă s-ar fi aflat într-o sală de curs, înaintea unui mare număr de studenţi.

— Domnilor, vorbi el, mă siliți să-mi spun părerea. Se opri o clipă, trecîndu-și limba peste buzele uscate. Bine, mi-o voi spune. Domniile-voastre ați pledat cu toții pentru schingiuire. Eu sînt din principiu împotriva schingiuirii. Vă rog, domnilor, nu vă frămîntați, îngăduiți-mi să vorbesc mai departe. Am în urma mea o viață lungă, o îmbelșugată experiență juridică. Am fost de față la multe schingiuiri. Și întotdeauna am putut vedea doar un singur lucru : sub durerea uneltelor de caznă, oamenii îți mărturisesc orice vrei. Oare, în felul acesta, sînt găsiți adevărații vinovați ? În urma torturii, noi am ars multe vrăjitoare, pentru că au făcut mărturisiri. Și am stîrpit prin asta molima meșteșugului vrăjitoriei din lume ? Firește că o mărturisire trebuie să existe pentru a putea rosti o sentință, dar nu pun nici un preț pe mărturisirea smulsă prin uneltele de caznă.

Profesorul se așeză la loc.

Tînărul magistru nu avu răgazul să cugete asupra acestui lucru, întrucît, simțind de îndată ceva neobișnuit în aceste cuvinte, consilierul cancelariei întrebă îndată :

— Și care e înțelegerea pe care o propuneți ?

— Teriținea, înspăimîntarea.

— Asta înseamnă, atunci, că vreți doar să-i arătați uneltele de caznă, iar spaima să dea la iveală mărturisirea, spuse consilierul cancelariei ducale.

Tînărul magistru se împotrivi.

— În cazul acesta, iertați-mă, ce mi-e una, ce mi-e alta, vreau să spun că e același lucru. Pîrîta are peste șaptezeci de ani.

— Și ce dorești domnia-ta ? îl întrebă decanul pe tînăr.

Acesta se îmbujoră la chip, tăcu o vreme rușinat, apoi zise :

— Iertați-mă, nu știu nici eu ; domnul profesor mi-a cam învălmășit gîndurile cu spusele domniei-sale.

Consilierul cancelariei ducale cătă mustrător spre magistru. I se putea citi pe față ce gîndea în clipa aceea : „N-are șira spinării, și unul ca ăsta mai vrea să ajungă și judecător !" Se întoarse apoi către profesor :

— Iscăliți atunci hotărîrea, cum că văduva Kepler să fie întrebată sub caznă pentru aflarea adevărului adevărat ?

Profesorul se simți foarte bătrîn și foarte ostenit după acest al doilea asalt. Îi era dor de o plimbare pe Ostrovul Platanilor de pe Neckar. Încuviință din cap. Dar se așeză drept în jilț, mustrîndu-se singur pentru moleșeala lui.

— Formulaţi mai întîi adausul meu, că nu e îngăduit s-o atingă cu nimic pe pîrîtă. Cu nici o unealtă de caznă.

Apoi, după ce semnă, se ridică primul, spuse „Domnul cu voi" şi părăsi încăperea. În uşă, se mai întoarse către consilierul cancelariei şi-i spuse : „Cînd veţi da seama la Stuttgart despre cele vorbite aici nu uitaţi să istorisiţi întocmai şi ultimele mele cuvinte".

Tînărul magistru se simţi din nou grozav de nesigur, de tulburat. Şi cînd, o dată cu rămasul bun, consilierul cancelariei îl pofti la Stuttgart să ia cîndva masa de prînz la el, nu mai ştiu dacă trebuia să fie mîndru de asta sau să se ruşineze.

Capitolul al treizeci şi şaselea

Pe la sfîrşitul lui septembrie 1621, avocatul Rueff află prin oamenii săi despre hotărîrea Facultăţii din Tübingen, pe care înaltul consiliu din Stuttgart o întărise. Oricum, era o izbîndă şi pentru el. Nu era nemulţumit. Dar, în cazul de faţă, dată fiind vîrsta şi sănătatea şubredă a Katharinei Kepler, se putea uşor întîmpla ca urmările spaimei, pricinuite doar de vederea uneltelor de caznă, să fie tot atît de rele şi să atîrne la fel de greu în cumpănă ca şi atunci cînd ar fi fost schingiuită cu adevărat. I se părea îndoielnic că bătrîna ei inimă va fi destul de tare să îndure aceasta. Poate, dacă ar afla, că s-a dat poruncă straşnică să n-o atingă nimeni nici cu degetul... Nu prea era îngăduit ce avea de gînd să facă, dar îl ispitea pofta de-a juca un renghi anumitor domni din judeţul de la Güglingen şi chiar din înaltul consiliu şi de a-i face să le piară cheful. Nu va fi de faţă la acest joc, dar îşi va exercita totuşi înrîurirea. Va povesti cu totul întîmplător unui anume domn, învăluind spusele într-o parabolă, cum că sînt împrejurări în care unele hotărîri sînt împlinite cu anumite limite. Apoi totul va atîrna de faptul, dacă fiul va putea să-şi vestească mama la timp.

Dar aprozii din camera de pază primiseră porunca straşnică din partea judelui ca pentru nimic în lume să nu lase pe cineva să pătrundă la întemniţată înăuntru.

Kepler se duse în grabă la turnul de lîngă poarta oraşului, paznicii însă nu-i îngăduiră să intre. Se întoarse după o oră dar tot în zadar. Rămase ore în şir acolo. Îi îmbie cu bani, însă ei nu-l lăsară înăuntru. Le făgădui să le facă fără nici o plată horoscopul ; dar, în ciuda ispitei de a-şi afla viaţa citită din stele, teama de jude fu mai mare şi nu-i îngăduiră cu nici un chip lui Kepler să intre acolo.

Dacă măcar ar şti să citească maică-sa ! Ar izbuti, poate, se gîndi Kepler, să trimită furiş o veste înăuntru. Şi totuşi, nu se lăsă învins, se aşeză pe treptele de piatră din faţa turnului şi îşi frămîntă mintea să afle o cale. „Doamne, Dumnezeule, o cale oarecare. Trebuie să-i vorbesc. Mîine în zori vor împlini hotărîrea, şi o vor înspăimînta de moarte. Pentru că nu ştie nimic. Iar eu ştiu, dar nu pot ajunge pînă la ea. Nu pot ajunge."

Acum ar putea fi scăpată. Dar cine ştie ce va mărturisi biata bătrînă înspăimîntată. Va recunoaşte tot ceea ce vor să-i smulgă ei. Cu ce-ar putea să-i mai îmbie pe paznici ? Totul e-n zadar, de vreme ce frica lor de jude e mai mare decît lăcomia de bani. Poate că le-a făgăduit prea puţin ? Dar nici nu e bine ca strădania lui de-a vorbi cu maică-sa să bată prea tare la ochi. Trebuie să mai fie şi altă cale. Da, va căuta un om, pe care să-l trimită înăuntru şi care să-i ducă mamei vestea în numele lui.

Astfel, Kepler porni grăbit îndărăt spre inima oraşului. Nu merse pe drumul cel mai drept, ce ducea de la turn pînă-n piaţă. Zori de-a lungul zidurilor, pe acolo pe unde erau lipite de metereze căsuţele mărunte ale celor mai nevoiaşi, ale celor atît de sărmani, încît au economisit cel de-al patrulea perete al casei. Uliţa strîmtă era doar ici şi colo pietruită ; pămîntul era veşnic umed, toate zoaiele de prin case adunîndu-se acolo, într-o mocirlă cleioasă şi puturoasă. Kepler dibui cu luare-aminte drumul printre băltoace. Cum să găsesc un om, se întrebă el, cînd nu cunosc pe nimeni în tîrgul ăsta. Poate un copil ? Un copil nevinovat va mişca, desigur, inima paznicilor. Dar nu se [illegible] nici un copil, care să fie în acelaşi timp destul de mintos şi de nevinovat. Aşa că părăsi acest gînd.

Poate un călugăr. Dar de unde să vină unul, aşa, deodată, nu unul oarecare, ci acela care să fie tocmai potrivit pentru mîntuirea mamei ?

Unul viclean, tăcut, milostiv, gata să te-ajute, plin de abnegaţie şi evlavios ? Nu găsi pe uliţă nici călugărul visat

şi renunţă la încercarea de a mişca inima paznicilor prin nevinovăţia unui copil sau prin cucernicia unui călugăr.

Acum nu-şi mai puse nădejdea decît într-un singur lucru, în şiretenia unei tîrfe. Şi o căută pe uliţe în sus şi-n jos, fiindcă nu le cunoştea casele. Şi nici nu voia să întrebe pe nimeni. Ar fi fost o întîmplare fericită, dacă ar fi dat acum, pe loc, peste una din femeile astea şi dacă ea i-ar fi spus : „Fii fără grijă. Pot dobîndi orice de la paznici dacă vreau. Şi vreau ca maica ta să afle vestea la timp. Şi nu va putea păţi nimic." Dar fericita întîmplare nu se ivi. Iar el nu cunoaşte casele cu pricina. Se lăsase înserarea. Tot bătînd uliţele, încă nu aflase acel om, singurul de care avea nevoie. Şi totuşi cîte nu s-ar fi putut face ? Un oraş plin de oameni. Se trezi din nou în faţa turnului ferecat, de lîngă poarta oraşului. Dar nu-i venea în minte nici o cale.

Calea i-ar fi deschis-o, de la prima încercare, o poruncă împărătească. I-ar fi deschis-o un semn al „Societăţii lui Isus". I-ar fi deschis-o o poruncă a ducelui. I-ar fi deschis-o... La dracu, toate gîndurile astea zadarnice. De deschis, mi-o va deschide forţa. Am să-mi tocmesc trei vlăjgani, cel puţin trei, am să cumpăr nişte tîlhari, oşteni fugiţi de la oaste. Şi voi pătrunde la mama cu anasîna.

La intrarea în turn se deschise, cu un zuruit, ferestruica uşii. Un paznic îi strigă :

— Domnule, de ce-ţi pierzi vremea aici fără rost, cînd mama domniei-tale va fi dusă la cazană mîine chiar în zori ? Ar fi mai bine să mergi să te rogi.

Şi Kepler îşi dădu deodată seama cît era de mic şi de neputincios în faţa acestui paznic. Se dădu mai aproape de ferestruica deschisă în afară şi se rugă fierbinte :

— Frate, aibi inimă, lasă-mă să-i spun mamei măcar bună seara, pentru numele lui Dumnezeu !

— Bătrîna doarme de mult, spuse paznicul şi mai adăugă în şoaptă : Eu ţi-aş face pe voie, dar mai e celălalt, care nu ştie ce e mila. Ăla-i dă de veste pe dată ducelui. Am opt copii acasă şi o muiere. Aşa că alde noi trebuie să umblăm pe drumul drept. Domnia-ta trebuie să înţelegi asta. Iar de murit — fiecare dintre noi trebuie să moară. Nu de voie, ştiu, nu de voie. Noapte bună, domnule.

Şi ferestruica se şi închisese la loc.

Foarte devreme, în zori, Kepler se afla din nou în faţa turnului. Nu-i venise în gînd, peste noapte, nici o idee, cum ar putea vorbi cu maică-sa.

Încercă să-şi închipuie cam cum se vor petrece lucrurile. În vreo hrubă oarecare de sub pămînt, ard acum facle înfipte în pereţi, întrucît încăperea n-are ferestre. De-a lungul zidurilor, rezemate de ele, se află unelte de cazną. Unelte de felul acelora pe care le văzuse pentru întîia oară la împăratul Matthias la Praga, în atelierul lui din castel. Atunci un smintit nu făcea altceva decît să se joace cu ele. Iar el, astronomul împărătesc, care nu era chiar nepriceput în maşinării, fusese rugat să-şi dea părerea lui de cunoscător. Dar aici nu mai umblă cu ele un împărat care se joacă. Aici se află judele cu ceasul lui de nisip. Dacă are să se scurgă nisipul din clepsidră, fără ca bătrîna să recunoască vina, fără să mărturisească nimic la întrebarea pusă la început, atunci gîdele va începe să-şi zăngănească uneltele şi să dea deslușiri. E de faţă un duhovnic, de bună seamă parohul Buck. Un felcer este de asemenea acolo, fireşte Urban Kräutlin, căci stă scris în lege să nu lipsească un chirurg încercat. Iar copistul şade şi el acolo. Şi toţi pîndesc s-o vadă prăbuşindu-se, şi mărturisind totul.

Cu asemenea gînduri aştepta Kepler afară în faţa turnului ce străjuia poarta oraşului. Singur cu sine, jalnic de singur. Şi în el creştea îndoiala. Poate că drumul lui fusese greşit, cu totul greşit. Prea puţin mlădios. Ar fi putut împiedica această ultimă durere, dacă ar fi dat doar foarte puţin ascultare lui Paul Guldin, părintele iezuit. Unde mai e acum credinţa lui nestrămutată, care nu-i îngăduia să slujească lui Dumnezeu altfel decît cu mintea. N-a lăsat-o în părăsire pe mama sa din pricina aceasta? Să renunţe la Dumnezeu? Oare trebuie să aleagă între Dumnezeu şi mamă-sa? Poate fi pus în faţa unei astfel de alegeri? De bună seamă că nu. Şi tulburarea lui creşte. Dumnezeule, apără-i viaţa! se roagă el, viaţa!

Şi lucrurile se petrecură astfel:

Mama zăcea întinsă pe pămînt, nemişcată. În hruba luminată de pîlpîitul făcliilor fumegînde.

Cuprins de-o spaimă fără margini, judele veni lîngă ea. Gîdele puse scufia de Pomerania deoparte. Copistul se ridică şi el. Felcerul Urban Kräutlin îngenunche lîngă bătrînă, pipăindu-i pulsul. Parohul Buck gemea.

— A murit? întrebă judele.

Nu-i răspunse nimeni.

Felcerul îşi dădea toată osteneala.

— Domnilor, vorbi judecătorul, scuturîndu-se, cuprins de-o spaimă cumplită, sînteţi martori cu toţii, că am respectat aşa cum se cuvine hotărîrea ca întemniţata să nu fie atinsă cu nimic. Dacă a murit, cumva, atunci este numai din vina ei. Lucrul acesta trebuie scris în procesul-verbal. Copist, citeşte, te rog, numaidecît, ceea ce ai scris pe ultima filă. Poate că e nevoie să schimbăm ceva.

Copistul citi tare, dar nu atît de curgător cum erau cu toţii obişnuiţi să-l audă :

„Gîdele ia unealta din Bamberg, a opta la rînd ; o pune pe întemniţată să pipăie peretele de scînduri cu cuie ascuţite, pe care este aşezat omul despuiat, şi-i arată şi gîrbaciul cu bobote de plumb la şfichiurile de curea care se foloseşte în asemenea împrejurări, plesneşte apoi de cîteva ori cu el prin aer. Judele îi aminteşte întemniţatei cu asprime..."

— Taie „cu asprime" şi scrie „părinteşte".

„...îi aminteşte părinteşte : «Te întreb pentru ultima oară : vrei să mărturiseşti acum că eşti o vrăjitoare ?»

Întemniţata, cu răsuflarea tăiată, năucită răspunde : «Am spus adevărul, Domne, Dumnezeul meu». Gîdele îi înfăţişează unealta din Mecklenburg, îi arată cum funiile răsucesc braţele la spate şi cum, în acelaşi timp, picioarele sînt zdrobite în cizmele spaniole. Judele îi atrage atenţia foarte aspru : «Mărturiseşte, că eşti o vrăjitoare, altfel îţi vom lungi puţin oasele pe scara de întins !»

Întemniţata tremură puternic, se ţine anevoie în capul oaselor şi vorbeşte foarte nelămurit : «Hans, eşti doară aici. Toate-s bune, Hans, bune». Gîdele deschide unealta din Pomerania, scufia care se strînge, cu şroafe pe cap. Întemniţata rosteşte oarecum fără şir, încetişor, ceva cam aşa «...carele eşti în ceruri, şi pre pămînt...» Copistul ridică privirile de pe filă. „Pînă aici am ajuns. Apoi a căzut lată."

— Nu putem lăsa scris astfel, procesul-verbal trebuie îndreptat. Judele se apleacă anevoie spre felcer. Ei, ce e ?

— Un leşin, spuse felcerul şi se ridică.

— Atunci trebuie să ne oprim ? întrebă gîdele.

Felcerul Kräutlin strîmbă din buze, batjocoritor. Ar fi vrut să-i răspundă gîdelui : „Îţi pare rău, ai ? Ai fi putut vinde niscaiva seu de vrăjitoare ; asta te-ar fi răsplătit chiar şi pentru pedeapsa legiuită de-a fi ucis un om căznindu-l." Dar de ce să afle pastorul Buck o taină de breaslă, anume că se face negoţ cu degete de lotri şi seu de răufăcători ucişi, chipurile drept leacuri. Prin urmare rosti stăpînit :

— Aşa gîndesc.

O duseră pe bătrînă din hrubă îndărăt în încăperea din turnul porţii oraşului. Şi-i îngăduiră lui Kepler să vină la cea care se cufundase în leşin. Cînd se trezi, paznicii o cetluiră din nou de perete.

Katharina Kepler încercă să vorbească, dar cu greu îşi găsea cuvintele ; limba n-o prea mai asculta. Ea murmură ceva, ce Hans abia putu pricepe :

— Mi-a fost atît de dor să mă întorc acasă, atît de dor.

La vreo două săptămîni, înaltul consiliu de la Stuttgart hotărî :

„Prin spaima îndurată, văduva Kepler s-a spălat de toate învinuirile. Nu există nici o mărturisire. Se va rîndui o zi de judeţ pentru arătarea nevinovăţiei ei şi va fi lăsată liberă. Fireşte că se vor lua măsuri să fie plătite cheltuielile de judecată.

Rînduim şi poruncim după cum urmează :

Sticlarul Reinbold, care a pricinuit întemniţarea, să plătească 10 guldeni.

Christoph Kepler să plătească 30 guldeni, pentru mutarea întemniţatei de la Leonberg la Güglingen, după cererea sa.

Ocîrmuirea din Leonberg să plătească 40 de guldeni.

Judele Einhorn să plătească 40 de guldeni.

Văduva Kepler nu poate fi pusă la plată, întrucît feciorul ei Johannes a făcut dovada că toate cheltuielile sale pentru judecarea pricinei însumează 900 de guldeni. Avutul văduvei Kepler se ridică la 777 de guldeni şi 46 de crăiţari. Se recunosc ca adevărate aceste cheltuieli."

O lună mai tîrziu avu loc judeţul, la care se vesti ultima hotărîre.

Liberă !

Du-te acum acasă, mamă. Unde ? Cei din Leonberg, zădărîţi de judele Einhorn, care nu vrea să plătească, au ameninţat că te vor ucide. Acasă ! Unde o fi şi asta ? Fiul tău Johannes ar vrea să te ia cu el, la Regensburg, la Susanne. Dar se apropie iarna. Iar ţie ţi-e teamă să călătoreşti atît de departe. Nu vrei să mergi cu el. Aşa că Johannes pleacă singur. Fiul tău Christoph s-a lepădat de tine şi ţi-a închis uşa casei lui. Unde o fi asta — acasă ? La Heumaden ? În casa parohială, la fiica ta Margarethe, al cărei bărbat nu vrea să te vadă ?

Dar eşti liberă. Şi te-au găsit fără vină.

Luna lui noiembrie este blajină. În vie, acolo, pe costişă, de unde se poate vedea pînă la Stuttgart, nu departe de casa parohului din Heumaden, stă o femeie bătrînă. Are vederea slabă. Dar degetele simt totul : lemnul butucilor de vie, frunzele care se veştejesc. Le mîngîie cu mîna pînă jos, aproape de pămînt. Şi se lasă în genunchi. Apucă glia cu amîndouă mîinile. Toate simţurile ei sînt treze. Viaţă, îţi simt mireasma, îţi simt gustul, te simt aici în vie, măreaţă şi sfîntă viaţă.

Capitolul al treizeci şi şaptelea

În luna noiembrie 1621, Kepler se întoarse cu familia sa îndărăt la Linz. Îşi află locuinţă în Hofgasse. Petrecuse aproape un an în Württemberg. Atunci, cînd a plecat la drum, tocmai pătrundeau în Linz oştile Ligii. Acum, la întoarecere, oştile sînt încă pe loc.

Înfrîngerea protestanţilor din Boemia şi-a arătat şi aici urmările. În oraş locuise o mare obşte a luteranilor, sub păstorirea lui Daniel Hitzler. Această obşte s-a împrăştiat acum. Dar pastorul, care ascultă de consistoriul din Württemberg, a mai rămas încă, adăstînd la locul lui.

Kepler n-a avut de simţit asprimile, care s-au abătut asupra fraţilor săi întru credinţă, în ţările căzute în mîna învingătorilor. L-au lăsat să lucreze în Hofgasse. Dar munca nu era tocmai plăcută pentru matematician, întrucît încă nu putuse găsi un nou ajutor. Aşa că era silit să se chinuiască singur cu anevoioasele calcule la tabelele sale.

Era prin luna aprilie a anului 1622. Susanne plecase la ţară împreună cu copiii, căci pe la tîrguri nu era chip să cumperi ceva. Nu se găsea pîine. Ţărani nu mai veneau la oraş. Susanne încercă să găsească niscaiva făină pe la rubedenii.

Tîrziu, spre sfîrşitul după-amiezii, sosi la Johannes un părinte iezuit, venind de la Viena.

— Vă aduc aici o scrisoare de la *mynheer* Daniel Gomperz, şi bineţe.

Kepler mulţumi şi-l rugă pe părinte să ia loc şi să se odihnească de osteneala drumului. Între timp el va aduce un vinişor care întăreşte puterile.

— Acest *mynheer* Gomperz este într-adevăr un bărbat, aşa cum am avea noi nevoie. Trebuie să-ţi spun, domnule Kepler, cu toate că, îndeobşte, nu prea am cuvinte bune pentru oameni de felul lui. Dar Gomperz este altfel, este un om învăţat şi priceput. Ştiu că a făcut pînă acum servicii de seamă împăratului pentru că mijloceşte aducerea pe căi sigure a piperului din Ţările de Jos.

În timp ce părintele vorbea, Kepler citi cum Gomperz îl felicită pentru că a fost întărit matematician al împăratului. Mai departe Daniel îl întreba, dacă va fi gata în curînd cu tabelele rudolfiene. Compania Reunită a Indiilor Răsăritene ar dori neapărat cîteva exemplare pentru corăbiile ei care străbat mările. În cele din urmă, Daniel voia să afle ce s-a mai ales din planul lui Kepler de-a scrie o carte despre viaţa din lună, despre un stat din lună. Această scriere trebuie să înrîurească gloata, asemenea calendarului din anul 1619, acela cu fiara. Atunci, calendarul s-a vîndut pînă la ultimul, în mai puţin de o săptămînă.

Părintele vorbi mai departe :

— Din păcate, am aflat între timp că domnul Gomperz mijloceşte cumpărarea de piper şi potrivnicilor noştri. Dar, încă mai avem nevoie de acest om. Totuşi, nu te-ndoi, domnule Kepler, că, pînă la urmă, tot noi vom rămîne învingători. Domnia-ta, ca matematician al împăratului, vei fi mulţumit, de bună seamă, dacă războiul acesta se va sfîrşi în curînd în felul dorit de noi.

— Da, sînt vremuri aspre pentru ştiinţă. Din păcate, împăratul pune mai mult preţ pe cantitatea cuvenită de sare şi piper, cînd este aşezată la saramură carnea menită proviziilor pentru război, decît pe raportul dintre timpul de revoluţie şi orbita planetei Marte. Cînd vărsarea de sînge din Boemia a luat sfîrşit, am crezut că va fi pace. Părinte, crezi că va mai trece multă vreme pînă să putem scrie din nou, nestînjenit, în toate părţile ? Din Englitera n-am mai primit de mult nici o veste, iar cu Italia s-au curmat de asemenea legăturile. Toate astea îngreunează munca.

— Mă întrebi, domnule Kepler, dacă va mai trece multă vreme. Eu socot că, în cîteva săptămîni, îi vom zdrobi pe toţi ereticii. Căci, vezi domnia-ta, iubite Kepler, e totuşi adevărat că aceşti oameni n-au nici un Dumnezeu. Ei se ri-

dică împotriva singurei biserici. Dar, adevăr îţi spun, Domnul nu-i părăseşte pe ai săi. Şi, pentru a ne mai întoarce o dată la *mynherr* Gomperz, fii prevăzător în ce priveşte trimiterea tabelelor. Cred că nu ţi-e îngăduit s-o faci fără încuviinţarea măriei-sale, împăratului nostru.

Fireşte, părintele ştia ce cuprindea scrisoarea pe care o adusese. Chiar şi de-ar fi avut peceţi grele, era totuşi de datoria lui să afle ce scrie înăuntru. Printre îndatoririle „Societăţii lui Isus" se afla şi aceea de a şti totul. Iar Johannes cunoştea acest lucru.

— Mulţumesc, îmi voi aminti despre ceea ce mi-ai spus, întoarse el vorba.

— Ce este povestea aceea cu statul din lună ? N-o fi cumva ceva asemănător cu scrierea lui Thomas Morus *Despre cea mai bună orînduire a statului şi despre insula Utopia* ? Cartea asta este pusă la *Index.* Iar cel ce-a întocmit-o a sfîrşit în mîinile gîdelui.

— Statul meu din lună va fi alt fel, spuse Kepler. Nu vi-l pot desluşi acum, în cîteva cuvinte. Dar, cînd vor ieşi din tiparniţă, voi trimite cîteva exemplare părintelui Paul Guldin la Viena. Iar de va fi să mai vii o dată în casa asta, atunci vom putea vorbi mai pe larg despre el. Mai adăugă : Să nădăjduim că atunci va fi pace.

Afară, în tindă, părintele din „Societatea lui Isus" fu cît pe-aci să se ciocnească de un bărbat, care intra grăbit pe uşa casei. Numai faptul că bărbatul acela îl recunoscu după veşminte pe iezuit şi se trase înspăimîntat îndărăt, îi împiedică să se atingă unul de altul. Bărbatul acela intră de-a dreptul în odaia de lucru a lui Kepler, fără a bate la uşă.

— Dumnezeu cu tine, spuse omul.

— Daniel Hitzler ? Vii la mine ? întrebă Kepler uimit şi totodată bucuros. Dumnezeu cu tine !

Cu firea lui năvalnică, el se îndreptă grăbit spre pastor şi vru să-i întindă amîndouă mîinile. Într-o mare nelinişte îl întrebă :

— A scris consistoriul ? Îmi aduci vestea că sînt primit la împărtăşanie. Doamne, ce zi !

Pastorul îşi încrucişă braţele pe piept. Nu luă în seamă mîinile întinse ale celuilalt.

— Da, spuse el nespus de serios, am primit o epistolă din partea consistoriului.

Johannes privi spre el plin de aşteptare. Şi totodată rănit, pentru că celălalt nu-i luase în seamă mîinile întinse.

— Iubite Kepler, din păcate nu-ţi pot aduce o veste bună din Württemberg. Consistoriul n-a scris nimic în privinţa primirii domniei-tale la împărtăşanie. Nici nu cred că domnii din înaltul consiliu al bisericii noastre îşi vor schimba părerea. Eu am de adus o altă veste.

Acum pastorul îşi desfăcu totuşi braţele de la piept şi-l prinse pe Kepler de umeri.

— Mi s-a scris că mama domniei-tale s-a săvîrşit întru Domnul.

Kepler se duse la pupitru şi se aşeză greoi, fără a rosti un cuvînt. Îşi îngropă capul în mîini. Nu era în stare să vorbească, gîndurile îi fugeau împrăştiate.

Pastorul Daniel Hitzler rămase o clipă descumpănit. Nu se putea să plece aşa. Trebuia să-i aducă mîngîiere. Atunci Kepler se ridică de la pupitru şi se îndreptă spre pastor, căci îi era îndatorat că nu-l lăsase singur. Îi întinse din nou mîinile şi spuse :

— Îţi mulţumesc, că ai venit la mine.

Pastorul nu putu respinge mîinile rugătoare. Le prinse în tăcere şi le dădu iarăşi drumul. Kepler întrebă :

— Unde e înmormîntată ?

Hitzler ridică din umeri.

— Asta nu scrie în epistola consistoriului. Dar mi-au mai împărtăşit şi alte lucruri. Mi-au scris că rezerviştii noştri din Württemberg au fost zdrobiţi de croaţii lui Tilly, la hotarul dinspre miazănoapte al ducatului nostru. Scrie că numai printre oamenii din Leonberg ar fi treizeci şi unu de morţi.

Kepler nu auzi ceea ce spunea celălalt. O vedea în faţa ochilor pe bătrîna lui mamă, aşa cum era în temniţa din Güglingen, slabă, cu părul alb, cu mîinile cetluite. Şi auzi glasul ei : „Hänsle". Vorbi încetişor, de unul singur :

— Atunci n-am să ştiu unde s-o caut cu gîndul.

Hitzler îl privi uimit. Omul acesta nici nu-l ascultase.

— Din păcate, în privinţa aceasta nu te pot ajuta.

Kepler nu spuse nimic. Nu era în stare.

Pe Hitzler însă îl frămîntau veştile acestea ; trebuia să vorbească despre ele.

— Iar cei de la Universitatea din Tübingen se tem să nu se întîmple şi acolo, curînd, ca la Praga. Tübingen are o bibliotecă mare. La Praga, se spune, că ar fi ars multe cărţi, povesti el. Dar toată nenorocirea asta nu este încă destul de mare. Înaltul consiliu din Württemberg mi-a trimis veste că trebuie să părăsim cu totul Linzul. Eu am adăstat aici, ca

ultimul din obştea noastră. Şi acum, am fost înştiinţat să mă reîntorc la Stuttgart. Vor să-mi încredinţeze altă parohie. Dar am totuşi credinţa că Dumnezeu nu-i părăseşte pe-ai săi. Despărţirea noastră stă sub semnul durerii cernite. Să-ţi dea Dumnezeu tărie.

Kepler păşi mai aproape de Hitzler. Pe chipul lui se oglindea o durere fără margini.

— Pe amîndoi ne-a lovit suferinţa, spuse el. Mîna Domnului apasă greu asupra noastră. Să nu ne îngreunăm şi mai mult despărţirea. S-o lăsăm stăpînită de duhul împăcării.

Hitzler oftă adînc, apoi, după o lungă gîndire, vorbi :

— În clipele acestea n-aş vrea să-ţi aduc nici o vină, Johannes Kepler. N-aş vrea să spun, cît m-a durut de tare, cînd tocmai în casa domniei-tale era să dau buzna în braţele unui iezuit. Frămîntat, Hitzler îşi încleştă mîinile. Acum sînt fugar şi domnia-ta faci parte dintre cei vinovaţi de faptul că sîntem alungaţi din ţară. Nu Liga este cea care ne-a bătut. Şi nu e împăratul cel care ne-a înfrînt. Şi nu „Societatea lui Isus" este cea care ne persecută. Domnia-ta eşti şi cei de seama domniei-tale. Dar nu voiam să spun asta acum la despărţire. De vină sînt cei căldicei, oamenii care nu se dau făţiş şi hotărît de partea nimănui, care vor să se pună bine cu toţi. Oamenii, care din pricini deşarte, s-au împotrivit să iscălească formula concordiei. Şi astfel au şubrezit totul. Dacă am fi stat cu toţii umăr la umăr, dacă am fi ţinut cu hotărîre la formula noastră cea bună şi adevărată, atunci nu ne-ar fi putut scoate din ţară nici Liga, nici împăratul, nici iezuiţii.

Hitzler sălta sacul mic de drum, pe care-l pusese pe podea. Nu împachetase în el decît *Biblia* şi *Cartea concordiei*, în care era însemnată şi formula. Strînse cu amîndouă mîinile la piept sacul în care păstra tot ce avea mai de preţ. Îi vorbi lui Kepler încetişor şi glasul nu mai era mînios ci trist :

— Şi acum se vădeşte ce folos tragi din faptul că n-ai vrut să te alături nouă cu tot sufletul. Poţi rămîne aici. Firească, iezuiţii te-au sprijinit cu tărie înaintea împăratului, aşa încît tot te-a întărit pînă la urmă ca matematician al curţii. Dar, ascultă ce-ţi spun, Johannes Kepler, domnia-ta eşti vinovat. Vinovat de moartea mamei domniei-tale. Vinovat de nenorocirea care se abate acum asupra noastră, şi trebuie să părăsim ţara. Poate că şi fratele domniei-tale, căpetenia rezerviştilor, este acum printre cei treizeci şi unu de morţi. Şi vina te va apăsa întreaga viaţă. Ascultă ceea ce îţi spune cu adîncă durere în suflet, la despărţire, păstorul domniei-

tale, al oii celei rătăcite de turmă ; cuvîntul din *Apocalipsa lui Ioan* : „O, de-ai fi rece sau fierbinte. Astfel, fiindcă eşti căldicel, am să te vărs din gura mea."

Kepler rămase locului cu ochii închişi. Nu putea vorbi. Cînd, după vreme îndelungată, privi în jur văzu că rămăsese singur în încăpere. Şi, în el se înfipsese, mare şi ameninţător gîndul : Ţi-ai ucis mama.

„Am căutat totdeauna vina la alţii, la Georg Binder, la fratele meu, la Guldin care nu m-a ajutat, Dumnezeu ştie la cine altul, numai la mine nu.

E drept că m-am dus de două ori în Württemberg. Am scris şi ducelui. Am aşternut o scriere de apărare pe şaizeci de file. Am încercat să-l înduplec pe împăratul Matthias. Am făcut... n-am făcut nimic.

Am dus la bun sfîrşit *Armonia lumii*, mi-am dat seama cît de desăvîrşit a creat Dumnezeu universul. Cuprins de sfînta evlavie, i-am copiat gîndurile în chip de legi ale matematicii.

Şi totul a fost deşertăciune. Cu toate strădaniile mele, nu i-am slujit nici unui om. Iar pe mama am vîrît-o în mormînt.

Da, un lucru doar am putut face : am înlăturat din mobilierul cerului epiciclurile de prisos. În schimb n-am ştiut cum s-o scot mai iute din temniţă pe mama, cu ajutorul vreunui om oarecare.

Munca mea e blestemată. I-a ucis pe toţi cei care se aflau în jurul meu. Eu am scris şi am socotit. Şi în vremea asta Barbara, prima mea soţie, şi toţi copiii de la ea, în afară de Susanna şi Ludwig au murit. Cei doi copii dintîi, pe care mi i-a dăruit Susanne — Margaretha Regina şi Katharina — s-au stins ca nişte păsărele, care au avut un cuib rău întocmit.

Nimănui nu i-a ajutat munca mea. Iar Württembergul, locul meu de baştină, va fi supus încercărilor şi cu oamenii de acolo se vor purta, cum te porţi cu cărăbuşii. Şi atunci, va fi totuna, dacă vor şti sau nu că pămîntul se mişcă în jurul soarelui pe orbita unei elipse.

Totul a fost zadarnic, fiindcă războiul, nechezatul barbar, va răsuna mai tare decît Armonia lumii scrisă de mine.

Mă cuprinde groaza.

Jessenius ştia foarte multe despre alcătuirea trupului omenesc, el vorbea unsprezece limbi. Şi a dat totuşi greş. Cui i-a fost de folos cu ştiinţa lui ? Nici măcar lui însuşi.

Ce rost au toate socotelile mele ? Nu văd nici unul.

Nu mai vreau."

Kepler privi în jur prin odaia de lucru.

„Da, ar fi mai bine să iau şi să ard tot ce zace aici pe poliţe, calculele, desenele şi scrierile mele. Pentru ca să nu mai poată aduce şi alte năpaste, pentru ca munca asta blestemată să nu mai omoare pe nimeni. Dar sînt prea ostenit, ca să mă ridic şi să le nimicesc. Nici măcar de asta nu sînt în stare."

Cu mişcări nespus de domoale, el se sculă, trecu dincolo, în iatac şi se cuibări în pături. Era amorţit de durere.

Îl cuprinse somnul. Şi, o dată cu somnul, înaintea ochilor începură a se ivi chipuri de oameni. Se ivi Hitzler şi-i vorbi : „Ţi-ai ucis mama ! Noi trebuie să plecăm din ţară. Vina ta. Dar vom vărsa din gură oile rătăcite. Iar Domnul va fi cu noi, căci Domnul nu-i părăseşte pe ai săi."

Se petrecu ceva înspăimîntător. Chipul lui Hitzler căpăta trăsăturile părintelui iezuit. Şi fantasma vorbi : „În cîteva săptămîni vom zdrobi pretutindeni pe eretici. Domnia-ta, matematicianul măriei-sale împăratului nostru, vei fi mulţumit, dacă războiul se va sfîrşi curînd în felul gîndit de noi. Iar Domnul va fi cu noi. Căci Domnul nu-i părăseşte pe ai săi."

Kepler se apără. „Nu spuneţi acelaşi lucru, că doar nu vreţi acelaşi lucru". Dar nu era decît o singură fantasmă. Chipul uneia se topise în al celeilalte. Iasma înfricoşătoare pieri. O alta se apropie de el. Cineva răsturnă peste învelitoarea patului său o grămadă de pamflete. Semăna cu Gomperz şi căuta o anumită foaie. „Nu e aici, mormăi el, păcat, trebuie să se fi pierdut. Frumoasa imagine a statului din lună s-a dus." Chipul lui era tare mîhnit. Kepler vru să-l ajute şi răscoli — în vis — prin mormanul de foi. Văzu tot alte şi alte imagini, chipuri de animale ciudate. Îl cuprinse neliniştea şi vru să scape de ele ; împinse într-o parte cu mîna toate foile de pe învelitoarea patului, se aşeză în capul oaselor şi încercă să deseneze el singur. Dar desenele sale erau învăluite şi urîte. Iar Gomperz clătina mustrător din cap. Din păcate, din păcate e prea puţin. Nici un om nu pricepe asta. Trebuie să fie frumoase, doar astfel pot fi lămurite. Kepler încercă din nou şi se auzi desluşit pînă şi scîrţîitul condeiului pe hîrtie. Nu izbuti. Atunci se înfurie, sfîşie hîrtia şi, totodată fu cuprins de ruşine, pentru că nu ieşise nimic.

„Ştii măcar, ştii ce vrei să spui ?" întrebă celălalt. Kepler, încă mînios şi frămîntat îi strigă : „Da, vreau să înfăţişez o viaţă în lună, aşa cum m-am apucat s-o scriu cu ani în urmă.

Era istoria legăturilor dintre pămînt şi lună. În ea se afla şi mama mea. Mama putea să poruncească duhurilor. Iar eu am învăţat de la ea. Statul meu din lună nu va fi la fel cu această imagine din tinereţe. Va fi acolo şi mama, dar nu ca o stăpînă a duhurilor. Simţea ca un fel de izbăvire faptul că era în stare să explice totul limpede, pe înţeles. Vor fi acolo făpturi, care duc o viaţă plină de tîlc. Ele vor şti să-şi folosească mintea numai pentru munca lor. Această muncă va fi frumoasă şi ei se vor bucura de ea. Vor munci în aşa fel, încît să nu vatăme pe nimeni prin ceea ce au făptuit ei. Să nu ştie ce înseamnă nechezatul barbar al războiului. Şi să nu se sfîşie în cearta pentru Dumnezeu.

Cînd se trezi, mai avea limpede în minte amintirea visului. Se sculă, trecu alături în odaia de lucru, se duse lîngă rafturi şi încercă să găsească, printre tomurile bibliotecii sale, cartea lui Thomas Morus despre insula Utopia.

Era aproape caraghios să-l vezi cum, din pricina ochilor săi miopi, era silit să cerceteze de foarte aproape cotoarele cărţilor. Nu descoperi bucoavna prea repede. Între timp, trebui să se gîndească la atîtea alte lucruri. Şi asta îl osteni nespus. Se gîndi la Maestlin, profesorul de la Universitatea din Tübingen ; omul acela se va teme foarte tare şi va putea ţine piept tot atît de puţin ca şi Jessenius.

Johannes chibzui : „Acum aş vrea să fiu acolo la Tübingen. Şi ar trebui să se ivească prilejul să pot sta de vorbă cu Tilly. Aşa vrea să-i înduplec raţiunea, să-i spun că nu trebuie să îngăduie nimicirea cărţilor, ca la Praga. Cum va putea cîndva să aibă viaţa din nou un înţeles, dacă lefegiilor le-a îngăduit să nimicească pe necercetate, tot ceea ce are asemănare cu ştiinţa ?

Astăzi n-aş mai cere cu atîta sîrg consistoriului din Stuttgart să mă primească la cuminecătură, cu toate că e rău să nu-ţi fie îngăduită. Aş ruga consistoriul să mă trimită la împărat. Şi m-aş încumeta să-l hotărăsc să poruncească întocmirea unei scrisori de ocrotire pentru cărţi.

Dar la ce bun toate cărţile, dacă oamenii sînt morţi ? Nu ştiu dacă voi izbuti să-l înduplec să-şi întindă, ocrotitor, mîinile şi asupra oamenilor."

Gîndurile se întoarseră din nou în acelaşi loc : „Vina mea. Mama. Şi nimeni nu mă va putea izbăvi de asta. Trebuie s-o iau asupră-mi. Şi faptul că ştiu acest lucru va stărui în mine zi şi noapte. Iar eu trebuie să ies la lumină cu mine însumi."

Cum scotocea astfel prin rafturi, atinse foile cu calculele pentru marea sa lucrare — tabelele — care, nefiind prinse, se împrăştiară pe jos. Se aplecă şi adună cu grijă totul de pe podele. Privi cu ochi mijiţi foile. Şi asta tot eu trebuie s-o fac, lucrarea asta blestemată, îngrozitoare, de care mi-e silă. Menirea de a pune ordine cerească plină de raţiune în harababura pămîntului ! Rîndui foile frumos, într-o grămadă.

În sfîrşit, descoperi cartea, o luă şi citi din ea. De ce nu, de ce să nu-l pot îndupleca pe împărat să aibă grijă de oameni ? Dacă-i voi arăta cum se poate face asemenea lucru în acest stat din lună ?

Am spus, nu mai vreau. Mamă, iartă-mă. Şi iată că acum am din nou în faţa mea o muncă şi aceasta se cere împlinită.

Se auzi gălăgie prin casă. Se întorsese Susanne cu copiii. O auzi vorbind.

Susanne intră în odaia lui de lucru cu faţa înfierbîntată şi-i întinse un sac mic, plin să plesnească.

— Uite, spuse ea mîndră, făină bună.

Kepler puse tomul deoparte, privind-o pierdut în gînduri. Încă nu ajunsese pînă acolo, încît să poată vorbi cu vreun om.

Susanne pricepu : Johannes voia să lucreze. Şi ea plecă încetişor.

Kepler se aşeză dinaintea hîrtiei. Ştia ce-avea să aştearnă pe ea ca titlu.

Încet, cu slove frumoase, scrise pe fila albă :

Somnium. Visul despre lună.

Redactor responsabil : SUZI HIRSH
Tehnoredactor : SORINA MALCAȘ

Dat la cules 24.09.1964. Bun de tipar 14.12.1964. Apărut 1964. Tiraj 20.170 ex broșate. Hîrtie scris tip IF A satinat de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 16,85. Coli tipar 16. A. nr. 11.013. C.Z. pentru bibliotecile mari 83. C.Z. pentru bibliotecile mici 83—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 40.735 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — R.P.R.

Lei 7.75